

**ΑΝΟΙΚΤΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΥΠΡΟΥ**

ΑΝΟΙΚΤΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΥΠΡΟΥ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΔΙΑΤΡΙΒΗ ΕΠΙΠΕΔΟΥ ΜΑΣΤΕΡ

**Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΚΑΙ ΠΩΣ ΕΠΗΡΕΑΖΕΙ ΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΟΥ
ΗΛΕΚΤΡΟΛΟΓΙΚΟΥ ΥΛΙΚΟΥ-ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ SCHNEIDER ELECTRIC**

**ΤΟΥ
ΚΟΚΚΙΝΑΚΗ ΣΤΥΛΙΑΝΟΥ**

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ:ΓΕΩΡΓΑΚΟΠΟΥΛΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ

ΑΘΗΝΑ 2014

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	ΣΕΛΙΔΕΣ
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	3
ABSTRACT	5
ΣΤΟΧΟΙ ΕΡΕΥΝΑΣ	7
ΚΕΦΑΛΑΙΟ	
I. ΚΡΙΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ, ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ	9
ΤΟ ΠΡΩΤΟ ΔΑΝΕΙΟ	10
Η ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΟΥ ΟΘΩΝΑ	12
Η ΚΡΙΣΗ ΤΟΥ 1929 ΣΤΗΝ ΑΜΕΡΙΚΗ-ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ	16
ΤΟ ΣΧΕΔΙΟ ΜΑΡΣΑΛ-Η ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΗ ΟΙΚ/ΚΗ ΒΟΗΘΕΙΑ	20
Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΤΟΥ 1965	21
Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΕΠΤΑΕΤΙΑΣ	22
Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΤΟΥ 2008	23
II. ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ	29
Η ΠΑΡΟΥΣΑ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ	31
ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ	33
ΤΑ ΒΑΘΥΤΕΡΑ ΑΙΤΙΑ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ	35
III. ΠΟΛΙΤΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ	39
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΤΑΘΕΡΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΣΥΝΕΧΕΙΑ	42
ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΔΙΑΦΘΟΡΑΣ	49
IV. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΚΑΙ ΨΥΧΙΚΗ ΥΓΕΙΑ	54
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΘΛΙΨΗ	56
ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΖΩΗΣ/ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ	58

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ	61
V. ΗΛΕΚΤΡΟΛΟΓΙΚΟ ΥΛΙΚΟ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ	64
ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΕΡΕΥΝΑΣ	67
ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΚΟΥΒΙΔΗ-ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ	68
ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΑΦΟΙ ΚΩΝΣΤΑΝΤΑΚΑΤΟΥ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ	72
ΟΙ ΙΣΧΥΡΟΙ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΕΝ ΜΕΣΩ ΚΡΙΣΗΣ	78
VI. SCHNEIDER ELECTRIC ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ	80
ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΓΕΝΙΚΟΥ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗ ΤΗΣ SCHNEIDER ΕΛΛΑΔΑΣ	87
SCHNEIDER ELECTRIC ΚΑΙ ΕΡΓΑΣΙΑΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	92
Η ΑΓΟΡΑ ΦΩΤΟΒΟΛΤΑΙΚΩΝ ΚΑΙ Η SCHNEIDER ELECTRIC	94
ΕΞΟΙΚΟΝΟΜΗΣΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ ΚΑΙ SCHNEIDER ELECTRIC	96
Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ ΣΤΗΝ SCHNEIDER ELECTRIC	98
VII. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΞΟΔΟΥ ΑΠΟ ΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ	104
ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΣΤΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΤΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ	105
ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΣΕ ΔΙΕΘΝΕΣ ΕΠΙΠΕΔΟ	109
ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ/ΑΝΑΚΑΜΨΗ	112
ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ	114
VIII. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	121

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρούσα διπλωματική εργασία διαπραγματεύεται την οικονομική κρίση των τελευταίων ετών και πως αυτή επηρέασε τον κλάδο του ηλεκτρολογικού υλικού. Αναλύεται το φαινόμενο της οικονομικής κρίσης, οι αιτίες και οι συνέπειές της στον εμπορικό κλάδο και πιο εξειδικευμένα στον κλάδο του ηλεκτρολογικού υλικού.

Στο πρώτο κεφάλαιο επιχειρείται μια ιστορική αναδρομή στις οικονομικές κρίσεις του ελληνικού κράτους από την σύσταση του μετά την επανάσταση του 1821. Ξεκινώντας την ιστορική αναδρομή μας από τα πρώτα χρόνια του ελληνικού κράτους, την περίοδο του Καποδίστρια ως πρώτου κυβερνήτη της χώρας μας, την περίοδο της αντιβασιλείας, τα πρώτα δάνεια, τον Όθωνα και την μακρά περίοδο της βασιλείας του. Συνεχίζοντας με την περίοδο του διεθνούς ελέγχου, στην διακυβέρνηση Τρικούπη και την περιβόητη φράση του εν έτη 1893 <<δυστυχώς κύριοι επιπλώσαμεν>>. Εν συνεχεία φτάνουμε στο κραχ του 1929 και τις επιπτώσεις του στην ελληνική οικονομία, την στάση του Ελευθέριου Βενιζέλου ως προς το όλο ζήτημα, το σχέδιο Μάρσαλ μετά τον δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο, την οικονομική κρίση του 1965-1967, την πολιτική της επταετίας, την μίνι κρίση του 1985-1987 και την υποτίμηση της δραχμής. Φτάνοντας, τελικά στην οικονομική κρίση της εποχής μας που ξεκινάει από το 2008 και συνεχίζοντας ως τις μέρες μας. Η ιστορία επαναλαμβάνεται, η ιστορία προειδοποιεί αλλά κυρίως η ιστορία διδάσκει.

Στο δεύτερο κεφάλαιο ασχολούμαστε με την τωρινή οικονομική κρίση εστιάζοντας κυρίως στην αντιμετώπισή της, στα βαθύτερα αίτια της και κάνοντας μια ιστορική αναδρομή στην αρχή της και στον τρόπο με τον οποίο εισήλθε στην οικονομική ζωή της χώρας μας και επηρέασε ουσιαστικά την εργασία και την ζωή όλων μας.

Στο τρίτο κεφάλαιο θα ασχοληθούμε με την πολιτική διάσταση της κρίσης, τους πολιτικούς παράγοντες που οδήγησαν στην οικονομική κρίση, την αποτελεσματική διακυβέρνηση για την αντιμετώπιση της κρίσης, την σημασία της πολιτικής σύμπνοιας και της πολιτικής σταθερότητας ως συμβολή για την έξοδο από την οικονομική κρίση. Αναλύονται επιπρόσθετα και οι πολιτικές διέξοδοι που υπάρχουν ως προς την αντιμετώπιση της κρίσης.

Στο τέταρτο κεφάλαιο επιχειρείται να αναλυθούν οι επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στην ψυχική υγεία των ανθρώπων, οι κοινωνικές επιπτώσεις της κρίσης και η επιρροή της ως προς την ποιότητα ζωής στο σύγχρονο κοινωνικό περιβάλλον.

Στο πέμπτο κεφάλαιο αναλύουμε τις επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στον τομέα του ηλεκτρολογικού υλικού στην χώρα μας. Μέσα από την ανάλυση δύο περιπτώσεων ισχυρών ομίλων-εταιρειών του κλάδου στην χώρα μας (αφοί κουβίδη, αφοί κωνσταντακάτου), προσπαθούμε να εμβαθύνουμε στις επιπτώσεις της

οικονομικής κρίσης στις εταιρείες αυτές και το πώς βιώνουν τα διευθυντικά στελέχη τους και οι ίδιες οι εταιρείες την οικονομική κρίση.

Στο έκτο κεφάλαιο ασχολούμαστε εκτενέστερα με την περίπτωση της Schneider electric, τις επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης σε αυτήν, τις προσπάθειες εξόδου από την κρίση, τις τακτικές που ακολουθεί για έξοδο από την κρίση, το εργασιακό περιβάλλον τις εταιρείας, τις φιλικές προς το περιβάλλον πολιτικές της, την ενασχόληση της με τα φωτοβολταϊκά, την εξοικονόμηση ενέργειας και κυρίως με όλες τις ενέργειές της που εναρμονίζονται με ένα σύγχρονο περιβάλλον εν μέσω οικονομικής κρίσης. Μέσα από τις συνεντεύξεις του γενικού διευθυντή της στην Ελλάδα και δύο εκ των σημαντικότερων πελατών της, προσπαθούμε να εστιάσουμε στην εικόνα που υπάρχει για την εταιρεία και τις προοπτικές εξόδου από την κρίση.

Στο έβδομο κεφάλαιο ασχολούμαστε με τις προοπτικές και την μεθοδολογία εξόδου από την κρίση σε διεθνές επίπεδο, στα πιο στενά πλαίσια μιας επιχείρησης. Επιπρόσθετα ποιες είναι οι πολιτικές για την αντιμετώπιση και για το ποια είναι τα περιθώρια που υπάρχουν για ανάκαμψη και έξοδο από αυτήν.

ABSTRACT

This thesis negotiates the economic crisis of recent years and how this has affected the industry of electrical equipment. Analyzed the effect of the economic crisis, its causes and its consequences in the commercial sector and more specifically in the field of electrical equipment.

The first chapter is a throwback to the financial crises of the Greek state by the constitution after the revolution of 1821. Starting our throwback to the early years of the Greek state, the period of Kapodistrias as first governor of our country, the period of regency, the first loans, Othon and the long period of his reign. Continuing with the period of international control in governance Trikoypi and the infamous phrase of the years 1893 «unfortunately gentlemen we became poor». Then reach the crash of 1929 and its impact on the Greek economy , the attitude of Eleftherios Venizelos to the whole question , the Marshall Plan after the Second World war , the economic crisis of 1965-1967 , the policy of seven years , the mini crisis of 1985-1987 and the devaluation of the drachma . Arriving finally in the economic crisis of our times starting from 2008 and continuing to the present day. History repeats itself, history warns but mostly the story teaches.

The second chapter deals with the current economic crisis mainly focusing on response, the root causes and making a throwback to the beginning and the way in which he entered into the economic life of our country and affected significantly the work and life of all our .

The third chapter will deal with the political dimension of the crisis, the political factors that led to the economic crisis, effective governance to address the crisis, the importance of civic concord and political stability as a contribution to exiting the economic crisis. Analyzed additional policies and outlets that exist in addressing the crisis.

In the fourth chapter attempts to analyze the impact of the economic crisis on the mental health of people , the social impact of the crisis and its influence on the quality of life in the modern social environment .

The fifth chapter analyzes the impact of economic crisis on the electrical equipment in our country . Through the analysis of two cases of powerful groups - industry companies in our country (Kouvidis brothers, brothers KONSTANTAKATOU) , trying to deepen the impact of the economic crisis on these companies and how they experience their managers and the companies themselves economic crisis.

The sixth chapter deals extensively with the case of Schneider electric, the impact of the economic crisis in her efforts to exit the crisis, the tactics for ending the crisis, the working environment of the company , its environmentally friendly policies , dealing with photovoltaic , energy saving and especially with all the actions that are consistent with a contemporary setting amid the economic crisis . Through interviews general manager in Greece and two of the most important customers, try to focus the picture that exists for the company and its prospects out of the crisis.

The seventh chapter deals with the outlook and methodology of exit from the crisis at the international level, the most closely within a company . Additionally what are the policies to address and what the margins are for recovery and exit from it.

ΣΤΟΧΟΙ ΕΡΕΥΝΑΣ

- Ο Γενικός στόχος της συγκεκριμένης έρευνας είναι η παροχή ορθολογικής πληροφόρησης σχετικά με την παρούσα οικονομική κρίση που παρουσιάστηκε στην Ελλάδα και πως αυτή επηρεάζει τις πωλήσεις του κλάδου του ηλεκτρολογικού υλικού στην Ελλάδα.
- Οι ειδικοί στόχοι της έρευνας είναι να εξακριβωθούν ζητήματα όπως:
- Πώς επηρεάζονται οι πωλήσεις του κλάδου του ηλεκτρολογικού υλικού στην χώρα μας εν μέσω της οικονομικής κρίσης
- Πόσο επηρεάζεται ο εμπορικός κλάδος γενικότερα από την οικονομική κρίση
- Σε ποιους τομείς επηρεάστηκαν περισσότερο οι έλληνες από την οικονομική κρίση
- Ποιες οι επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στην κοινωνική ζωή ,στην ποιότητα ζωής και στην ψυχική υγεία
- Κατά πόσο και με ποιο τρόπο η ιστορία διδάσκει και οι οικονομικές κρίσεις του παρελθόντος και η αντιμετώπισή τους αποτελούν μάθημα και οδηγό για την αντιμετώπιση της σύγχρονης οικονομικής κρίσης
- Σε ποιο ποσοστό έχουν μειωθεί οι πωλήσεις του ηλεκτρολογικού υλικού στην χώρα μας
- Η πτώση της οικοδομικής δραστηριότητας κατά πόσο επηρεάζει την αγορά ηλεκτρολογικού υλικού στην χώρα μας και αν συμπαρασύρει και την αγορά ηλεκτρολογικού υλικού για ναυτιλία και βιομηχανία
- Ποιες οι πολιτικές αντιμετώπισης της κρίσης από τις μεγάλες εταιρείες του κλάδου ηλεκτρολογικού υλικού στην Ελλάδα
- Ποια η αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης από την Schneider electric. Ποιά η μεθοδολογία αντιμετώπιση της από την εταιρεία
- Ποιες οι πολιτικές αντιμετώπισης της οικονομικής κρίσης τόσο στο διεθνές περιβάλλον αλλά και στην χώρα μας
- Ποιες οι προοπτικές εξόδου από την οικονομική κρίση και ποια η μεθοδολογία αντιμετώπιση της μέσα στα πλαίσια της επιχείρησης

- Υπάρχει ελπίδα για έξοδο από την κρίση και αν ναι πότε χρονικά μπορεί να επιτευχθεί

Η Έρευνα επικεντρώθηκε στον τομέα του ηλεκτρολογικού υλικού και κυρίως μέσα από συνεντεύξεις με εκπροσώπους των σημαντικότερων εταιρειών του κλάδου στην Ελλάδα καθώς και από εκπροσώπους των ηλεκτρολόγων αλλά και ιδιοκτήτες καταστημάτων ηλεκτρολογικού υλικού στην χώρα μας.

Οι συνεντεύξεις που πάρθηκαν σχετίζονταν με την οικονομική κρίση ,τα προβλήματα που έχει επιφέρει στον κλάδο του ηλεκτρολογικού υλικού στην χώρα μας καθώς και στα περιθώρια που υπάρχουν για ανάκαμψη και έξοδο από την κρίση.

Μέσω των συνεντεύξεων έγινε προσπάθεια να καταγραφούν τα προβλήματα του κλάδου του ηλεκτρολογικού υλικού ,την επιβίωση των εταιρειών εν μέσω κρίσης καθώς και τις προσπάθειες για ανάκαμψη και την επιτυχία των προσπαθειών αυτών.

Στόχος της έρευνας, μέσα από την διαδικασία των συνεντεύξεων ,είναι να επισημανθούν οι τομείς του ηλεκτρολογικού υλικού που έχουν πληγεί περισσότερο από την κρίση και ποια περιθώρια υπάρχουν για τις επιχειρήσεις να οδηγηθούν σε ανάπτυξη .

Η διαδικασία της έρευνας περιλαμβάνει συνεντεύξεις με τους διευθύνοντες συμβούλους και διευθυντές πωλήσεων των εταιρειών:

i)Schneider Electric

ii)Κουβίδης α.ε

iii) Αφοί Κωνσταντακάτου

iv) Selma Electronics

v) Ενέργεια α.ε

Επιπρόσθετα ,πάρθηκαν συνεντεύξεις από ιδιοκτήτες καταστημάτων ηλεκτρολογικού υλικού καθώς και από ηλεκτρολόγους .Μέσα από τις συνεντεύξεις αυτές εξάγονται άμεσα συμπεράσματα για την κατάσταση του τομέα του ηλεκτρολογικού υλικού στην χώρα μας καθώς και για τα περιθώρια εξόδου από την κρίση και τις πρακτικές που πρέπει να εφαρμοστούν.

I. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΚΡΙΣΕΙΣ-ΕΛΛΑΔΑ-ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

Η οικονομική κρίση που υπάρχει στις μέρες μας δεν είναι η πρώτη που διέρχεται το ελληνικό κράτος .Από την ίδρυση του ως τις μέρες μας το ελληνικό κράτος έχει περάσει από πολλές περιόδους κρίσεων ,στενών οικονομικών δεδομένων αλλά και επίσημων πτωχεύσεων .Είναι αποδεδειγμένο ότι η ιστορία διδάσκει, ότι προειδοποιεί αλλά και ότι επαναλαμβάνεται .Γιαυτό ας κάνουμε μια ιστορική αναδρομή στα οικονομικά δεδομένα του ελληνικού κράτους από την επανίδρυση του μετά την επανάσταση του 1821 ώστε να δούμε συγκρίσεις καταστάσεων και μέσα από τα ιστορικά γεγονότα να διδαχθούμε για την αντιμετώπιση της σύγχρονης οικονομικής κρίσης.

Η κακή χρήση των κατά καιρούς δανείων καθώς και η αλόγιστη σπατάλη και κατάχρηση του δημόσιου χρήματος έχουν φέρει την Ελλάδα σε σημείο να μην μπορεί πλέον να αντεπεξέλθει στις υποχρεώσεις της. Έχει δημιουργηθεί ένα τεράστιο πρόβλημα ρευστότητας στη χώρα και το μόνο που ακούγεται συνέχεια είναι η λέξη «χρεοκοπία». Υπάρχει το ενδεχόμενο να χτυπήσει «κανόνι» όπως συγκεκριμένα είχε αναφέρει ο Χαρίλαος Τρικούπης. Κάποιοι δε θέλουν ούτε να το σκέφτονται κάποιοι άλλοι θεωρούν πως αυτή είναι η λύση. Θα πρέπει όμως να γνωρίζουμε όλοι ότι αυτό δεν συμβαίνει πρώτη φορά στην Ελλάδα. Η Ελλάδα σαν χώρα έχει ζητήσει αρκετές φορές βοήθεια από το εξωτερικό όπως και όλα τα κράτη, αλλά δυστυχώς η κακή διαχείριση είχε άλλα αποτελέσματα από αυτά που περίμεναν και οι πολιτικοί και ο κόσμος. Μετά την απελευθέρωση του 1821 η χώρα μας έχει βρεθεί σε κατάσταση πτώχευσης άλλες τέσσερις (4) φορές. Είναι από τα λίγα κράτη που βρέθηκαν, για δεκαετίες υπό Διεθνή Οικονομικό έλεγχο, τόσες φορές. Θα αναφερθούμε και στις τέσσερις αυτές περιόδους καθώς και στην κατάσταση που επικρατεί σήμερα στην Ελλάδα. Θα αναφερθούμε επίσης και στις συνέπειες που φέρνει μια χρεοκοπία σε κοινωνικό, πολιτισμικό και πολιτικό επίπεδο. Θα πρέπει να γνωρίζουμε όμως και την σημασία κάθε λέξης. Όπως αναφέρει και το Νομικό Εγκυκλοπαιδικό Λεξικό: Η κρατική χρεοκοπία, ή αλλιώς πτώχευση, ενός κράτους είναι ουσιαστικά η δεινή κατάσταση που μπορεί να περιέλθει μια χώρα όπου αδυνατεί να ανταποκριθεί στις οικονομικές της υποχρεώσεις, εσωτερικές και κυρίως εξωτερικές. Η κατάσταση αυτή δηλώνεται με επίσημη εξαγγελία της ίδιας της κυβέρνησης, με την οποία και καθιστά διεθνώς γνωστή την αδυναμία της αυτή, όπως π.χ. να πληρώσει τα ληξιπρόθεσμα χρέη της χώρας της (εξ ολοκλήρου, ενός μέρους ή των τόκων τους).

Η δήλωση πριν από λίγα χρόνια του τότε πρωθυπουργού Γεωργίου Παπανδρέου από το καστελόριζο περί εισαγωγής της χώρας μας στο μνημόνιο,είναι ένα είδος εξαγγελίας,της πιο σύγχρονης,της αδυναμίας της χώρας μας να ανταπεξέλθει στις οικονομικές της υποχρεώσεις.

Αλλά ας ξεκινήσουμε χρονικά από την σύσταση του ελληνικού κράτους μετά την επανάσταση του 1821 και να δούμε ότι οι οικονομικές δυσκολίες και ο κίνδυνος της

χρεοκοπίας ή ακόμα και η ίδια η χρεοκοπία ακολουθούν διαχρονικά το ελληνικό κράτος. Και είναι γνωστή η φράση ότι η ιστορία επαναλαμβάνεται αλλά και ότι η ιστορία διδάσκει.

Σύμφωνα με όσα αναφέρει ο Ρωμαίος Γεώργιος στο βιβλίο «Η Ελλάδα των Δανείων και των χρεοκοπιών» , τα δύο πρώτα χρόνια της επανάστασης ο ένοπλος αγώνας συντηρούνταν από τα ελάχιστα έσοδα του κράτους, τη λαφυραγωγία των απελευθερωμένων περιοχών και τις συνεισφορές ιδιωτών και φιλελλήνων. Παρά τις δυσκολίες συγκέντρωσης των απαραίτητων χρημάτων για τη διεξαγωγή του αγώνα, οι Εθνοσυνελεύσεις απαγόρευαν την πώληση δημόσιων κτημάτων που εγκατέλειπαν οι Τούρκοι και δυσκόλεψαν την πώληση των φθαρτών κτημάτων. Τα τελευταία, όμως, χρόνια του αγώνα, αυτή η απόφαση καταστρατηγήθηκε με συνέπεια να πουληθούν πολλά φθαρτά κτήματα και πολλές εθνικές γαίες. Ωστόσο, το αντίτιμο ουδέποτε εισπράχθηκε. Μικρή ήταν και η απόδοση της έκτακτης φορολογίας του κλήρου και των μονών. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι το 1822 συνελέγησαν χρυσά και αργυρά σκεύη από ναούς και μονές των οποίων η αξία ανερχόταν στα 140.000 γρόσια. Σημαντικότερα ήταν τα έσοδα από την εξαγορά αιχμαλωτισθέντων Τούρκων μεγιστάνων και των χαρεμιών τους. Περισσότερα έσοδα θα μπορούσαν να προέλθουν από τα λάφυρα που άφηναν οι Τούρκοι, αλλά «λαφυραγωγούνταν», όπως αναφέρει ο Ρωμαίος Γ., από τους αγωνιστές. Ήταν ένας τρόπος μισθοδοσίας, ο οποίος είχε αρνητικές επιπτώσεις στη διεξαγωγή του αγώνα. Στα χορηγηθέντα «καταδρομικά γράμματα» οφείλεται η πειρατεία στο Αιγαίο, από την οποία θησαύριζαν οι караβοκύρηδες των νησιών. Όταν ο Υψηλάντης πρότεινε να θεσπιστεί κανόνας ώστε μέρος των λαφύρων να διατίθενται υπέρ του κοινού ταμείου, αντιμετωπίστηκε με γέλια. Υπήρχε απόλυτη ασυδοσία στη διαχείριση των λαφύρων. Από την άλλη, οι εθελούσιες εισφορές, που αποτελούσαν ένα σημαντικό έσοδο, με την πάροδο του χρόνου λιγότευαν και έτσι κατέστησαν σταδιακά υποχρεωτικές, με την ονομασία «χρηματολογία». Ρωμαίος Γ. , (2012), «Η Ελλάδα των Δανείων και των Χρεοκοπιών», Αθήνα, Εκδόσεις ΠΑΤΑΚΗ

Ο πρώτος δανεισμός για το νεοσύστατο ελληνικό κράτος

Στις αρχές του 1823 η οικονομική κατάσταση είναι ήδη απελπιστική. Τα τακτικά έσοδα μόλις κάλυπταν το 1/3 των εξόδων. Ο εσωτερικός δανεισμός είχε φτάσει στα όρια. Οι εθνικές ομολογίες αγοράζονταν στο 15% με 17% της ονομαστικής τους αξίας. Η προσωρινή κυβέρνηση Κουντουριώτη – Μαυροκορδάτου, μετά την εγκατάσταση της στην Τριπολιτσά, αποφάσισε να προσφύγει στην Αγγλία για την εξεύρεση δανείου. Συγκεκριμένα στις 2 Ιουνίου του 1823, όπως αναφέρει ο Ρωμαίος Γ., ανέθεσε στους Ι. Ορλάνδο, Ι. Ζαΐμη και Α. Λουριώτη να μεταβούν στο Λονδίνο και σε συνεργασία με το εκεί Φιλελληνικό Κομιτάτο να συνάψουν δάνειο. Συγκεκριμένα στις 21 Φεβρουαρίου 1824 είχε συναφθεί δάνειο 800.000 λιρών διάρκειας 36 ετών. Ποσό υπέρογκο όπως αναφέρεται. Τελικά από τις 800.000 λίρες στην Ελλάδα έφτασε με δόσεις και καθυστερήσεις το ποσό των 298.700 λιρών.

Το Δεύτερο Δάνειο Στις 31 Ιουλίου 1824 ψηφίστηκε η σύναψη ενός δεύτερου Δανείου 15 εκατομμυρίων ταλίων και η κυβέρνηση ανέθεσε στους Ορλάνδο, Λουριώτη, και Ζαΐμη να διαπραγματευτούν το Δάνειο. Φεβρουάριο του 1825 ανακλήθηκε ο διορισμός του Ζαΐμη και ορίστηκε αντικαταστάτης του ο Σπανιολάκης, ο οποίος δεν κατάφερε να τα βρει με τους άλλους δύο. Τελικά την σύναψη Δανείου ανέλαβαν οι αδελφοί Ρικάρδου. Έτσι, στις 7 Φεβρουαρίου 1825 υπογράφηκε σύμβαση για Δάνειο 2.000.000 λιρών, διαιρούμενο σε 200.000 ομολογίες των 100 λιρών. Στην Ελλάδα τελικά έφτασε το 55 ½, δηλαδή το 1.100.000 λίρες. Για την προμήθεια στρατιωτικού υλικού 392.600 λίρες και 28.880 για την κάλυψη δαπανών. Τελικά το ποσό που διαβιβάστηκε στην Ελλάδα έφτασε μόλις τις 232.558 λίρες, λιγότερα από το πρώτο δάνειο ονομαστικής αξίας 800.000 λιρών όπως αναφέρει στο βιβλίο «Η Ελλάδα των Δανείων και των χρεοκοπιών» ο Ρωμαίος Γ. Η πρώτη χρεοκοπία Η Αγγλία είχε δανείσει στην Ελλάδα τα λεγόμενα επαναστατικά δάνεια από τα οποία μόνο το 20% είχε φτάσει στον σκοπό τους. Το 1827 ο Ιωάννης Καποδίστριας απευθύνει έκκληση στις μεγάλες δυνάμεις για χορήγηση νέου δανείου. Ο Κυβερνήτης υπολόγιζε ότι έτσι θα μπορούσε να ξεπληρώσει ένα μέρος των τόκων των προηγούμενων δανείων και με τα υπόλοιπα να ανορθώσει την κατεστραμμένη ελληνική οικονομία. Όμως η απάντηση ήταν αρνητική. Οι ξένοι δανειστές δεν είχαν διάθεση να παραχωρήσουν νέα δάνεια στους Έλληνες. Υπό αυτές τις συνθήκες και μπροστά στην αδυναμία εξυπηρέτησης των δανείων της ανεξαρτησίας η ελληνική διοίκηση οδηγείται στην πτώχευση. Η πρώτη πτώχευση της Ελλάδας είναι γεγονός. Πραγματοποιήθηκε το 1827 πριν ακόμα δημιουργηθεί επίσημα το Ελληνικό κράτος.

Το πρώτο «κούρεμα» του ελληνικού χρέους. Στη Δ' Εθνοσυνέλευση, στο Άργος στις 26 Ιουλίου του 1829, επισημοποιήθηκε η αναγνώριση του χρέους από τα δάνεια της Ανεξαρτησίας. Από τότε άρχισε ένας μαραθώνιος διαβουλεύσεων με τους δανειστές για την εξεύρεση συμβιβαστικής συμφωνίας, που θα είχε ως βάση τη μείωση των αξιώσεων των δανειστών και την επιμήκυνση του χρόνου εξόφλησης.

Κινήσεις μετά από την πρώτη χρεοκοπία Σύμφωνα με τον Σουλτάνη Π. στο βιβλίο «Τα μεγάλα γεγονότα της παγκόσμιας ιστορίας», όταν ο πρώτος κυβερνήτης του ανεξάρτητου, πλέον, ελληνικού κράτους έφτανε στο Ναύπλιο, τον Ιανουάριο του 1828, είχε ήδη επισημοποιηθεί η πρώτη χρεοκοπία. Ο αρμόδιος για τα οικονομικά Λιδωρίκης Π. ενημέρωσε τον Ιωάννη Καποδίστρια ότι όχι μόνο χρήματα δεν υπάρχουν στο Ταμείο, αλλά και Ταμείο δεν υπάρχει, διότι δεν υπήρξε ποτέ. Το Ταμείο άνοιξε με 50.000 γαλλικά φράγκα, κατά το μεγαλύτερο μέρος από την προσωπική εισφορά του Κυβερνήτη και την συνδρομή ομογενών και φιλελλήνων. Από τις πρώτες μέρες ο Καποδίστριας έθεσε σε εφαρμογή ένα ολοκληρωμένο σχέδιο των οικονομικών. Δεν έβαλε νέους φόρους, αλλά επέβαλε φορολογική ισότητα και δικαιοσύνη. Η φοροδιαφυγή έφτανε το 80%. Είχε αρχίσει να εισπράττεται το σύνολο των άμεσων φόρων και να πηγαίνουν όλοι στο Ταμείο και με την αμείλικτη τιμωρία των αρμοδίων υπαλλήλων, οι οποίοι κατακρατούσαν μέρος των εσόδων. Ο

Καποδίστριας ακολούθησε το δόγμα των Ρωμαίων, το οποίο εφάρμοσαν και μεγάλοι ηγέτες, όπως ο Γλάδστων και ο Καβούρ, ότι δηλαδή «η οικονομία είναι ο μέγιστος των φόρων» όπως αναφέρει ο Ρωμαίος Γ. στο βιβλίο του. Άρχισε τις οικονομίες από την κυβέρνηση.. Όλοι πλέον εργάζονταν στο ρυθμό του Κυβερνήτη όλη μέρα και όσο ακόμα χρειαζόταν. Τα προβλήματα όμως συνέχιζαν να υπάρχουν. Αυξάνονταν συνεχώς οι δαπάνες για το Στρατό και το Ναυτικό για την περίθαλψη των προσφύγων που έρχονταν από τις περιοχές οι οποίες τελούσαν υπό τουρκική κατοχή, για τα έργα υποδομής και για την παιδεία. Ο Καποδίστριας βρισκόταν σε δύσκολη θέση με αρκετά οικονομικά προβλήματα και δεν είχε και πολλές επιλογές. Δεν είχε περιθώρια ούτε για άλλους φόρους ούτε για περικοπές. Δεν υπήρχε άλλη λύση από το δανεισμό. Τα πράγματα όμως ήταν δύσκολα μετά από την χρεοκοπία του 1827. Έτσι περιορίστηκε σε «χορηγίες» και λειτούργησε η κρατική μηχανή τα έτη 1830 – 1831. Ρωμαίος Γ. , (2012), «**Η Ελλάδα των Δανείων και των Χρεοκοπιών**», Αθήνα, Εκδόσεις ΠΑΤΑΚΗ

Ο Όθωνας στην βασιλεία

Το Δάνειο των 60 εκατομμυρίων δραχμών, το οποίο οι τρεις Προστάτιδες Δυνάμεις αρνήθηκαν στον Καποδίστρια, το προσέφεραν στον πρίγκιπα Λεοπόλδο, μετά την επιλογή του ως πρώτου βασιλιά του νεοσύστατου Βασιλείου της Ελλάδας. Η παροχή του Δανείου εγκρίθηκε από το Συνέδριο του Λονδίνου το Φεβρουάριο του 1830 με τον όρο ότι αυτά τα χρήματα θα χρησιμοποιηθούν για να καλύψουν τα έξοδα της συντήρησης του στρατού, όπου κυρίαρχος θα είχε στην υπηρεσία του.

Από τις αρχές του 1843, έχουμε μια σειρά εξελίξεων. Τον Ιανουάριο του 1843, η κυβέρνηση πληροφορεί τις προστάτιδες δυνάμεις ότι αδυνατεί να πληρώσει την εξαμηνιαία δόση του χρέους. Τι είχε συμβεί; «Την κρίση του 1843 δεν την προκάλεσαν οι οικονομικές εξελίξεις», γράφει ο J. Petropoulos, «αλλά οι δυνάμεις, με το να αρνηθούν ομόφωνα, για πρώτη φορά, να εγκρίνουν οποιοδήποτε καινούργιο δάνειο». (Petropoulos, Πολιτική και Συγκρότηση Κράτους στο Ελληνικό Βασίλειο (1833-1843), τ. Β', σελ. 571, εκδ. ΜΙΕΤ)

Η κυβέρνηση δεν μπορούσε, λοιπόν, να αναχρηματοδοτήσει το χρέος της χώρας. Οι λόγοι της άρνησης ήταν καθαρά πολιτικοί. Και οι τρεις προστάτιδες δυνάμεις ήταν δυσανεσθημένες με την πολιτική του «Βαυαρού». Μέχρι τότε, «ο Όθων κατόρθωνε να αποτρέπει την οικονομική κρίση εξασφαλίζοντας δάνειο από την προστάτιδα δύναμη της οποίας το κόμμα στην Ελλάδα είχε το πολιτικό προβάδισμα». Μιας και το γαλλικό κόμμα είχε τότε το προβάδισμα, η Γαλλία θα έπρεπε να δανείσει τον Όθωνα, κάτι όμως που δεν συνέβη.

Μπροστά στην απειλή της ξένης επέμβασης, η κυβέρνηση τι έκανε; «Περίεστειλε δραστικά τις τακτικές της δαπάνες. Ο βασιλιάς έδωσε το παράδειγμα προσφέροντας ένα μεγάλο μέρος της βασιλικής χορηγίας στο δημόσιο ταμείο. Η κυβέρνηση εν συνεχεία περιέκοψε τους μισθούς των δημοσίων υπαλλήλων με την επιβολή προοδευτικής κράτησης. Υποχρέωσε σε έξοδο από την υπηρεσία μερικούς υπαλλήλους με σύνταξη που έφτανε μόλις το ένα τρίτο των αποδοχών τους. Κατάργησε το σώμα των μηχανικών στη Γραμματεία των Οικονομικών, καθώς και μεγάλο αριθμό των διπλωματικών και προξενικών της αποστολών στο εξωτερικό,

περιλαμβανομένων και των διπλωματικών αποστολών στο Λονδίνο και στο Παρίσι .Διέκοψε επίσης τη χορήγηση συντάξεων σε πολλούς κληρικούς, και διέταξε όσους από αυτούς δεν είχαν οικονομικά μέσα να επιστρέψουν στα μοναστήρια που απέμεναν.»

Ερμηνεία των παραπάνω μέτρων με σημερινούς όρους: ο Όθωνας πήρε αυστηρά μέτρα περιορισμού των δαπανών του δημοσίου, ώστε να μην χρειαστεί να καταφύγει στις προστάτιδες δυνάμεις (το ΔΝΤ στην σύγχρονη εποχή), που ούτως ή άλλως θα του επέβαλαν τα ίδια μέτρα μέτρα που πήρε «ιδία πρωτοβουλία» ο Όθωνας απεδείχθησαν ανεπαρκή. Μπροστά στη διαφαινόμενη εθνική ταπείνωση, υπήρχε μία και μοναδική λύση, την οποία, σύμφωνα με κάποιους, προωθούσαν και οι προστάτιδες δυνάμεις: «Επανάσταση» και Σύνταγμα!

Στις «3 του Σεπτέμβρη» ξεσπά η «Επανάσταση».Και στις 14 Σεπτεμβρίου η Ελλάδα υπογράφει απρόθυμα την προσφυγή στο ΔΝΤ (συγγνώμη, υπογράφει απρόθυμα την οικονομική σύμβαση που της επέβαλαν οι προστάτιδες δυνάμεις). Οι δυνάμεις, πλέον, «όχι μόνο κατέλυαν την δημοσιονομική αυτονομία της Ελλάδας, αλλά και την εξανάγκαζαν να μειώσει τις δαπάνες της κατά 3,5 εκατομμύρια φράγκα. Οι περικοπές(το πρώτο πακέτο μέτρων του Όθωνα) που είχαν ήδη χαρακτηριστεί δραστικές δεν είχαν ούτε καν προσεγγίσει το ποσό που όριζε η σύμβαση».

Επαναλαμβάνεται, άραγε η ιστορία ;Η σύγχρονη πραγματικότητα το αποδεικνύει περίτρανα. **Κουβέλης Σ. , “Ο Διεθνής Οικονομικός Έλεγχος στην Ελλάδα”**

Η εποχή του Άρμανσπεργκ και της αντιβασιλείας

Οι σπατάλες ατελείωτες για τον Όθωνα. Μόνο για τον έναν χρόνο παραμονής του κόστισε 4.748.000 δρχ. Υπήρξε όμως και συνέχεια. Το συνολικό κόστος μέχρι τη μεταπολίτευση του 1843 έφτασε τα 19.000.000 δρχ. Το 1842 ο προϋπολογισμός έκλεισε με έλλειμμα 3.000.000 δρχ., γεγονός που αναγκαστικά οδηγούσε σε αναστολή πληρωμών. Οι Προστάτιδες Δυνάμεις αποφάσισαν να παρέμβουν. Το Συνέδριο του Λονδίνου εξέτασε τα οικονομικά της Ελλάδας και επέβαλλε ετήσια μείωση των δαπανών του προϋπολογισμού κατά 3.742.000 δρχ., καθώς και παραχώρηση των εισπράξεων του Τελωνείου Σύρου, το οποίο ήταν από τα πλουσιότερα, για την εξυπηρέτηση του Δανείου. Ο Όθωνας αποδέχτηκε το σχετικό πρωτόκολλο, αλλά δεν πρόλαβε να το εφαρμόσει. Στις 3 Σεπτεμβρίου του 1843, η «συνταγματική επανάσταση» ανέστειλε την εξυπηρέτηση του δανείου. Ήταν η δεύτερη χρεοκοπία της Ελλάδας. Μετά το τέλος του Κριμαϊκού Πολέμου (1856), οι Προστάτιδες Δυνάμεις απέστειλαν στην Ελλάδα τριμελή επιτροπή για να ερευνήσει τα οικονομικά και να επιβάλλει όρους για την εξυπηρέτηση του δανείου. Η επιτροπή έκρινε ότι η Ελλάδα είχε μια καλή διοίκηση και μπορούσε τηρήσει τις υποχρεώσεις της. Έτσι πρότειναν να ορισθεί ελάχιστος όρος συνεισφοράς σε 900.000 φράγκα βλέποντας την αύξηση των εσόδων. Η λύση αυτή έγινε δεκτή από την ελληνική κυβέρνηση με την υποχρέωση ότι στην εξυπηρέτηση δανείου θα δεσμευόταν και το 1/3 των εισπράξεων του Τελωνείου της Σύρου. Ανάλογη δέσμευση είχε γίνει και για τα δάνεια της Ανεξαρτησίας, τα οποία είχαν εξοφληθεί. Αυτό ήταν το τέλος των διαπραγματεύσεων που κράτησαν 22 χρόνια. Το 1/3 θα προοριζόταν για την προίκα

του νέου βασιλιά Γεωργίου Α'. Ρωμαίος Γ. , (2012), «Η Ελλάδα των Δανείων και των Χρεωκοπιών», Αθήνα, Εκδόσεις ΠΑΤΑΚΗ

Ενδιάμεσες οικονομικές περίοδοι

Η περίοδος από το 1844 έως και το 1860 ήταν μια περίοδος δίχως μεγάλα ελλείμματα και δανεισμό. Παρά τις αρχικές σπατάλες του Όθωνα και της αντιβασιλείας, από το 1836 άρχισε να λειτουργεί αποτελεσματικά η «αποστραγγιστική μηχανή των φόρων», σε συνδυασμό με πρόσθετους φόρους επί των επιτηδευμάτων, των οικοδομών και του χαρτοσήμου. Άλλωστε, η πρόσβαση σε νέα εξωτερικά δάνεια είχε σταματήσει μετά τη χρεοκοπία και τη διακοπή εξυπηρέτησης του δανείου των 60 εκατομμυρίων. Αλλά και από το εσωτερικό ήταν ανέφικτη η άντληση πιστώσεων. Από το 1861, ωστόσο, έως και το 1878, καταγράφεται μια δραματική περίοδος με μεγάλα ελλείμματα και αδυναμία κάλυψής τους, καθώς πολιτικά και στρατιωτικά γεγονότα προκάλεσαν αύξηση των δαπανών και μείωση των εσόδων. Η ναυτιλιακή επανάσταση (Φεβρουάριος 1862) προκάλεσε την πτώση του Όθωνα. Το 1866 ξέσπασε η κρητική επανάσταση που διήρκησε τρία (3) χρόνια. Αναπόφευκτα προκλήθηκαν νέες οικονομικές υποχρεώσεις, με την αποστολή όπλων και ανδρών, αλλά και με την περίθαλψη 30.000 κρητικών γυναικόπαιδων που είχαν γλιτώσει από τις σφαγές των Τούρκων. Τότε προέκυψε και θέμα ενίσχυσης των εξοπλισμών για το ενδεχόμενο σύγκρουσης με την Τουρκία. Το σοβαρότερο όμως πρόβλημα εκείνης της περιόδου ήταν η κυβερνητική αστάθεια που οφειλόταν στον πολυκομματισμό. Ρωμαίος Γ. , (2012), «Η Ελλάδα των Δανείων και των Χρεωκοπιών», Αθήνα, Εκδόσεις ΠΑΤΑΚΗ

Αγώνας για την εύρεση δανείων

Η εξεύρεση δανείων από το εξωτερικό για την κάλυψη του ελλείμματος ήταν πλέον ανέφικτη. Αλλά και οι εγχώριοι κεφαλαιούχοι, καθώς είχε αυξηθεί σημαντικά ο κινητός πλούτος, και οι ομογενείς στρέφονταν προς την κερδοσκοπία και προτιμούσαν τα ενυπόθηκα δάνεια. Οι εναλλασσόμενες κυβερνήσεις κατέφευγαν στην εκποίηση της δημόσιας περιουσίας. Άρχισαν με την πώληση 1.000 μετοχών της Εθνικής Τράπεζας προς 2.000 δρχ. έκαστη ενώ η τιμή της έφτανε τις 40.000 δρχ. Από την πώληση κτηρίων, αμπελιών και ελαιώνων αντλήθηκαν 13 εκατομμύρια δρχ. Ο περίφημος ελαιώνας της Άμφισσας πωλήθηκε αντί 2.500.000 δρχ. Μετά από αυτήν την περίοδο, η εικόνα άλλαξε καθώς η χώρα άρχισε και πάλι να δανείζεται από το εξωτερικό προκειμένου να εκπληρώσει τις υποχρεώσεις της και τις ανάγκες της.

Από το δάνειο του 1889 αφαιρέθηκε το ποσό των 55 εκατομμυρίων δρχ. για να εξοφληθούν οι ομολογίες του 1879 και άλλα 25.000.000 απορροφήθηκαν για δαπάνες έκδοσης και μεσιτικά. Τελικά από τα 630.000.000 δρχ. εισπράχθηκαν μόνο

365.000.000 δρχ. Επιπλέον, μόνο το δάνειο του 1890 και μέρος του δανείου του 1884 αφορούσαν παραγωγικά έργα, σιδηροδρομικές γραμμές και άλλα. Τα υπόλοιπα διατέθηκαν για στρατιωτικές και ναυτικές δαπάνες και για την εξόφληση παλαιών δανείων. Ρωμαίος Γ. , (2012), «Η Ελλάδα των Δανείων και των Χρεωκοπιών», Αθήνα, Εκδόσεις ΠΑΤΑΚΗ

Δυστυχώς επτωχεύσαμεν

Σύμφωνα με όσα αναφέρει ο Φραγκιάδης Α. στο βιβλίο του «Ελληνική Οικονομία», το 1878 το ελληνικό δημόσιο, έπειτα από δεκαετίες παλινδρομήσεων, κατέληξε σε συμβιβασμό με τους ξένους πιστωτές. Ο διακανονισμός αυτός είχε ως στόχο να ανοίξουν και πάλι οι διεθνείς χρηματαγορές τις θύρες τους στα ελληνικά χρεόγραφα, προκειμένου να χρηματοδοτηθεί η ανάπτυξη του κρατικού μηχανισμού, ιδίως του στρατού, και η κατασκευή έργων υποδομής. Έκτοτε, ο διεθνής δανεισμός της χώρας αυξήθηκε κατακόρυφα και οι δαπάνες εξυπηρέτησης του δημόσιου χρέους πολλαπλασιάστηκαν : από 5 δραχμές κατά κεφαλήν κατ' έτος στην τετραετία 1875 – 1878, έφθασαν 27 δραχμές στην τετραετία 1887 – 1890 όπως φαίνεται και από τον παραπάνω πίνακα. Στην προσπάθεια να καλύψουν τις δαπάνες αυτές, οι ελληνικές κυβερνήσεις, και κυρίως εκείνες, με πρωθυπουργό τον Χαρίλαο Τρικούπη, αύξησαν τη φορολογική επιβάρυνση, από 18 δραχμές κατά κεφαλήν κατ' έτος στην τετραετία 1875 – 1878 σε 29 δραχμές στην τετραετία 1887 – 1890. Όμως στα τέλη της δεκαετίας του 1880 τα περιθώρια για περαιτέρω αύξηση της φορολογίας είχαν εξαντληθεί, χωρίς τα έσοδα να επαρκούν για να καλύψουν τις ανάγκες της εξυπηρέτησης του δημόσιου χρέους. Έτσι, η χώρα μπήκε σε έναν φαύλο κύκλο δανεισμού. Τα τοκοχρεολύσια αντιμετωπίζονταν με νέα δάνεια και το ύψος του χρέους έφτασε σε υπερβολικά ύψη. Στη δεκαετία του 1880 το κλίμα στις διεθνείς χρηματαγορές ήταν ευνοϊκό για την αύξηση του δημόσιου δανεισμού. Ανατράπηκε όμως το 1890, όταν η αιφνίδια πτώχευση της Αργεντινής προκάλεσε διεθνή κρίση, γνωστή ως Barings (από την ομώνυμη βρετανική τράπεζα που κατέρρευσε τότε). Η Φράση <<Η ιστορία επαναλαμβάνεται>>,θα μετουσιωθεί σε πραγματικότητα έναν αιώνα μετά. Οι όροι δανεισμού των ασθενέστερων οικονομικά χωρών επιδεινώθηκαν σημαντικά. Το δυσμενές κλίμα επιδείνωσε τους όρους και περιόρισε τη δυνατότητα περαιτέρω δανεισμού. Η ανεπάρκεια των τακτικών εσόδων του ελληνικού κράτους για την κάλυψη των δαπανών εξυπηρέτησης του χρέους έγινε προφανής. Οι αρνητικές προσδοκίες που επικράτησαν περιόρισαν τις εισροές κεφαλαίων στην Ελλάδα. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα από το 1891 και μετά να καμφθεί η ισοτιμία της δραχμής, γεγονός που κατέστησε ακόμη δυσχερέστερη την εξυπηρέτηση των υποχρεώσεων του κράτους. Τα δημόσια οικονομικά βάρδιζαν πλέον σε τεντωμένο σχοινί και η προσωρινή αναβολή της χρεοκοπίας εξαρτιόταν από την, όλο και δυσκολότερη εξεύρεση νέων δανειστών.

Ο Τρικούπης επιδιώκει να έλθει σε διαπραγματεύσεις με τους δανειστές προσφέροντάς τους, ως προσωρινή λύση, το 30% των τοκομεριδίων σε συνάλλαγμα, ως τον οριστικό διακανονισμό. Το σχετικό νομοσχέδιο, που ο ίδιος εισηγήθηκε στη

Βουλή, προκάλεσε μεγάλη πτώση στην αξία των χρεογράφων και του νομίσματος και, όπως ήταν αναμενόμενο, συνάντησε σφοδρότατες αντιδράσεις. Μέρος της αντιπολίτευσης θεώρησε τη χρεοκοπία «δολίαν» και μίλησε για κίνδυνο ξενικής κατοχής και δήμευσης κρατικών περιουσιακών στοιχείων. Με τέτοιες αντιδράσεις στο εσωτερικό, επόμενο ήταν οι δανειστές στο εξωτερικό να αρνούνται να συζητήσουν έναν συμβιβασμό, αν προηγουμένως δεν τους δίνονταν ρητές εγγυήσεις ότι θα πάρουν τα χρήματά τους, εγγυήσεις που έθιγαν αναφανδόν κυριαρχικά μας δικαιώματα. Οι διαπραγματεύσεις κράτησαν όλο το 1894 και μερικές φορές έδωσαν ελπίδα για έναν διακανονισμό. Ωστόσο, οι άκαμπτες απαιτήσεις ορισμένων δανειστών, ανάμεσα στους οποίους πρωτοστατούσαν Γερμανοί, οδήγησαν τις σχετικές συνομιλίες σε οριστικό ναυάγιο. Από την άλλη, η σκληρή φορολογία, η ανεργία και γενικότερα ο οικονομικός μαρασμός της χώρας έκαναν, από τα τέλη κυρίως του 1894, τις διαδηλώσεις στην Αθήνα κάτι το σύννηθες. Ο Τρικούπης εκτός από τις σφοδρές αντιδράσεις στο εσωτερικό είχε να αντιμετωπίσει και την απαξίωση και υπονόμηση - προκαλούμενη από τους δανειστές - στο εξωτερικό, εκεί όπου κάποτε το κύρος του ήταν αναμφισβήτητο. Τον Ιανουάριο του 1895 παραιτείται και στις εκλογές του Απριλίου υφίσταται πανωλεθρία. Από τους 207 εκλεγμένους βουλευτές οι 140 είναι του Θ. Δηλιγιάννη και μόνο 18 δικοί του. Ο ίδιος, ως γνωστόν, απέτυχε να εκλεγεί, αφού οι συμπατριώτες του, οι Μεσολογγίτες, προτίμησαν τον Γουλιμή. «Θέλει και η πτώχευσις την τέχνην της» θα πει ο Ανδρέας Συγγρός.

Οι διαπραγματεύσεις με τους δανειστές

Αμέσως μετά από τη χρεοκοπία του 1893, η κυβέρνηση Τρικούπη ξεκίνησε τις δύσκολες, χωρίς αμφιβολία, διαπραγματεύσεις με τους αντιπροσώπους των χωρών που είχαν επηρεαστεί στο μεγαλύτερο βαθμό από την αδυναμία πληρωμής των ελληνικών εξωτερικών δανείων. Έτσι, τον Ιανουάριο του 1894 κατέφτασαν στην Ελλάδα ο Άγγλος Νταφ, ο Γάλλος Ορνστεϊν και ο Γερμανός Στάεβι σύμφωνα με τις πληροφορίες από τον Ρωμαίο Γ. στο βιβλίο του. Μετά από αρκετές εβδομάδες διαπραγματεύσεων, ο Τρικούπης και οι τρεις ξένοι αντιπρόσωποι κατέληξαν σε έναν συμβιβασμό που έμοιαζε, λαμβανομένων υπόψη των συνθηκών, αρκετά ευνοϊκός για την Ελλάδα. Η συμφωνία προέβλεπε, μεταξύ άλλων, τον ορισμό των τόκων σε 32%, την απόσβεση του χρέους σε διάστημα 50 ετών και την παραχώρηση των υπεγγύων εσόδων του κράτους (χαρτόσημο, φόρος καπνού, κτλ) ως εγγύηση που θα διαχειριζόταν η Εταιρεία των Μονοπωλίων. Όπως παραδέχτηκε και ο Άγγλος αντιπρόσωπος Νταφ σε επιστολή του προς το Λονδίνο, όλες οι παραχωρήσεις είχαν γίνει από την πλευρά των αντιπροσώπων ενώ η Ελλάδα δεν είχε κάνει καμία παραχώρηση. Πράγματι, οι τρεις ξένοι αντιπρόσωποι είχαν ζητήσει τουλάχιστον 35% τόκο, την αύξηση του τόκου σε περίπτωση βελτίωσης των υπεγγύων εσόδων και τη δημιουργία μιας νέας εταιρείας εκμετάλλευσης των υπεγγύων εσόδων στην οποία θα συμμετείχαν αξιωματούχοι των τριών Δυνάμεων. Μετά το τέλος του Κριμαϊκού Πολέμου (1856), οι Προστάτιδες Δυνάμεις απέστειλαν στην Ελλάδα τριμελή επιτροπή

για να ερευνήσει τα οικονομικά και να επιβάλλει όρους για την εξυπηρέτηση του δανείου. Η επιτροπή έκρινε ότι η Ελλάδα είχε μια καλή διοίκηση και μπορούσε τηρήσει τις υποχρεώσεις της Η αντιπολίτευση θεωρούσε πως ήταν η κατάλληλη ώρα να ενταφιάσει πολιτικά τον μεγάλο αντίπαλο.

Το αμερικάνικο κραχ του 1929

Το 1929 έμοιαζε, στο μεγαλύτερο μέρος, ως ένα αρκετά αισιόδοξο έτος για την ελληνική οικονομία και την Ελλάδα γενικότερα. Σύμφωνα με το δείκτη οικονομικής δραστηριότητας του Ανωτάτου Οικονομικού Συμβουλίου η ελληνική δραστηριότητα έφτασε στο υψηλότερο σημείο της κατά τη διάρκεια του 1929. Τον Αύγουστο του προηγούμενου έτους, ο Ελευθέριος Βενιζέλος είχε κερδίσει με μεγάλη πλειοψηφία τις εκλογές και ως πρωθυπουργός είχε επιτύχει τη νομισματική σταθεροποίηση (γεγονός που άνοιξε τις ξένες κεφαλαιαγορές και τα εξωτερικά δάνεια για το ελληνικό κράτος) ενώ παράλληλα είχε θέσει σε εφαρμογή ένα φιλόδοξο σχέδιο ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας, το οποίο βασιζόταν σε πολλά και μεγάλα παραγωγικά έργα. Ο Βενιζέλος εκτιμούσε πως η απόδοση στο άμεσο μέλλον των δημόσιων έργων θα επέτρεπε στην αγροτική οικονομία της χώρας, που αποτελούσε τον βασικό πυλώνα της ευρύτερης ελληνικής οικονομίας, να αυξήσει τις παραγωγικές της δυνατότητες και να αποτελέσει έναν κύριο μοχλό ανάπτυξης για την Ελλάδα της δεκαετίας του '30. Στον άξονα της οικονομικής πολιτικής του Βενιζέλου βρισκόταν ο διαρκής εξωτερικός δανεισμός καθώς ήταν ο μοναδικός τρόπος με τον οποίο το ελληνικό κράτος θα μπορούσε να χρηματοδοτήσει τα μεγάλα παραγωγικά έργα. Ο εξωτερικός δανεισμός επέτρεπε στην κυβέρνηση να διασφαλίσει τη νομισματική σταθερότητα και να διατηρεί τον προϋπολογισμό ισοσκελισμένο. Εκ των πραγμάτων, η αποπληρωμή του εξωτερικού χρέους ήταν ένα από τα μεγαλύτερα κονδύλια του προϋπολογισμού. Ήταν ουσιαστικά μια «ισορροπία τρόμου», που ωστόσο δεν έμοιαζε τόσο απειλητική όσο ο εξωτερικός δανεισμός ήταν ανοιχτός και τα ευρωπαϊκά κεφάλαια εισέρρεαν στη χώρα. Ο Βενιζέλος όμως δεν είχε υπολογίσει την παγκόσμια οικονομική κρίση του 1929, η οποία ξεκινώντας από τη Νέα Υόρκη, πολύ γρήγορα μεταδόθηκε στην Ευρώπη και στην Ελλάδα.

Ως σήμερα η ανάλυση της κρίσης εξαρτάται από την πολιτική που πρεσβεύει κάθε ρεύμα οικονομικής σκέψης, αλλά συμβαίνει και το αντίστροφο: η ανάλυση της κρίσης αποτελεί λυδία λίθο κάθε οικονομικής θεωρίας. Όλα αυτά θα μπορούσαν να χρησιμεύσουν για να δικαιώσουν τις επιφυλάξεις της μεταμοντέρνας κριτικής στα θεωρούμενα πιο σκληρά καρύδια των κοινωνικών επιστημών, δηλαδή την οικονομική ιστορία και την οικονομική θεωρία. Δείχνουν όμως ότι επί ογδόντα χρόνια κάτω από το μαξιλάρι μας κρύβεται ένας εφιάλης: η οικονομική κρίση, το κραχ, η μεγάλη ύφεση του 1929, τα σταφύλια της οργής, οι ουρές των ανέργων, οι θεαματικές αυτοκτονίες από τους ουρανοξύστες, το λυκόφως της σύντομης δημοκρατίας του Μεσοπολέμου. (εφημερίδα το Βήμα σελίδα 11,17-12-2012)

Οι Επιπτώσεις από την κρίση του 1929 στην Αθήνα

Οι επιπτώσεις από την οικονομική κρίση που χτύπησε την αμερικανική οικονομία το 1929 δεν μετατοπίστηκαν ομοιόμορφα στα διάφορα κράτη. Οι επιπτώσεις από την οικονομική κρίση που χτύπησε την αμερικανική οικονομία το 1929 δεν μετατοπίστηκαν ομοιόμορφα στα διάφορα κράτη. Η εμμονή στην πολιτική της υπεράσπισης της δραχμής, που ακολούθησε η κυβέρνηση Βενιζέλου, απέδωσε καρπούς μέχρι το σημείο της αποχώρησης της Βρετανίας από το σύστημα της χρυσής βάσης (gold standard).

Το Χρηματιστήριο Αθηνών έκλεισε επ' αόριστον και τα αποθέματα της Τράπεζας της Ελλάδος σε συνάλλαγμα και χρυσό, εξαιτίας και της κερδοσκοπίας, εξανεμίστηκαν. Οι εισαγωγές άρχισαν να μειώνονται δραστικά και η νέα συναλλαγματική πολιτική που διαμορφώθηκε χαρακτηριζόταν από προστατευτισμό, με έντονα τα στοιχεία της κρατικής παρέμβασης. Η υποτίμηση του εθνικού νομίσματος συνοδεύτηκε από την επιβολή καθεστώτος αναγκαστικής κυκλοφορίας της δραχμής, κατάργησης της αγοράς συναλλάγματος και αναστολής πληρωμής χρεολυσίων και τόκων για το σύνολο των κρατικών δανείων. Η αναγγελία των σχετικών μέτρων, την άνοιξη του 1932, οδήγησε τη χώρα σε μια πορεία οικονομικής αυτοτέλειας, υπό τη στενή επίβλεψη του κράτους. Η ελληνική αντίδραση στην κρίση αποτελεί την πρώτη απόπειρα οργάνωσης της οικονομίας σε ορθολογικά όσο και σύγχρονα για την εποχή αυτή πρότυπα.

Βερέμης Θ., "Η Ελληνική Οικονομία από το 1926 ως το 1935", στο: Ιστορία του ελληνικού έθνους, ΙΕ, Αθήνα 1978, σ.327-342

Ο Βενιζέλος υπέρμαχος της δραχμής

Την ίδια περίοδο που ο Έλληνας υπουργός Οικονομικών δήλωνε στη Βουλή σίγουρος για την αντοχή της ελληνικής οικονομίας, η Ευρώπη ένιωθε για τα καλά τα χτυπήματα του αμερικανικού κραχ. Πρώτη χώρα που δέχτηκε τις συνέπειες της κρίσης ήταν η Γερμανία, που είχε προβεί σε μεγάλο δανεισμό από τις ΗΠΑ. Τον Ιανουάριο του 1931 η Γερμανία ανακοίνωσε στα μέλη και τους συμμάχους της Αντάντ πως δε είχε δυνατότητα να καταβάλει τις αποζημιώσεις για τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Μεταξύ αυτών των χωρών ήταν και η Ελλάδα. Το Σεπτέμβριο, και καθώς η κάθετη πτώση της οικονομίας συνεχιζόταν, η βρετανική κυβέρνηση πήρε την απόφαση της εγκατάλειψης του «χρυσού κανόνα» με τον οποίο ήταν συνδεδεμένη η βρετανική λίρα και προχώρησε στην καθιέρωση της αναγκαστικής κυκλοφορίας του χαρτονομίσματος. Η απόφαση του Λονδίνου προκάλεσε αλυσιδωτές αντιδράσεις στην Ελλάδα και το Χρηματιστήριο της Αθήνας έκλεισε για μεγάλο χρονικό διάστημα. Ο Βενιζέλος επιδόθηκε σε μαραθώνιο συσκέψεων με τους συνεργάτες του και τους υπουργούς του. Η απόφαση που τελικά πάρθηκε από την ελληνική κυβέρνηση ήταν η επιλογή σύνδεσης με το δολάριο και όχι η εγκατάλειψη του «χρυσού κανόνα». Ο Βενιζέλος εξακολουθούσε να πιστεύει πως ο δρόμος προς τον εξωτερικό δανεισμό θα κρινόταν από την αδιαπραγμάτευτη διατήρηση της νομισματικής σταθερότητας.

Ορισμένα οικονομικά έντυπα και παράγοντες της ελληνικής οικονομικής ζωής εμφανίζονταν καθησυχαστικοί .Ο Βενιζέλος είχε αποφασίσει την πολιτικής της δραχμής .Η επιμονή της κυβέρνησης Βενιζέλου στην πολιτική της δραχμής άρχισε να προκαλεί σοβαρά προβλήματα στην ελληνική οικονομία και παρά ορισμένα μέτρα του οικονομικού επιτελείου, όπως η επιβολή δασμών στις εισαγωγές ώστε να μειωθεί η εξαγωγή συναλλάγματος στο εξωτερικό, οι οικονομικοί δείκτες άρχισαν να παρουσιάζουν κάθετη πτώση. Τα συναλλαγματικά αποθέματα των τραπεζών μειώθηκαν δραματικά και η ρευστότητα τους περιορίστηκε ακόμα περισσότερο. Στα τέλη του Σεπτεμβρίου, η Τράπεζα της Ελλάδας προχώρησε σε αυστηρούς συναλλαγματικούς ελέγχους όμως οι υποτιμητικές πιέσεις συνεχίστηκαν. Το Δεκέμβριο άρχισαν να κυκλοφορούν έντονες φήμες για άμεση χρεοκοπία της Ελλάδας, τις οποίες έσπευσε να διαψεύσει ο ίδιος ο πρωθυπουργός. Οι φήμες, όμως, εντάθηκαν με ένα άρθρο του Δημητρίου Μεταξά. Στο συγκεκριμένο άρθρο υποστήριζε πως η Ελλάδα έπρεπε να προχωρήσει σε αναστολή όλων των πληρωμών σε συνάλλαγμα γεγονός που σήμαινε ότι η χώρα είχε χρεοκοπήσει. Την ίδια ημέρα, ο πρωθυπουργός κάλεσε τον Μάξιμο στην κατοικία του όπου είχαν συνάντηση αρκετής ώρας. Αμέσως μετά το γραφείο του πρωθυπουργού εξέδωσε μια ανακοίνωση η οποία απέρριπτε τα μέτρα που είχε προτείνει ο Μάξιμος. Στην συνεδρίαση της Δημοσιονομικής Επιτροπής της Κοινωνίας των Εθνών στο Παρίσι, στις 10 Μαρτίου, οι Τσουδερός, Μαρής και Μαντζαβίνος, που αποτέλεσαν την ελληνική αντιπροσωπεία αντιμετώπισαν την παγερή στάση των Ευρωπαίων όσον αφορά τα αιτήματα της ελληνικής κυβέρνησης για βοήθεια. Η απροθυμία των Ευρωπαίων για να βοηθήσουν την Ελλάδα ήταν χαρακτηριστική. Σκληρή ήταν και η στάση του γάλλου αντιπροσώπου της Δημοσιονομικής Επιτροπής Σαλεντάρ προς τον Έλληνα ομόλογο του Μαντζαβίνο κατά τη διάρκεια της συνεδρίασης της Επιτροπής. Όπως αναφέρει ο Ρωμαίος Γ., είπε συγκεκριμένα : «Αν πρόκειται να αρνηθείτε τις υποχρεώσεις σας προς το εξωτερικό, οφείλετε πρώτα να κάνετε σκληρή οικονομία και να κλείσετε σχολεία, να σταματήσετε υπαλλήλους διότι έχετε πολλούς, να περιορίσετε τους μισθούς των υπαλλήλων μέχρι 20%. Διαφορετικά δεν δικαιολογείστε να φτάσετε σε αναστολή του χρεολυσίου. Τις ίδιες μέρες οι ξένοι σύμβουλοι που βρίσκονταν στην Ελλάδα πίεζαν το Βενιζέλο να εγκαταλείψει τη μάχη με τη δραχμή. **Φραγκιαδάκης Α., (2007), «ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ 19^{ος} – 20^{ος} αιώνας. Από τον Αγώνα της Ανεξαρτησίας στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση της Ευρώπης», Αθήνα, Εκδόσεις ΝΕΦΕΛΗ**

Η τέταρτη επίσημη χρεοκοπία της χώρας μας επί Ελευθέριου Βενιζέλου

Στις αρχές Απριλίου, η κυβέρνηση Βενιζέλου βρισκόταν πια με την πλάτη στον τοίχο. Οι ελπίδες του Βενιζέλου για την εξωτερική βοήθεια είχαν σχεδόν εξανεμιστεί. Την ίδια στιγμή, η κατάσταση στο εσωτερικό ήταν δραματική. Τα λουκέτα και οι πτωχεύσεις των εμπορικών αλλά και βιομηχανικών επιχειρήσεων αυξάνονταν μέρα με τη μέρα, οι άνεργοι είχαν ξεπεράσει τους 230.000, οι μισθοί είχαν πέσει σε πραγματική αξία κατά 10%, η οικονομική δραστηριότητα είχε μειωθεί αισθητά και οι

τράπεζες αντιμετώπιζαν σοβαρό πρόβλημα ρευστότητας. Καθώς περνούσαν οι μέρες του Απριλίου, ο Βενιζέλος έμοιαζε σιγά – σιγά να έχει αποδεχτεί πως η κατάσταση ήταν πλέον αναστρέψιμη. Ταυτόχρονα, ισχυροί οικονομικοί παράγοντες της χώρας, όπως ο βιομήχανος Επαμεινώνδας Χαρίλαος, ζητούσαν την άμεση εγκατάλειψη του «χρυσού κανόνα», κίνηση που προσδοκούσαν πως θα επέφερε αύξηση των εξαγωγών και άνοιγμα της πιστωτικής πολιτικής. Το ίδιο προσδοκούσαν και όλες οι ελληνικές εμπορικές τράπεζες. Αντίθετα, η Εθνική Τράπεζα, λόγω των αυξημένων καταθέσεων της σε ξένο συνάλλαγμα, δεν επιθυμούσε μια τέτοια εξέλιξη. Στις 16 Απριλίου, ο Βενιζέλος ανακοίνωσε στη Γενεύη, στο πλαίσιο του Συμβουλίου της Κοινωνίας των Εθνών, την αδυναμία καταβολής των χρεών της Ελλάδας και επομένως την επίσημη κήρυξη στάσης πληρωμών από μέρος της. Ήταν και επίσημα η τέταρτη χρεοκοπία της χώρας μας. Την προηγούμενη μέρα ο Έλληνας πρωθυπουργός είχε κάνει την ύστατη προσπάθεια για την πολυπόθητη εξωτερική βοήθεια. Από το βήμα της ΚΤΕ ο Βενιζέλος ανέλυσε στους ευρωπαίους ηγέτες τα προβλήματα της ελληνικής οικονομίας και επανέλαβε τα αιτήματα της ελληνικής κυβέρνησης, πενταετή αναστολή των πληρωμών των τοκοχρεολυσίων και δάνειο 50.000.000 δολαρίων. Όμως η οριστική απόφαση της Κοινωνίας των Εθνών ήταν αρνητική. (Ψαλιδόπουλος Μ., *Η κρίση του 1929 και οι Έλληνες οικονομολόγοι: Συμβολή στην ιστορία της οικονομικής σκέψης στην Ελλάδα του μεσοπολέμου*, Αθήνα 1989)

Η Αμερικανική οικονομική βοήθεια μέσω του σχεδίου Μάρσαλ

Από το 1949 έως το 1952 οι ελληνικές εξαγωγές ήταν ελάχιστες, τα φορολογικά έσοδα εντελώς ανεπαρκή, η εμπιστοσύνη στη δραχμή ήταν ανύπαρκτη. Τη θέση του εθνικού νομίσματος, ως κύριου μέσου συναλλαγών, κατείχε η χρυσή λίρα Αγγλίας, με αποτέλεσμα οι καταθέσεις να είναι μηδαμινές και η αποταμίευση να μη λειτουργεί ως πηγή άντλησης κεφαλαίων και δημιουργίας πιστώσεων όπως αναφέρει ο Φραγκιάδης Α. στο βιβλίο του «Ελληνική Οικονομία». Η αμερικανική βοήθεια έπαιξε κύριο ρόλο στην αντιμετώπιση της εξαιρετικά κρίσιμης οικονομικής κατάστασης. Η εισροή δολαρίων κατέστησε εφικτή την πραγματοποίηση των απαραίτητων εισαγωγών, καλύπτοντας το σύνολο σχεδόν του ελλείμματος του εξωτερικού ισοζυγίου, χρηματοδότησε το δημόσιο έλλειμμα, επιτρέποντας στο κράτος να λειτουργήσει, και έδωσε στην Τράπεζα της Ελλάδας τη δυνατότητα να χορηγήσει πιστώσεις στην οικονομία. Έτσι, τρία χρόνια μετά το τέλος του εμφυλίου, η εγχώρια παραγωγή είχε ανακάμψει σχεδόν στα προπολεμικά επίπεδα. Η ολοκληρωτική στήριξη που παρείχε η αμερικανική οικονομική βοήθεια ήταν, μια έκτακτη κατάσταση, που δύσκολα θα μπορούσε να διαρκέσει. Το 1952 έγινε σαφές ότι οι πιστώσεις πρόκειται να μειωθούν δραστικά, καθώς με τον πόλεμο της Κορέας, οι προτεραιότητες των ΗΠΑ στράφηκαν από την οικονομική ανασυγκρότηση της Ευρώπης στον επανεξοπλισμό του δυτικού μπλοκ. Η προοπτική αυτή προκάλεσε στην Ελλάδα φόβους για ανακοπή της ανασυγκρότησης και πλήρη οικονομική κατάρρευση. Όμως η άμεση αμερικανική επέμβαση στην Ελλάδα είχε ήδη πετύχει

τους στόχους της. Όταν τελείωσε το σχέδιο Μάρσαλ, οι περισσότεροι αμερικανικοί σύμβουλοι αποχώρησαν και η οικονομική βοήθεια περιορίστηκε. **Ρωμαίος Γ. , (2012), «Η Ελλάδα των Δανείων και των Χρεωκοπιών», Αθήνα, Εκδόσεις ΠΑΤΑΚΗ**

Η Οικονομική κρίση της ακυβερνησίας

Από την τελευταία χρεοκοπία του Βενιζέλου και για τα επόμενα χρόνια η λέξη χρεοκοπία δεν θα ακουστεί στην Ελληνική επικράτεια. Η Ελλάδα θα καταφέρει να ρυθμίσει όλες τις οφειλές της με τους ξένους πιστωτές από τα δάνεια της ανεξαρτησίας, τα δάνεια του Όθωνα και τα προπολεμικά δάνεια μετά από πολλές πιέσεις μόλις την δεκαετία του 1960. Έναν αιώνα, ουσιαστικά μετά. Εκείνη την περίοδο, και ειδικότερα το 1962, η κατάσταση της ελληνικής οικονομίας βρέθηκε αρκετές φορές στο επίκεντρο του ξένου Τύπου όπως το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο. Στις 3 Δεκεμβρίου του 1965, η Ελλάδα βρέθηκε πάλι στη δίνη οικονομικής κρίσης. Το πρωί εκείνης της ημέρας έλαβε χώρα μια έκτακτη σύσκεψη στο υπουργείο Εξωτερικών, με μοναδικό θέμα τα νέα έντονα προβλήματα που αντιμετώπιζε η ελληνική οικονομία, μεταξύ των οποίων και το συνεχώς αυξανόμενο έλλειμμα του δημοσίου χρέους. Είχε προηγηθεί η πτώση της κυβέρνησης της Ενώσεως Κέντρου του Γεωργίου Παπανδρέου και η συγκρότηση της κυβέρνησης Στέφανου Στεφανόπουλου. Ανώτατο στέλεχος και στην ουσία πρωθυπουργός της κυβέρνησης Στεφανόπουλου ήταν ο Κωνσταντίνος Μητσotάκης. Υπήρχε ένα κρίσιμο ζήτημα, η προσπάθεια παροχής επιπρόσθετης οικονομικής βοήθειας που επιδίωκε να λάβει η κυβέρνηση Στεφανόπουλου από την Ουάσιγκτον. Την ίδια προσπάθεια είχε κάνει και ο βασιλιάς Κωνσταντίνος λίγους μήνες νωρίτερα. Το απόγευμα της 11ης Δεκεμβρίου του 1965, ο αμερικανός πρεσβευτής Φίλιπ Τάλμποτ επισκέφθηκε τον πρωθυπουργό Στεφανόπουλο και του παρέδωσε την ανακοίνωση της αμερικανικής κυβέρνησης για παροχή βοήθειας προς την Ελλάδα. Η ανακοίνωση της αμερικανικής κυβέρνησης ανέφερε πως θα συνεργαστούν με την Ελλάδα και θα τη βοηθήσουν να αντιμετωπίσει τα προβλήματα της.

Η χούντα των συνταγματαρχών και η οικονομική της πολιτική

Στις 6:30 το πρωί της Παρασκευής της 21ης Απριλίου του 1967, οι Έλληνες άκουσαν από τα ραδιόφωνα τους πως λόγω της έκρυθμης πολιτικής κατάστασης, τη διακυβέρνηση της χώρας ανέλαβε ο στρατός. Λίγο αργότερα, μετά το υπουργικό συμβούλιο Κόλλια σε νέο ραδιοφωνικό διάγγελμα το στρατιωτικό καθεστώς ανέφερε πως ένας από τους λόγους που ανέλαβε βίαια την εξουσία ήταν και η οικονομική κατάσταση της χώρας. Στην συνέχεια στις προγραμματικές δηλώσεις της «κυβέρνησης» αναφέρονταν ότι θα επιδιώξει με όλα τα μέσα την επιτάχυνση του ρυθμού οικονομικής ανάπτυξης της χώρας βάσει επιστημονικού προγράμματος. Μέσα στα πρώτα δύο έτη, το στρατιωτικό καθεστώς αποφάσισε δύο νόμους, με τους οποίους παρέχονταν σε εταιρείες πολλά φορολογικά προνόμια και εξαιρέσεις. Οι ευνοϊκές ρυθμίσεις μπορεί να προσέλκυσαν ξένες επιχειρήσεις, σύντομα όμως

δημιούργησαν ένα άναρχο πλαίσιο εταιρικής δραστηριότητας, όπου δινόταν πολύ μεγαλύτερη βαρύτητα στα οφέλη των εταιρειών σε βάρος του μακροπρόθεσμου οικονομικού σχεδιασμού και των οφελών που θα μπορούσε να έχει η χώρα από αυτές τις επενδύσεις. Την ίδια εποχή η ΕΟΚ σταμάτησε την οικονομική βοήθεια της προς την Αθήνα. Ακόμα δεν προχώρησε και καμία από τις διοικητικές και οικονομικές μεταρρυθμίσεις που ήταν αναγκαίες για τη δύσκολη προσαρμογή της ελληνικής οικονομίας στην Ευρωπαϊκή κοινή αγορά. Αύξησαν τις δημόσιες δαπάνες, ειδικότερα στους τομείς ασφαλείας, και ζητούσαν από το εσωτερικό και από το εξωτερικό κατά διαστήματα δάνεια για να καλύψουν τους ετήσιους προϋπολογισμούς. Πριν το τέλος της επταετίας, το 1972 άρχισαν να διαφαίνονται ξεκάθαρα τα αποτελέσματα των κακών οικονομικών χειρισμών. Τον Οκτώβριο του 1973 εξαιτίας του γενικότερου άσχημου οικονομικού κλίματος και της πετρελαϊκής κρίσης, δημιουργήθηκε μια διεθνής οικονομική κρίση, η οποία βρήκε την Ελλάδα σε δύσκολη θέση. Ο πληθωρισμός εκτινάχθηκε στο 15,5% από το 4,9% στο οποίο βρισκόταν το 1966. Το 1974 (έτος πτώσης της χούντας), ο ρυθμός ανάπτυξης εμφάνισε μετά από πολλά χρόνια αρνητικό πρόσημο. Από το 6,5% που βρισκόταν το 1966 στο -6,4%. Μετά την πτώση του στρατιωτικού καθεστώτος, το Σεπτέμβριο του 1974 παραχωρήθηκε στην Ελλάδα δάνειο 100.000.000 δολαρίων με στόχο την στήριξη της ελληνικής οικονομίας. Μετά από 5 μέρες ανακοινώθηκε η χορήγηση ετήσιας οικονομικής ενίσχυσης προς την Ελλάδα 60.000.000 μάρκων για τα έτη 1974 – 1976 από τη Δυτική Γερμανία. **(Βερέμης Θ., Οικονομία και Δικτατορία: η συγκυρία 1925-1926, Αθήνα 1982)**

Η κρίση της δεύτερης τετραετίας του Ανδρέα Παπανδρέου(1985-1986)

Ο Λιαργκόβας Π. στο βιβλίο του «Κρίση, δανεισμός και χρεοκοπία» αναφέρει πως μετά την μεταπολίτευση οι κυβερνήσεις φορτώσανε το χρέος αυτό στις δημόσιες επιχειρήσεις. Υπάρχει έκθεση του 1985 που λέει ότι η ΔΕΗ, η τότε κρατική ΔΕΗ, για κάθε 1000 δραχμές που δανειζόταν είχε εσωτερική ανάγκη μόνο τη μια δραχμή. Όλο το υπόλοιπο ήταν απαιτήσεις εξωλογιστικές για πληρωμή χρεών. Την εποχή εκείνη αρχίζουν να δανείζονται ξανά οι κυβερνήσεις για τις δικές τους ανάγκες και ο δανεισμός είναι επαχθέστατος. Για παράδειγμα το 1977 συνάπτεται με όμιλο τραπεζών από τη Γαλλία δάνειο με την ελληνική κυβέρνηση όπου εκτός από τους τρομακτικά τοκογλυφικούς όρους που επιβάλλονται στην Ελλάδα, της επιβάλλονται και οι εξής όροι. Πρώτον. Το πόσο φρεγάτες θα αγοράσει από τη Γαλλία. Δεύτερον. Πόσο όγκο κλωστοϋφαντουργικών προϊόντων θα αγοράσει από τη Lacoste και από τις γαλλικές επιχειρήσεις με αποτέλεσμα φυσικά την καταστροφή της ελληνικής κλωστοϋφαντουργίας γιατί εισάγαμε αυτά που θα μπορούσαμε να παράγουμε οι ίδιοι με έναν αναπτυσσόμενο κλάδο της βιομηχανίας εκείνη την εποχή. Αργότερα έγιναν και άλλες τέτοιες δανειακές συμβάσεις, η μεγαλύτερη ήταν το 1987 η οποία ήταν με τον

όμιλο της Mitsubishi Funds όπου ανάμεσα σε αυτά που μας ζητούσαν να αγοράσουμε, ήταν και τα περίφημα ιαπωνικά προγράμματα της τηλεόρασης, δηλαδή τότε άρχισε η εισβολή των Pokemon, των Digimon. Από εκεί και πέρα έχουμε την δημιουργία τεράστιων ελλειμμάτων λόγω της σχέσης μας κυρίως με την ΕΟΚ που τα εκτινάσσει μετά το 1984 αλλά και μιας πολιτικής κυριολεκτικά αθώωσης των υπευθύνων για τη λεηλασία αυτού του τόπου και την καταστροφή της βιομηχανίας μέσω κυρίως των προβληματικών. Μιλάμε για 340 περίπου ή 370 βιομηχανικές επιχειρήσεις της χώρας, την αφρόκρεμα της ελληνικής βιομηχανίας και της ελληνικής παραγωγής ευρύτερα. Το ποσό που χρωστάγανε, το πόσο δηλαδή είχαν φορτώσει οι προηγούμενοι ιδιοκτήτες αυτές τις μεγάλες βιομηχανίες και παραγωγικές επιχειρήσεις κατά μέσο όρο ήταν περίπου 12 φορές το μετοχικό κεφάλαιο των εταιρειών και είχε μετατραπεί σε δανεικά και αγύριστα. Το αποτέλεσμα είναι να εκτιναχθεί μέσα σε 4 χρόνια στο διπλάσιο το χρέος της χώρας. **Λιαργκόβας Π , Ρεπούσης Σ. (2011), «Κρίση, Δανεισμός και Χρεοκοπία», Αθήνα, Εκδόσεις ΠΑΠΑΖΗΣΗ**

Η σύγχρονη οικονομική κρίση

Ο Λιαργκόβας Π. αναφέρει πως την αμερικανική ύφεση επηρέασε η τρομοκρατική επίθεση της 11ης Σεπτεμβρίου 2001, που είχε σαν αποτέλεσμα τον Ιούνιο του 2003 τα επιτόκια να διαμορφώνονται στα χαμηλότερα των τελευταίων 50 ετών, στο 1%. Όταν ξέσπασε η κρίση στην Αμερική, η Ευρώπη πίστεψε πως το θέμα δεν την αφορά. Μέχρι που ανακάλυψε πως πολλές ευρωπαϊκές τράπεζες συμμετείχαν σε αυτό το πάρε – δώσε στοιχηματίζοντας με ανύπαρκτο θεωρητικό χρήμα. Σύμφωνα με τον Πετράκη Π. η κρίση του 2008 όσον αφορά την ελληνική οικονομία είχε τέσσερα βασικά χαρακτηριστικά. Πρώτον εμφανίστηκε σε μια ήδη «εξασθενημένη» οικονομία, με την έννοια ότι η ελληνική οικονομία ήδη είχε σε σημαντικό βαθμό εξαντλήσει το παραδοσιακό μέσο για την αντιμετώπιση μιας κλασσικής ύφεσης, το δημοσιονομικό έλλειμμα, αφού εδώ και χρόνια εφαρμόζεται μια επεκτατική δημοσιονομική πολιτική. Δεύτερον εμφανίστηκε σε μια οικονομία, κυρίως μέσω της μείωσης της ζήτησης, με τον μεγαλύτερο σκιάδη τομέα και μικρή έκθεση στην εξωτερική διεθνή οικονομία. Τρίτον απείλησε τον τραπεζικό τομέα. Τέλος επιδείνωσε τα δημόσια οικονομικά. Οι ενδείξεις για την εξασθένηση της ελληνικής οικονομίας είχαν ήδη εμφανιστεί από το 2007, κυρίως μέσω της μείωσης των επενδύσεων, ως αποτέλεσμα της υπερδιόγκωσης των ιδιωτικών επενδύσεων. Αυτή η υπερδιόγκωση ήταν ένα συγχρονισμένο με τη διεθνή οικονομία φαινόμενο αύξησης των επενδύσεων, αλλά και αποτέλεσμα της κυβερνητικής πολιτικής, κυρίως μέσω της δημιουργίας ενός κλίματος των αγορών λόγω της αναμενόμενης εισαγωγής του ΦΠΑ. Στην υπερδιόγκωση της ζήτησης συνέβαλε επίσης η διατήρηση χαμηλών τραπεζικών επιτοκίων μέχρι το 2007. Παράδειγμα το 2007 στην ελληνική οικονομία παρουσιάζονται 250.000 διαμερίσματα προς διάθεση. Η πτώση της οικοδομικής δραστηριότητας κατά 15,6% το α' εξάμηνο του 2009 ήταν αναμενόμενη τόσο για λόγους υπερπροσφοράς, όσο και για λόγους μείωσης της ζήτησης λόγω της κρίσης. Στα μέσα του 2010, και μετά τις αποκαλύψεις ότι το δημοσιονομικό έλλειμμα της

Ελλάδας έκλεισε για το 2009 σε επίπεδα πολύ πάνω από αυτά που θα καθιστούσαν το δημόσιο χρέος βιώσιμο, η ελληνική κυβέρνηση αδυνατούσε να δανειστεί με λογικά επιτόκια από τις αγορές για τη χρηματοδότηση του τρέχοντος δημοσιονομικού ελλείμματος και την αναχρηματοδότηση του χρέους. Αποτέλεσμα ήταν ο άμεσος κίνδυνος χρεοκοπίας και στάσης πληρωμών του Ελληνικού Δημοσίου. Η προσπάθεια της κυβέρνησης να ανακτήσει την αξιοπιστία της χώρας στις διεθνείς αγορές και να πετύχει μείωση των επιτοκίων οδήγησε σε λήψη μέτρων μείωσης των δαπανών, τα οποία δεν κατάφεραν να ανατρέψουν το αρνητικό κλίμα. Κατόπιν αυτών η Ελλάδα κατέφυγε στη βοήθεια του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου, της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, που συγκρότησαν από κοινού μηχανισμό βοήθειας για την Ελλάδα. Η ανακοίνωση της προσφυγής στον μηχανισμό στήριξης έγινε στις 23 Απριλίου 2010 από τον πρωθυπουργό ο οποίος βρισκόταν εκείνη την ημέρα στο Καστελόριζο. Μάλιστα, πριν από λίγο καιρό κλείσαμε τέσσερα χρόνια από την προσφυγή μας στον μηχανισμό και το/τα μνημόνια. Η χρηματοδότηση από τον μηχανισμό στήριξης έγινε υπό τους όρους ότι η Ελλάδα θα λάβει μέτρα δημοσιονομικής προσαρμογής και, ειδικότερα, υπό τους όρους ότι θα λάβει μέτρα δημοσιονομικής εξυγίανσης. Με τη χρηματοδότηση από το μηχανισμό αποφεύχθηκε ο άμεσος κίνδυνος χρεοκοπίας της Ελλάδας, που θα είχε πιθανές ανεξέλεγκτες συνέπειες και για όλη τη ζώνη του ευρώ. Τα πρώτα μέτρα ανακοινώθηκαν από τον πρωθυπουργό την Κυριακή 2 Μαΐου 2010. Η Ελληνική οικονομία συνέχισε να βρίσκεται σε κατάσταση δημοσιονομικής ανισορροπίας και το επόμενο διάστημα με αποτέλεσμα ένα χρόνο μετά, τον Ιούνιο του 2011, η κυβέρνηση να καταφύγει στην ψήφιση του μεσοπρόθεσμου προγράμματος, που περιλάμβανε νέα μέτρα λιτότητας και περικοπές. Επίσης τέθηκε θέμα αξιοποίησης της δημόσιας περιουσίας και αναδιάρθρωσης ή «κουρέματος» του χρέους με σκοπό τη μακροπρόθεσμη μείωση του χρέους σε βιώσιμα επίπεδα σύμφωνα με τον Λιαργκόβα Π. Λιαργκόβας Π , Ρεπούσης Σ. (2011), «Κρίση, Δανεισμός και Χρεοκοπία», Αθήνα, Εκδόσεις ΠΑΠΑΖΗΣΗ

Πολιτική και κοινωνική αντιμετώπιση της ελληνικής κρίσης

Την τελευταία δεκαετία η Ελλάδα εισήλθε σε μία κρίσιμη καμπή της σύγχρονης ιστορίας της, καθώς οι οικονομικές πολιτικές των τελευταίων δεκαετιών την έχουν οδηγήσει στα πρόθυρα της χρεοκοπίας. Η χρεοκοπία, ωστόσο, είναι δυνατόν να αποτραπεί και η Ελλάδα να επανέλθει σε τροχιά ανάπτυξης, με την προϋπόθεση ότι θα νομοθετηθούν και θα εφαρμοστούν με συνέπεια σημαντικές οικονομικές μεταρρυθμίσεις. Για την επιτυχία αυτών των μεταρρυθμίσεων, σημαντικό ρόλο διαδραματίζει η κοινωνική συναίνεση. Συγκεκριμένα, χρειάζεται γενική ομοφωνία αναφορικά με τους λόγους για τους οποίους απαιτούνται μεταρρυθμίσεις καθώς και με τις συγκεκριμένες μεταρρυθμίσεις που πρέπει να εφαρμοστούν. Η συναίνεση όμως απουσιάζει από την παρούσα πολιτική σκηνή. Ορισμένοι αντιτίθενται στις μεταρρυθμίσεις στις οποίες έχει συμφωνήσει η Ελλάδα με τους δανειστές της,

αναφέροντας ότι είναι άστοχες ή ότι σηματοδοτούν απώλεια της εθνικής κυριαρχίας. Κάποιοι άλλοι υπεραμύνονται των μεταρρυθμίσεων, υποστηρίζοντας, ωστόσο, ότι αποτελούν το τίμημα που πρέπει καταβληθεί για την αποφυγή της πτώχευσης, υπονοώντας έτσι ότι θα υποστήριζαν κάθε μεταρρύθμιση που θα απαιτούνταν από τους δανειστές της Ελλάδας. Τέλος, ένα μεγάλο ποσοστό του κοινού παραμένει αβέβαιο σχετικά με το αν η Ελλάδα θα καταφέρει να ξεπεράσει την κρίση, και δεν γνωρίζει εάν και με ποιόν τρόπο θα συμβάλλουν οι μεταρρυθμίσεις του Μνημονίου στην επίτευξη αυτού του σκοπού. Αν δεν γίνουν κάποια βήματα έγκαιρα και προς την σωστή κατεύθυνση, είναι βέβαιο ότι η Ελλάδα θα χρεοκοπήσει και θα εισέλθει σε περίοδο βαθύτερης κρίσης. Επιπλέον, κάποιες μεταρρυθμίσεις είναι απαραίτητες όχι μόνο για την αποπληρωμή του χρέους αλλά και για την μακροπρόθεσμη ανάπτυξη και ευημερία της Ελλάδας. Ακόμη και αν το χρέος της Ελλάδας εξαφανιζόταν ως δια μαγείας, οι ίδιες μεταρρυθμίσεις θα απαιτούνταν· σε διαφορετική περίπτωση, η Ελλάδα θα αντιμετώπιζε και πάλι σύντομα νέο πρόβλημα χρέους. Με την παρούσα εργασία επιδιώκουμε φωτίσουμε τις πιο σκοτεινές πλευρές της οικονομικής κρίσης, επεξηγώντας τα αίτια και τα μέτρα που απαιτούνται ώστε να ξεπεράσει η Ελλάδα την κρίση, και κάποια συμπεράσματα για το μέλλον. Για τον προσδιορισμό των απαραίτητων μεταρρυθμίσεων απαιτείται καταρχάς κατανόηση των αιτιών της κρίσης, τις οποίες και θα παρουσιάσουμε εκτενώς σε ξεχωριστό κεφάλαιο. Τέλος, θα επιχειρήσουμε να αναλύσουμε τα ζητήματα και να φωτίσουμε το πρόβλημα με τεκμηριωμένο αλλά απλό, άμεσα κατανοητό αλλά και επιστημονικά ακριβή τρόπο. (Αγγελόπουλος Κ., “Παγκόσμια οικονομική κρίση, ουδέ κακόν αμιγές καλού”, *Επιστημονικό Μάρκετινγκ*, Τεύχος 56, 71-72 σελ.)

Η σύγχρονη περίοδος της οικονομικής κρίσης

Το φαινόμενο της κρίσης είναι γνωστό σε όλους, ανεξάρτητα από το πόσο επηρεάζει την ζωή του καθενός, και τα τελευταία χρόνια έχει φτάσει σε απελπιστική κατάσταση. Το έλλειμμα και το χρέος των ελληνικών δημοσιονομικών αυξάνεται και προβλέπεται να φτάσει σε ανησυχητικά επίπεδα. Μια από τις σημαντικότερες συνέπειες της κρίσης της οικονομίας είναι η αύξηση της ανεργίας, η οποία έχει φτάσει σε διψήφιο αριθμό ενώ ανάμεσα στους νέους το ποσοστό των ανέργων ξεπερνά το 25%. Στοιχεία των τελευταίων μηνών δείχνουν την ύπαρξη μιας διαρθρωτικής αδυναμίας της ελληνικής οικονομίας να δημιουργήσει νέες θέσεις εργασίας εντείνοντας την ανησυχία για το φαινόμενο. Μεγάλο μερίδιο της ευθύνης φέρει για αυτήν την κατάσταση η άθλια διαχείριση των οικονομικών, της ελληνικής δημοσιονομικής πολιτικής και του ασφαλιστικού αλλά και η παγκόσμια οικονομική κρίση. Ωστόσο έντονος λόγος γίνεται για την πορεία που ακολούθησαν τα πακέτα στήριξης του κράτους προς τις τράπεζες, τα οποία θεωρήθηκαν περιορισμένα σε αριθμό και σε μέγεθος. Είναι κοινώς αποδεκτό ότι οι κρατικοί λειτουργοί δε φρόντισαν ώστε αυτά να διοχετευτούν από τις τράπεζες στις επιχειρήσεις και από εκεί στην κοινωνία. Εκτός αυτών, σύμφωνα με στοιχεία της Στατιστικής Υπηρεσίας (Στατιστική Υπηρεσία, Βιομηχανία,

Δείκτης Βιομηχανικής Παραγωγής, 2012), σχετικά με την πορεία της ελληνικής βιομηχανίας, δεν είναι μόνο η μείωση του τζίρου κατά 26,8% που προκαλεί έντονη ανησυχία, αλλά και ο πρόδρομος δείκτης των νέων παραγγελιών. Ο δείκτης αυτός σημείωσε πτώση κατά 36% και ο οποίος προοιωνίζει τον βαθμό απασχόλησης του παραγωγικού δυναμικού για τους επόμενους μήνες και ο οποίος με τη σειρά του μας δίνει μια γεύση για ποια χειρότερα πρόκειται να δούμε στην αγορά εργασίας. Σύμφωνα με τη μηνιαία έρευνα εργατικού δυναμικού της ΕΣΥΕ (Έρευνα Εργατικού Δυναμικού, 2011) προκύπτει ότι η συνολική απασχόληση σημείωσε σημαντική πτώση κατά -1,3% σε ετήσια βάση τον περασμένο Μάιο. Η δε ανεργία εκτοξεύθηκε στο 8,5% του εργατικού δυναμικού, με τους ανέργους να αυξάνονται στις 420 χιλιάδες έναντι των 324 χιλιάδων που ήταν έναν ακριβώς χρόνο πριν (Μελισσάρης 2011). Τέλος, σύμφωνα με στοιχεία που δημοσιοποιήθηκαν από τον Τειρεσία (Τειρεσίας, 2012) οι ακάλυπτες επιταγές και οι απλήρωτες συναλλαγματικές ξεπέρασαν τα δύο δισεκατομμύρια ευρώ από την αρχή του χρόνου. Πρόκειται για μία απειλή που κρέμεται πάνω από ολόκληρη την οικονομία μας. Όλη η αγορά δουλεύει με μεταχρονολογημένες επιταγές, οι οποίες λόγω της ύφεσης λειτουργούν ως αντίστροφη πυραμίδα. Δεν απειλούν μόνον εκείνον που τις εξέδωσε και ο οποίος σε περίπτωση μη κάλυψης τους είναι ούτως ή άλλως χαμένος. Απειλούν να τορπιλίσουν ακόμη και υγιείς επιχειρήσεις όταν αυτές σκάσουν στα χέρια τους. Πολλοί είναι οι επιχειρηματικοί φορείς που ο ένας μετά τον άλλον εκστομίζουν κραυγές αγωνίας, ζητώντας ελαστικότερα κριτήρια χρηματοδότησης από τον τραπεζικό τομέα για να ξεπεραστεί το πρόβλημα. Ένα πρόβλημα που δεν προέκυψε από το πουθενά. Ήταν αναμενόμενο από το φθινόπωρο κιόλας με την εμφάνιση των πρώτων στοιχείων που έδειχναν αύξηση των ακάλυπτων επιταγών με τα πρώιμα σημάδια της οικονομικής κρίσης. Τότε, μάλιστα, που αρμόδιοι κυβερνητικοί παράγοντες διαβεβαίωναν ότι η ελληνική οικονομία είναι ακόμη θωρακισμένη και ετοίμαζαν το περίφημο πακέτο στήριξης της πραγματικής οικονομίας των 28 δισ. ευρώ (<http://www.papagou-politeia.gr>, Ιανουάριος 2012). Το χρέος και το έλλειμμα Κάθε χρόνο, η κυβέρνηση έχει έσοδα, τα οποία προέρχονται π.χ. από φόρους, και δαπάνες, όπως π.χ. την καταβολή μισθών στους δημοσίους λειτουργούς. Αν οι δαπάνες υπερβαίνουν τα έσοδα, η κυβέρνηση σημειώνει έλλειμμα και πρέπει να προχωρήσει σε δανεισμό. Έτσι δημιουργείται χρέος. Επιπλέον, αν η κυβέρνηση έχει συσσωρεύσει χρέος από προηγούμενα έτη, κατά τα οποία λειτουργούσε σημειώνοντας έλλειμμα, το έλλειμμα κατά το τρέχον έτος αυξάνει περαιτέρω το χρέος. Πρέπει να τονίσουμε ότι η σχέση μεταξύ χρέους και ελλείμματος είναι αμφίδρομη: το έλλειμμα σε ένα δεδομένο έτος αυξάνει το χρέος που έχει συσσωρευτεί από τα προηγούμενα έτη αλλά και το συσσωρευμένο χρέος των προηγούμενων ετών αυξάνει το έλλειμμα στο τρέχον έτος. Το δεύτερο συμβαίνει επειδή οι πληρωμές τόκων που αφορούν το χρέος, το οποίο έχει συσσωρευτεί από προηγούμενα έτη, αποτελούν δαπάνη κατά το τρέχον έτος και προστίθενται στο έλλειμμα αυτού του έτους (Λαπαβίτσας, 2012). Σε κάθε δεκαετία αναφέρουμε το έλλειμμα, το οποίο εκφράζεται ως ποσοστό του μεγέθους της ελληνικής οικονομίας και υπολογίζεται κατά μέσο όρο στο διάστημα των δέκα ετών. Το μέγεθος της οικονομίας υπολογίζεται με βάση το ΑΕΠ, δηλαδή την συνολική αξία

των αγαθών και υπηρεσιών που παράγονται στην Ελλάδα (ΟΑΣΑ, Country statistical profile: Greece 2011-2012). Κατά τις δεκαετίες του 1960 και 1970, η κυβέρνηση ουσιαστικά ισοσκελίζε έσοδα και δαπάνες. Το έλλειμμα αυξήθηκε δραματικά κατά τη δεκαετία του 1980: οι δαπάνες υπερέβησαν τα έσοδα σε ποσοστό 8,1% του ΑΕΠ κατά μέσο όρο, κάθε χρόνο κατά τη διάρκεια της συγκεκριμένης δεκαετίας. Το έλλειμμα παρέμεινε σε υψηλά επίπεδα κατά τις επόμενες δύο δεκαετίες. Η εξέλιξη του ελλείμματος αντικατοπτρίζεται σε αυτήν του δημοσίου χρέους. Τα υψηλά ελλείμματα στη δεκαετία του 1980 οδήγησαν σε δραματική αύξηση του χρέους: το χρέος αυξήθηκε από 26% επί του ΑΕΠ, το 1980, σε ποσοστό 71% επί του ΑΕΠ, το 1990. Το χρέος συνέχισε να αυξάνεται κατά τις επόμενες δύο δεκαετίες ως αποτέλεσμα των αυξημένων ελλειμμάτων, τα οποία βρίσκονταν σε υψηλά επίπεδα εν μέρει λόγω των πληρωμών τόκων επί του συσσωρευμένου χρέους (ΟΑΣΑ, Country statistical profile: Greece 2011-2012). Όπως παρατηρούμε στον παραπάνω πίνακα, η κατανάλωση αυξήθηκε σημαντικά κατά τη δεκαετία του 1980 ενώ οι επενδύσεις μειώθηκαν κατά το ίδιο περίπου ποσοστό, 8% επί του ΑΕΠ. Αυτό σημαίνει ότι οι Έλληνες πολίτες κατανάλωναν περισσότερο, ενώ μικρότερο ποσοστό δαπανούνταν για παραγωγικές επενδύσεις, όπως π.χ. την κατασκευή εργοστασίων και αυτοκινητοδρόμων. Και τα δύο αυτά φαινόμενα οφείλονται σε μεγάλο βαθμό στην δραματική αύξηση του δημοσίου χρέους κατά την δεκαετία του 1980 και στον τρόπο με τον οποίο δαπανήθηκαν από τις τότε κυβερνήσεις τα χρήματα που αντλήθηκαν από το δανεισμό. Πράγματι, το ποσοστό των χρημάτων που δαπανήθηκε σε παραγωγικές επενδύσεις, δηλ. δημόσια έργα υποδομής, δεν ξεπέρασε το 25% του συνόλου 8 (Ραπάνος 2009). Το μεγαλύτερο μέρος των χρημάτων δαπανήθηκε για την αύξηση της μισθοδοσίας στον δημόσιο τομέα, δηλ. περισσότεροι δημόσιοι υπάλληλοι και υψηλότεροι μισθοί, καθώς και για την αύξηση των συνταξιοδοτικών δαπανών, δηλ. περισσότεροι συνταξιούχοι και υψηλότερες συντάξεις (Featherstone et al. 2002). Η αύξηση της κατανάλωσης οφείλεται στο γεγονός ότι οι παραλήπτες του κρατικού χρήματος αύξησαν την κατανάλωσή τους, λόγω των υψηλότερων εισοδημάτων τους. Οι επενδύσεις μειώθηκαν διότι υπήρχαν λιγότερα ιδιωτικά κεφάλαια για τη χρηματοδότησή τους. Πράγματι, η κυβέρνηση δανειζόταν πουλώντας ομόλογα στους Έλληνες πολίτες, οι οποίοι ουσιαστικά διαμοίραζαν τις αποταμιεύσεις τους μεταξύ ομολόγων που εκδίδονταν από την κυβέρνηση και ομολόγων ιδιωτικών επιχειρήσεων. Ως εκ τούτου, σημειώθηκε μείωση των διαθέσιμων αποταμιεύσεων για τη χρηματοδότηση παραγωγικών επενδύσεων από ιδιωτικές επιχειρήσεις. Και δεδομένου ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των χρημάτων που αντλούσε η κυβέρνηση εκδίδοντας ομόλογα δεν δαπανούνταν σε δημόσια έργα υποδομής, το σύνολο των παραγωγικών επενδύσεων του δημοσίου και ιδιωτικού τομέα μειώθηκε (Βαγιανός, Δ. 2010). Πως συσσωρεύτηκε το μεγάλο εξωτερικό χρέος και πως συνέβαλλε σε αυτό το δημόσιο χρέος; Μία χώρα συσσωρεύει εξωτερικό χρέος όταν η κυβέρνησή της ή ο ιδιωτικός τομέας, δηλαδή επιχειρήσεις και πολίτες, δανείζονται από ξένους. Στην περίπτωση της Ισπανίας, της οποίας το εξωτερικό χρέος βρίσκεται σε παρόμοιο υψηλό επίπεδο με της Ελλάδας, για ένα μεγάλο μέρος του δανεισμού ευθύνεται ο ιδιωτικός τομέας: Οι ισπανικές τράπεζες δανείζονταν από τράπεζες του εξωτερικού

προκειμένου να παρέχουν δάνεια σε Ισπανούς πολίτες, οι οποίοι έπειτα αγόραζαν σπίτια σε υπέρογκες, όπως αποδείχτηκε εκ των υστέρων, τιμές. Στην περίπτωση της Ελλάδας, ο ιδιωτικός τομέας δεν δανείστηκε από το εξωτερικό: οι αποταμιεύσεις των Ελλήνων επαρκούσαν για την κάλυψη των δανείων προς τον ιδιωτικό τομέα. Αντί για αυτό, ο εξωτερικός δανεισμός πραγματοποιούνταν από την κυβέρνηση. Πράγματι, το εξωτερικό δημόσιο χρέος της Ελλάδας, το οποίο ορίζεται ως το τμήμα του εξωτερικού χρέους που συσσωρεύεται από την κυβέρνηση, ανήλθε στο 89% επί του ΑΕΠ το 2009, ή στο 79% επί του συνολικού δημοσίου χρέους. Ως εκ τούτου, το εξωτερικό χρέος της Ελλάδας ουσιαστικά ταυτίζεται με το εξωτερικό δημόσιο χρέος της, (Βαγιανός, Δ. 2010). Όταν μία χώρα δανείζεται από το εξωτερικό, καταναλώνει περισσότερο από ό,τι παράγει. Η επιπρόσθετη κατανάλωση προέρχεται από εισαγωγές, τις οποίες η χώρα μπορεί να αγοράσει από τους ξένους, χρησιμοποιώντας τα χρήματα με τα οποία δανείζεται από αυτούς. Στην Ελλάδα, λοιπόν, οι Έλληνες πολίτες κατανάλωναν εισηγμένα αγαθά με τα χρήματα που δανειζόταν η κυβέρνησή τους από το εξωτερικό. Τα χρήματα του δανεισμού διοχετεύονταν από την κυβέρνηση στους πολίτες με διάφορους τρόπους, π.χ. μέσω των μισθών των δημοσίων υπαλλήλων, των πληρωμών σε προμηθευτές του κράτους, των συντάξεων που καταβάλλονταν στους συνταξιούχους. Έτσι, λόγω των υψηλότερων εισοδημάτων τους, οι πολίτες κατανάλωναν περισσότερο και στο σύνολό της η Ελλάδα κατανάλωνε περισσότερο από ό,τι παρήγαγε (Βαγιανός, Δ. 2010. Κατά τις τελευταίες δύο δεκαετίες και παλαιότερα, σε μικρότερη όμως κλίμακα, το εμπορικό ισοζύγιο ήταν αρνητικό, δηλαδή η Ελλάδα εισήγαγε περισσότερο από ό,τι εξήγαγε. Το αρνητικό εμπορικό ισοζύγιο σημαίνει επίσης ότι η Ελλάδα κατανάλωνε και επένδυε περισσότερο από ό,τι παρήγαγε. Πράγματι, η επιπλέον κατανάλωση και οι επενδύσεις προέρχονταν από εισαγωγές, οι οποίες ξεπερνούσαν τις εξαγωγές. Γενικότερα, το άθροισμα της κατανάλωσης και των επενδύσεων μείον το ΑΕΠ ισούται με μείον το εμπορικό ισοζύγιο. Η Ελλάδα ήταν σε θέση να εισάγει περισσότερο από ό,τι εξήγαγε λόγω του εξωτερικού δανεισμού της. Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1990, το ετήσιο ποσοστό δανεισμού ανερχόταν κατά μέσο όρο σε 4,1% επί του ΑΕΠ. Αν και αυτό το ποσοστό είναι υψηλό, αυξήθηκε ακόμη περισσότερο, προσεγγίζοντας το 10,2%, κατά τη δεκαετία του 2000. Και όπως ήταν αναμενόμενο, το εξωτερικό χρέος αυξήθηκε ραγδαία: ανήλθε από 42,7% επί του ΑΕΠ το 2000 σε ποσοστό 82,5% το 2009, (Βαγιανός, Δ. 2010). Ο εξωτερικός δανεισμός αυξήθηκε διότι η Ελλάδα πραγματοποιούσε εισαγωγές σε ακόμη μεγαλύτερο βαθμό σε σχέση με τις εξαγωγές της και διότι οι μεταβιβάσεις από το εξωτερικό μειώθηκαν. Δύο είναι οι κύριοι παράγοντες που οδήγησαν στη μείωση των μεταβιβάσεων. Πρώτον, οι εισροές από την Ευρωπαϊκή Ένωση μειώθηκαν, καθώς εντάχθηκαν σε αυτήν φτωχότερες χώρες από την Ελλάδα και οι πόροι από τα πακέτα συνοχής ανακατανεμήθηκαν αναλόγως. Δεύτερον, η Ελλάδα υποχρεώθηκε να πληρώνει μεγαλύτερους τόκους στο αυξημένο εξωτερικό χρέος της. Εν ολίγοις, η Ελλάδα χρεώθηκε περαιτέρω στους ξένους κατά τη δεκαετία του 2000 διότι εισήγαγε ακόμη περισσότερο σε σύγκριση με τις εξαγωγές της, παρόλο που δεχόταν μικρότερες εισροές κεφαλαίου από την Ευρωπαϊκή Ένωση και παρόλο που ήταν ήδη χρεωμένη.

Γιατί τόση ασωτία; Μέρος της απάντησης βρίσκεται στο γεγονός ότι οι επενδύσεις αυξήθηκαν κατά τη δεκαετία του 2000, όταν διοργανώθηκαν και οι Ολυμπιακοί Αγώνες. Αλλά ο κύριος λόγος ήταν ότι οι Έλληνες πολίτες εξέφρασαν μικρότερη προθυμία αποταμίευσης κατά τη δεκαετία του 2000 καθώς τα επιτόκια ήταν χαμηλότερα και τα καταναλωτικά δάνεια των τραπεζών πιο άμεσα διαθέσιμα (Βαγιανός, Δ. 2010).

II. ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ

Σήμερα η Ελλάδα βρίσκεται αντιμέτωπη με μια βαθιά οικονομική ύφεση που άρχισε στις ΗΠΑ (Reinhart, 2008) ως χρηματοοικονομική κρίση το 2007 και οδήγησε σε μια παγκόσμια ύφεση που απειλεί τώρα πολλές υπερχρεωμένες χώρες της Ευρώπης. Η πολιτική της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας να αναστείλει απότομα την χορήγηση δανείων προς τα αδύνατα κράτη σε μια τόσο κρίσιμη στιγμή για την παγκόσμια οικονομία αποτέλεσε τη σπίθα για μια πυρκαγιά που εξαπλώνεται σταδιακά σε όλες τις χώρες του Ευρωπαϊκού νότου (Cabral, R. 2010). Στην πρώτη γραμμή βρίσκονται οι αποκαλούμενοι από διάφορους ευφάνταστους αρθρογράφους, 'χοίροι' (P.I.G.S.) ακρώνυμο που προέρχεται από τα αρχικά των χωρών Πορτογαλία, Ιρλανδία, Ελλάδα, και Ισπανία, (Guillén, 2000). Η τρόικα που αποτελείται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, τη Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ) και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ) εφαρμόζει νεοφιλελεύθερες πολιτικές για την επίλυση προβλημάτων της Ελλάδας. Αυτή η προσέγγιση θέτει ως αίτημα ότι μια ευρεία ποικιλία μέτρων, όπως η περικοπή των δημόσιων δαπανών, η μείωση των μισθών, και η αύξηση των φόρων, θα σταθεροποιήσει μακροπρόθεσμα την οικονομία. Αυτή η λύση δεν λειτουργεί στην Ελλάδα, και το πιο σημαντικό, τα στοιχεία προτείνουν ότι δεν έχει λειτουργήσει οπουδήποτε. Προκαλεί από ότι φαίνεται εκ των πραγμάτων ότι προκαλεί τα αντίθετα αποτελέσματα εμβαθύνοντας την κρίση. Κάτι πολύ παρόμοιο συνέβη κατά τη διάρκεια μεγάλου "κραχ" το 1929 στις ΗΠΑ, όταν σύμφωνα με τον John Kenneth Galbraith, (Galbraith , 1961) το ανεξέλεγκτο χρηματιστήριο, οι συνήθεις ύποπτοι, Goldman Sachs, J.P.Morgan, κ.λπ., προκάλεσε την άνηση, κρίση και κάμψη, τις οποίες ο Joseph Schumpeter (Schumpeter , 1908) όρισε ως οικονομικοί κύκλους της κεφαλαιοκρατίας. Και τώρα όπως και τότε, οι διάσημοι οικονομολόγοι της εποχής απέτυχαν να προβλέψουν το "κραχ" και κόμπαζαν για τις μονίμως ανοδικές τιμές των μετοχών και για την άριστη πιστοληπτική ικανότητα πολλών τραπεζών λίγες μέρες πριν χρεοκοπήσουν. Η μεγάλη ύφεση των Η.Π.Α που ακολούθησε στο "κραχ" του 1929 υπερνικήθηκε με μια προστατευτική οικονομική πολιτική, την αποκαλούμενη κέυνσιανής προσέγγιση, η οποία αύξησε τις δημόσιες δαπάνες και τα ποσοστά απασχόλησης, και επέβαλε αυστηρούς κανονισμούς στις τράπεζες. Δεν είναι απαραίτητο να πάει κάποιος τόσο πίσω στην ιστορία για να εντοπίσει την ανικανότητα των νεοφιλελεύθερων πολιτικών να ξεπερνούν τις

οικονομικές κρίσεις (Zambarloukou, 2006). Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '90 το ΔΝΤ και η Παγκόσμια Τράπεζα προσπάθησαν να εφαρμόσουν αυτές τις πολιτικές στον αναπτυσσόμενο κόσμο. Ένα ευρύ φάσμα των αποκαλούμενων πολιτικών φιλελευθεροποίησης και ιδιωτικοποίησης πραγματοποιήθηκε σε πολλές χώρες της Λατινικής Αμερικής, της ανατολικής Ασίας και της Αφρικής, με την ελπίδα ότι θα επιτεύγχαναν οικονομική ανάπτυξη. Η έκβαση ήταν μια βάνουση εμπάθυνση της οικονομικής ύφεσης στις λατινοαμερικάνικες χώρες και αυτές της Αφρικής, ενώ κάποια επιτυχία επιτεύχθηκε στην ανατολική Ασία (Bordo, 1999). Το "Ασιατικό Θαύμα" χρησιμοποιήθηκε ως εμπειρικό στοιχείο από το ΔΝΤ και την Παγκόσμια Τράπεζα για να επιβεβαιώσει τη ραγισμένη συνταγή οικονομικής ανάπτυξης. Όμως, η ασιατική κρίση που άρχισε το 1997, τους απέδειξε λανθασμένους ακόμα μια φορά. Η «Επανεξέταση του ασιατικού θαύματος» (Stiglitz, 1996), είναι μια μελέτη που δημοσιεύθηκε από την Παγκόσμια Τράπεζα, που ακόμα σήμερα κτυπά το τύμπανο του νεοφιλελευθερισμού, στην οποία οι ίδιοι οι τεχνοκράτες που εφάρμοσαν αυτές τις πολιτικές αναγκάστηκαν τελικά να επανεξετάσουν την αξιοπιστία και τη χρησιμότητα των συνταγών τους. Ο νομπελίστας οικονομολόγος Joseph E. Stiglitz είχε υποστηρίξει ότι η αντίδραση του ΔΝΤ στην ασιατική κρίση ήταν καταστρεπτική: επιδείνωσε παρά βελτίωσε την κατάσταση. Όπως στην περίπτωση της Ελλάδας σήμερα, το ΔΝΤ επέβαλε φορολογική αυστηρότητα, ένα φοβερό λάθος που καθυστέρησε την ανάκαμψη των ασιατικών οικονομιών. Γιατί, όμως, αυτές οι νεοφιλελεύθερες πολιτικές που έχουν αποτύχει ευρέως σε πολλές χώρες, πολιτικές που περιθωριοποίησαν οργανισμούς όπως το ΔΝΤ και η Παγκόσμια Τράπεζα, τώρα εφαρμόζονται στην Ελλάδα; Προφανώς επειδή κάποιοι πλουτίζουν από αυτό, εύκολα και γρήγορα και προφανώς επειδή προτιμούν να συνδιαλέγονται με υποτελή κράτη. Κατ' ουσίαν, αποτελεί πεποίθησή μου ότι το ιμπεριαλιστικό και αποικιοκρατικό επεκτατικό οικονομικό μοντέλο συνεχίζεται μέχρι τις μέρες μας με κύριο όπλο το σύγχρονο τραπεζικό σύστημα. Στην διεθνοποιημένη οικονομία στην οποία ζούμε, η ανικανότητα της Ελλάδας να εξυπηρετήσει τους εξωτερικούς πιστωτές της μπορεί να οδηγήσει στη συντριβή του παγκοσμίου χρηματοοικονομικού συστήματος. Κάποιοι βέβαια θα αναρωτηθεί πώς είναι δυνατόν μια μικρή χώρα να μπορεί να προκαλέσει τέτοια καταστροφή. Οι πιστωτές της Ελλάδας είναι οι μεγαλύτερες τράπεζες στην Ευρώπη και τις ΗΠΑ. Εάν η Ελλάδα δεν μπορέσει να πληρώσει ειδικά τις ευρωπαϊκές τράπεζες που κρατούν την πλειοψηφία του ελληνικού χρέους τότε αυτές θα καταρρεύσουν. Από ότι φαίνεται μέχρι τώρα, η τρόικα που «συμβουλεύει» την Ελλάδα για το πώς θα υπερβεί την κρίση ενδιαφέρεται μόνο για την προστασία των συμφερόντων αυτών των μεγάλων τραπεζών και μετόχων τους. Πολλοί αναρωπιούνται επίσης γιατί οι έλληνες συμμορφώνονται με αυτές τις πολιτικές. Μια πιθανή απάντηση είναι ότι οι έλληνες πολιτικοί, που λαμβάνουν μηνιαίες αποδοχές μέχρι και 8.000 ευρώ αισθάνονται μετά βίας τον νυγμό της κρίσης, και χρησιμοποιούν το φόβο και την παραπληροφόρηση για κοινωνικό έλεγχο. Βέβαια δεν πρέπει να κατηγορήσουμε μόνο την τρόικα και τους έλληνες πολιτικούς. Τιμιότητα και ευθύνη απαιτούνται. Η Ελλάδα και οι άνθρωποί της έχουν την ευθύνη επίσης. Οι έλληνες πολίτες ψήφισαν αυτούς τους πολιτικούς που στη συνέχεια, υποκίνησαν την

οικονομική άνθηση ενθαρρύνοντας τον ιδιωτικό και δημόσιο δανεισμό και την επενδυτική κερδοσκοπία. Εντούτοις, είναι αδικαιολόγητο να χρησιμοποιηθούν οι έλληνες ως αποδιοπομπαίοι τράγοι για αυτήν την κολοσσιαία καταστροφή.

Τα αίτια της οικονομικής κρίσης στην χώρα μας

Η οικονομική κρίση της Ελλάδας που άρχισε πριν από 5-6 χρόνια έχει βαθιές ρίζες. Το πρόβλημα πολλοί λένε ότι ξεκινά από την κακή διαχείριση τις οικονομίας από τα 2 κόμματα που κυβέρνησαν την Ελλάδα εναλλάξ μετά την κατάρρευση της χούντας το 1974, χωρίς να σημαίνει πως τα υπόλοιπα κόμματα είναι άμοιρα ευθυνών. Γεγονός είναι ότι μέχρι το 2004 η χώρα κατάφερε να βρεθεί στις 29 περισσότερο ανεπτυγμένες χώρες του κόσμου (Βαγιανός, Δ. 2010). Ποιος είναι άραγε ο βασικότερος λόγος της σημερινής κρίσης? Όπως ήταν φυσικό η παγκόσμια οικονομική κρίση του 2008 θα έφτανε και στην Ελλάδα όπως και έγινε μετά από ένα χρόνο, παρόλο που η Ελλάδα δεν είχε κάνει επενδύσεις στην Ισλανδία όπως πολλές άλλες χώρες. Ένα άλλο αίτιο αυτής της κρίσης ήταν και πολιτική διαφθορά (Κάτσιος, 2006), και αδιαφάνεια των συναλλαγών, πράγμα που συμβαίνει σε πολλές χώρες με αναθέσεις μεγάλων οικονομικών έργων σε επιχειρηματίες, κυβερνητικούς φίλους και άλλους παράγοντες, που για την ανάθεση του έργου έδωσαν και δίνουν ακόμα μεγάλα χρηματικά ποσά κάτω από το τραπέζι στους μεσολαβητές κυβερνητικούς υπαλλήλους. Τα σκάνδαλα της πολιτικής διαφθοράς στην Ελλάδα αποτέλεσαν τα πρωτοσέλιδα των εφημερίδων τα τελευταία 30 χρόνια με αποπομπές ακόμα και υπουργών. Δεν χρειάζεται φυσικά να αναφερθούμε εκτενώς στις υπέρογκες εξοπλιστικές δαπάνες που πραγματοποιήθηκαν με γνώμονα την ασφάλεια της χώρας και την ισορροπία δυνάμεων και κατέληξαν στην κατασπατάληση δημοσίου χρήματος για την αγορά και πανάκριβων όπλων. Είναι η εποχή που πολλοί από τους υπουργούς εκείνης της εποχής δικάζονται ,άλλοι παραπέμπονται και άλλοι κατηγορούνται για κατασπατάληση δημοσίου χρήματος ,χρηματισμό και διαφθορά .Αλλά ας περάσουμε σε ένα άλλο μεγάλο πρόβλημα που αποτελεί και ένα από τα κυριότερα αίτια της κρίσης, την φοροδιαφυγή (Ματσαγγάνης και Φλεβοτόμου, 2010). Από την εποχή της ίδρυσης του ελληνικού κράτους η φοροδιαφυγή αποτελεί ένα πάγιο καθεστώς στην Ελλάδα .Όλες οι κυβερνήσεις διαλαλούν ότι θα την καταπολεμήσουν αλλά έως τώρα η φοροδιαφυγή υπάρχει παντού. Φυσικά η φοροδιαφυγή δεν γίνεται τόσο από την εργατική τάξη αλλά κυρίως από τα οικονομικά εύρωστα κοινωνικά στρώματα και ειδικότερα από επιχειρήσεις και επιχειρηματίες και επαγγελματίες όλων των κλάδων. Τα τελευταία 30 χρόνια χιλιάδες πολυτελείς βίλλες, κότερα, πολυτελή αυτοκίνητα γέμισαν την Ελλάδα από μια νέα γενιά νεόπλουτων. Παράνομες εξοχικές κατοικίες δημιουργήθηκαν σε δασικούς χώρους, παραλίες και αλλά δημόσια εδάφη σχεδόν ανεξέλεγκτα. Η αλήθεια είναι ότι πολλές φορές το κράτος έστειλε τις μπουλντόζες να ξηλώσει τα παράνομα κτίσματα αλλά σε μικρό ποσοστό. Τεράστιες περιοχές απαράμιλλης φυσικής ομορφιάς του δημοσίου πλούτου πουλήθηκαν χωρίς διαφάνεια με μεσολαβήσεις ακόμα και μοναχών!

(Βαγιανός, Δ. 2010). Ένα άλλο γεγονός που έχει συνεισφέρει στην κρίση ήταν και ο ανεξέλεγκτος δανεισμός από τις τράπεζες. Με την εμφάνιση της πιστωτικής κάρτας ο Έλληνας άρχισε να ξοδεύει ανεξέλικτα από ψυγεία και κουζίνες μέχρι αυτοκίνητα πολυτελείας και σκάφη, σαν αποτέλεσμα δισεκατομμύρια χάθηκαν από αυτούς τους δανεισμούς εφόσον πολλοί αδυνατούσαν να πληρώσουν τις δόσεις. Χιλιάδες αυτοκίνητα και σπίτια κατασχέθηκαν από αδυναμία αποπληρωμής των δανείων (Βαγιανός, Δ. 2010). Και εκατοντάδες χιλιάδες είναι στο χείλος του γκρεμού. Αλλά εκτός από την εσωτερική κακοδιαχείριση της οικονομίας ας μην ξεχνάμε και ένα άλλο βασικότερο αίτιο της σημερινής κρίσης που έχει πλήξει την Ελλάδα και άλλα ευρωπαϊκά κράτη όπως την Πορτογαλία, Ισπανία και Πορτογαλία είναι και η παγκοσμιοποίηση της οικονομίας. Το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης έπληξε την Ελλάδα όπου πολλές επιτηρήσεις τοπικές και ξένες προτίμησαν επενδύσεις σε φτηνές αγορές στις χώρες με φτηνό εργατικό δυναμικό, παρόλο που ο μέσος μισθός στην Ελλάδα είναι από τους χαμηλότερους στην δυτική Ευρώπη. Πολλοί Έλληνες επιχειρηματίες έφτιαξαν εργοστάσια στις βαλκανικές χώρες και χιλιάδες τοπικές επιχειρήσεις έκλεισαν. Η ελληνική ναυτιλία και ο ελληνικός εμπορικός στόλος που κάποτε ήταν ο κυριότερος κλάδος εισαγωγής συναλλάγματος της Ελλάδας σήμερα να μεν εξακολουθεί να είναι από τους μεγαλύτερους στον κόσμο αλλά τα περισσότερα πλοία είναι κάτω από “φτηνές σημαίες” με το 90% περίπου των πληρωμάτων να αποτελείται από ξένους, κυρίως από την Ασία και τα κράτη της ανατολικής Ευρώπης, (Fafaliou, I 2006). Δεν θα ξεχάσουμε όμως να αναφέρουμε και τις επιπτώσεις την ΕΕ στην ελληνική αγροτική κυρίως οικονομία, όπως για παράδειγμα την επιδότηση για κλείσιμο του εργοστασίου παράγωγης ζάχαρης στη Λάρισα.. Δεν θα ξεχάσουμε βέβαια τις επιδοτήσεις της ΕΕ προς την Ελλάδα, αλλά και πολλοί κοινοτικοί όροι εξαγωγών σε πολλά είδη προϊόντων ήταν αρνητικοί για τον Έλληνα παράγωγο, ποιος ξεχνάει άλλωστε το θάψιμο χιλιάδων τόνων φρούτων. Ένας άλλος κλάδος της αγροτικής οικονομίας που έχει πληγεί ανεπανόληπτα τα τελευταία χρόνια με τους διάφορους νόμους περί προστασίας του θαλασσιού πλούτου είναι και η αλιεία (Fousekis, P. 1997).

Τα μέτρα για την έξοδο από την οικονομική κρίση ,αποτελεσματικότητα

Αναμφίβολα, η κρίση αυτή επηρεάζει και επιβαρύνει άμεσα και την ελληνική οικονομία, αναδεικνύοντας τις χρόνιες και διαρθρωτικές αδυναμίες της και παράλληλα τις βραχυχρόνιες επιπτώσεις, όπως αυτές ενσωματώνονται στα στοιχεία εκτέλεσης του προϋπολογισμού (Σταϊκούρας, Χ. 2009). Σε αυτή τη δυσμενή για την χώρα συγκυρία, η ελληνική κυβέρνηση, εξαντλώντας και αξιοποιώντας όλες τις διαθέσιμες επιλογές και βαθμούς ελευθερίας, πρέπει να αναλάβει κάποιες διορθωτικές, στοχευμένες, πρωτοβουλίες με στόχο: 1. Την ενίσχυση της ρευστότητας της οικονομίας με την ενίσχυση των πιστωτικών ιδρυμάτων και με την επιτάχυνση της χρηματοδότησης από το Πρόγραμμα Δημόσιων Επενδύσεων. Σημαντικός είναι ο ρόλος της Ε.Ε. και των μηχανισμών σταθεροποίησης που επικαλείται (Dolls, 2012).

2. Την εγγύηση των καταθέσεων των αποταμιευτών, την προστασία των δανειοληπτών, τη στήριξη των επιχειρήσεων με τη χρηματοδοτική εγγύησή τους.

3. Την ενίσχυση κλάδων και τομέων που πλήττονται περισσότερο από την κρίση όπως είναι ο αγροτικός τομέας και οι κλάδοι του τουρισμού, της οικοδομής και της εμπορίας αυτοκινήτων.

4. Τη διανομή σημαντικού κοινωνικού μερίσματος με τις αυξημένες δαπάνες και τις πρόσθετες πιστώσεις για την κοινωνική προστασία (Symeonidou, 1996), την ενίσχυση των εσόδων με παρεμβάσεις σε τομείς με μικρότερη φορολογική επιβάρυνση και με στόχο τη δικαιότερη κατανομή των φορολογικών βαρών και την περιστολή των δαπανών με τη συγκρατημένη εισοδηματική πολιτική και τις περικοπές στις ελαστικές δαπάνες (**ΟΑΣΑ, Country statistical profile: Greece 2011-2012**). Αυτές οι πρωτοβουλίες, οι οποίες και επικροτούνται από τους διεθνείς οργανισμούς, συμβάλλουν στην άμβλυση των συνεπειών της κρίσης και αναμένεται να ενισχύσουν τα δημόσια οικονομικά της χώρας. Καθώς όμως περιορίζεται η οικονομική δραστηριότητα, τα περιθώρια για δημοσιονομική χαλάρωση είναι σχεδόν ανύπαρκτα, ο ΟΟΣΑ εκτιμά ότι οι επιπτώσεις της μειωμένης ανάπτυξης στο έλλειμμα θα ανέλθουν στο -5,5% για το 2011 και -6,2% για το 2012 (**ΟΑΣΑ, Country statistical profile: Greece 2011-2012**), ενώ αναδεικνύονται μακροχρόνιες δημοσιονομικές και εξωτερικές ανισορροπίες όπως το υψηλό δημόσιο χρέος και έλλειμμα ανταγωνιστικότητας. Οι κυβερνητικές πολιτικές, όποιος και αν είναι στο τιμόνι της χώρας, πρέπει να κινηθούν σε τρεις κατευθύνσεις (Σταϊκούρας, Χ. 2009):

1η κατεύθυνση: Δημιουργία νέων παραγωγικών θέσεων εργασίας στον επιστημονικό τομέα και εκσυγχρονισμό της παραγωγής. 2η κατεύθυνση: Πρωτοβουλίες σταδιακής διεύρυνσης των εσόδων, κυρίως μέσω της απλοποίησης του φορολογικού συστήματος. 3η κατεύθυνση: Δράσεις για τη σταδιακή μείωση των δημόσιων δαπανών, κυρίως μέσω της αναδιοργάνωσης στη λειτουργία του κρατικού μηχανισμού. Έφτασε η ύστατη στιγμή για επίδειξη υπευθυνότητας και συνέπειας, διορατικότητας και ρεαλισμού στη λήψη των αποφάσεων με στόχο την οικονομική αποτελεσματικότητα και την κοινωνική δικαιοσύνη.

Συμπερασματικά φαίνεται δεν βρισκόμαστε στην αρχή διεξόδου από τη διεθνή κρίση αλλά μάλλον στην αρχή νέων και πιο σύνθετων αδιεξόδων για την παγκόσμια οικονομία, η οποία επιτείνει αντί να ανακόπτει τον αντικοινωνικό νεοφιλελεύθερο μονόδρομό της. Και αυτό διότι οδεύουμε σε μια νέα φάση διεθνούς οικονομικής στασιμότητας του Δυτικού Κόσμου που θα συνοδεύεται με εκρηκτικά ελλείμματα, βουνά από δημόσια αλλά και ιδιωτικά χρέη, πλημμυρίδα κοπής νομισμάτων, αυξημένες τιμές πρώτων υλών και εμπορευμάτων, αδυναμία επενδυτικών ευκαιριών, αβυσσαλέες κοινωνικές ανισότητες, επιδείνωση του περιβάλλοντος και κυρίως αδυναμία δημιουργίας νέων θέσεων εργασίας (Σταϊκούρας, Χ. 2009). Αν όμως για τη διεθνή οικονομία τα πράγματα μάλλον δεν είναι αισιόδοξα, η κατάσταση της ελληνικής οικονομίας μόνο απελπιστικές σκέψεις προκαλεί. Όλα τα οικονομικά

δεδομένα της χώρας βαδίζουν από το κακό στο χειρότερο και κυρίως οι εξαγωγές, η βιομηχανία, οι κατασκευές, οι επενδύσεις αλλά και ο τουρισμός. Τώρα πλέον όλοι παραδέχονται ότι η χώρα έχει τεθεί σε τροχιά ύφεσης. Αυτή την περίοδο ζούμε τη βαθιά χρεοκοπία όχι μόνο των κυβερνητικών πολιτικών αλλά και του πελατειακού κομματικο-κρατικού μοντέλου που επιβλήθηκε, τουλάχιστον την τελευταία εικοσαετία. Όσο συνεχίζονται οι κυβερνητικές πολιτικές που ενισχύουν γενναιόδωρα τις τράπεζες και τους μεγάλους επιχειρηματικούς ομίλους και επιχειρούν να αντιμετωπίσουν την έκρηξη της ανεργίας, η οποία στις πραγματικές της διαστάσεις τείνει να προσεγγίσει το 30% (Κέντρο Πληροφόρησης Εργαζομένων & Ανέργων, 2012), με κάθε μορφής μαζικούς και επισφαλείς πελατειακούς διορισμούς στο Δημόσιο, τότε η ύφεση στην ελληνική οικονομία κινδυνεύει να γίνει βαθύτερη και μακρόσυρτη και να ακολουθηθεί από μία μακρόχρονη οικονομική στασιμότητα (Λαφαζάνης Π., 2009). Το πρόβλημα για τη χώρα δεν είναι το ύψος του ελλείμματος του προϋπολογισμού αλλά το πού κατευθύνεται αυτό το έλλειμμα και αν επιχειρεί να καλύψει πραγματικούς παραγωγικούς και κοινωνικούς σκοπούς. Το πρόβλημα, επίσης, είναι ότι αυτό το έλλειμμα αξιοποιείται προκειμένου να εξαπολυθεί μια δημοσιονομική τρομοκρατία με στόχο την περαιτέρω κατεδάφιση των μισθών, των συντάξεων, των εργασιακών σχέσεων και ό,τι έχει απομείνει από τις κοινωνικές κατακτήσεις. Το θέμα για την Ελλάδα δεν είναι τόσο το μεγάλο δημοσιονομικό έλλειμμα αλλά το μεγάλο έλλειμμα αποδοτικότητας της ελληνικής οικονομίας, το τρομακτικό παραγωγικό έλλειμμα (Scarpetta, και Tressel, 2002), περιθωριοποίηση βιομηχανίας και αγροτικής παραγωγής, πρώτα απ' όλα στους σύγχρονους τεχνολογικά τομείς. Συν τοις άλλοις, πρέπει να συνυπολογίσουμε το πρωτοφανές έλλειμμα ενδογενούς δυναμικής της οικονομίας, αφού η ανάπτυξη όλα τα προηγούμενα χρόνια στηρίχτηκε κυρίως στα αυξημένα δημόσια και ιδιωτικά χρέη και στην παράδοση της χώρας στο πολυεθνικό κεφάλαιο. Από κει και πέρα αυτά τα προβλήματα επιτείνονται από την άνιση κατανομή εισοδήματος, την υποβάθμιση μισθών και συντάξεων και τη μεγάλη ανεργία. Η θέμα δεν είναι εάν χρεοκοπήσουμε, αλλά το πότε και το πώς. Η Ελλάδα θα χρεοκοπήσει αργά ή γρήγορα και το καλύτερο σχέδιο δράσης είναι να χρεοκοπήσει τώρα. Εάν η χρεοκοπία συνεχίσει να αναβάλλεται και να χειρίζεται από την Τρόικα, τότε η Ελλάδα θα χρεοκοπήσει κάποια στιγμή στο μέλλον π.χ. το 2013, όταν θα έχει καταστραφεί εντελώς η οικονομία και η κοινωνική συνοχή, και η δημόσια ιδιοκτησία πουληθεί σε ξένες πολυεθνικές. Αυτό που συμβαίνει τώρα συμβιβάζει τη ζωή όχι μόνο των παιδιών μας αλλά και αυτή των εγγονιών μας. Τα εργατικά δικαιώματα και οι δημοκρατικοί θεσμοί που κερδήθηκαν με τη θυσία των πατέρων και των παππούδων μας πωλούνται φτηνά στον τραπέζι παχιών και πλούσιων διαπραγματευτών. Είναι αλήθεια ότι εάν η Ελλάδα επιλέξει την χρεοκοπία η κυβέρνηση δεν θα είναι σε θέση να πληρώσει τους μισθούς και τις συντάξεις για περίπου δύο μήνες λόγω προβλημάτων ρευστότητας. Όμως, σύμφωνα με τον καθηγητή Κώστα Λαπαβίτσα (Λαπαβίτσας, 2012) εάν η Ελλάδα επιλέξει την χρεοκοπία και βγει από την νομισματική ένωση, θα κατορθώσει μπει σε μια πορεία ανάκαμψης. Μία προεπιλεγόμενη χρεοκοπία διοικούμενη από την Ελλάδα θα ανακουφίσει την οικονομία με την ακύρωση ενός μεγάλου μέρους του χρέους, ενώ η

υποτίμηση του νέου νομίσματος θα ωθήσει την ανταγωνιστικότητα των εξαγωγών της χώρας. Η αλήθεια είναι ότι ο νεοφιλελευθερισμός δεν είναι ούτε η μόνη λύση ούτε είναι οικονομολόγοι αλάνθαστοι. Σύμφωνα με τον διάσημο νομπελίστα οικονομολόγο Paul Krugman (Krugman, 2011) αλλά και την ιστορία, η κεϋνσιανή προσέγγιση παραμένει το καλύτερο πλαίσιο που έχουμε για να κατανοήσουμε και να ξεπεράσουμε την οικονομική ύφεση. Επίσης, τα οικονομικά κατατάσσονται στις «Κοινωνικές Επιστήμες» και συχνά πέφτουν έξω στις προβλέψεις τους. Εντούτοις, προσεκτική ανάγνωση της οικονομικής ιστορίας μπορεί να μας διδάσκει ένα βασικό οικονομικό μάθημα: οι νεοφιλελεύθερες πολιτικές δημιουργούν τους κύκλους άνθησης, κρίσης και κάμψης, και δεν εξυπηρετούν ποτέ τα συμφέροντα της ευρύτερης κοινωνίας (Schumpeter, 1928). Είναι όμως το σύνθημα <<go back>> που έχει εισαγάγει πρόσφατα ως σύνθημα η αντιπολίτευση, ο δρόμος για την έξοδο από την κρίση? (Marge J., “Πως λαμβάνονται οι αποφάσεις”, «Επιστημονικό Μάρκετινγκ», Τεύχος 40, 106-108 σελ.)

Τα Βαθύτερα Αίτια της Ελληνικής Οικονομικής Κρίσης

Πολλοί ερευνητές προσπάθησαν να αναλύσουν τις βασικές αιτίες της ελληνικής οικονομικής κρίσης. Στην πλειοψηφία αυτών των αναλύσεων τους, εστίασαν σε μια σειρά από οικονομικούς συντελεστές, οι οποίοι τονίστηκαν ως τα βασικά αίτια του προβλήματος. Πιο συγκεκριμένα, θεωρήθηκε πως τα υψηλά δημόσια ελλείμματα, η μη ορθολογική διαχείριση του χρέους και των δαπανών, το εξωτερικό χρέος, η έλλειψη εξαγωγών, η ελάχιστη ανταγωνιστικότητα και η κατάρρευση της αγοράς εργασίας ήταν ανάμεσα στους πιο σημαντικούς παράγοντες της κρίσης. Ενώ αυτοί οι παράγοντες είναι σημαντικοί και επηρέασαν το τελικό αποτέλεσμα σε αυτή τη μελέτη θα υποστηριχθεί ότι είναι μόνο ένα μέρος της πραγματικότητας. Αυτό το πλαίσιο της ανάλυσης μπορεί να παράσχει μόνο ένα μέρος της εξήγησης για τους λόγους αυτής της πρωτοφανούς κρίσης και σε κάθε περίπτωση δεν συμπεριλαμβάνει τις πολιτικές και θεσμικές συνιστώσες που στο εγχώριο πεδίο θεωρείται πως αποτελούν τις κύριες αιτίες της κρίσης. Σε αυτή τη μελέτη, επιχειρούμε να αναδείξουμε τι οδήγησε σε αυτή την κρίση. Θα προσπαθήσουμε να αναπτύξουμε τα ήδη υφιστάμενα πλαίσια της ανάλυσης μαζί με μια σειρά δεικτών διακυβέρνησης, πολιτικών και θεσμικών μεταβλητών οι οποίες είναι στενά συνδεδεμένες με την ποιότητα της πολιτικής ανάπτυξης της χώρας. Θα υποστηρίξουμε πως στο εσωτερικό της χώρας την οικονομική σύγκλιση δεν την ακολούθησε η ανάλογη πολιτική και θεσμική σύγκλιση. Με άλλα λόγια, τα ποσοστά μεγέθυνσης ήταν παραπλανητικά στοιχεία για την πορεία της χώρας και η ελληνική κρίση θα έπρεπε να αναμενόταν. Δεδομένου του ότι δεν είναι εύκολο να αλλάξει το ελληνικό πολιτικό και θεσμικό πλαίσιο, ακόμα και εάν οι τρέχουσες απαιτήσεις των αξιωματούχων της Τρόικας για λιτότητα και μικρότερο, πιο αποδοτικό κράτος είναι κατανοητές, δεν είναι κατανοητό το πώς η Ελληνική πολιτική

κουλούρα μπορεί να αλλάζει αξιόλογα σε ένα τόσο σύντομο χρονικό διάστημα. Χρησιμοποιώντας το ελληνικό παράδειγμα θα δείξουμε επίσης πως το επίπεδο της πολιτικής και θεσμικής ανάπτυξης μιας χώρας είναι ένα κρίσιμο συστατικό στοιχείο για την εμφάνιση μιας οικονομικής κρίσης. Πιο συγκεκριμένα, στην Ελλάδα αυτό το στρεβλό μοντέλο αναπτύχθηκε κυρίως τα τελευταία τριάντα χρόνια ταυτόχρονα με μια σειρά από άλλα πολιτικά φαινόμενα όπως ο κρατισμός, η διαφθορά, οι προσοδοθηρικές συμπεριφορές, η πολιτική και κοινοβουλευτική ανισορροπία, ο λαϊκισμός, και η αποτυχία των μεταρρυθμίσεων. Επίσης θα υποστηρίξουμε πως αυτό που με την πρώτη μάτια φαίνεται να είναι το αποτέλεσμα των κακών δημοσιονομικών πρακτικών και του σχεδιασμού της οικονομικής πολιτικής, στην πραγματικότητα είναι το αποτέλεσμα της έλλειψης ενός διαδεδομένου και μονιμοποιημένου συστήματος διακυβέρνησης. Έτσι, η Ελληνική οικονομική κρίση σχετίζεται μάλλον με το στρεβλό μοντέλο της πολιτικής και θεσμικής ανάπτυξης της χώρας και του αποτυχημένου μοντέλου διακυβέρνησης. Για αυτό το λόγο, πιστεύουμε πως ακόμα και εάν μπορεί να συμφωνηθεί σε ευρωπαϊκό επίπεδο μια οικονομική λύση για το πρόβλημα, αυτή δεν θα αντιμετωπίσει την ουσία της ελληνικής κρίσης.

Η Ελλάδα είναι πολύ πίσω σε κάθε δείκτη πολιτικής και θεσμικής ανάπτυξης και διακυβέρνησης στην ΕΕ. Όσο αυτού του είδους τα φαινόμενα παρατηρούνται τόσο η ελληνική κρίση θα παραμένει. Αυτό μας κάνει να είμαστε απαισιόδοξοι για το ίδιο το μέλλον της Ευρώπης. Η ελληνική κρίση μας φανέρωσε επίσης τόσο την ανεπάρκεια των κριτήριων του Μάαστριχτ όσο και την ανεπαρκή ικανότητα της ΕΕ να προωθήσει και να υποστηρίξει την πολιτική και θεσμική ανάπτυξη των κρατών μελών της ΕΕ. Δεν υπάρχει κανένας λόγος να πιστεύουμε πως θα μπορεί αυτό το στρεβλό πλαίσιο να αλλάξει τόσο γρήγορα. **Sklias, P. and Maris, G. (2013) The Political Dimension of the Greek Financial Crisis, Perspectives on European Politics and Society, vol. 14, no. 1, pp. 144-164.**

Για να πετύχουμε τον στόχο μας, θα παρουσιάσουμε το πλαίσιο της ανάλυσης. Δεύτερον, θα αναλύσουμε τους κρίσιμους δείκτες της οικονομικής ανάπτυξης της Ελλάδας, πιο συγκεκριμένα τα ποσοστά μεγέθυνσης, των δημόσιων χρεών, των δημόσιων ελλειμμάτων, τους δείκτες παραγωγικότητας και της ανταγωνιστικότητας. Τρίτον, θα προχωρήσουμε στην ανάλυση των δεικτών της πολιτικής και θεσμικής ανάπτυξης της χώρας, δηλαδή του κρατισμού, της αποδοτικότητας της διακυβέρνησης, της επίδραση των ισχυρών συνδικάτων και των ομάδων συμφερόντων στην ελληνική οικονομία, του λαϊκισμού, της διαδικασίας εξευρωπαϊσμού της χώρας, της διαφθοράς και της πολιτικής και κοινοβουλευτικής ασυνέχειας. Θα εξειδικεύσουμε στην ανάλυση της κρίσης στον τομέα του ηλεκτρολογικού υλικού. Μέσα από την διαδικασία ισχυρών προσωπικοτήτων του κλάδου θα διακρίνουμε τα αίτια, την σημερινή κατάσταση και τα περιθώρια εξόδου από την κρίση. Η αξιολόγηση των παραπάνω δεικτών και συνεντεύξεων θα μας δώσει να κατανοήσουμε όχι μόνο πως η οικονομική αποτυχία της κρίσης μπορεί να εξηγηθεί στην βάση της ανεπαρκούς πολιτικής και θεσμικής λειτουργίας της χώρας,

αλλά και πως η ελληνική πολιτική κουλτούρα είναι απίθανο μάλλον να αλλάξει σε τόσο σύντομο χρονικό διάστημα όσο απαιτούν η Τρόικα και οι Ευρωπαίοι αξιωματούχοι. Έτσι, η Ελληνική οικονομική κρίση είναι πιθανόν να παραμένει για πολλά χρόνια. (Χρηστίδης Γ., «Έκθεση – κόλαφος για την ελληνική οικονομία», *Εφημερίδα Μακεδονία*, 20/1/09, 3 σελ. 3)

III. Πολιτικοί θεσμοί, διακυβέρνηση και οικονομική κρίση

Προκειμένου να αξιολογήσουμε την ελληνική κρίση θα πρέπει να επικεντρωθούμε στους πολιτικούς θεσμούς της χώρας και στο τρόπο διακυβέρνησης. Η πολιτική και θεσμική ανισορροπία παίζει ένα πολύ σημαντικό ρόλο. Σύμφωνα με τον North (1990, σ. 3) «Οι θεσμοί είναι οι κανόνες του παιχνιδιού σε μια κοινωνία ή, πιο επίσημα, είναι οι ανθρώπινα κατασκευασμένοι περιορισμοί οι οποίοι σχηματίζουν την ανθρώπινη αλληλεπίδραση .Το ότι η διαφορετική απόδοση των οικονομιών στον χρόνο κυρίως επηρεάζεται από τον τρόπο με τον οποίο οι θεσμοί αναπτύσσονται δεν είναι αμφισβητήσιμο». Όπως οι Acemoglu και Robinson, (2008, σ. 1) τονίζουν οι «θεσμοί, επίσης πολύ ευρέως ερμηνευμένοι, είναι η κύρια αιτία οικονομικής μεγέθυνσης και των διαφορών της ανάπτυξης ανάμεσα στις χώρες». Επίσης υποστηρίζουν πως είναι πιθανό να δημιουργηθεί ένα πλαίσιο μέσω του οποίου μπορούμε να κατανοήσουμε το πώς και το γιατί οι θεσμοί διαφέρουν ανάμεσα στις χώρες, πως αλλάζουν, πως μπορούν να αναλυθούν οι παγίδες των θεσμικών μεταρρυθμίσεων καθώς και να δούμε πως όλο το παραπάνω πλαίσιο συνδέεται με την οικονομική επιτυχία ή αποτυχία των κρατών. Σε αυτά τα πλαίσια οι Acemoglu και Robinson (2008, σ. 25) καταλήγουν πως:

«The main determinants of cross-country differences in income per capital are differences in economic institutions. Though institutions often persist for long periods of time and have unintended consequences, differences in institutions across countries primarily reflect the outcome of different collective choices. Different collective choices reflect differences in political institutions and different distributions of political power. As a result, understanding underdevelopment implies understanding why different countries get stuck in political equilibria that result in bad economic institutions. Solving the problem of development entails understanding

what instruments can be used to push a society from a bad to a good political equilibrium.

Με βάση αυτή τη λογική, μπορεί να υπάρξει μια ξεκάθαρη διάκριση ανάμεσα στην αύξηση του εισοδήματος και στην βελτίωση ενός ευρύτερου πλέγματος πολιτικής και θεσμικής ανάπτυξης (Kaufmann και Kraay 2002). Έτσι, η ελληνική κρίση μας έκανε να κατανοήσουμε ότι οι πολιτικοί θεσμοί απέχουν από το να θεωρούνται ώριμοι και ικανοί για να ικανοποιήσουν τους αναπτυξιακούς στόχους της χώρας. Για αυτό το λόγο, όπως οι Mitsopoulos και Pelagidis (2009b) υποστηρίζουν, είναι μάλλον ο σχεδιασμός του ελληνικού πολιτικού συστήματος ο οποίος μας οδηγεί σε προσοδοθηρικές συμπεριφορές και στην μη πραγματοποίηση των μεταρρυθμίσεων.

Για να μπορέσουμε να κατανοήσουμε την σύγχρονη οικονομική και πολιτική πραγματικότητα στην Ελλάδα θα πρέπει να αναλύσουμε την οικονομική κρίση στην Ελλάδα ως συνέπεια του ανεπαρκούς πολιτικού και θεσμικού πλαισίου τα τελευταία 30 χρόνια. Μετά τη δικτατορία το '74 δύο κύρια πολιτικά κόμματα εμφανίστηκαν στην Ελλάδα. Όταν το ΠΑΣΟΚ όμως ήρθε στην εξουσία το 1981 ο Papas (2010) υποστηρίζει πως η:

«Greece experienced the rise of irresponsible populism, unrestrained patronage politics, and a powerful culture of ethnocentrism that worked against the country's full Europeanization. To the extent that Greek society had willingly accepted the terms of the contract offered to it by Papandreou, most of his successors in power felt no need to reverse them».

Έτσι, ο Papas (2010) πιστεύει πως ο Παπανδρέου σε αντίθεση με τον Καραμανλή πρόσφερε στον ελληνικό λαό ένα πρόγραμμα με τρία χαρακτηριστικά:

the imprudent economic expansion based on the manipulation of the state and its resources without providing for a stable tax basis able to fund such a policy; the backing for a large and expansive, albeit not necessarily strong, state geared towards patronage politics; and ethnocentric nationalism, which was expressed either as a strong belief in the superiority of the Greek nation or as antipathy, let alone fear, towards other stronger nations.

Κάτω από αυτές τις συνθήκες το κράτος και ο δημόσιος τομέας τη δεκαετία του '80 επεκτάθηκε τρομακτικά και έστω και εάν κάποιος θα μπορούσε να υποστηρίξει πως όλο αυτό έγινε για να αποφευχθεί η ανεργία σε μη ανταγωνιστικούς τομείς, με κανένα τρόπο δεν μπορεί να δικαιολογηθεί η μετέπειτα λειτουργία και αποδοτικότητα του δημόσιου τομέα. Την επόμενη δεκαετία, ο εξευρωπαϊσμός και ο εκσυγχρονισμός της χώρας δεν υποστηρίχθηκε από τους αναγκαίους θεσμούς και από ένα ευρέως διαδεδομένο και σταθερό μοντέλο οικονομικής διακυβέρνησης της χώρας. Σαν αποτέλεσμα, η διαδικασία εξευρωπαϊσμού και εκσυγχρονισμού και το ελληνικό μοντέλο διακυβέρνησης μπόρεσαν να ενισχύσουν και να μονιμοποιήσουν ένα ώριμο πελατειακό σύστημα ως το κύριο χαρακτηριστικό της ελληνικής πολιτείας. Για αυτό το

λόγο, σχεδόν κάθε σοβαρή προσπάθεια για μεταρρυθμίσεις απέτυχε τα τελευταία 30 χρόνια. Και τα δύο πολιτικά κόμματα προσπάθησαν να μεταρρυθμίσουν το πλαίσιο αυτό αλλά στο τέλος, κάτω από το βάρος των πιέσεων που δεχόντουσαν, πάντα τις υποβάθμιζαν Έτσι, μπορεί να υπάρχουν πραγματικοί μεταρρυθμιστές μέσα σε κάθε κόμμα ξεχωριστά αλλά δεν μπορεί να υπάρχει ένα πραγματικό κόμμα μεταρρυθμίσεων.

Αναλύοντας το πλαίσιο αυτό είναι πιθανό να απομυθοποιήσουμε επίσης πολλούς μύθους σχετικά με την οικονομική ανάπτυξη της χώρας. Μεταξύ άλλων:

-Η αποτυχία των μακροοικονομικών πολιτικών είναι η μοναδική αιτία για την εμφάνιση της κρίσης.

-Η πολιτική σταθερότητα και η πολιτική συνέχεια επικράτησαν στην Ελλάδα και συντήρησαν την ελληνική πολιτική ηγεσία.

--Τα κοινοβουλευτικά κόμματα είχαν ένα κοινό στρατηγικό όραμα για την ανάπτυξη της χώρας.

-Η αντίληψη των Ελλήνων να προωθήσουν αυτό το κοινό όραμα τους βοήθησε να προωθήσουν την οικονομική και πολιτική ανάπτυξη στην Ελλάδα εξαλείφοντας πολλά άλλα αρνητικά φαινόμενα όπως η διαφθορά.

Όπως θα αποδειχθεί στην παρούσα μελέτη, αυτοί οι μύθοι σχετίζονται με την πολιτική και θεσμική υπανάπτυξη και την αναποτελεσματικότητα της διακυβέρνησης της χώρας. Τα επίπεδα των δεικτών διακυβέρνησης πολλές φορές λαμβάνονται ως δεδομένα σε πολλές ανεπτυγμένες χώρες της Ευρώπης, τις ΗΠΑ και την Ιαπωνία. Είναι αυτά τα επίπεδα που διαφοροποιούν ουσιαστικά την Ελλάδα από όλες τις άλλες ανεπτυγμένες οικονομίες του κόσμου. Κάτω από αυτές τις συνθήκες, η ελληνική κρίση κυρίως σχετίζεται με το μοντέλο πολιτικής και οικονομικής ανάπτυξης και της γενικότερης διακυβέρνησης. Με βάση αυτό εξάγεται το συμπέρασμα πως ακόμα και αν μια οικονομικά βιώσιμη λύση βρεθεί για το ελληνικό πρόβλημα στο ευρωπαϊκό επίπεδο, αυτή δεν θα λύσει ποτέ το πραγματικό πρόβλημα στην Ελλάδα, το πρόβλημα της πολιτικής και θεσμικής υπανάπτυξης και της κακής διακυβέρνησης. Η Ελλάδα βρίσκεται στην τελευταία θέση πολλών δεικτών διακυβέρνησης στην ΕΕ. Όσο αυτά τα φαινόμενα συνεχίζουν να παραμένουν, η ελληνική κρίση θα παραμένει. Η ελληνική κρίση αποκάλυψε πως ούτε τα κριτήρια του Μάαστριχτ είναι επαρκή, ούτε η Ε.Ε. έχει αναπτύξει πρακτικές οι οποίες μπορούν να υποστηρίξουν και να αναπτύξουν την ευρύτερη πολιτική και θεσμική θωράκιση των κρατών καθώς και τρόπους για τη βελτίωση των μεθόδων διακυβέρνησης.

Για να επιτευχθεί ο σκοπός αυτός μετέπειτα θα αξιολογήσουμε βασικούς δείκτες οικονομικής ανάπτυξης της χώρας, τα ποσοστά μεγέθυνσης, τα ποσοστά δημόσιων ελλειμμάτων και χρεών καθώς και τους δείκτες παραγωγικότητας και ανταγωνιστικότητας. Θα αποδειχθεί πως με βάση τη συνολική οικονομική

αποδοτικότητα της ελληνικής οικονομίας δεν θα μπορούσαμε να προβλέψουμε την ελληνική κρίση. Αυτό σημαίνει πως πρέπει να γίνει μια πιο ενδελεχή ανάλυση για την έκταση της πολιτικής και θεσμικής ανάπτυξης στη χώρα. Για το αυτό λόγο παρακάτω αναλύονται επτά δείκτες πολιτικής και θεσμικής ανάπτυξης. Πιο συγκεκριμένα, θα διερευνηθεί ο ρόλος του κρατισμού, της αποδοτικότητας της διακυβέρνησης, το αποτέλεσμα των ισχυρών συνδικάτων και των ομάδων συμφερόντων, ο λαϊκισμός, το φαινόμενο του εξευρωπαϊσμού, η διαφθορά, η πολιτική ισορροπία και κοινοβουλευτική συνέχεια.

Η αξιολόγηση αυτών των δεικτών θα αποδείξει πως τα ποσοστά μεγέθυνσης βασίστηκαν σε λανθασμένα και παραπλανητικά στοιχεία και η οικονομική ανάπτυξη δεν ακολουθήθηκε από μια σημαντική πολιτική και θεσμική ανάπτυξη. Έτσι, η οικονομική αποτυχία μπορεί να εξηγηθεί με βάση της ελλιπούς πολιτικής λειτουργίας του κράτους και των θεσμών διακυβέρνησης.

Οικονομική ανάλυση/οικονομικοί δείκτες

Τα ποσοστά μεγέθυνσης από μόνα τους δεν ήταν τόσο αντιπροσωπευτικοί δείκτες για να αξιολογηθεί η πραγματική οικονομική ανάπτυξη στην Ελλάδα. Επιπλέον, θα μπορούσε να υποστηριχθεί πως ήταν μάλλον παραπλανητικά στοιχεία, αφού η ανάπτυξη ήταν αποτέλεσμα κυρίως των προσωρινών και βραχυχρόνιων εισροών στην ελληνική οικονομία.

Το δημόσιο χρέος ήταν, επίσης, ένας παραπλανητικός δείκτης αφού από μόνος του δεν μπορούσε να δικαιολογήσει τη κατάρρευση της οικονομίας εκτός και αν είχε αναλυθεί σε συνδυασμό με την έλλειψη πολιτικής, θεσμικής και οικονομικής σύγκλισης.

Τα επίπεδα παραγωγικότητας και ανταγωνιστικότητας θα πρέπει, επίσης, να αξιολογηθούν σε σχέση με τη λειτουργία των ισχυρών ομάδων συμφερόντων και των διαφόρων ενώσεων. Τα ποσοστά επενδύσεων έστω και αν είναι απογοητευτικά θα πρέπει επίσης να αναλυθούν στο πλαίσιο των βραχυχρόνιων εισροών όπως για παράδειγμα, τα κοινοτικά πακέτα στήριξης, οι εισροές των Ολυμπιακών Αγώνων, οι αδύναμες ιδιωτικές επενδύσεις, το φτωχό επιχειρηματικό και επενδυτικό περιβάλλον το οποίο ήδη επηρεάζεται από μια σειρά από ευπάθειες όπως είναι για παράδειγμα η υψηλή διαφθορά και η υψηλή γραφειοκρατία.

Από όλα τα παραπάνω προκύπτει πως από μόνοι τους οι οικονομικοί δείκτες δεν μπορούν να παρέχουν επαρκώς ένα αξιόλογο πλαίσιο ανάλυσης ώστε να αντιληφθεί κανείς τις βαθύτερες ρίζες της κρίσης στην Ελλάδα.

Όπως προκύπτει από την οικονομική ανάλυση στα πλαίσια της ευρωπαϊκής κοινότητας οι χώρες εντός της Ευρωζώνης ακολούθησαν μια σχεδόν πανομοιότυπη πορεία όσον αφορά τα ποσοστά μεγέθυνσής τους. Στην πραγματικότητα, μέχρι το

2007, η Ελλάδα, η Ιρλανδία και η Ισπανία ήταν θετικές εξαιρέσεις. Οι χώρες εντός της Ευρωζώνης είχαν χαμηλότερα ποσοστά μεγέθυνσης του ΑΕΠ από ότι μια δεκαετία πριν και επιπρόσθετα μεταξύ τους υπήρξαν σοβαρές αποκλίσεις. Αυτό σημαίνει πως τα τελευταία 10 χρόνια η οικονομική σύγκλιση στην Ευρωζώνη ήταν ανεπαρκής. Ειδικά για την περίπτωση της Ελλάδας, η θετική της συμπεριφορά ήταν παραπλανητική γιατί κυρίως βασίστηκε σε προσωρινές και βραχυχρόνιες οικονομικές επιδόσεις όπως για παράδειγμα, οι Ολυμπιακοί Αγώνες του 2004. Για αυτό το λόγο, θα μπορούσε να ειπωθεί ότι υπήρχαν μια σειρά από σημαντικές παραμέτρους, οι οποίες θα μπορούσαν να στρέψουν την Ελλάδα προς μια διαφορετική και ουσιαστικά πιο θετική οικονομική κατάσταση. Οι πιο σημαντικές ήταν οι ακόλουθες:

1) Η εισροή των κοινοτικών πακέτων σύγκλισης προς την Ελλάδα τα τελευταία 30 χρόνια (1981-2011). Τα αυξανόμενα έσοδα των δύο κύριων ελληνικών τομέων βιομηχανίας δηλαδή του τουρισμού και της ναυτιλίας την ίδια περίοδο.

2) Το γεγονός ότι το 2007 η Ελλάδα ήταν ένα από τα πιο επιτυχημένα κράτη μέλη της ΕΕ από την άποψη της οικονομικής αποτελεσματικότητας.

Όμως, μπορεί η οικονομική μεγέθυνση της Ελλάδας να εξηγήσει γιατί η οικονομική κρίση εκδηλώθηκε την συγκεκριμένη περίοδο; Η απάντηση ασφαλώς και είναι όχι. Μετά το 2009 η ελληνική οικονομία κατέρρευσε και μέχρι σήμερα καμία βιώσιμη λύση δεν έχει προταθεί τόσο από την ελληνική κυβέρνηση όσο και από την πλευρά της ΕΕ.

Δημοσιονομική προσαρμογή

Στην Ελλάδα η δημοσιονομική προσαρμογή τα τελευταία 30 χρόνια ήταν τελείως απογοητευτική. Αυτό, βέβαια, δεν σχετίζεται μόνο με τα ποσοστά δημόσιων ελλειμμάτων και των δημόσιων χρεών αλλά και με το μέγεθος, την έκταση, την λειτουργία και την αποδοτικότητα του δημόσιου τομέα. Υπάρχουν τεράστια και μη βιώσιμα δημόσια χρέη και ελλείμματα, αλλά όπως είναι γνωστό, η Ελλάδα δεν είναι η μόνη χώρα στην Ευρωζώνη με τέτοια στοιχεία. Αντίθετα, τα τελευταία χρόνια έντεκα από τα ευρωπαϊκά κράτη μέλη απέτυχαν να διατηρήσουν τα δημόσια χρέη τους σε ποσοστό κάτω από το 60% του ΑΕΠ.

Έτσι, θα μπορούσε να υποτεθεί ότι τα δημόσια χρέη και τα δημόσια ελλείμματα δεν είναι ουσιαστικά η κύρια αιτία για αυτήν την κρίση. Γιατί όμως τότε η ελληνική κρίση είναι τόσο δύσκολο να επιλυθεί και ταυτόχρονα είναι τόσο μοναδική; Η απάντηση βασίζεται στην έλλειψη πολιτικής και θεσμικής σύγκλισης με τα υπόλοιπα κράτη μέλη της ΕΕ. Αυτό είναι το πιο σημαντικό στοιχείο αποτροπής της οικονομικής σύγκλισης και της μη πραγματοποίησης των κύριων στόχων της οικονομικής πολιτικής μέσω της δημοσιονομικής προσαρμογής, της φιλελευθεροποίησης των κινήσεων κεφαλαίων, τη σύγκλιση του πληθωρισμού και των επιτοκίων και τη σταθερότητα των

συναλλαγματικών ισοτιμιών όπως αυτή περιγράφεται στη συνθήκη του Μάαστριχτ. Για παράδειγμα, η συντήρηση και επέκταση του κρατισμού δεν έκανε μόνο το κράτος ανίκανο να ξεπεράσει τα σοβαρά δημοσιονομικά προβλήματα του αλλά κατέστησε και αναγκαία τη λεγόμενη «Δημιουργική Λογιστική» η οποία είναι και αυτή χαρακτηριστικό της πολιτικής και θεσμικής υπανάπτυξης. **Σκλιάς , Π., Ρουκανάς, Σ. και Μαρής, Γ. (2012) Η Πολιτική των Διεθνών και Ευρωπαϊκών Οικονομικών Σχέσεων, Εκδόσεις Παπαζήση , Αθήνα.**

Ευρωζώνη και πολιτικές ανταγωνιστικότητας

Η Οικονομική και Νομισματική Ένωση από τις αρχές της δημιουργίας της βασίστηκε όχι στην πραγματική ικανότητα κάθε κράτους να συμμετάσχει στην Ένωση αλλά κυρίως σε πολιτικούς υπολογισμούς. Αυτές οι πολιτικές και οικονομικές προτεραιότητες είχαν σαν αποτέλεσμα να δημιουργήσουν μια Ένωση γεμάτη ευπάθειες και παθογένειες. Η Ευρωζώνη απέτυχε να δημιουργήσει ένα πολιτικό, οικονομικό, και θεσμικό περιβάλλον μέσα στο οποίο κάθε κράτος μέλος, όπως για παράδειγμα η Ελλάδα, θα μπορούσε να αυξήσει την ανταγωνιστικότητά του, τόσο σε οικονομικούς όσο και σε πολιτικούς όρους. Είναι μάλιστα γεγονός πως, όπως ο Baldwin (2001) υποστηρίζει, το Λουξεμβούργο ήταν η μοναδική χώρα στην Ευρωζώνη η οποία πληρούσε τα κριτήρια του Μάαστριχτ. Με τους συγκεκριμένους όρους, η Ευρωζώνη μοιάζει περισσότερο με μια παγίδα παρά με μια περιοχή όπου η ανάπτυξη, η σταθερότητα και η ευημερία μπορούν να προωθηθούν (Sklias και Maris 2012). Η Ελλάδα δεν ήταν έτοιμη να παραμείνει ανταγωνιστική μέσα στο ευρωπαϊκό επίπεδο γιατί τα κριτήρια σύγκλισης ποτέ δεν εκπληρώθηκαν. Η συνεχώς μειούμενη ανταγωνιστικότητα της ελληνικής οικονομίας εμφανιζόταν στα ελλείμματα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών της τελευταίας δεκαετίας τα οποία το 2007 έφτασαν στα επίπεδα του 14,1% του ΑΕΠ. Από το 1995, η παραγωγικότητα εργασίας στην Ελλάδα ήταν πάντα χαμηλότερη από κάθε άλλο ευρωπαϊκό κράτος μέλος με την εξαίρεση μόνο την Πορτογαλία.

Παρόλα αυτά αυτό είναι μόνο ένα μέρος τους ελληνικού προβλήματος γιατί στον εγχώριο τομέα, η ανεπάρκεια του πολιτικού, οικονομικού και θεσμικού μοντέλου σχετίζονταν με την μείωση της παραγωγικότητας και ανταγωνιστικότητας. Σύμφωνα με πολλούς οικονομολόγους, στην Ελλάδα όπως και σε κάθε άλλο περιφερειακό κράτος της Ευρωζώνης υπάρχουν πολύ οργανωμένες εργατικές ενώσεις οι οποίες επηρεάζουν την ευκαμψία των πραγματικών μισθών καθώς και των θεσμικών μεταρρυθμίσεων με αρνητικά αποτελέσματα στην συνολική παραγωγικότητα της χώρας (Λαπαβίτσας et al. 2010). Δεν είναι παράξενο ότι έως τώρα μέσα στην ελληνική περιοχή παραμένουν και συνεχίζουν να υπάρχουν ισχυρά μονοπώλια τα οποία επηρεάζουν αρνητικά αυτόν τον τομέα της οικονομίας. Για παράδειγμα, ακόμα και τώρα στους τομείς της ενέργειας, των τηλεπικοινωνιών, της ύδρευσης, των ταχυδρομικών υπηρεσιών και του φυσικού αερίου το κράτος παραμένει ο κύριος

διαχειριστής. Κάτω από αυτές τις συνθήκες, η παραγωγικότητα και η ανταγωνιστικότητα στην Ελλάδα επηρεάζεται όχι μόνο από τις οικονομικές συνθήκες αλλά και από τα στοιχεία πολιτικής και θεσμικής υπανάπτυξης και το ευρύτερο μοντέλο διακυβέρνησης της χώρας το οποίο είναι ελλιπέστατο.

Τομέας Εξαγωγών και επενδύσεων στην χώρα μας

Το 2000 στην Ελλάδα το συνολικό ποσοστό επενδύσεων ως ποσοστό του ΑΕΠ δεν ήταν απογοητευτικό. Παρόλα αυτά υπάρχουν ορισμένα σημαντικά σημεία για τα όποια απαιτείται να είμαστε λίγο πιο κριτικοί. Πρώτα από όλα, η περίοδος 2000-2004, ήταν μια περίοδος οικονομικής ανάπτυξης στην Ελλάδα γιατί ήταν η περίοδος των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004 στην Αθήνα και πολύ μεγάλα κεφάλαια τόσο από την Ευρώπη όσο και από τον υπόλοιπο κόσμο εισέρρευσαν για αυτό τον σκοπό. Δεύτερον, η χώρα είχε πετύχει την είσοδο της στην Ευρωζώνη και υπήρχε στην Ελλάδα τεράστια αισιοδοξία για το μέλλον και την σταθερότητα της χώρας, η οποία επηρέασε την αποτελεσματικότητα και την αποδοτικότητα τόσο του δημόσιου όσο και του ιδιωτικού τομέα. Τρίτον, οι επιχειρηματικές επενδύσεις στην Ελλάδα ήταν κατά πολύ, οι χαμηλότερες στην Ευρωζώνη. Αυτό σημαίνει όχι μόνο πως το κράτος συμμετείχε ενεργά στην μεγέθυνση της ελληνικής οικονομίας αλλά και ότι το ελληνικό μοντέλο μεγέθυνσης ήταν κατά πολύ διαφορετικό από τα άλλα ευρωπαϊκά μοντέλα. Αυτό είναι ένα προφανές αποτέλεσμα της πολιτικής, οικονομικής και θεσμικής υπανάπτυξης στην Ελλάδα. Έτσι, η οικονομική αισιοδοξία της πρώτης περιόδου μέσα στην Ευρωζώνη μπορεί να υποτεθεί ότι ήταν ουσιαστικά παραπλανητική. Μετά το 2003 οι συνολικές επενδύσεις ως ποσοστό του ΑΕΠ μειώθηκαν και το 2009, η Ελλάδα ήταν σε απόδοση η δεύτερη χειρότερη χώρα στην Ευρωζώνη. Κατά την διάρκεια των τελευταίων δέκα χρόνων οι επενδύσεις της κυβέρνησης στην Ελλάδα ήταν ανάμεσα στις υψηλότερες στην Ευρωζώνη. Η χώρα μας σε αντίθεση με τα άλλα ευρωπαϊκά κράτη είχε κάνει το κράτος την κύρια μηχανή οικονομικής μεγέθυνσης. Με αυτό τον τρόπο η χώρα δεν απέτυχε μόνο να αναπτύξει τις ικανότητες της να παράγει βιομηχανικά υλικά αλλά υποβάθμισε την ικανότητά της να παραμένει ανταγωνιστική στην Ευρωζώνη. Το πιο σημαντικό από όλα ήταν ότι, αυτό το στρεβλό μοντέλο οικονομικής μεγέθυνσης είχε γίνει ένα εγγενές στοιχείο της πολιτισμικής ανάπτυξης της χώρας.

Στην Ελλάδα, σε αντίθεση με τα άλλα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η μερίδα των επενδύσεων των επιχειρήσεων ως ποσοστό του ΑΕΠ ήταν η χειρότερη και η πιο απογοητευτική από το 1980. Με βάση αυτό, δεν είναι παράδοξο το γεγονός ότι η Παγκόσμια Τράπεζα θεωρεί την χώρα μας ως το χειρότερο περιβάλλον για να γίνουν επιχειρηματικές επενδύσεις στην Ευρωζώνη (World Bank 2008). Ποια είναι όμως η κύρια αιτία για αυτήν την παρατήρηση; Γιατί οι Ελληνικές επιχειρήσεις δεν επενδύουν μέσα στην χώρα τους σε αντίθεση με τις επιχειρήσεις στην Ευρώπη; Σε μια θεωρητική έρευνα ο Μο (2009) περιγράφει πως η διαφθορά επηρεάζει ταυτόχρονα

την πολιτική σταθερότητα και την οικονομική μεγέθυνση. Έτσι, ένα μέρος της απάντησης μπορεί να βρεθεί στο στρεβλό μοντέλο της διακυβέρνησης, στο ρόλο του κράτους και στο μοντέλο πολιτικής και θεσμικής υπανάπτυξης (Kaufmann et al. 2005). Το ίδιο συμβαίνει και με τα επίπεδα κατανάλωσης που αυξάνουν συνεχόμενα και είναι ουσιαστικά κατανάλωση προερχόμενη από προϊόντα που εισάγονται (Τράπεζα της Ελλάδος 2009). Οι Έλληνες ουσιαστικά σταμάτησαν να αγοράζουν τα εγχώρια προϊόντα και η πλειοψηφία των ελληνικών βιομηχανιών και εργοστασίων έκλεισε ή αυτά μετέφεραν τις δραστηριότητες τους στο εξωτερικό. Όπως υποστηρίζει και ο Καζάκος (2010), η ελληνική οικονομική κουλτούρα βασίστηκε κυρίως στις επενδύσεις για την αγορά διαμερισμάτων, στον τουρισμό, και στην αυξανόμενη κατανάλωση με αποτέλεσμα η βιομηχανική και γεωργική παραγωγή να μειώνεται. Με αυτό τον τρόπο, το κράτος και οι πολίτες αύξησαν τα χρέη τους για να συντηρήσουν το αυξανόμενο ποσοστό κατανάλωσης.

Η λειτουργία και αποδοτικότητα της Ελλάδας μέσα στην Ευρωζώνη έστω και αν ήταν σε μέτρια επίπεδα δεν μπορεί να μας εξηγήσει από μόνη της γιατί συνέβηκε αυτή η πρωτοφανής κρίση. Όπως διαφαίνεται, η οικονομική μεγέθυνση, τα δημόσια ελλείμματα, τα δημόσια χρέη, η παραγωγικότητα εργασίας και τα ποσοστά επενδύσεων δεν είναι από μόνα τους οι βασικές αιτίες αυτής της κρίσης αφού αυτά είναι αποτέλεσμα δύο πολύ σημαντικών πραγμάτων. Του στρεβλού ελληνικού μοντέλου διακυβέρνησης και της πολιτικής και θεσμικής υπανάπτυξης που ακολουθήθηκε τα τελευταία χρόνια. Οι παραπάνω δείκτες θα μπορούσαν να καταδείξουν πως οδηγούμαστε σε μια κρίση μόνο εάν υιοθετούσαμε μια πιο κριτική προσέγγιση. Όμως, είναι γεγονός πως τέτοιες κριτικές αναλύσεις αποσιωπήθηκαν. Για αυτό το λόγο, θα πρέπει να εστιάσει κανείς την προσοχή του στο ελληνικό μοντέλο διακυβέρνησης και στην πολιτική και θεσμική ανάπτυξη της Ελλάδας.

Σε αυτό το σημείο της μελέτης, θα αναλυθούν επτά πολιτικά και θεσμικά φαινόμενα των οποίων η αρνητική απόδοση είναι βασικό στοιχείο των κύριων αιτιών της ανεπανάληπτης ελληνικής κρίσης. Πιο συγκεκριμένα θα εξεταστούν, το φαινόμενο του κρατισμού, η λειτουργία της διακυβέρνησης, η επίδραση στην οικονομία των πανίσχυρων συνδικάτων και ομάδων συμφερόντων, ο λαϊκισμός, η αποτυχία του Εξευρωπαϊσμού, η διαφθορά, η πολιτική αστάθεια και η κοινοβουλευτική ασυνέχεια. Αυτά τα φαινόμενα, τα οποία μπορούν να παρατηρηθούν κατά την διάρκεια των τελευταίων 30 χρόνων, είχαν ένα πολύ σημαντικό αποτέλεσμα. Οι Έλληνες ακολούθησαν ένα τελείως εσφαλμένο και παραπλανητικό μοντέλο πολιτικής, οικονομικής και θεσμικής ανάπτυξης, το οποίο άμεσα και έμμεσα επηρέασε τις πολιτικές και οικονομικές τους επιλογές και προτιμήσεις καθώς και τον τρόπο σκέψης τους. Από το 1980, οι Έλληνες δημιούργησαν αυτό το στρεβλό μοντέλο και οι Έλληνες πολιτικοί ηγέτες απέτυχαν να το αλλάξουν. Για αυτό το λόγο ολόκληρο το σύστημα κατέρρευσε. Τα παραπάνω θα μπορούσαν να αποτελέσουν την εξήγηση για το γεγονός ότι οι Έλληνες ήθελαν στην μεγάλη τους πλειοψηφία να γίνουν δημόσιοι λειτουργοί, ή δημόσιοι υπάλληλοι ή να εργασθούν για το κράτος γενικότερα.

Με αυτό τον τρόπο, στην Ελλάδα δημιουργήθηκε ένας στρεβλός Λεβιάθαν, ο οποίος εν τέλει απέτυχε να τους υποστηρίξει κατά την διάρκεια τριών διαφορετικών σταδίων ανάπτυξης τις τελευταίες δεκαετίες, δηλαδή την περίοδο της διαδικασίας κοινωνικοποίησης στις αρχές του 1980, την περίοδο της από-εθνικοποίησης τη δεκαετία του '90, και την τελευταία περίοδο του εκσυγχρονισμού.

Σύμφωνα με τους δείκτες της Lisbon Review για την ποιότητα της διακυβέρνησης, το 2008 και το 2010 η Ελλάδα ήταν η 23^η χώρα ανάμεσα στις χώρες της Ε.Ε. (World Economic Forum 20. Η Ελλάδα υστερεί σε σχέση με τις άλλες χώρες στην πολιτική, θεσμική και οικονομική ανάπτυξη. Αυτό το αποτέλεσμα επιβεβαιώνεται επίσης και από το Centre for European Reform (2010).

Εξαιτίας της πολιτικής και θεσμικής ανισορροπίας όλες σχεδόν οι αναγκαίες προσπάθειες μεταρρύθμισης και οι προσπάθειες εκσυγχρονισμού της χώρας οι οποίες πραγματοποιηθήκαν τις τελευταίες τρεις δεκαετίες στην Ελλάδα απέτυχαν. Ποια είναι όμως τα πιο σημαντικά χαρακτηριστικά του μοναδικού αυτού στρεβλού ελληνικού μοντέλου;

Το κράτος και η οικονομία στην Ελλάδα κατά τις δεκαετίες 1980-1990

Όταν η Ελλάδα έγινε μέλος της Ευρωπαϊκής Κοινότητας το 1981, το συνολικό κατά κεφαλήν εισόδημα βρισκόταν στο 90,4% του Ευρωπαϊκού μέσου όρου αλλά δυστυχώς αυτό το ποσοστό μειώθηκε σε 82,5% το 1985 και 74,2% το 1990 (Αλογοσκούφης 2009). Κατά την διάρκεια αυτής της περιόδου της οικονομικής υπανάπτυξης, σε αντίθεση με τις άλλες ευρωπαϊκές χώρες, το ελληνικό κράτος επεκτάθηκε τρομακτικά. Αυτό έγινε με διάφορους τρόπους, όπως για παράδειγμα, με τον νόμο 1368/83 περί κοινωνικοποίησης των δημόσιων επιχειρήσεων και την εθνικοποίηση πολλών δημόσιων οργανισμών δημιουργώντας δυο πολύ σημαντικές συνέπειες. Από την μια πλευρά, δημιουργήθηκε η ανάγκη χρηματοδότησης όλων αυτών των κρατικών δραστηριοτήτων και από την άλλη, η ίδια η επέκταση του κράτους, όχι μόνο μείωσε την δυνατότητα ιδιωτικών πρωτοβουλιών για ανάπτυξη και αποτελεσματικότητα των δράσεων της ελεύθερης αγοράς αλλά παράλληλα άλλαξε την αντίληψη των Ελλήνων για τον ρόλο του κράτους. Αυτό οδήγησε σε οικονομικές στρεβλώσεις οι οποίες μείωσαν το πραγματικό ΑΕΠ μακροπρόθεσμα και την ίδια περίοδο αύξησαν τα δημόσια ελλείμματα και τα δημόσια χρέη μόνιμα. Είναι χαρακτηριστικό ότι την περίοδο από το 1991-2007 έγιναν στην Ελλάδα 65 ιδιωτικοποιήσεις από τις οποίες όμως, μόνο στις 16 από αυτές η κρατική συμμετοχή μετά την ιδιωτικοποίηση ήταν κάτω από το 50% (Ράππανος 2009). Αυτό σημαίνει πως το ελληνικό κράτος προτίμησε να κάνει μερικές ιδιωτικοποιήσεις για να μην χάσει τα ήδη αποκτηθέντα κυριαρχικά του δικαιώματα έναντι του ιδιωτικού τομέα αλλά και για να περιορίσει τις αντιδράσεις της αντιπολίτευσης σε ένα ικανοποιητικό επίπεδο.

Σε πολιτικό και θεσμικό επίπεδο η ανάπτυξη του κρατισμού οδήγησε σε απόλυτη αποτυχία των προγραμμάτων σύγκλισης και σταθερότητας γιατί όπως υποστηρίζει ο Σημίτης (1989) ήταν πολύ δύσκολο για πολλές ομάδες συμφερόντων με συγκεκριμένα πολιτικά και οικονομικά ενδιαφέροντα να αποσυρθούν από την συμμετοχή τους από τα ενεργά αναδιανεμητικά σχήματα. Κάτω από αυτές τις συνθήκες, κάθε προσπάθεια για έναν προοδευτικό εκσυγχρονισμό του μοντέλου ανάπτυξης της Ελλάδας απέτυχε. Τα αποτελέσματα αυτού του είδους της ανάπτυξης μετατράπηκαν άμεσα σε λανθασμένες και στρεβλές πολιτικές επιλογές και αποφάσεις. Αυξήθηκαν οι φόροι για να χρηματοδοτηθούν οι δημόσιες επιχειρήσεις, αυξήθηκαν οι κρατικοποιήσεις, δημιουργήθηκαν πολλά μονοπώλια, συντηρήθηκαν οι προβληματικές επιχειρήσεις και έτσι μειώθηκαν οι επιχειρηματικές επενδύσεις στη χώρα.

Κυβερνητικές πολιτικές για την οικονομία

Στην Ελλάδα, το ευρύτερο σύστημα διακυβέρνησης παίζει πραγματικό ρόλο εάν θέλουμε να κατανοήσουμε τις κύριες αιτίες της ελληνικής κρίσης. Πρώτα από όλα αυτό το σύστημα που περιλαμβάνει τόσο επίσημους όσο και ανεπίσημους θεσμούς είναι πολύ διαφορετικό από το ευρωπαϊκό. Ακόμα και αν χρησιμοποιήσουμε όρους όπως των 'structural congruence' (Katzenstein 1997) ή τον όρο 'institutional fit' (Giuliani 2003) το αποτέλεσμα είναι το ίδιο. Σχεδόν όλες οι προσπάθειες για μεταρρυθμίσεις απέτυχαν, όπως για παράδειγμα, η μεταρρύθμιση της αγοράς εργασίας το 2000, για αυτό και η υπόθεση διακυβέρνησης στην Ελλάδα θεωρείται πως είναι ένα χαμένο παιχνίδι. Αυτή η 'θεσμική ακαταστασία' (Tsebelis 1995) ήταν ο κύριος λόγος του γιατί οι πιθανότητες για πολιτικές και οικονομικές μεταρρυθμίσεις περιορίστηκαν τα τελευταία 30 χρόνια. Όπως τονίζει και ο Featherstone (2005a), το πρόβλημα της διακυβέρνησης ακόμα παραμένει, έστω και εάν θεωρεί πως το 1996 ήταν ένα σημαντικό σημείο αναφοράς για την Ευρωπαϊκή προοπτική της χώρας. Αυτό το πρόβλημα της διακυβέρνησης επίσης θέτει σε προβληματισμό τη φύση της ελληνικής σύγκλισης στην ΕΕ. Πιο συγκεκριμένα ο Featherstone τονίζει:

«Η σύγχρονη ελληνική πολιτική χαρακτηρίζεται από εντάσεις ανάμεσα στο αίτημα για μεταρρυθμίσεις και τα δομικά εμπόδια για την υλοποίησή τους. Οι πιέσεις συνδυάζουν εκείνες που προέρχονται από τις διαδικασίες του εξευρωπαϊσμού (για παράδειγμα το αίτημα της ΕΕ για οικονομικές μεταρρυθμίσεις) και το εσωτερικό αίτημα για 'εκσυγχρονισμό'. Και οι δυο τύποι πιέσεων γίνονται αντιληπτές από κοινού στη Ελλάδα. Οι επακόλουθες εντάσεις έχουν δημιουργήσει ένα ζωτικό θέμα στη διακυβερνησιμότητα: σ' έναν αριθμό θεματικών περιοχών η Ελλάδα έχει καταστεί μια 'μπλοκαρισμένη κοινωνία'. Υπάρχουν συστημικές αδυναμίες οι οποίες προέρχονται από τη θεσμική ικανότητα του κράτους, το καθεστώς ενός 'συντεχνιακού κατακερματισμού' και τις πολιτισμικές πρακτικές των πελατειακών σχέσεων και του κέρδους. Αυτές περιορίζουν τις στρατηγικές του φορέα και της ηγεσίας. Η διαδικασία

των μεταρρυθμίσεων είναι ασύμμετρη και αμφίβολη στο χαρακτήρα της. Το πρόβλημα της διακυβέρνησης παραμένει και ως συνέπεια θέτει υπό αμφισβήτηση την πορεία της σύγκλισης της Ελλάδας με την Ε.Ε.»

Δεύτερον, η ικανότητα αποτελεσματικής διακυβέρνησης στην Ελλάδα περιορίζεται αφού είναι κατά πολύ η χειρότερη Ευρωπαϊκή χώρα στον τομέα αυτό. Για παράδειγμα, η Ελλάδα και η Ιταλία είναι οι δυο χειρότερες χώρες στην αποτελεσματικότητα της διακυβέρνησης όπως μπορούμε να δούμε και από το Διάγραμμα 5, το οποίο αντικατοπτρίζει τις αντιλήψεις για την ποιότητα των δημόσιων υπηρεσιών, τον βαθμό αλληλεξάρτησης τους από τις πολιτικές πιέσεις, την ποιότητα για τον σχηματισμό της πολιτικής και την εφαρμογή της, και την αξιοπιστία της κυβερνητικής δέσμευσης σε τέτοιες πολιτικές. Επίσης, σύμφωνα με τους Δείκτες Βιώσιμης Διακυβέρνησης το 2011, η Ελλάδα στην ικανότητα μεταρρυθμίσεων και στον δείκτη διαχείρισης είχε την χειρότερη επίδοση, ενώ όσον αφορά τη λειτουργία της δημοκρατίας και της πολιτικής κατείχε τη δεύτερη χειρότερη επίδοση σε σχέση με 31 χώρες του ΟΟΣΑ.

Ομάδες συμφερόντων και οικονομική πολιτική

Σύμφωνα με τον Mitsopoulos και Pelagidis (2009), η δημιουργία και η ύπαρξη ισχυρών και πολύ καλά οργανωμένων και αλληλεξαρτώμενων ομάδων συμφερόντων είναι το αποτέλεσμα της ελλιπούς ποιότητας διακυβέρνησης και του διοικητικού φορτίου. Το πιο χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η αντίδραση τους στη λεγόμενη «Έκθεση Sprao» η οποία σύμφωνα με τον Featherstone et al. (2001, σ. 475):

«Ανέδειξε ένα βαθιά ριζωμένο δομικό σχίσμα στην ελληνική κοινωνία σχετικά με την παροχή των συντάξεων. Περιχαρακωμένα και κατακερματισμένα συμφέροντα επεδίωξαν να υπερασπιστούν τα συσσωρευμένα προνόμια τους ενώ ένα αναποτελεσματικό και χρηματοοικονομικά μη βιώσιμο σύστημα απέτυχε να ικανοποιήσει τις νόμιμες ανάγκες των υπόλοιπων κοινωνικών ομάδων».

Έτσι, στην Ελλάδα πολλές ομάδες συμφερόντων μπορεί να θεωρηθεί πώς επηρεάζουν αρνητικά τη γενικότερη πολιτική και οικονομική σταθερότητα και ανάπτυξη. Οι Mitsopoulos και Pelagidis (2009β, σ. 399) περιγράφουν τον τρόπο με τον οποίο αυτές οι ομάδες συμφερόντων αναπτύσσονται και δραστηριοποιούνται. Πιο συγκεκριμένα αναφέρουν:

«Αυτές οι πολυπληθείς ομάδες συμφερόντων περιορίζουν τον ανταγωνισμό του προϊόντος και των υπηρεσιών, αυξάνουν γραφειοκρατικά και διοικητικά εμπόδια και επιδιώκουν να εγκαθιδρύνουν την αδιαφάνεια σε όλες τις νομικές και διοικητικές διαδικασίες έτσι ώστε να είναι σε θέση να αυξήσουν τα κέρδη που μπορούν να αποκομίσουν. Την ίδια στιγμή, επιδιώκουν να εξασφαλίσουν ότι το κράτος δικαίου

αποτυγχάνει με τέτοιο τρόπο έτσι ώστε η κοινωνία δεν θα είναι σε θέση να τους καταστήσει υπόλογους για τις δράσεις τους. Προεξέχοντα χαρακτηριστικά του τρόπου με τον οποίο σχεδιάστηκε το ελληνικό πολιτικό σύστημα υποδεικνύουν τους λόγους για τους οποίους οι Έλληνες πολιτικοί δεν είναι σε θέση να προωθήσουν μεταρρυθμίσεις και να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικά τα σχέδια αυτών των ληστρικών ομάδων συμφερόντων. Πράγματι, σύμφωνα με τον δείκτη της Παγκόσμιας Τράπεζας για την εφαρμογή του κανόνα δικαίου, το οποίο αντικατοπτρίζει τις αντιλήψεις των ατόμων σχετικά με την εφαρμογή του κανόνα δικαίου, μας δείχνει πως από το 1996, η Ελλάδα και η Ιταλία ήταν τα χειρότερα σε απόδοση κράτη μέλη της ΕΕ.

Ο λαϊκισμός από την μεριά του έχει επίσης χαρακτηριστεί ως ένα από τα σημαντικότερα ελληνικά προβλήματα που οδήγησαν στην κρίση και είναι μέρος του στρεβλού πολιτικού και θεσμικού μοντέλου που παρουσιάζουμε. Ο λαϊκισμός μπορεί έτσι να είναι η βασική αιτία για την κακή διαχείριση του δημόσιου τομέα (De Grauwe 2010a; Tsakalotos 1998). Με βάση αυτό το πλαίσιο, η ελληνική οικονομία είναι πολύ στενά συνδεδεμένη με τη λειτουργία του πολιτικού συστήματος, το οποίο δεν ήταν έτοιμο να αναλάβει μια σειρά από πολύ σημαντικές προκλήσεις. Αρχικά το φαινόμενο του λαϊκισμού παρατηρήθηκε κατά την δεκαετία του '80 όταν η ελληνική οικονομική πολιτική απέτυχε και η μακροοικονομική αποδοτικότητα του κράτους υπήρξε απογοητευτική. Κατά την διάρκεια αυτής της περιόδου, ήταν η πρώτη φορά που στην Ελλάδα η διαδικασία κοινωνικοποίησης μαζί με την ανάπτυξη του κρατισμού δημιούργησαν ένα στρεβλό και συνεχόμενα αυξανόμενο πλέγμα κρατικών δραστηριοτήτων του οποίου το αποτέλεσμα ήταν οι μετέπειτα προσοδοθηρικές δράσεις και συμπεριφορές του δημόσιου τομέα.

Συμμετοχή της Ελλάδας στην ONE, εξευρωπαϊσμός

Η συμμετοχή της Ελλάδας στην ONE δεν ήταν μια εύκολη διαδικασία αφού ήδη από τις αρχές των διαπραγματεύσεων ανάμεσα στην Ελλάδα και στα υπόλοιπα κράτη μέλη υπήρξαν μεγάλες ασυμμετρίες και αποκλίσεις οι οποίες επηρέασαν σημαντικά τις διαπραγματευτικές διαδικασίες και το τελικό αποτέλεσμα (Featherstone et al. 2000). Όμως ακόμα και εάν η Ελλάδα έγινε μέλος της ΕΚ πολύ πιο νωρίς από άλλα ευρωπαϊκά κράτη μέλη, έμεινε πολύ πίσω σχετικά με την τυπική και πραγματική εφαρμογή των ευρωπαϊκών κανόνων και αυτό που σήμερα ονομάζεται ευρωπαϊκό κεκτημένο (*acquis communautaire*). Είναι χαρακτηριστικό πως πολλές από τις ευρωπαϊκές οδηγίες δεν εφαρμόστηκαν και ακόμα και σήμερα δεν έχουν εφαρμοστεί. Για παράδειγμα, η Ανοικτή Μέθοδος Συντονισμού δεν εφαρμόστηκε επιτυχώς από όλες τις ελληνικές πολιτικές αρχές (Angelaki 2007). Όπως ο αναφέρουν οι Borrás και Jacobsson (2004), οι συνθήκες για τη μεταφορά πολιτικών μπορεί εν τέλει να λείπουν. Αυτό το μειονέκτημα έχει επίσης αξιολογηθεί για πολλές περιπτώσεις και ειδικότερα όταν αναλύουμε τις σχέσεις ανάμεσα στο κράτος και τα συμφέροντα των διαφόρων ομάδων συμφερόντων. Μια τέτοια

περίπτωση είναι η σχέση ανάμεσα στους δασκάλους και τις διδασκαλικές ενώσεις και τις κρατικές πολιτικές εκσυγχρονισμού (Athanasiades και Patramanis 2002).

Ακόμα είναι ενδιαφέρον πως στην Ελλάδα, η διαδικασία εκσυγχρονισμού ταυτίστηκε με την διαδικασία του εξευρωπαϊσμού (Featherstone 2005a). Παρόλα αυτά τόσο στην περίπτωση των «soft» όσο και στην περίπτωση των «hard» ευρωπαϊκών κανόνων δικαίου είναι φανερό πως αυτοί δεν υιοθετήθηκαν αποτελεσματικά. Η εφαρμογή και η πρακτική των κανόνων δικαίου είχε πολλούς περιορισμούς οι οποίοι έκαναν προφανές το χάσμα ανάμεσα στον τυπικό εκσυγχρονισμό και στην πραγματικότητα. Κατά την διάρκεια των τελευταίων δυο δεκαετιών, η ΕΕ στράφηκε κατά της Ελλάδας για την μη συμμόρφωση της χώρας με τους ευρωπαϊκούς κανόνες για πολλές περιπτώσεις. Δυο τυπικά παραδείγματα είναι η περίπτωση του εκσυγχρονισμού των λογιστικών προτύπων και της αναδιοργάνωσης των χρηματοπιστωτικών φορέων.

Τελικά, μπορεί να υποστηριχθεί ότι οι μεταρρυθμίσεις δεν ακολουθήθηκαν ή δεν υποστηρίχθηκαν από ένα επαρκές σύγχρονο πλαίσιο θεσμών έτσι ώστε να πραγματοποιηθούν. Φαίνεται πως μάλλον υπάρχουν: «Διεθνικοί παράγοντες παρά ιδιόμορφα χαρακτηριστικά που επηρεάζουν την ανικανότητα και την απροθυμία ενός κράτους να συμμορφωθεί και να προσαρμοστεί αντίστοιχα» (Mbaye 2001, σ. 259). Ακόμα περισσότερο, το χαμηλό επίπεδο εμπιστοσύνης ανάμεσα στους πολίτες και στο κράτος έχει αυξήσει το κόστος για να εφαρμοστούν αυτές (Boix και Posner 1998). Επίσης, η εφαρμογή ορθολογικών πολιτικών έχει γίνει πιο δύσκολη εξαιτίας των επίσημων και ανεπίσημων προνομίων των συγκεκριμένων ομάδων του δημόσιου τομέα. Έτσι, η πραγματική εφαρμογή των κανόνων δικαίου και ο πραγματικός εκσυγχρονισμός της Ελλάδας ποτέ δεν υποβοηθήθηκε από ένα πολύ συνεκτικό ρυθμιστικό θεσμικό πλαίσιο έτσι ώστε να ενσωματωθούν οι ευρωπαϊκοί κανόνες τόσο πετυχημένα όσο χρειαζόνταν. Μπορεί να φαίνεται παράδοξο αλλά μάλλον η ελληνική κρίση μας έδωσε την δυνατότητα να κατανοήσουμε ότι η πραγματική εφαρμογή των κανόνων δικαίου δεν πραγματοποιούνται.

Λανθασμένες πολιτικές-πολιτικές διαφθοράς

Η εξέλιξη της διαφθοράς στην Ελλάδα δεν είναι τόσο απλή όσο φαίνεται. Στην πραγματικότητα, σχετίζεται με την έλλειψη μιας ανεπτυγμένης κοινωνίας των πολιτών στην χώρα (Μακρυδημήτρης 2006). Επίσης, όπως ο Καζάκος (2010) πιστεύει, η υπερβολική μεγέθυνση του κράτους και τα ανεπτυγμένα πελατειακά δίκτυα επηρέασαν αρνητικά την λειτουργία των θεσμών και την διαφθορά. Σύμφωνα με τελευταίες εμπειρικές έρευνες, η διαφθορά επηρεάζει περισσότερο την ικανότητα διακυβέρνησης παρά την οικονομική αναποτελεσματικότητα (Graycar και Villa 2011). Όπως οι Κουτσούκης και Σκλιάς (2005) ισχυρίζονται, οι πιο σημαντικοί παράγοντες που συνεισφέρουν στο φαινόμενο της διαφθοράς στην Ελλάδα είναι το πολιτικό σύστημα που ενισχύει τον λαϊκισμό, ένα σύνθετο νομικό πλαίσιο το οποίο όχι μόνο είναι αναποτελεσματικό αλλά και προσφέρει την δυνατότητα για πολλές μανούβρες

και μια πολιτική κουλτούρα η οποία παρέχει τον χώρο για συμπεριφορές γεμάτες παθογένειες και στρεβλώσεις.

Σύμφωνα με την Παγκόσμια Τράπεζα, η Ελλάδα ανήκει στις δυο τελευταίες χώρες με την χειρότερη επίδοση στον έλεγχο της διαφθοράς στην Ευρώπη. Αυτό το αποτέλεσμα επιβεβαιώνεται, επίσης, και από την Transparency International (2010) και από το World Economic Forum (2010). Ο έλεγχος της διαφθοράς στην Ελλάδα δυστυχώς φαίνεται να είναι μια πολύ δύσκολη υπόθεση για τους Έλληνες πολιτικούς γιατί η διαφθορά σχετίζεται με το ελληνικό μοντέλο πολιτισμικής ανάπτυξης. Με βάση αυτό είναι βέβαιο πως το επίπεδο της διαφθοράς στην Ελλάδα επηρεάζει αρνητικά την ανταγωνιστικότητα και αυξάνει το κόστος παραγωγής και την ίδια στιγμή δημιουργεί έναν πιο στρεβλό και πιο δύσκολο να αντιμετωπιστεί κρατισμό (World Bank 2005).

Το ελληνικό πολιτικό και κοινοβουλευτικό σύστημα είναι ασταθές. Για παράδειγμα, υποστηρίζεται πως στην Ελλάδα είχαμε εκλογές κάθε φορά που η πολιτική αριστοκρατία ήθελε να αναπαράγει τα συμφέροντα και την πολιτική εξουσία (Καζάκος 2010). Όπως τονίζει και ο Αλιβιζάτος (2001) τα μέλη του ελληνικού κοινοβουλίου έκαναν προτάσεις χωρίς κανενός είδους στρατηγική για τη θεσμική μεταρρύθμιση της χώρας. Ακόμα περισσότερο, τα τελευταία τριάντα χρόνια έχουν γίνει πάρα πολλοί κυβερνητικοί ανασχηματισμοί γεγονός που περιορίζει τις πιθανότητες επίτευξης συγκεκριμένων στόχων πολιτικής μέσα σε συγκεκριμένα χρονικά πλαίσια. Η κυρίαρχη φιγούρα του Ανδρέα Παπανδρέου είναι ένα τυπικό παράδειγμα αυτής της κατάστασης. Είναι χαρακτηριστικό ότι μόνο κατά τη διάρκεια των 4 πρώτων χρόνων της διακυβέρνησης του ΠΑΣΟΚ (1981-1985) χρησιμοποίησε 70 μέλη του κοινοβουλίου στην κυβέρνηση του. Το 1984 μόνο, το κράτος υπέστη 5 ανασχηματισμούς ενώ σε 6 περιπτώσεις πραγματοποιήθηκαν μεμονωμένες αλλαγές υπουργών. Κατά τη διάρκεια της δεύτερης περιόδου διακυβέρνησης του (1985-1989) συμμετείχαν στην κυβέρνηση συνολικά 105 άτομα ενώ τον πρώτο ενάμιση χρόνο της δεύτερης περιόδου διακυβέρνησης έγιναν 4 ανασχηματισμοί.

Με βάση τις παραπάνω συνθήκες δεν θα ήταν υπερβολή να πούμε ότι η συμπεριφορά των Ελλήνων πολιτικών μοιάζει με ένα καλά οργανωμένο κλαμπ το οποίο επιλέγει τα μέλη και ενδυναμώνει την προστασία του (Καζάκος 2010). Όπως οι Mitsopoulos και Pelagidis (2009b, σ. 406) υποστηρίζουν: «Πολιτικοί οι οποίοι θέτουν σε κίνδυνο το status quo εύκολα απομακρύνονται από την πολιτική σκηνή ενώ πολιτικοί που συνεργάζονται με ειδικές ομάδες συμφερόντων ανταμείβονται με μακροχρόνιες πολιτικές καριέρες και ασυλία για σχεδόν όλες τις άνομες πράξεις στις οποίες μπορεί να έχουν εμπλακεί». Για αυτό το λόγο, σύμφωνα με τους δείκτες της Παγκόσμιας Τράπεζας, η Ελλάδα είναι πάλι ένα από τα δυο χειρότερα σε απόδοση κράτη στο δείκτη συμμετοχής και λογοδοσίας

Όπως ο Featherstone (2005b, σ. 747) ισχυρίστηκε:

«Τα εμπόδια στη μεταρρυθμιστική διαδικασία θέτουν υπό ερωτηματικό την φύση της δικαιοδοσίας της νομιμοποίησης και της συμμετοχής στο ελληνικό σύστημα. Θέτουν σημαντικά διλήμματα για τις δομικές οικονομικές μεταρρυθμίσεις που εκκινούνται από διαφορετικές ιδεολογικές οπτικές- σοσιαλδημοκρατικές ή νεοφιλελεύθερες- και οι οποίες είναι απίθανο να ξεπεραστούν στο πλαίσιο ενός βραχυπρόθεσμου σχεδίου. Η κυβέρνηση παγιδεύεται σε μια διαδικασία διαπραγμάτευσης, υποκύπτοντας σε αδιέξοδα ανίκανη να κτίσει αποτελεσματικές συμμαχίες και να προσφέρει επαρκή κίνητρα».

Είναι γεγονός πως κατά τη διάρκεια των τελευταίων 30 χρόνων σχεδόν κάθε μεταρρυθμιστική προσπάθεια απέτυχε. Για παράδειγμα, η μεταρρύθμιση της αγοράς εργασίας το 1998 και το 2000, η μεταρρύθμιση του ασφαλιστικού το 2000 και το 2008, η μεταρρύθμιση των κλειστών επαγγελμάτων, η μεταρρύθμιση του εθνικού συστήματος υγείας το 2000, η μεταρρύθμιση του εκπαιδευτικού συστήματος, της προστασίας του περιβάλλοντος, της φιλελευθεροποίησης της αγοράς ενέργειας και πάμπολλα ακόμα παραδείγματα, δεν έχουν πραγματοποιηθεί ακόμα. Είναι φανερό ότι κάτω από αυτές τις συνθήκες, κανένας δεν θα πίστευε πως στην Ελλάδα υπάρχει πολιτική σταθερότητα.

Η Ελλάδα είναι ένα τέλειο παράδειγμα του πως η πολιτική και θεσμική υπανάπτυξη καθώς και ο λάθος τρόπος διακυβέρνησης μπορεί να οδηγήσει σε επικίνδυνες οικονομικές κρίσεις. Αυτό το στρεβλό μοντέλο διακυβέρνησης δημιουργήθηκε τα τελευταία τριάντα χρόνια και ενδυναμώθηκε από τα φαινόμενα του κρατισμού, της διαφθοράς, των προσοδοθηρικών συμπεριφορών, της πολιτικής ανισορροπίας, του λαϊκισμού, και της πολιτικής και κοινοβουλευτικής ασυνέχειας. Δηλαδή αυτό που με την πρώτη ματιά μπορεί να φαίνεται πως είναι το αποτέλεσμα κακών δημόσιων οικονομικών πρακτικών, στην πραγματικότητα αφορά την έλλειψη ενός ικανοποιητικού και επαρκούς μοντέλου διακυβέρνησης. Άρα, οι αιτίες της κρίσης στην Ελλάδα σχετίζονται μάλλον με την πολιτική παρά με την οικονομία. Οι Έλληνες φαίνεται πως δημιούργησαν έναν στρεβλό «Λεβιάθαν» ο οποίος απέτυχε να τους υποστηρίξει. Για αυτό το λόγο, όλες οι προσπάθειες για εκσυγχρονισμό και εξευρωπαϊσμό απέτυχαν να δημιουργήσουν ένα σταθερό πολιτικό και οικονομικό σύστημα και ταυτόχρονα νομιμοποίησαν και νομιμοποίησαν ένα «ώριμο πελατειακό σύστημα» σαν το κύριο χαρακτηριστικό της Ελληνικής πολιτείας. Αυτό το «ώριμο πελατειακό σύστημα» είναι η κύρια αιτία της Ελληνικής κρίσης και μπορεί να θεωρηθεί πως είναι η κύρια συνέπεια της παραπάνω πολιτικής και θεσμικής υπανάπτυξης στην Ελλάδα. Όλοι οι παραπάνω συντελεστές συνδέονται με το πελατειακό σύστημα το οποίο όλες οι πολιτικές ελίτ στην Ελλάδα χρησιμοποίησαν για να επεκτείνουν τα δίκτυα πατρωνίας μέσα από τους νέους πολιτικούς θεσμούς που δανειστήκαμε τα τελευταία χρόνια τόσο γεωγραφικά όσο και λειτουργικά. Για αυτό το λόγο, είναι πολύ δύσκολο έστω και αν τα οικονομικά μέτρα λιτότητας έχουν στο μέλλον ικανοποιητικά αποτελέσματα, να αλλάξει σε ένα σύντομο διάστημα η ελληνική πολιτική κουλτούρα. Η αλλαγή του τρόπου λειτουργίας της ελληνικής

πολιτείας είναι μια πολύ δύσκολη δουλειά για τους Έλληνες και τους Ευρωπαίους αξιωματούχους και μάλλον είναι απίθανο να πραγματοποιηθεί βραχυχρόνια.

Η οικονομική κρίση ως συνέπεια της αποτυχίας διακυβέρνησης

Ο σκοπός αυτής της μελέτης ήταν να αναδείξει ότι η ελληνική κρίση μπορεί να γίνει αντιληπτή ως αποτέλεσμα του στρεβλού μοντέλου διακυβέρνησης της χώρας που αναπτύχθηκε τα τελευταία 30 χρόνια ταυτόχρονα με ύπαρξη σημαντικών πολιτικών και θεσμικών ευπαθειών. Αυτό το στρεβλό μοντέλο διακυβέρνησης και κυρίως η πολιτική και θεσμική διάσταση του έφεραν την Ελλάδα ένα βήμα πριν την ολοκληρωτική καταστροφή μετά το ξέσπασμα της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης του 2007. Κάτω από αυτές τις συνθήκες, η οικονομική σύγκλιση εντός των πλαισίων της ΕΕ ήταν μόνο ονομαστική, δεν ήταν πραγματική και δεν ακολουθήθηκε από την πολιτική και θεσμική σύγκλιση και την ανάπτυξη ενός αξιόπιστου μοντέλου διακυβέρνησης.

Το οικονομικό πλαίσιο από μόνο του δεν μπορούσε να μας προσφέρει όλες τις απαντήσεις για τα πραγματικά αίτια αυτής της κρίσης. Αυτό το πλαίσιο θα έπρεπε να εμπλουτιστεί και να ενδυναμωθεί με τον ρόλο των πολιτικών μεταβλητών που αναπτύξαμε παραπάνω. Πράγματι, από την παραπάνω ανάλυση γίνεται φανερό πως μέσα στα πλαίσια της ΕΕ δεν μπορούμε να κρίνουμε την αποτελεσματικότητα, σταθερότητα και ανάπτυξη μιας χώρας μόνο από τους οικονομικούς δείκτες γιατί αυτοί μπορεί να είναι παραπλανητικοί. Επίσης, θα πρέπει να αναπτυχθούν στα πλαίσια της ΕΕ, εκείνοι οι θεσμοί που να ελέγχουν ότι οι κανόνες δικαίου εφαρμόζονται και μεταφέρονται στα κράτη μέλη πραγματικά και όχι τυπικά. Αυτό είναι μια πολύ σημαντική έλλειψη της ΕΕ. Μέσα στην ΟΝΕ δηλαδή, εκτός από τη πραγματική οικονομική σύγκλιση απαιτείται και η πολιτική και θεσμική σύγκλιση των κρατών μελών. Δεν είναι τυχαίο πως οι τελευταίες προτάσεις για την βελτίωση της οικονομικής διακυβέρνησης περιλαμβάνουν μόνο οικονομικούς στόχους.

Οι αιτίες της κρίσης φαίνεται να σχετίζονται με την πολιτική και θεσμική διάσταση που αναπτύξαμε παραπάνω. Έτσι, θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι οποιαδήποτε παρέμβαση στον οικονομικό τομέα και εάν γίνει, είναι καταδικασμένη σε αποτυχία. Οι οικονομικοί συντελεστές έχουν συνεισφέρει στη δημιουργία της κρίσης μα οι βαθύτερες αιτίες φαίνεται να είναι πολιτικές και έχουν να κάνουν με την πολιτική και θεσμική υπανάπτυξη και το μοντέλο διακυβέρνησης. Για αυτό το λόγο, παραπάνω αναπτύχθηκαν και αναλύθηκαν μια σειρά από πολιτικούς παράγοντες. Η δημιουργία του κρατισμού, η αποτελεσματικότητα της διακυβέρνησης, η αποτυχία του εξευρωπαϊσμού, τα επίπεδα διαφθοράς, η επίδραση των συνδικάτων και των ομάδων ενδιαφέροντος, ο λαϊκισμός, το ασταθές πολιτικό και κοινοβουλευτικό καθεστώς είναι οι πιο σημαντικοί.

Για τους παραπάνω λόγους υποστηρίζεται πως αυτή η κρίση έχει ένα σημαντικό πολιτικό στοιχείο το οποίο δεν πρέπει να παραβλεφθεί. Είναι, μάλιστα, αυτό το πολιτικό στοιχείο που συμβάλλει στην όξυνση ανησυχιών που υπάρχουν όχι μόνο για την πορεία της Ελλάδας αλλά και για το μέλλον της ΕΕ. Έτσι, είναι αμφίβολο να υποθέσουμε πως η ελληνική οικονομική κρίση μπορεί να ξεπεραστεί σε ένα σύντομο χρονικό διάστημα όση βοήθεια και αν πάρει η Ελλάδα από τους τεχνοκράτες του ΔΝΤ και της ΕΕ. Η εξοντωτική λιτότητα που επιβάλλουν στην Ελλάδα είναι πολύ πιθανό να οδηγήσει την χώρα στην εξαθλίωση και το κυριότερο να εξασθενήσει ακόμα περισσότερο τη σχέση πολιτικής και πολίτη. Από την άλλη, δεν μπορεί κανείς να προβλέψει ότι η ΕΕ θα προβεί στις απαραίτητες μεταρρυθμίσεις έτσι ώστε να μπορέσει να αντιμετωπίσει τις προκλήσεις σε ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο. Δεν είναι τυχαίο άλλωστε ότι, το μείγμα των πολιτικών εξόδου από την κρίση που ακολουθήθηκαν έως σήμερα στόχευαν περισσότερο στη διάσωση των ευρωπαϊκών τραπεζών και του κοινού νομίσματος παρά στην πραγματική μεταμόρφωση του συστήματος της ΕΟΔ.

Επιπλέον, στο εσωτερικό της χώρας είναι πολύ σημαντική η αποκατάσταση των στοιχείων καλής διακυβέρνησης της ελληνικής πολιτείας όπως για παράδειγμα του νόμου και του κράτους δικαίου στα μάτια των πολιτών της. Η αποκατάσταση της εμπιστοσύνης ανάμεσα στους πολίτες από τη μια πλευρά και των πολιτών και της πολιτικής από την άλλη είναι επίσης αναγκαία. Η αναδημιουργία του κοινωνικού κράτους και η παροχή κοινωνικών και άλλων παροχών ιδιαίτερα προς τις ευπαθείς ομάδες είναι μια ακόμα αναγκαιότητα. Η δημιουργία ενός νέου πλαισίου πολιτισμικών και πολιτιστικών αξιών και ηθικής που να δημιουργεί τις προϋποθέσεις για την ανάπτυξη της ελληνικής πολιτείας είναι επίσης τόσο σημαντική όσο και οι οικονομικές μεταρρυθμίσεις. Έστω και αν σε ευρωπαϊκό επίπεδο το στοίχημα κερδηθεί, τίποτα δεν θα πρέπει να θεωρείται ακόμα δεδομένο στο εσωτερικό. Η αναμόρφωση της ελληνικής πολιτικής κουλτούρας είναι ένα πολύ σημαντικό και δύσκολο έργο στο οποίο θα πρέπει να επικεντρωθεί οποιαδήποτε κυβέρνηση για να μπορέσουμε οριστικά να μπούμε στον δρόμο της οικονομικής και πολιτικής σταθερότητας και ανάπτυξης και να ξεπεράσουμε την κρίση της ελληνικής πολιτείας.

IV. Οι επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στην ψυχική υγεία.

Τα τελευταία χρόνια η παγκόσμια κοινότητα αντιμετωπίζει μια μεγάλη οικονομική κρίση με δραματικές επιπτώσεις στην κοινωνική ζωή, καθώς η μείωση αλλά και η απουσία εισοδήματος προκαλεί απώλειες στην ευημερία και ωθεί μεγάλα τμήματα του πληθυσμού στη φτώχεια. Σε ένα τέτοιο πλαίσιο η ανεργία ως αποτέλεσμα της οικονομικής κρίσης φαίνεται να σχετίζεται με την υιοθέτηση λιγότερο υγιεινών συνηθειών, και συνοδεύεται από ψυχικές διαταραχές (άγχος, κατάθλιψη). Σκοπός της μελέτης είναι να καταγράψει τις επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στην ψυχική υγεία των πολιτών καθώς και την επίδραση της άσκησης στην ψυχική υγεία και την ποιότητα ζωής.

Η ποιότητα ζωής εκφράζει την υποκειμενική αίσθηση πληρότητας και ασφάλειας καθώς και την ικανοποίηση και απόλαυση που δημιουργεί στον άνθρωπο η συμμετοχή του σε όλες τις δραστηριότητες της καθημερινότητας (Ventegodt, Hilden and Merrick, 2003).

Σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας, ως υγεία, ορίζεται όχι μόνο η απουσία νόσου αλλά και η κατάσταση της ψυχοκοινωνικής ευεξίας. Οι Willis και Campbell (1992) μέσα από μία πλειάδα ορισμών καταλήγουν ότι η ψυχική υγεία «είναι μία θετική κατάσταση πνευματικής ευεξίας στην οποία τα άτομα αισθάνονται βασικά ικανοποιημένα από τον εαυτό τους, τους ρόλους τους στη ζωή και τις σχέσεις τους με τους άλλους». Πολλές φορές ο όρος «ψυχική υγεία» ταυτίζεται με την «ψυχική ευεξία.» Για την κατανόηση της ψυχικής υγείας είναι απαραίτητη μια πολυδιάστατη προσέγγιση, που περιλαμβάνει την απουσία αρνητικών επιδράσεων (άγχος, κατάθλιψη) την παρουσία θετικών επιδράσεων και ικανοποίηση από την ζωή (θετική αυτοεκτίμηση), καθώς και την εμφάνιση καλής γνωστικής λειτουργίας (χρόνος αντίδρασης) (McAuley and Rudolph, 1995). Η καλή σωματική κατάσταση μπορεί να προλαμβάνει και να καθυστερεί την εξέλιξη ασθενειών, να βελτιώνει την ποιότητα ζωής και πιθανότατα να την επιμηκύνει (Blair, Kohl, Gordon and Raffenberg, 1992) Οι διάφοροι μελετητές περιλαμβάνουν στα ψυχολογικά οφέλη της άσκησης τη μείωση συμπτωμάτων άγχους και κατάθλιψης και τα θετικά αποτελέσματα στην αυτοεκτίμηση, επειδή δημιουργεί αίσθημα ευεξίας το οποίο συμβάλλει στην εσωτερική πληρότητα και ισορροπία (Τοκμακίδης, 2003; Fox, 1999). Η ικανοποίηση των ψυχικών αναγκών μέσω της φυσικής δραστηριότητας και εμπειριών αναψυχής έχει αποδειχθεί να έχει θετική επίδραση στη νοητική και σωματική υγεία, την ικανοποίηση από τη ζωή και την ψυχολογική ευημερία (Tinsley and Eldredge, 1995).

Επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στην ψυχική υγεία

Η ζωή και η προσωπικότητα του σύγχρονου ανθρώπου είναι δομημένες πάνω στην εργασία και την οικονομική του επιφάνεια. Οι περισσότεροι ερευνητές συμφωνούν ότι η απώλεια της εργασίας αυξάνει τον κίνδυνο ψυχικών διαταραχών και των σωματικών επιπτώσεών τους. Πολλές μελέτες συγκλίνουν στην παραδοχή μίας ισχυρής συνάφειας ανάμεσα στην ανεργία και στην αύξηση της κατάθλιψης, του άγχους, της χρήσης ουσιών και της αντικοινωνικής συμπεριφοράς (Murphy and Athanasou, 1999). Η σημασία των ψυχικών και συναισθηματικών διαταραχών για τη δημόσια υγεία φαίνεται από το γεγονός ότι κατατάσσονται ανάμεσα στις πρώτες αιτίες που προκαλούν σημαντική ανικανότητα, οι διαταραχές αυτές αναμένεται να αυξηθούν και να γίνουν μέχρι το 2020 δεύτερες σε συχνότητα μετά την ισχαιμική καρδιοπάθεια (WHO, 2001).

Οι Stuckler et al, (2009) μελέτησαν σε 26 χώρες της Ευρώπης, για το διάστημα 1970– 2006, τον τρόπο με τον οποίο οι οικονομικές μεταβολές μπορεί να επηρέασαν τα ποσοστά θνησιμότητας στην Ευρώπη κατά τις τελευταίες τρεις δεκαετίες και βρήκαν ότι για κάθε αύξηση 1% στην ανεργία, υπήρχε αύξηση 0,8% στις αυτοκτονίες, στις ηλικίες κάτω των 65 ετών.

Μία προσεκτική μελέτη της βιβλιογραφίας από τους Paul και Moser (2009) σχετικά με τις επιδράσεις της ανεργίας στην ψυχική υγεία έδειξε πως ο μέσος όρος των ατόμων που είχαν ψυχολογικά προβλήματα ήταν υπερδιπλάσιος για τους ανέργους (34%) σε σύγκριση με τα άτομα που εργάζονταν (16%). Η ανεργία φαίνεται επίσης να σχετίζεται με υιοθέτηση λιγότερο υγιεινών συνηθειών, όπως το κάπνισμα. Επιπλέον, σημαντικές διαφορές διαπιστώθηκαν μεταξύ των ανέργων και των ατόμων που εργάζονταν σε βασικές παραμέτρους ενδεικτικές της ποιότητας της ψυχικής υγείας του ατόμου, όπως π.χ. το άγχος, η κατάθλιψη, τα ψυχοσωματικά συμπτώματα, την αίσθηση ικανοποίησης από τη ζωή και το αίσθημα αυτοεκτίμησης (Paul and Moser, 2009). Περιορισμένοι πόροι μπορεί να οδηγήσουν σε φτωχή διατροφή και περιορισμένη πρόσβαση στην ιατρική φροντίδα, γεγονός που οδηγεί σε αυξημένη νοσηρότητα και θνησιμότητα (Valkonen and Martikainen, 1995).

Σύμφωνα με τους VanPraag et al., (2003), η ικανοποίηση για την εργασία αφορά τόσο στο εισόδημα όσο και στο κατά πόσο αισθάνεται ο εργαζόμενος ότι η δουλειά του εκτιμάται από τον εργοδότη του. Επιπλέον η εύρεση εργασίας είναι βασικός παράγοντας για την ποιότητα ζωής, γιατί αποτελεί την προϋπόθεση για την αποφυγή της φτώχειας , η οποία επιδρά αρνητικά στην ικανοποίηση του ατόμου (Rahman et al., 2005). Το βιοτικό επίπεδο, σύμφωνα με τον Cummins (1997), είναι προσδιοριστικός παράγοντας της ποιότητας ζωής καθώς επηρεάζει την υλική ευημερία.

Η χαμηλή κοινωνικό-οικονομική στάθμη του ατόμου, όπως αυτή προσδιορίζεται από το χαμηλό εισόδημα, επηρεάζει αρνητικά τις ευκαιρίες αναψυχής και γενικά τις δραστηριότητες που αυξάνουν την ικανοποίηση του ατόμου. Οι Sherwood, Jago, & Deery, (2005) και Cummins (1997), υποστηρίζουν ότι αυξάνεται η ικανοποίηση του ατόμου όταν συμμετέχει σε τέτοιου είδους δραστηριότητες. Στο πλαίσιο δραστηριοτήτων ψυχαγωγίας εντάσσεται και η συμμετοχή σε πολιτισμικές δραστηριότητες, που αποτελεί σημαντική πηγή της ποιότητας ζωής. **Κυριόπουλος Γ., Τσιάντου Β., (2009), “Η οικονομική κρίση και οι επιπτώσεις της στην υγεία και την ιατρική περίθαλψη**

Η οικονομική κρίση και οι επιπτώσεις της στην ψυχική υγεία των ατόμων

Όσο περνά ο καιρός όλο και περισσότερο ακούγεται και η λέξη αυτοκτονία. Είναι ένα θέμα αρκετά σοβαρό. Οι περισσότεροι άνθρωποι έχουν χάσει τις δουλειές και βρίσκονται σε οικονομικό αδιέξοδο. Έχοντας φτάσει στην απόγνωση από την οικονομική κατάσταση οδηγούνται σε αυτοκτονίες. Μια οικονομική κρίση επηρεάζει άμεσα την ψυχική υγεία των ανθρώπων. Αλλάζουν ξαφνικά όλα γύρω τους προς το χειρότερο και οδηγούνται πολλοί σε κατάθλιψη. Αυτά τα προβλήματα αναφέρονται και στο άρθρο του Μπούρα Γ. για την ψυχική υγεία των ανθρώπων όσο και στη σωματική που μπορεί να προκαλέσει μια οικονομική κρίση. Επίσης αναφέρει πως θα πρέπει όλη αυτή η κατάσταση να αντιμετωπισθεί άμεσα με υπηρεσίες και πράξεις που πρέπει να γίνουν σε κάθε τομέα για να σταματήσουν αυτά τα σοβαρά, ψυχικά προβλήματα που προκαλούνται από την οικονομική κρίση. Ο Κυριόπουλος Γ. αναφέρεται στις επιπτώσεις που προκαλεί μια οικονομική κρίση στους ανθρώπους. Αναφέρει πως είναι πολύ σημαντικό για την υγεία των ανθρώπων. Η απώλεια δουλειάς προκαλεί άγχος, ανησυχία. Σημαντικό γεγονός είναι πως αυξάνονται και τα κρούσματα των αλκοολικών. Άνθρωποι προσπαθώντας να βρουν διέξοδο καταλήγουν στο ποτό.

(Ινστιτούτο Ψυχικής Υγείας Ευφροσύνη Φωτεινάκη Συμβουλευτική Ψυχολόγος)

Ποιότητα ζωής-Ιστορική αναδρομή του όρου Ποιότητα ζωής

Η ποιότητα ζωής είναι αδιαμφισβήτητα μια πολυδιάστατη, ευμετάβλητη και υποκειμενική έννοια η οποία δύσκολα μπορεί να ορισθεί και να μετρηθεί. Ερωτήματα σχετικά με την ευζωία και την ποιότητα που πρέπει να διέπουν μια κοινωνία έχουν απασχολήσει τη σκέψη των σπουδαιότερων διανοητών σε κάθε χρόνο και πολιτισμό (Diener and Suh, 1997). Η ιδέα της καλής ζωής πρωτοεμφανίστηκε στην Ελλάδα κατά την αρχαιότητα, καθώς γραπτά τεκμήρια των όρων ευζωία και ευδαιμονία προϋπάρχουν από την εποχή του Αριστοτέλη (Smith, 2000). Ο Αριστοτέλης στο «Ηθικά Νικομάχεια», (384-322 π.Χ) με τη λέξη ευδαιμονία προσπαθεί να αποδώσει

το περιεχόμενο του όρου ποιότητα ζωής. Κατανοεί ότι η ποιότητα ζωής σημαίνει διαφορετικά πράγματα για διαφορετικούς ανθρώπους και ότι μεταβάλλεται ανάλογα με τις τρέχουσες συνθήκες της ζωής του καθενός (Fayers and Machin, 2006). Παρά τις πλείστες προσεγγίσεις για την καλή ζωή, οι οποίες έχουν παρουσιαστεί από διάφορα φιλοσοφικά ρεύματα ανά τους αιώνες, μόλις στο τέλος του 19ου αιώνα εμφανιστήκαν οι όροι «ποιότητα» και «ζωή».

Εισάγεται για πρώτη φορά μετά το Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο η έκφραση «καλή ζωή». Την δεκαετία του 50 είχε ταυτιστεί με την έννοια του βιοτικού επιπέδου, καθώς περιλάμβανε έννοιες που είχαν να κάνουν με την καταναλωτική κοινωνία (Fallowfield, 1990). Μετά το '60, το περιεχόμενο του όρου διευρύνεται, συμπεριλαμβάνοντας την εκπαίδευση, την υγεία, όπως και τη διάθεση ελεύθερου χρόνου για δραστηριότητες και ανάπαυση. Στη δεκαετία του '70, δίνεται επιπλέον έμφαση προς την κατεύθυνση της «προσωπικής ελευθερίας», της συναισθηματικής και ψυχοκοινωνικής ισορροπίας και ευεξίας για την ποιότητα ζωής σε καταστάσεις αρρώστιας, θεραπείας και αποκατάστασης. Στη διακήρυξη του «Υγεία για Όλους» επαναδιατυπώνεται η θέση ότι όλοι οι άνθρωποι πρέπει να έχουν την ευκαιρία να αναπτύξουν το δυναμικό της υγείας τους, για να μπορέσουν να ζήσουν μια ζωή που να τους ικανοποιεί κοινωνικά, οικονομικά και ψυχικά. Μέχρι το 1992 δεν υπάρχει ένας κοινά αποδεκτός ορισμός για την ποιότητα ζωής, ειδικά αφού η έννοια βρίσκεται στο μεταίχμιο μεταξύ των ανθρωπιστικών επιστημών, των κοινωνικών επιστημών και των επιστημών της υγείας (Lamau, 1992).

Κατά το δεύτερο μισό του 20ου αιώνα παρατηρείται η ευρεία διάδοση του όρου. Η ποιότητα ζωής αρχικά αναφερόταν κυρίως στον υλικό πλούτο του ατόμου στη συνέχεια όμως συμπεριλήφθηκαν και άλλοι παράγοντες όπως την υγεία, την εκπαίδευση, την ατομική ελευθερία, την απόλαυση (Farquhar, 1995). Είναι μια έννοια που το περιεχόμενο της αλλάζει σύμφωνα με τις κοινωνικοοικονομικές συνθήκες που επικρατούν κάθε φορά. Οι έννοιες ποιότητα ζωής, ευημερία, ευτυχία και ικανοποίηση από τη ζωή αντανακλούν αυτό που ονομάζουμε υγεία και ποιότητα ζωής γενικότερα (WHO, Quality of life Group, 1998).

Πως ορίζεται η ποιότητα ζωής

Αν και ο όρος ποιότητα ζωής βρίσκεται στο επίκεντρο του ακαδημαϊκού ενδιαφέροντος για περισσότερο από μισό αιώνα, μέχρι σήμερα δεν έχει υπάρξει ένας συναινετικός και ευρέως αποδεκτός ορισμός για την ποιότητα ζωής (Basu, 2004; Smith, 2000;). Θα λέγαμε ότι αυτή ασάφεια του όρου έγκειται στη διαφορετική

σημασία που έχει για κάθε άνθρωπο, την οποία οι ερευνητές ακόμη επιχειρούν να διευκρινίσουν και να αξιολογήσουν (Claussen, 2004).

Οι Dalkey και Rourke (1973) όρισαν την ποιότητα ζωής ως την αίσθηση του ατόμου για το βαθμό της ευεξίας, ικανοποίησης του από τη ζωή του και ευτυχίας αναφορικά με την υγεία του, τη δράση, το άγχος, την αυτοεκτίμηση, την κατάθλιψη, την κοινωνική και οικογενειακή στήριξη. Ο Hornquist (1982) θεωρεί ότι συνολικά η ποιότητας ζωής έχει να κάνει με το βαθμό ικανοποίησης των αναγκών αναφορικά με τους σωματικούς, ψυχολογικούς, κοινωνικούς, υλικούς και διαρθρωτικούς τομείς της ζωής, ενώ κατά τον Lewis (1982) η ποιότητα ζωής καθορίζεται από το βαθμό στον οποίο κάποιος έχει αυτοεκτίμηση, στο άγχος και στους στόχους της ζωής. Σύμφωνα με τον Cutter (1985) ορίζεται ως η ευτυχία ή ικανοποίηση που αισθάνεται ένα άτομο για τη ζωή ή το περιβάλλον του, συμπεριλαμβανομένων των υλικών και πνευματικών επιθυμιών και των προτιμήσεων του. Η Meeberg (1993) όρισε την ποιότητα ζωής ως το συναίσθημα της συνολικής ικανοποίησης από τη ζωή, όπως καθορίζεται από τις πνευματικές και διανοητικές δυνατότητες του ατόμου. Οι Diener και Suh (1997) αντιλαμβάνονται την ποιότητα ζωής ως την ικανοποίηση την οποία απολαμβάνει το άτομο στη ζωή του.

Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας (ΠΟΥ) ορίζει την ποιότητα ζωής ως την υποκειμενική αντίληψη που έχει το άτομο για τη θέση στη ζωή, μέσα στα πλαίσια του συστήματος αξιών και πολιτισμικών χαρακτηριστικών της κοινωνίας στην οποία ζει, καθώς και σε συνάρτηση με τους προσωπικούς στόχους, τις προσδοκίες, τα κριτήρια και τις ανησυχίες του (ΠΟΥ, 2003; Skevington, 2002).

Όπως διαπιστώνουμε κάποιοι ορισμοί για την ποιότητα ζωής περιλαμβάνουν αντικειμενικές και υποκειμενικές αξιολογήσεις (Smith, 2000). Έτσι ως μετρήσιμη μεταβλητή, η ποιότητα ζωής αναφέρεται τόσο στους υποκειμενικούς παράγοντες όσο και στους αντικειμενικούς παράγοντες. Η υποκειμενική διάσταση αναφέρεται στην αίσθηση ευημερίας και στην ικανοποίηση που αντλούν τα άτομα από το περιβάλλον τους. Η αντικειμενική διάσταση συνδέεται με την ικανοποίηση που αντλείται σε σχέση με τις πολιτισμικές και κοινωνικές απαιτήσεις αναφορικά με την υλική ευημερία, την κοινωνική θέση και τη σωματική ευεξία (Noll, 1998).

Η άσκηση και η ποιότητα ζωής

Οι ρυθμοί της ζωής ,η καθημερινότητα και τα προβλήματα που αυξάνονται καθημερινά εν μέσω της οικονομικής κρίσης μας κάνουν να ξεχνάμε το πιο σημαντικό αγαθό της ανθρώπινης υπόστασης που είναι η υγεία.

Είναι αυτονόητο ότι η υγεία είναι η μεγαλύτερη θεμελιώδης αξία της ζωή του ανθρώπου και χωρίς αυτή υπονομεύονται τόσο οι υποκειμενικοί όσο και οι αντικειμενικοί όροι για την ποιότητα ζωής. Η φυσική δραστηριότητα γυμνάζει και ενεργοποιεί το σώμα, αποτελεί ασπίδα υγείας και ισορροπίας απέναντι της αδρανούς και αγχωτικής καθημερινότητας (**Ventegodt, Hilden and Merrick, 2003**). Το στρες έχει πολύ σημαντικές επιδράσεις και είναι πραγματικά ένας παράγοντας που φαίνεται να επιβαρύνει την υγεία των ατόμων (Lemme, 1995). Το ψυχολογικό στρες ή η ψυχολογική πίεση περιλαμβάνει τις αρνητικές γνωστικές και συναισθηματικές καταστάσεις που προκύπτουν όταν το άτομο αισθάνεται ότι οι απαιτήσεις που τίθενται σε αυτό υπερβαίνουν την ικανότητά του να τις αντιμετωπίσει. Η ανεργία και η ασθένεια είναι παραδείγματα καταστάσεων που δημιουργούν μεγάλη ψυχολογική πίεση στο άτομο. Τα τελευταία χρόνια έχει προστεθεί ένας άλλος πολύ σημαντικός παράγοντας της υγείας, ο ψυχολογικός, και η πεποίθηση ότι η σωματική άσκηση σχετίζεται με ψυχολογικά οφέλη. Το άγχος και η κατάθλιψη θεωρούνται σοβαροί παράγοντες της υγείας (Martinsen 1993).

Το άτομο ευθύνεται για την εγρήγορση του και την προσπάθεια για συμμετοχή σε άσκηση (Χαραχούσου & Καμπίτση, 1990). Πολλοί ερευνητές υποστήριξαν ότι η τακτική και η συντονισμένη συμμετοχή σε οποιαδήποτε κινητική δραστηριότητα μειώνει τους κινδύνους χρόνιων ασθενειών και αναβαθμίζει την ποιότητα ζωής (Corbin, Lindsey and Welk, 2000). Η φυσική δραστηριότητα συνδέεται με πολλούς παράγοντες που επηρεάζουν την υγεία των ενηλίκων αλλά και των νεαρότερων ατόμων. Τα άτομα που είναι φυσικά δραστήρια και σε καλή φυσική κατάσταση παρουσιάζουν χαμηλότερα επίπεδα θνησιμότητας, και προσβολής από συγκεκριμένους τύπους καρκίνου (Thune and Furberg, 2001), εμφάνισης καρδιαγγειακών νοσημάτων (Kohl, 2001) και συμπτωμάτων κατάθλιψης (Dunn, Trivedi & O'Neal, 2001). Η ψυχική διάθεση εμπεριέχει μια σειρά συναισθηματικές καταστάσεις που ορίζονται τόσο από φυσιολογικές παραμέτρους όπως κούραση, ενεργητικότητα όσο και από ψυχολογικές όπως άγχος, στρες, κατάθλιψη. (Μπούρας, Γ., και Λ. Λυκούρας, (2012), *Η οικονομική κρίση και οι επιπτώσεις της στην ψυχική υγεία*, *Εγκέφαλος*, 48(2), σελ. 54-61)

Η άσκηση σαν παράγοντας διεξόδου από το άγχος και το στρες

Το άγχος είναι η δυσάρεστη συναισθηματική κατάσταση, που περιλαμβάνει αισθήματα φόβου σε περιπτώσεις κινδύνου του οποίου η πηγή είναι σε μεγάλο βαθμό είναι άγνωστη ή μη αναγνωρίσιμη (Μάνος, 1998). Συνήθως το άγχος είναι μια κοινή αντίδραση που σε κάποιο βαθμό υπάρχει στους περισσότερους ανθρώπους με την μορφή της υπερβολικής αντίδρασης σε ήπια γεγονότα. Όταν το στρες συνεχίζει για μεγάλο διάστημα ή εμφανίζεται συχνά, μπορεί να συνδεθεί με αρνητικές επιδράσεις στη ποιότητα ζωής και με προβλήματα στην υγεία των ατόμων. Το στρες

συνδέεται με την κατάθλιψη, την οξυθυμία, την επιθετικότητα το νευρωτισμό και την αίσθηση της προσωπικής δυστυχίας (Θεοδωράκης, 2010).

Το άγχος μπορούμε να το διαχωρίσουμε: α) στο άγχος προδιάθεσης που αποτελεί βασικό γνώρισμα της προσωπικότητας και β) το άγχος κατάστασης που αποτελεί μια πρόσκαιρη συναισθηματική διαταραχή (Cattell & Sheier, 1961) Τα αποτελέσματα μιας μεταανάλυσης (Petrrouzello κ.ά. 1991) από 124 μελέτες που αφορούσαν το άγχος κατάστασης, το άγχος προδιάθεσης και διάφορες άλλες ψυχοφυσιολογικές μεταβλητές, έδειξαν ότι, ανεξάρτητα με το είδος ή τη μέθοδο εκτίμησης του άγχους, η άσκηση σχετίζεται με τη μείωση του άγχους. Σύμφωνα με τη μετα-ανάλυση, η σχέση άσκησης και άγχους σε ημερήσιες και χρόνιες μορφές άσκησης είναι θετική, ενώ δεν υπάρχουν διαφορές στη μείωση του άγχους μεταξύ άσκησης και τεχνικών ψυχολογικής παρέμβασης, όπως π.χ. η χαλάρωση, ο διαλογισμός και η ανάπαυση.

Κατάθλιψη/Η μάστιγα της εποχής της οικονομικής κρίσης

Η κατάθλιψη θεωρείται ως η συχνότερη παρατηρούμενη ψυχική διαταραχή και ορίζεται ως μια συναισθηματική κατάσταση έντονης και επίμονης λύπης. Χαρακτηρίζεται από αισθήματα απόγνωσης και αποθάρρυνσης. Συνδέεται επίσης με την χαμηλή αυτοεκτίμηση, την αβεβαιότητα για το μέλλον και την παραίτηση του ατόμου από τις κοινωνικές σχέσεις. Πολλοί συγγραφείς σημείωσαν ότι η συμμετοχή σε προγράμματα αερόβιας άσκησης ίσως μπορεί να προλάβει μελλοντικές ψυχικές διαταραχές (Plante, 1993). Μετά από ανασκόπηση της βιβλιογραφίας που αφορούσε στην επίδραση και τον ρόλο που παίζει η άσκηση στην ψυχική υγεία μη κλινικών πληθυσμών που πραγματοποίησαν οι Plante και Robin (1990), οδηγήθηκαν στο συμπέρασμα ότι η άσκηση βελτιώνει την ήπια κατάθλιψη. Τα συμπεράσματα επιδημιολογικών μελετών και εξειδικευμένων αναλύσεων δείχνουν ότι τα άτομα που ασκούνται συστηματικά παρουσιάζουν χαμηλότερα επίπεδα κατάθλιψης σε σύγκριση με άτομα που κάνουν καθιστική ζωή. Σε μετα-ανάλυση του North, McCullagh, και Tran (1990) εξετάστηκαν 80 μελέτες και κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι μειώθηκαν σημαντικά οι τιμές της κατάθλιψης μετά την άσκηση, σε όλα τα είδη άσκησης, ακόμα και σε αναερόβια. Ο Weyerer (1992) σε δείγμα 1536 ενηλίκων συσχέτισε την καλύτερη ψυχική υγεία και τα χαμηλότερα επίπεδα κατάθλιψης με τη φυσική δραστηριότητα. Οι Farmer, Locke, Mosciki, Dannenberg, Larson και Radloff (1988) μελετώντας 1.900 άτομα για 8 χρόνια, ανέφεραν ότι η τακτική άσκηση μειώνει τον κίνδυνο να εμφανιστεί κατάθλιψη. Μελέτες δείχνουν ότι η άσκηση μπορεί να μειώσει τα συμπτώματα της κατάθλιψης σε μη κλινικούς και κλινικούς πληθυσμούς (King κ.ά. 1993; Roth & Holmes 1987) και ασθενείς με μείζονα κατάθλιψη (DiMeo κ.ά. 2001; Dunn κ.ά. 2005; Singh κ.ά. 2005;).

Σημαντική είναι η διαπίστωση ότι τα καλύτερα αποτελέσματα προκύπτουν από το συνδυασμό άσκησης και ψυχοθεραπείας (Harris, 1985; North et al. 1990). Έρευνες σε ασθενείς έδειξαν επίσης θετικά αποτελέσματα. Για παράδειγμα, άτομα τα οποία παρακολούθησαν ένα πρόγραμμα συμβουλευτικής σε συνδυασμό με άσκηση

(τρέξιμο τρεις φορές την εβδομάδα, επί 20 λεπτά τη φορά, με ένταση και διάρκεια που καθόριζε το κάθε άτομο μόνο του, ανάλογα με τη φυσική του κατάσταση) είχαν καλύτερα αποτελέσματα στη μείωση της κατάθλιψης σε σύγκριση με άλλα άτομα που παρακολούθησαν μόνο το πρόγραμμα συμβουλευτικής (Harris 1985).

Συμπεράσματα

Όλα τα παραπάνω τα αναφέραμε γιατί η ψυχική υγεία, η ποιότητα ζωής, η σωματική υγεία είναι ότι πιο σημαντικό στην ζωή μας. Η οικονομική κρίση έχει επηρεάσει τους τομείς αυτούς της ζωής μας που είναι και οι πιο σημαντικοί. Η κοινωνική κρίση είναι αναπόσπαστο κομμάτι της οικονομικής και σαφώς μέγιστης σημασίας. Μεγαλύτερης, ίσως και από την οικονομική και σαφώς η ανάλυσή της χρήζει σοβαρής αντιμετώπισης από όλους.

Αναμφισβήτητα η μεγάλη οικονομική κρίση αντιπροσωπεύει μια μεγάλη πρόκληση για την κοινωνία. Αποτελεί μια δοκιμασία για το πολιτικό και κοινωνικό σύστημα και απαιτεί από την κοινωνία να δείξει και να αναπτύξει την ικανότητά της για προσαρμογή και ανανέωση. Για να καταστεί η προώθηση της σωματικής άσκησης προτεραιότητα των πολιτικών για την υγεία, είναι απαραίτητο να δοθεί ιδιαίτερη έμφαση στη σωματική άσκηση με την ευρεία έννοια του όρου, με μία ευρείας κλίμακας, συνολική και βιώσιμη προσέγγιση που θα έχει ως βάση τον πληθυσμό.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ/ΠΟΙΕΣ ΟΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ

Η οικονομική κρίση έχει επηρεάσει όλο το κοινωνικό σύστημα και όλους τους κοινωνικούς ιστούς. Η μείωση του ενός τρίτου του διαθέσιμου εισοδήματος των ελληνικών νοικοκυριών με την κατά κεφαλήν απώλεια να φθάνει τα 4.500 ευρώ, αποτελεί τη μία μόνο όψη των επιπτώσεων τα τελευταία χρόνια κρίσης. Η πιο οδυνηρή καταγραφή έχει να κάνει με τον διπλασιασμό των νοικοκυριών, που δηλώνουν αδυναμία να εξασφαλίσουν τη στοιχειώδη τροφή, εξέλιξη που δεν είναι παρά αποτέλεσμα της εκτίναξης της ανεργίας και του διπλασιασμού των οικογενειών, χωρίς κανένα εργαζόμενο.

Αυτό επισημαίνει η έκθεση του ΟΟΣΑ που εξετάζει τις κοινωνικές επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης σε 34 χώρες, μεταξύ των οποίων η Ελλάδα, στην οποία καταγράφεται η μεγαλύτερη απώλεια εισοδήματος μεταξύ όλων των χωρών και τέσσερις φορές μεγαλύτερη σε σχέση με τον μέσο όρο της Ευρωζώνης. Οι επιπτώσεις της κρίσης υπήρξαν δυσανάλογες, καθώς οι δομές και το κοινωνικό σύστημα της χώρας, ήταν απροετοίμαστα από κάθε άποψη ώστε να προσφέρουν στοιχειώδη κοινωνική προστασία στις ευάλωτες ομάδες, που βρέθηκαν εκτός αγοράς εργασίας για μακρύ χρονικό διάστημα. Η μείωση εισοδήματος και η ανεργία σε συνδυασμό με την απουσία στοιχειώδους κοινωνικής υποδομής για την προστασία

αυτών που βρέθηκαν εκτός αγοράς εργασίας, λειτούργησε πολλαπλασιαστικά, μεγεθύνοντας τις επιπτώσεις για τους Έλληνες σε υψηλότερα επίπεδα, ακόμη και σε σχέση με τους κατοίκους αναδυόμενων χωρών με πολύ χαμηλότερο κατά κεφαλήν εισόδημα, όπως η Κίνα και η Βραζιλία. Εκτός από την ανεργία και τον διπλασιασμό των οικογενειών που δηλώνουν αδυναμία πρόσβασης σε βασικά αγαθά, σε διπλάσια επίπεδα κινήθηκε και η μετανάστευση. Όπως διαπιστώνει ο ΟΟΣΑ, οι νέοι στην Ελλάδα μεταναστεύουν πλέον μαζικά, εξέλιξη που περιορίζει τις δυνατότητες μελλοντικής ανάπτυξης της χώρας και επιταχύνει τη γήρανση του πληθυσμού. Είναι χαρακτηριστικό ότι η απασχόληση αυτών που είναι σε θέση να προσφέρουν εργασία, δηλαδή του οικονομικά ενεργού πληθυσμού, περιορίζεται στο 49% και είναι το τέταρτο χαμηλότερο ποσοστό μεταξύ 34 χωρών - μελών του ΟΟΣΑ, στις οποίες ο μέσος όρος είναι 65%. Μεταξύ του 2008 και του 2013 η ανεργία διογκώθηκε κατά 3.800 άτομα την εβδομάδα και πλέον το 60% του 1,4 εκατομμυρίων που είναι εκτός αγοράς εργασίας.

Ένας άλλος σημαντικός τομέας που χρήζει ανάλυσης είναι αυτός των κοινωνικών δαπανών. Οι κοινωνικές δαπάνες αντιπροσώπευαν το 30% των δαπανών του κράτους πριν την κρίση, αλλά σε αρκετές περιπτώσεις διοχετεύονταν σε οικογένειες που δεν τις είχαν πραγματική ανάγκη. Η ανισορροπία αυτή σε συνδυασμό με τη συρρίκνωσή τους κατά 18% μεταξύ των ετών 2007 και 2008, τη στιγμή που στις χώρες του ΟΟΣΑ αυξήθηκαν κατά 14%, επιδείνωσε την ήδη στρεβλή κατάσταση. Μετά πέντε χρόνια ύφεσης, η Ελλάδα παραμένει μία από τις δύο χώρες στην Ευρωπαϊκή Ένωση -η άλλη είναι η Ιταλία- που δεν έχει θεσμοθετήσει το ελάχιστο εγγυημένο εισόδημα. Οι προβλέψεις για το ΑΕΠ παραπέμπουν σε μια σταδιακή ανάκαμψη, αλλά η εκτίναξη της ανεργίας σε συνδυασμό με τη μείωση των μισθών, που στη χώρα μας είναι η μεγαλύτερη μεταξύ των χωρών του ΟΟΣΑ, δεν επιτρέπει ιδιαίτερη αισιοδοξία. Είναι χαρακτηριστικό ότι παρά την κατάρρευση των μισθών, δεν διαφαίνεται ουσιαστική ανακοπή στην υποχώρηση της εργασίας και η μόνη λύση δείχνει να είναι η επένδυση σε αποτελεσματικότερες πολιτικές προστασίας.

Προτεραιότητα θα πρέπει να είναι ένα δίκτυο προστασίας για τις πιο ευάλωτες ομάδες, όπως οι μακροχρόνια άνεργοι και οι πιο φτωχές οικογένειες, η εξασφάλιση της πρόσβασης στην υγεία, η προώθηση προγραμμάτων κοινωνικής εργασίας και κυρίως προγραμμάτων κατάρτισης, αξιοποιώντας υφιστάμενες δομές, έτσι ώστε να μη χαθεί πολύτιμος χρόνος στην προσπάθεια δημιουργίας νέων μηχανισμών. Το βασικό πρόβλημα που έχουν να αντιμετωπίσουν οι επιχειρήσεις στη παρούσα πρωτοφανή κρίση, είναι να συνειδητοποιήσουν το μέγεθος της και να προσαρμοστούν το συντομότερο στις νέες συνθήκες.

Από την κρίση θα βγουν νικήτριες οι επιχειρήσεις που θα συμβιβαστούν με τα νέα δεδομένα και όχι εκείνες που ακροβατούν στηριζόμενες σε μια αβάσιμη αισιοδοξία. Κινδυνεύουν δε περισσότερο οι επιχειρήσεις που έχουν πανικοβληθεί από την κατάσταση, αρνούνται να αντιμετωπίσουν την πραγματικότητα και προσπαθούν με

ανορθόδοξους τρόπους να ανακτήσουν τους χαμένους τζίρους μιας άλλης εποχής που σε λίγο θα φαντάζει τόσο μακρινή, όσο και τα άπιαστα όνειρα.

Απαιτείται λοιπόν ρεαλισμός, ταχύτητα και ορθολογικές αποφάσεις για να αντιμετωπισθούν αποτελεσματικά τα προβλήματα που άρχισαν να συσσωρεύονται. Θα επιβιώσουν όσοι προχωρήσουν σε δραματικές περικοπές δαπανών, σε αναζήτηση ρευστότητας χωρίς τον τραπεζικό δανεισμό, σε περιορισμό και έλεγχο των πιστώσεων και σε συγκράτηση του ύψους των μικτών κερδών για να αντιμετωπιστούν οι ανελαστικές δαπάνες, μεταξύ των οποίων πρέπει να είναι και η μισθοδοσία. Όσοι ακολουθήσουν δηλαδή αντίστροφη πορεία απ' ότι χάραξαν ενδεχομένως μέχρι τώρα.

Κυρίως όμως επιβάλλεται να σταματήσει στην αγορά του κλάδου ο άκρατος τιμολογιακός ανταγωνισμός γιατί θα οδηγήσει στην καταστροφή. Οι ηλεκτρολόγοι παράλληλα πρέπει να οργανωθούν και να λειτουργήσουν σε Ευρωπαϊκά πρότυπα παρόμοια με αυτά των σύγχρονων εταιριών και να εξειδικευτούν στις νέες τεχνολογίες.

V. ΗΛΕΚΤΡΟΛΟΓΙΚΟ ΥΛΙΚΟ/ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

Ο κλάδος του ηλεκτρολογικού υλικού εγκαταστάσεων είναι μέρος του ευρύτερου κλάδου του ηλεκτρολογικού εξοπλισμού, όπου περιλαμβάνεται ο φωτισμός, τα καλώδια, το ηλεκτρολογικό υλικό βιομηχανίας και το ενδοεπικοινωνιακό υλικό. Ο παραγωγικός τομέας αποτελείται από μικρομεσαίες κυρίως επιχειρήσεις (ΜΜΕ) οι οποίες εξειδικεύονται στην κατασκευή ορισμένων προϊόντων και όχι όλης της γκάμας ηλεκτρολογικού υλικού εγκατάστασης. Έντονος είναι ο ανταγωνισμός που αντιμετωπίζουν οι παραγωγικές ΜΜΕ του κλάδου από τις εισαγωγικές. Στον εισαγωγικό τομέα δραστηριοποιούνται περισσότερες επιχειρήσεις, ενώ αρκετές από αυτές ασχολούνται και με την εισαγωγή παρεμφερών προϊόντων, όπως συστήματα αυτοματισμού, κλιματισμού και εξαερισμού, φωτιστικά κ.α. Κυρίαρχη θέση στον εν λόγω τομέα κατέχουν θυγατρικές εταιρείες πολυεθνικών ομίλων.

Η κατασκευαστική και ειδικότερα η οικοδομική δραστηριότητα της χώρας επιδρά άμεσα στη ζήτηση ηλεκτρολογικού υλικού εγκαταστάσεων, καθώς το μεγαλύτερο μέρος της ζήτησης προέρχεται από τις ανεγέρσεις οικοδομών. Σημειώνεται ότι, ο ακαθάριστος σχηματισμός παγίου κεφαλαίου σε κατοικίες εμφανίζει μείωση την τριετία 2006-2010 με μέσο ετήσιο ρυθμό 18,5%, ενώ μείωση παρουσιάζει και η ιδιωτική οικοδομική δραστηριότητα την περίοδο 2008-2013 με μέσο ετήσιο ρυθμό 25% (σε όγκο). Στη Ελλάδα, ο παραγωγικός τομέας του κλάδου αποτελείται από περιορισμένο αριθμό επιχειρήσεων οι οποίες ασχολούνται με την παραγωγή κυρίως πινάκων διανομής ηλεκτρικού ρεύματος, καθώς και πριζοδιακοπών. Αντίθετα στον εισαγωγικό τομέα εντάσσονται περισσότερες επιχειρήσεις μεγάλου μεγέθους, αρκετές εκ των οποίων ανήκουν σε πολυεθνικούς ομίλους εταιρειών. Στον κλάδο δραστηριοποιούνται επίσης μικρομεσαίες επιχειρήσεις οι οποίες δραστηριοποιούνται κυρίως στο λιανικό εμπόριο, ενώ περιστασιακά εισάγουν ορισμένα προϊόντα ηλεκτρολογικού υλικού. Ωστόσο, αρκετές εισαγωγικές επιχειρήσεις αναπτύσσουν και άλλες δραστηριότητες σχετικές με τον ηλεκτρολογικό και οικιακό εξοπλισμό, αυτοματισμό, βιομηχανικές εγκαταστάσεις, φωτισμό κ.α.

Η αξία της συνολικής αγοράς ηλεκτρολογικού υλικού (σε τιμές χονδρικής) σημείωσε μείωση 13,2% το 2013 σε σχέση με το 2012.

www.capital.gr/news.asp?id=1974659

Η οικονομική κρίση και η ραγδαία πτώση στην αγορά ηλεκτρολογικών υλικών

Η αγορά του ηλεκτρολογικού υλικού εγκαταστάσεων ακολουθεί έντονα πτωτική πορεία τα τελευταία χρόνια, σύμφωνα με τη νεότερη έκδοση κλαδικής μελέτης η οποία κυκλοφόρησε από τη Διεύθυνση Οικονομικών Μελετών της ICAP Group. Η αγορά ηλεκτρολογικού υλικού είναι στενά συνδεδεμένη με την πορεία της

οικοδομικής δραστηριότητας, η οποία μειώθηκε με μέσο ετήσιο ρυθμό 25% την τριετία 2008-2010. Στην αγορά ηλεκτρολογικού υλικού υπερτερούν οι εισαγωγικές επιχειρήσεις, ενώ ο παραγωγικός τομέας έχει συρρικνωθεί.

Το μέγεθος αγοράς (σε αξία) κατέγραψε πτώση 13,2% το 2011. Η εν λόγω μελέτη εξετάζει τον κλάδο του ηλεκτρολογικού υλικού εγκαταστάσεων που χρησιμοποιείται κυρίως στον οικιακό εξοπλισμό. Συγκεκριμένα εξετάζει τους πίνακες διανομής, τους πριζοδιακόπτες, τις αυτόματες ασφάλειες, τους ραγοδιακόπτες, τις ενδεικτικές λυχνίες, τους διακόπτες διαρροής και τους χρονοδιακόπτες και εξετάζει τη δομή, την πορεία και τις προοπτικές του. Η κατασκευαστική και ειδικότερα η οικοδομική δραστηριότητα της χώρας επιδρά άμεσα στη ζήτηση ηλεκτρολογικού υλικού εγκαταστάσεων, καθώς το μεγαλύτερο μέρος της ζήτησης προέρχεται από τις ανεγέρσεις οικοδομών. Σημειώνεται ότι, ο ακαθάριστος σχηματισμός παγίου κεφαλαίου σε κατοικίες εμφανίζει μείωση την τριετία 2006-2010 με μέσο ετήσιο ρυθμό 18,5%, ενώ μείωση παρουσιάζει και η ιδιωτική οικοδομική δραστηριότητα την περίοδο 2008-2010 με μέσο ετήσιο ρυθμό 25% (σε όγκο).

Στη χώρα μας, ο παραγωγικός τομέας του κλάδου αποτελείται από περιορισμένο αριθμό επιχειρήσεων οι οποίες ασχολούνται με την παραγωγή κυρίως πινάκων διανομής ηλεκτρικού ρεύματος, καθώς και πριζοδιακοπών. Αντίθετα στον εισαγωγικό τομέα εντάσσονται περισσότερες επιχειρήσεις μεγάλου μεγέθους, αρκετές εκ των οποίων ανήκουν σε πολυεθνικούς ομίλους εταιρειών. Στον κλάδο δραστηριοποιούνται επίσης μικρομεσαίες επιχειρήσεις οι οποίες δραστηριοποιούνται κυρίως στο λιανικό εμπόριο, ενώ περιστασιακά εισάγουν ορισμένα προϊόντα ηλεκτρολογικού υλικού. Ωστόσο, αρκετές εισαγωγικές επιχειρήσεις αναπτύσσουν και άλλες δραστηριότητες σχετικές με τον ηλεκτρολογικό και οικιακό εξοπλισμό, αυτοματισμό, βιομηχανικές εγκαταστάσεις, φωτισμό κ.ά. Η αξία της συνολικής αγοράς ηλεκτρολογικού υλικού (σε τιμές χονδρικής) σημείωσε μείωση 13,2% το 2011 σε σχέση με το 2010. Εξετάζοντας αναλυτικά τη φαινομενική κατανάλωση (σε ποσότητα) κάθε κατηγορίας προϊόντων η Διευθύντρια Οικονομικών - Κλαδικών Μελετών της ICAP Group, κ. Σταματίνα Παντελαίου, τόνισε τα εξής: «Η αγορά των πριζοδιακοπών κινήθηκε καθοδικά την περίοδο 2011/10 με ποσοστό μείωσης 19,2%, ενώ οι εισαγωγές κάλυψαν το 88% περίπου της κατανάλωσης το 2011.

Η αγορά του ηλεκτρολογικού υλικού εγκαταστάσεων ακολουθεί έντονα πτωτική πορεία τα τελευταία χρόνια, σύμφωνα με τη νεότερη έκδοση κλαδικής μελέτης η οποία κυκλοφόρησε από τη Διεύθυνση Οικονομικών Μελετών της ICAP Group. Η εν λόγω μελέτη εξετάζει τον κλάδο του ηλεκτρολογικού υλικού εγκαταστάσεων που χρησιμοποιείται κυρίως στον οικιακό εξοπλισμό. Συγκεκριμένα εξετάζει τους πίνακες διανομής, τους πριζοδιακόπτες, τις αυτόματες ασφάλειες, τους ραγοδιακόπτες, τις ενδεικτικές λυχνίες, τους διακόπτες διαρροής και τους χρονοδιακόπτες και εξετάζει τη δομή, την πορεία και τις προοπτικές του.

Η κατασκευαστική και ειδικότερα η οικοδομική δραστηριότητα της χώρας επιδρά άμεσα στη ζήτηση ηλεκτρολογικού υλικού εγκαταστάσεων, καθώς το μεγαλύτερο μέρος της ζήτησης προέρχεται από τις ανεγέρσεις οικοδομών. Σημειώνεται ότι, ο ακαθάριστος σχηματισμός παγίου κεφαλαίου σε κατοικίες εμφανίζει μείωση την τριετία 2006-2010 με μέσο ετήσιο ρυθμό 18,5%, ενώ μείωση παρουσιάζει και η ιδιωτική οικοδομική δραστηριότητα την περίοδο 2008-2010 με μέσο ετήσιο ρυθμό 25% (σε όγκο).

Η αγορά των πινάκων διανομής (κάτω των 1.000 Volt) μειώθηκε κατά 21,7% το 2011 έναντι του προηγούμενου έτους και το μεγαλύτερο μέρος αυτής καλύφθηκε από τα εγχωρίως παραγόμενα προϊόντα. Η φαινομενική κατανάλωση των αυτόματων ασφαλειών εμφάνισε μείωση κατά 6,8% το 2011 έναντι του 2010. Η αγορά των ραγοδιακοπών παρουσίασε μείωση 12% την εξεταζόμενη περίοδο, ενώ μειωμένη (κατά 13,3%) εμφανίζεται και η αγορά των ενδεικτικών λυχνιών, η ζήτηση των οποίων καλύπτεται κυρίως από εισαγόμενα προϊόντα. Οι διακόπτες διαρροής παρουσίασαν μείωση της κατανάλωσης κατά 10,3% το 2011, ενώ τέλος, πτωτικά κινήθηκε και η αγορά των χρονοδιακοπών, καταγράφοντας μείωση 18,2% το ίδιο διάστημα»

Στη χώρα μας, ο παραγωγικός τομέας του κλάδου αποτελείται από περιορισμένο αριθμό επιχειρήσεων οι οποίες ασχολούνται με την παραγωγή κυρίως πινάκων διανομής ηλεκτρικού ρεύματος, καθώς και πριζοδιακοπών. Αντίθετα στον εισαγωγικό τομέα εντάσσονται περισσότερες επιχειρήσεις μεγάλου μεγέθους αρκετές εκ των οποίων ανήκουν σε πολυεθνικούς ομίλους εταιρειών. Στον κλάδο δραστηριοποιούνται επίσης μικρομεσαίες επιχειρήσεις οι οποίες δραστηριοποιούνται κυρίως στο λιανικό εμπόριο, ενώ περιστασιακά εισάγουν ορισμένα προϊόντα ηλεκτρολογικού υλικού. Ωστόσο, αρκετές εισαγωγικές επιχειρήσεις αναπτύσσουν και άλλες δραστηριότητες σχετικές με τον ηλεκτρολογικό και οικιακό εξοπλισμό, αυτοματισμό, βιομηχανικές εγκαταστάσεις, φωτισμό κ.α.

Η αξία της συνολικής αγοράς ηλεκτρολογικού υλικού (σε τιμές χονδρικής) σημείωσε μείωση 13,2% το 2011 σε σχέση με το 2010. Εξετάζοντας αναλυτικά τη φαινομενική κατανάλωση (σε ποσότητα) κάθε κατηγορίας προϊόντων η Διευθύντρια Οικονομικών - Κλαδικών Μελετών της ICAP Group, κ. Σταματίνα Παντελαίου, τόνισε τα εξής: «Η αγορά των πριζοδιακοπών κινήθηκε καθοδικά την περίοδο 2011/10 με ποσοστό μείωσης 19,2%, ενώ οι εισαγωγές κάλυψαν το 88% περίπου της κατανάλωσης το 2011. Η αγορά των πινάκων διανομής (κάτω των 1000 V) μειώθηκε κατά 21,7% το 2011 έναντι του προηγούμενου έτους και το μεγαλύτερο μέρος αυτής καλύφθηκε από τα εγχωρίως παραγόμενα προϊόντα. Η φαινομενική κατανάλωση των αυτόματων ασφαλειών εμφάνισε μείωση κατά 6,8% το 2011 έναντι του 2010. Η αγορά των ραγοδιακοπών παρουσίασε μείωση 12% την εξεταζόμενη περίοδο, ενώ μειωμένη (κατά 13,3%) εμφανίζεται και η αγορά των ενδεικτικών λυχνιών, η ζήτηση των οποίων καλύπτεται κυρίως από εισαγόμενα προϊόντα. Οι διακόπτες διαρροής παρουσίασαν μείωση της κατανάλωσης κατά 10,3% το 2011, ενώ τέλος, πτωτικά

κινήθηκε και η αγορά των χρονοδιακοπών, καταγράφοντας μείωση 18,2% το ίδιο διάστημα». Σύμφωνα με παράγοντες του κλάδου, η εγχώρια ζήτηση για ηλεκτρολογικό υλικό προβλέπεται ότι θα κινηθεί πτωτικά και τη διετία 2012-2013 με μέσο ετήσιο ρυθμό μείωσης της τάξης του 15%. Ο κλάδος του ηλεκτρολογικού υλικού χαρακτηρίζεται από έντονο ανταγωνισμό, καθώς περιλαμβάνει μεγάλο αριθμό προϊόντων και εμπορικών σημάτων. Αρκετές επιχειρήσεις του κλάδου (παραγωγικές και εισαγωγικές) εστιάζουν την προσοχή τους στην ασφάλεια των προϊόντων τους και γι' αυτό το λόγο επιδιώκουν την πιστοποίηση των προϊόντων τους και την έγκρισή τους από αναγνωρισμένους οργανισμούς τυποποίησης, ακολουθώντας συγκεκριμένες προδιαγραφές. Ο αριθμός των επιχειρήσεων στον παραγωγικό τομέα, σε ότι αφορά τα εξεταζόμενα προϊόντα, χαρακτηρίζεται από φθίνουσα τάση. Οι παραγωγικές επιχειρήσεις αντιμετωπίζουν έντονο ανταγωνισμό από τα εισαγόμενα προϊόντα, η πλειοψηφία των οποίων πλέον διαθέτει τις προδιαγραφές και τις πιστοποιήσεις που ορίζει η ΕΕ. Από την άλλη πλευρά, τόσο οι παραγωγοί όσο και οι παραδοσιακοί εισαγωγείς αντιμετωπίζουν ανταγωνισμό και από φθηνά «ανώνυμα» προϊόντα που δεν καλύπτουν όλες τις απαιτούμενες προδιαγραφές ποιότητας και ασφάλειας, τα οποία εισάγονται από τρίτες χώρες χαμηλού κόστους. Η εξεταζόμενη αγορά συνδέεται με το γενικότερο οικονομικό κλίμα, καθώς η ζήτηση για ηλεκτρολογικό υλικό εξαρτάται άμεσα από την πορεία της οικοδομικής δραστηριότητας.

ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΕΡΕΥΝΑΣ

Η Έρευνα επικεντρώθηκε στον τομέα του ηλεκτρολογικού υλικού και κυρίως μέσα από συνεντεύξεις με εκπροσώπους των σημαντικότερων εταιρειών του κλάδου στην Ελλάδα καθώς και από εκπροσώπους των ηλεκτρολόγων αλλά και ιδιοκτήτες καταστημάτων ηλεκτρολογικού υλικού στην χώρα μας.

Οι συνεντεύξεις είχαν ως βασικότερο άξονα την οικονομική κρίση ,τα προβλήματα που έχει επιφέρει στον κλάδο του ηλεκτρολογικού υλικού στην χώρα μας καθώς και στα περιθώρια που υπάρχουν για ανάκαμψη και έξοδο από την κρίση.

Πάρθηκαν συνεντεύξεις από τους παρακάτω:

i) Διευθυντής πωλήσεων της εταιρείας ΕΝΕΡΓΕΙΑ Α.Ε

Η εταιρεία ΕΝΕΡΓΕΙΑ Α.Ε. ιδρύθηκε το 1984 με αντικείμενο το εμπόριο ηλεκτρολογικού υλικού για βιομηχανική και ναυτιλιακή χρήση. Βασικός στόχος της εταιρείας είναι η άμεση κάλυψη των πάσης φύσης αναγκών που ανακύπτουν καθημερινά σε εργοστάσια και γραμμές παραγωγής, με γνώμονα την απρόσκοπτη λειτουργία τους .Βασικό μέλημα της εταιρείας είναι η ποιότητα του υλικού, με συνεργασίες αποκλειστικά με επώνυμους οίκους, τόσο του εξωτερικού όσο και της εγχώριας αγοράς .Μέσα στα πλαίσια αυτής της πολιτικής ,η εταιρεία αποτελεί τον αποκλειστικό διανομέα της Schneider electric στον Πειραιά.

ii) Διευθυντής πωλήσεων της εταιρείας Selma electronics

Η Selma electronics είναι μια εταιρεία που εξειδικεύεται στον σχεδιασμό και την εγκατάσταση συστημάτων αυτοματισμού και ελέγχου για πλοία. Μέσα στα πλαίσια των κατασκευών των συστημάτων αυτών, συνεργάζεται με την εταιρεία Schneider electric και προμηθεύεται πολλά από τα υλικά της που προορίζονται για την ναυτιλία. Στόχος της εταιρείας είναι η παγκόσμια επέκταση της στον τομέα του αυτοματισμού και της κατασκευής ηλεκτρονικών συστημάτων για τα πλοία.

iii) Ηλεκτρολόγοι του κλάδου, ιδιοκτήτες καταστημάτων ηλεκτρολογικού υλικού.

Στην διαδικασία της έρευνας για την κατάσταση στον τομέα του ηλεκτρολογικού υλικού μέσα στην περίοδο της οικονομικής κρίσης, ρωτήθηκαν ηλεκτρολόγοι καθώς και ιδιοκτήτες καταστημάτων ηλεκτρολογικού υλικού για τις επιπτώσεις της κρίσης και για τις ευκαιρίες-ελπίδες που υπάρχουν για ανάκαμψη.

Επιπρόσθετα, κατά την διαδικασία της έρευνας παρατέθηκαν οι παρακάτω συνεντεύξεις :

i) Συνέντευξη που παραχώρησε στο περιοδικό Ηλεκτρολόγος στον κύριο Πάνο Κατσαχνιά, ο Εμπορικός Διευθυντής του Δικτύου Διανομής και Τομέα Life Space της εταιρείας Schneider Electric

ii) Συνέντευξη στην Ημερησία, στον κύριο Γιώργο Μανέτα του διευθυντή πωλήσεων της Schneider electric στην Ελλάδα.

Η Schneider Electric είναι μια μεγάλη εταιρεία στον κλάδο του ηλεκτρολογικού υλικού, είναι από τους ειδικούς παγκοσμίως στη διαχείριση της ηλεκτρικής ενέργειας. Στην ελληνική αγορά, η εταιρεία δραστηριοποιείται για πάνω από 40 χρόνια με εμπορική, αλλά και βιομηχανική δραστηριότητα, με κέντρα πωλήσεων στην Αθήνα, στη Θεσσαλονίκη και στην Πάτρα, καθώς και μία βιομηχανική μονάδα έρευνας στα Οινόφυτα Βοιωτίας.

iii) Συνέντευξη του διευθυντή πωλήσεων της εταιρείας «Κουβίδης Α.ε» στην εφημερίδα Ημερησία στον κύριο Γιώργο Μανέτα.

Η εταιρεία Κουβίδης σχεδιάζει, προμηθεύεται υλικά, παράγει και διανέμει όλα της τα προϊόντα τηρώντας αυστηρά τις απαιτήσεις της αγοράς και αξιολογώντας τις επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης. Το βασικό χαρακτηριστικό της εταιρείας, που τη διαφοροποιεί έναντι του ανταγωνισμού, είναι η παραγωγή υψηλής πιστοποιημένης και αναβαθμιζόμενης ποιότητας προϊόντων και υπηρεσιών (σωλήνων, πλαστικών κιβωτίων κ.τ.λ) με συνέπεια και εξέλιξη σύμφωνα με τις ανάγκες των πελατών της και των τελικών καταναλωτών, σεβόμενη ουσιαστικά και όχι τυπικά, το περιβάλλον και τον άνθρωπο.

iv) Συνέντευξη του διευθύνοντα συμβούλου της εταιρείας Αφοί Κωνσταντακάτου στο μηνιαίο τεχνικό περιοδικό ηλεκτρολόγος και στον κύριο Πάνο Κατσαχνιά.

Η εταιρεία Αφοί Κωνσταντακάτου πρωτοστατεί στον τομέα του λιανικού εμπορίου ηλεκτρολογικού υλικού στην χώρα μας .Παρακολουθεί τις εξελίξεις ανακαινίζοντας συνεχώς τις εκθέσεις της, επεκτείνοντας το δίκτυο διανομής της και εμπλουτίζοντας την ποικιλία των προϊόντων που εμπορεύεται .Είναι μια από τις πιο παραδοσιακές του χώρου με μακροχρόνια διαδρομή στον τομέα του ηλεκτρολογικού υλικού για οικίες αλλά και για εργοστάσια και βιομηχανίες.Μέσα στα πλαίσια της μεγάλης οικονομικής κρίσης που επηρεάζει στο μέγιστο τον τομέα της οικοδομής και του λιανικού εμπορίου προσπαθεί να ανασυνταχθεί και να επιβιώσει.

ΕΤΑΙΡΕΙΑ	ΘΕΣΗ ΣΤΗΝ ΕΤΑΙΡΕΙΑ	ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ
SCHNEIDER ELECTIC	ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ	ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΣΤΗΝ "ΗΜΕΡΗΣΙΑ" ΣΤΟΝ κ. Γ. ΜΑΝΕΤΑ
SCHNEIDER ELECTIC	ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΠΩΛΗΣΕΩΝ	ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΣΤΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ "ΗΛΕΚΤΡΟΛΟΓΟΣ" ΣΤΟΝ κ. Π. ΚΑΤΣΑΧΝΙΑ
ΚΟΥΒΙΔΗΣ Α.Ε	ΔΙΕΥΘΥΝΩΝ ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ	ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΣΤΗΝ "ΗΜΕΡΗΣΙΑ" ΣΤΟΝ κ. Γ. ΜΑΝΕΤΑ
ΑΦΟΙ ΚΩΝΣΤΑΝΤΑΚΑΤΟΥ Α.Ε.	ΔΙΕΥΘΥΝΩΝ ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ	ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΣΤΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ "ΗΛΕΚΤΡΟΛΟΓΟΣ" ΣΤΟΝ κ. Π. ΚΑΤΣΑΧΝΙΑ
ΕΝΕΡΓΕΙΑ Α.Ε.	ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΠΩΛΗΣΕΩΝ	ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΣΤΗΝ ΕΔΡΑ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ ΜΟΥ
SELMA ELECTRONICS S.A.	ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΠΩΛΗΣΕΩΝ	ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΣΤΗΝ ΕΔΡΑ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ ΜΟΥ
ΗΛΕΚΤΡΟΛΟΓΟΙ/ΙΔΙΟΚΤΗΤΕΣ ΚΑΤ/ΤΩΝ ΛΙΑΝΙΚΗΣ	ΔΑΝΕΛΑΚΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΚΛΑΔΟΣ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΠΟΥΛΙΕΖΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΑΛΛΙΑΝΑΤΟΣ ΑΝΔΡΕΑΣ	ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ ΣΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ/ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΤΟΥΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ ΜΟΥ

Ανάλυση SWOT

Δυνατά σημεία:

- Ανυπαρξία υποκατάστατων προϊόντων στην αγορά και σε άλλους κλάδους.
- Στον κλάδο δραστηριοποιούνται μεγάλες επιχειρήσεις και υποκαταστήματα πολυεθνικών εταιρειών
- Στην αγορά διατίθεται μεγάλη ποικιλία προϊόντων τόσο για την οικοδομή ,όσο και για την βιομηχανία και την ναυτιλία.

Αδύνατα σημεία:

- Η άμεση εξάρτηση του κλάδου από εξωγενείς παράγοντες όπως η οικοδομική και κατασκευαστική δραστηριότητα, η αγορά ακινήτων καθώς και οι εξελίξεις στη

χορήγηση στεγαστικών δανείων καθώς και επιχειρηματικών δανείων(αλληλόχρεων λογαριασμών ,πλαφόν επιταγών ,κεφαλαίων κίνησης.

Ευκαιρίες:

- Η ανάπτυξη νέων προϊόντων («έξυπνες» ηλεκτρικές εγκαταστάσεις, λαμπτήρες οικονομίας ,λαμπτήρες led ,φωτοβολταϊκά συστήματα ,εξοικονόμηση ενέργειας ,έμφαση στην καινοτομία).

Η επέκταση της δραστηριότητας και σε άλλους τομείς του φάσματος του ηλεκτρολογικού υλικού καθώς και σε εξαγωγική δραστηριότητα προς χώρες της Ευρώπης και όχι μόνο. **Ετήσια Έκθεση 2011: Η κατάσταση και οι προοπτικές των ΜΜΕ στην Ελλάδα (ICAP MANAGEMENT CONSULTANS)**

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΚΟΥΒΙΔΗ/ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ

Η παρακάτω συνέντευξη του διευθυντή πωλήσεων της εταιρείας «Κουβίδης α.ε» στην εφημερίδα Ημερησία στον κύριο Γ.Μανέτα ,μιας εταιρείας που δραστηριοποιείται στον βιομηχανικό κλάδο του ηλεκτρολογικού υλικού στην χώρα μας με δικό της εργοστάσιο στο Ηράκλειο της Κρήτης και με παραγωγική μονάδα με πωλήσεις αλλά και εξαγωγές σωλήνων, κυτίων και άλλων ειδών ηλεκτρολογικών εγκατάστασης, αποδεικνύει περίτρανα το μέγεθος της οικονομικής κρίσης/την εξάπλωσή της στον τομέα του ηλεκτρολογικού υλικού και συνακόλουθα του ζητήματος και της απάντησης στο εάν υπάρχουν προοπτικές ανάκαμψης.

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΤΟΥ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗ ΠΩΛΗΣΕΩΝ ΤΗΣ ΚΟΥΒΙΔΗΣ Α.Ε

ΕΡ:Η έμφαση αυτή στην καινοτομία είχε την ανάλογη ανταπόκριση του κόσμου; Πως κινείται η Κουβίδης Α.Ε. εν μέσω της κρίσης που βιώνει ο κλάδος;

ΑΠ:Η αλήθεια είναι ότι η ανταπόκριση των εγκαταστατών ξεπέρασε κάθε προσδοκία μας και τον ευχαριστούμε πραγματικά για την εμπιστοσύνη του, ενώ με την ευκαιρία αισθάνομαι την ανάγκη να εκφράσω τις ιδιαίτερες ευχαριστίες μου στα καταστήματα εμπορίας ηλεκτρολογικού που στήριξαν με ενθουσιασμό από την πρώτη στιγμή την προσπάθεια αυτή. Οι μέχρι σήμερα πωλήσεις των 1,5 εκατ. μέτρων δικαίως μπορούν να χαρακτηρίσουν το προϊόν επιτυχημένο. Βέβαια, το γεγονός αυτό μπορεί να είναι τονωτικό για την εταιρία μας αλλά σε καμία περίπτωση δεν μας εφησυχάζει σε μια αγορά που δυστυχώς δεν σταματάει να συρρικνώνεται. Εμείς συνεχίζουμε την στρατηγική ανάπτυξης και επιβίωσης φροντίζοντας το επίπεδο της ποιότητας των προϊόντων και υπηρεσιών μας να μένει αναλλοίωτο, τις συνεργασίες μας να χτίζονται στη φιλοσοφία win-win και τις δαπάνες μας να πραγματοποιούνται με ιδιαίτερη σχολαστικότητα. Μέχρι στιγμής έχουμε αποκτήσει ένα σημαντικό μερίδιο στην ελληνική αγορά, καταφέραμε να «κλείσουμε» με θετικό πρόσημο (+16%) τη διαχειριστική χρήση του 2013 αλλά ο αγώνας συνεχίζεται.

ΕΡ: Η αγορά της οικοδομής έχει δεχθεί πολύ σοβαρό πλήγμα. Πόσο θα συνεχιστεί αυτή η κατάσταση; Πως βλέπεται την εξέλιξή της τους επόμενους μήνες;

ΑΠ: Η οικοδομική δραστηριότητα βρίσκεται σε τροχιά συρρίκνωσης από το έτος 2005. Μπορεί η πτώση σήμερα, βάσει των προσωρινών στοιχείων της ΕΛΣΤΑΤ που αφορούν το Α' τρίμηνο του 2014, να μεταφράζεται σε 44% μείωση του όγκου της (m³), αλλά η πραγματική κατάσταση στην οικονομία είναι η ελεύθερη πτώση της τάξεως του 90% από τα 100 εκατ. όγκου το 2005 στα 9 εκατ. το 2014. Όλοι οι αναλυτές περίμεναν μια διόρθωση σε αυτή την ξέφρενη πορεία αλλά κανείς δεν περίμενε ότι ο συνδυασμός με την παγκόσμια κρίση θα αποτελέσει ένα θανατηφόρο κοκτέιλ για την ελληνική οικονομία. Η παρακμή δυστυχώς συνεχίζεται και σε συνδυασμό με την ανεργία (27,6%) και την έλλειψη ρευστότητας των τραπεζικών ιδρυμάτων (ήδη προχώρησαν σε αύξηση των μετοχικών τους κεφαλαίων προκειμένου να διατηρήσουν τον ιδιωτικό τους χαρακτήρα) οδηγεί το χρεοκοπημένο μας κράτος στο τέλος μιας εποχής. Το δυστυχές, κατά την άποψη μου, είναι ότι ακόμα δεν είδαμε τον «πάτο» για να κλείσει αυτό το κεφάλαιο στην ιστορία του έθνους μας. Μια νέα Ελλάδα τείνει να δημιουργηθεί, στην οποία θα υπάρχουν νέες ισορροπίες όπου ο καθένας μας θα πρέπει να βρει για να επιβιώσει. Ο αγώνας όλων μας δεν είναι πλέον ταχύτητας αλλά αντοχής.

ΕΡ. Εκτιμάτε λοιπόν ότι υπάρχουν προοπτικές ανάπτυξης για τον κλάδο;

ΑΠ : Κοιτάξτε, βρισκόμαστε σε μεταβατικό στάδιο, όπως σας είπα αγγίζουμε τον «πάτο» και όσο δεν δημιουργούνται οι κατάλληλες συνθήκες για νέες επενδύσεις θα υπάρχει στασιμότητα και απαισιοδοξία τόσο στους πολίτες όσο και στις επιχειρήσεις. Πρέπει να αλλάξει η νοοτροπία και η κουλτούρα του σύγχρονου επιχειρηματία, το μοντέλο της «αρπαχτής» και της επένδυσης με δανεικά είναι πλέον παρωχημένο και όσοι το ακολουθούν θα πρέπει να αποβάλλονται αυτόματα από το σύστημα. Έπειτα όσο απουσιάζει το κλίμα εμπιστοσύνης στην αγορά, δεν υπάρχει ελεύθερη πρόσβαση σε νέους επενδυτές με όραμα και στρατηγική και δεν καταργούνται οι περιπτές γραφειοκρατικές διαδικασίες δεν θα μπορέσουμε να αναπτύξουμε την επιχειρηματικότητα και την καινοτομία. Εννοείται βέβαια ότι θα πρέπει να ξεχάσουμε τους ρυθμούς ανάπτυξης τους παρελθόντος, ενώ πρέπει να οραματιζόμαστε μια ανάπτυξη, όχι ευκαιριακή αλλά μακροχρόνια, στηριζόμενοι σε μια εθνική στρατηγική με αμοιβαίο όφελος. Τι απαιτείται; χρόνος για να μπορέσει να γίνει πραγματική κάθαρση της αγοράς, πολιτική βούληση απαραίτητως, και αντοχή καθώς θα έχει μεγάλη διάρκεια η πλήρης έξοδος από την κρίση, που προσωπικά δεν την βλέπω πριν από το 2020. Έως ότου, πραγματικά όποιος αντέξει, επαναλαμβάνω ο αγώνας όλων μας είναι αντοχής και όχι ταχύτητας.

ΕΡ: Δεδομένου της ύφεσης, της πτώσης της οικοδομικής δραστηριότητας και του αβέβαιου περιβάλλοντος ποιος είναι ο πραγματικός πυρήνας των πωλήσεων της ΚΟΥΒΙΔΙΣ; Θα περιμένουμε νέα προϊόντα στο μέλλον;

ΑΠ: Όπως σας είπα, έχουμε ακολουθήσει μια στρατηγική ανάπτυξης και επιβίωσης και μέχρι σήμερα δεν μας έχει προδώσει. Θαύματα δεν γίνονται και το γνωρίζουμε

πολύ καλά αυτό. Έχουμε όμως την τύχη να διαθέτουμε στη γκάμα μας επώνυμα προϊόντα που έχουν «κερδίσει» τον τελικό καταναλωτή, γεγονός που εκτιμάται καθημερινά από την εμπιστοσύνη που δείχνει σε αυτά. Σημαντικός αρωγός στην προσπάθεια αυτή είναι και οι νέες οικογένειες προϊόντων που προστέθηκαν στη γκάμα μας τα τελευταία χρόνια, τα συστήματα σωλήνων ελεύθερα αλογόνων και χαμηλής εκπομπής καπνού καθώς και εκείνα με την αντιμικροβιακή προστασία, που ανεβαίνουν συνεχώς στην εκτίμηση του κόσμου καθώς είναι τα μοναδικά που μπορούν να καλύψουν πλήρως τις απαιτήσεις χώρων όπως ένα αεροδρόμιο ή ένα νοσοκομείο αντίστοιχα. Καταλυτικής σημασίας ήταν η είσοδος της εταιρίας μας στα υπόγεια δίκτυα, αν και αρκετά ριψοκίνδυνη βοήθησε πολύ την εταιρία όχι μόνο στις πωλήσεις αλλά και στη δυναμική της γενικότερα. Αρκετά προϊόντα είναι στη φάση του σχεδιασμού και πιστεύουμε ότι σύντομα θα μας έχουμε τη δυνατότητα να σας τα παρουσιάσουμε. Απλά απαιτείται πολύ προσοχή στο timing της εισόδου ενός νέου προϊόντος καθώς η αγορά είναι πολύ ευαίσθητη και το μέλλον πολύ αβέβαιο. Μέσα σ' ένα διεθνές περιβάλλον οξυμένου ανταγωνισμού και με την ελληνική οικονομία σε φάση οικονομικής περιδίνησης, τα εργαλεία για έξοδο από την παρούσα κρίση δεν είναι τελικά πολλά. Με συνεχιζόμενες τις εφαρμογές συνταγών εξόδου από την κρίση με τουλάχιστον αμφίβολα για την ώρα αποτελέσματα, άλλος ένας εκπρόσωπος του κλάδου των κατασκευαστών ηλεκτρολογικού υλικού, ο κ. Αντώνης Αλιμπέρτης, πρόεδρος του Πανελληνίου Συνδέσμου Βιομηχάνων & Βιοτεχνών Παραγωγής Ηλεκτρολογικού Υλικού (ΠΣΒΒΠΗΥ), στην συνέντευξη που παραχώρησε στο περιοδικό «Ηλεκτρολόγος», τονίζει πως αν η πολιτεία με την βοήθεια και των επαγγελματικών ενώσεων του κλάδου, δεν ρίξει το βάρος της στην προσπάθεια δημιουργίας αχτίδας ανάπτυξης, λύση στην τωρινή κρίση δεν πρόκειται να υπάρξει. Ή τουλάχιστον τέτοια, που να είναι θετική τόσο για τον κλάδο όσο και συνολικά για την ίδια την χώρα.

ΕΡ: Ως πρόεδρος του Πανελληνίου Συνδέσμου Βιομηχάνων & Βιοτεχνών Παραγωγής Ηλεκτρολογικού Υλικού (ΠΣΒΒΠΗΥ), αλλά και ως επιχειρηματίας, έχετε μια συνολική εικόνα για την εγχώρια βιομηχανία και βιοτεχνία του συγκεκριμένου κλάδου και των προβλημάτων που αυτές αντιμετωπίζουν. Πως θα την περιγράφατε αυτή σήμερα;

ΑΠ: Η εικόνα δεν είναι και ότι καλύτερο έτσι όπως είναι τα δεδομένα σήμερα. Αυτή την στιγμή υπάρχει πρώτον ένα τεράστιο πρόβλημα ρευστότητας, δεύτερον ένα τεράστιο πρόβλημα που δημιουργείται από την ανυπαρξία εργασιών και τρίτον ένα τεράστιο πρόβλημα εξαιτίας του αθέμιτου ανταγωνισμού από προϊόντα που κυκλοφορούν παράνομα στην αγορά, χωρίς να είναι πιστοποιημένα σύμφωνα με τις ευρωπαϊκές και ελληνικές οδηγίες. Όλα αυτά συμβάλουν στο να δημιουργείται μια πολύ δύσκολη κατάσταση για τον κλάδο, θέτοντας πλέον ζήτημα επιβίωσης. Κερδοφορίες η οτιδήποτε άλλο σ' αυτήν την κατεύθυνση δεν είναι κάτι που συζητείται καν.

ΕΡ: Τι επιπτώσεις έχει για τον κλάδο σας η πτώση της οικοδομής, σε μια περίοδο όπου η οικονομική ύφεση ολοένα και βαθαίνει στην Ελλάδα, αρχίζοντας να αποκτά χαρακτηριστικά αδιεξόδου;

ΑΠ: Η πτώση της οικοδομής είναι το Α και το Ω. Αλλά δεν είναι μόνο αυτό το πρόβλημα στον συγκεκριμένο κλάδο. Είναι και το πολύ μεγάλο πρόβλημα που έχει δημιουργηθεί από τον χώρο των τεχνικών εταιρειών. Τα μεγάλα έργα έχουν εδώ και καιρό σταματήσει, η υπολειτουργούνε, με αποτέλεσμα βέβαια οι τεχνικές εταιρείες να αδυνατούν να πληρώσουν τα υλικά εκείνα που κατά καιρούς είχαν προμηθευτεί από εμάς. Άλλες δε από αυτές τις εταιρίες στο διάστημα που έχει μεσολάβήσει έχουν κλείσει, με αποτέλεσμα να χαθούν κι από 'κει χρήματα. Ακόμα και για έργα που έχουν ολοκληρωθεί, με το Δημόσιο να μην εξοφλεί τις εταιρείες, πάλι αυτές δεν έχουν χρήματα για να πληρώσουν. Συνέπεια όλων αυτών είναι το να έχει δημιουργηθεί ένα πάρα πολύ μεγάλο πρόβλημα για εμάς. Το πρόβλημα δηλαδή, δεν εντοπίζεται μόνο στο στενό όριο της οικοδομής, αλλά καλύπτει ολόκληρο το φάσμα του συγκεκριμένου κλάδου, από τα μεγάλα τεχνικά έργα και τις κατασκευές, μέχρι την οικοδομή στην συνέχεια, για να καταλήξει ακόμα και στο κομμάτι των ανακαινίσεων, που πλέον σήμερα είναι ανύπαρκτες, ενώ το προηγούμενο διάστημα αποτελούσαν ένα καλό ποσοστό του συνολικού τζίρου για τις επιχειρήσεις του κλάδου. Επιπλέον είναι και θέμα ψυχολογίας. Όταν επί τέσσερα χρόνια κοντά, βομβαρδιζόμαστε από τα ΜΜΕ με ζοφερές εικόνες, ακόμα κι ένα μέρος του πληθυσμού που έχει την δυνατότητα (γιατί δεν έχει μειωθεί σε όλους το εισόδημα) δεν προχωρά σε ανακαίνιση του σπιτιού του, από το φόβο του τι μπορεί να συμβεί στο μέλλον. Όσο δε για τους επαγγελματικούς χώρους, όπως καταστήματα και γραφεία, απλά ξενοικιάζονται για να παραμείνουν σ' αυτή την κατάσταση. Κι έτσι οι αλυσίδα συνεχίζεται επηρεάζοντας τους πελάτες μας, εμάς και τους προμηθευτές μας. Θεωρώ λοιπόν, ότι η σημερινή κατάσταση του κλάδου μπορεί να περιγραφεί ως μια συνεχόμενη πτώση από το 2009 και μετά. Ίσως όχι τόσο έντονα όσο τα δύο πρώτα χρόνια, αλλά συνεχίζεται.

ΕΡ: Ανακοινώθηκε αυτές τις μέρες από το ΥΠΑΝΥΠ το Εθνικό παρατηρητήριο για την πάταξη του παραεμπορίου, με επικεφαλής τον Γ.Γ. Εμπορίου και τη συνεργασία όλων των συναρμόδιων φορέων αλλά και της αστυνομίας και του ΣΔΟΕ. Υπολογίζετε ότι θα συμβάλει προς την επιθυμητή κατεύθυνση;

ΑΠ: Ασχολούμαι με τον σύνδεσμο των κατασκευαστών από το 2000. Όλα αυτά τα χρόνια έχω ακούσει πάρα πολλά πράγματα που δυστυχώς δεν υλοποιούνται. Από πολιτικούς σε όλες τις βαθμίδες (υπουργούς, υφυπουργούς, γενικούς γραμματείς κλπ.) έχω ακούσει όλα αυτά τα χρόνια πολλά, εκ των οποίων ελάχιστα έχουν υλοποιηθεί, η κι αν έχουν υλοποιηθεί, δεν έχουν υλοποιηθεί έτσι όπως θα έπρεπε. Φυσικά, ακόμη κι όταν πωλούνται προϊόντα ηλεκτρολογικού υλικού στις λαϊκές, το παραεμπόριο είναι κάτι που επηρεάζει είτε τους πελάτες μας απευθείας, είτε εμάς έμμεσα ως κατασκευαστικές εταιρείες ηλεκτρολογικού υλικού. Γιατί όπως καταλαβαίνετε τα προϊόντα αυτά δεν είναι ελληνικά, αλλά προέρχονται από οποιοδήποτε μέρος εκτός Ελλάδος, χωρίς να πληρώνονται φόροι, χωρίς να τηρούν

τις προδιαγραφές, οι οποίες τουλάχιστον στο ηλεκτρολογικό υλικό για ευνόητους λόγους πρέπει να είναι πολύ αυστηρές. Στο σημείο αυτό θα ήθελα να τονίσω, πως πρέπει να γίνει συνείδηση στον κόσμο ότι το ηλεκτρολογικό υλικό δεν είναι όπως η αγορά μιας μπλούζας που στο πρώτο πλύσιμο χαλάει. Ελπίζω στην κατάσταση που έχουμε φτάσει και στο σημείο που είμαστε, να κατανοούμε όλοι πλέον, πως δεν υπάρχει περιθώριο για αδράνεια. Να ανακοινώνονται δηλαδή πρωτοβουλίες για επικοινωνιακούς και μόνο λόγους. Σωστές αποφάσεις με σωστές επίσης ενέργειες που δεν θα τις ακυρώνουν. Αυτό χρειάζεται. Γιατί κι αυτό δυστυχώς είναι μια πρακτική που έχει εφαρμοστεί στην χώρα μας. Επιπλέον πρέπει να αλλάξουμε την οπτική μας απέναντι στο πως βλέπουμε συνολικά τα πράγματα, γιατί μόνο εμείς μπορούμε να μας βγάλουμε από την τωρινή κρίση, κατανοώντας ότι η λύση θα δοθεί συλλογικά και όχι ατομικά η από ομάδες των πέντε έξι ανθρώπων. **Περιοδικό Ηλεκτρολόγος,σελ.39, 28-11-2013**

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Η παραπάνω συνέντευξη του διευθύνοντα συμβούλου της κουβίδης α.ε και συγχρόνως προέδρου του συλλόγου ελλήνων βιομηχάνων ,καταδεικνύει ξεκάθαρα το μέγεθος της οικονομικής κρίσης ,τις προοπτικές εξόδου που υπάρχουν από αυτήν καθώς και της μεθοδολογίας που πρέπει να ακολουθηθεί στον κλάδο του ηλεκτρολογικού υλικού για να έχουμε την πολυπόθητη ανάκαμψη.

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΑΦΟΙ ΚΩΝΣΤΑΝΤΑΚΑΤΟΥ/ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ/ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ

Η Εταιρεία Αφοι Κωνσταντακάτου είναι από τις παραδοσιακές του χώρου με μια συνετή οικονομική πολιτική σε διαχρονικό πλαίσιο. Όμως η οικονομική κρίση δεν άφησε και αυτήν ανεπηρέαστη.

Μεγάλη αναταραχή επικρατεί στην εταιρεία ηλεκτρολογικού εξοπλισμού Αφοί Κωνσταντακάτου με τους εργαζόμενους να ισχυρίζονται ότι η εργοδοσία ετοιμάζεται να προχωρήσει σε νέα μείωση των μισθών τους, την τρίτη κατά σειρά από 1/1/2012 Η τρίτη μείωση φτάνει το 15% των μισθών, με αποτέλεσμα οι μειώσεις των αποδοχών των εργαζομένων να έχουν φτάσει συνολικά στο 50%. Παράλληλα, η εταιρεία ανακοίνωσε ότι θα απολυθούν όσοι εργαζόμενοι αρνηθούν να υπογράψουν τις ατομικές συμβάσεις.

Σύμφωνα με πληροφορίες η διοίκηση έχει συγκαλέσει για την προσεχή Πέμπτη γενική συνέλευση των μετόχων στο πλαίσιο της οποίας θα συζητηθούν μεταξύ άλλων η συνολική αναδιοργάνωση της εταιρείας σύμφωνα με τις συνέπειες της κρίσης, η υπογραφή ατομικών συμβάσεων εργασίας αλλά και η σύναψη νέας δανειοδότησης.

Η παραπάνω κρίση που παρατηρήθηκε πριν από σχεδόν δύο χρόνια σε μια από τις μεγαλύτερες και κραταιές διαχρονικά επιχειρήσεις του κλάδου του εμπορίου ηλεκτρολογικού υλικού καταδεικνύει το μέγεθος του προβλήματος.

Άς κάνουμε όμως μια ιστορική αναδρομή στην πορεία της εταιρείας στον χρόνο αλλά και τον χώρο της εμπορίας ηλεκτρολογικού υλικού. Η εταιρεία ΑΔΕΛΦΟΙ ΚΩΝΣΤΑΝΤΑΚΑΤΟΥ ιδρύεται από τον Μαρίνο Κωνσταντακάτο σε συνεργασία με τους αδελφούς του Βασίλη και Λευτέρη το 1919. Τα πρώτα χρόνια ασχολείται με την εισαγωγή ηλεκτρολογικού υλικού (καλώδια, μονωτήρες, στύλους, κ.λ.π.) με το οποίο εφοδιάζει, κυρίως, τις ιδιωτικές εταιρείες παραγωγής ηλεκτρικού ρεύματος που υπήρχαν τότε σε όλες τις ελληνικές πόλεις. Στο τέλος της δεκαετίας του '30 η εταιρεία έχει ήδη καταλάβει μία από τις πρώτες θέσεις στον κλάδο της. Όμως, κατά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο η επιχείρηση διακόπτει την λειτουργία της το 1941 για να μην συνεργασθεί με τους κατακτητές και υφίσταται ολική καταστροφή.

Μετά τον πόλεμο, η εταιρεία ξεκινάει κυριολεκτικά από το μηδέν, χωρίς καθόλου κεφάλαια, με μοναδικό εφόδιο την καλή φήμη της, τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό. Το καλό όνομα υπό τις συνθήκες αυτές είχε καθοριστική σημασία : Ήταν απαραίτητο για να δοθούν πιστώσεις χωρίς εγγύηση από προμηθευτές ανάμεσα στα ελάχιστα εργοστάσια του εξωτερικού που λειτουργούσαν τότε. Η εταιρεία κατορθώνει να επαναδραστηριοποιηθεί γρήγορα και μέσα σε λίγα χρόνια, το 1953, κατακτά την πρώτη θέση στον κλάδο της.

Στα τέλη της δεκαετίας του '50 η ίδρυση της ΔΕΗ και η σταδιακή εξαγορά των ιδιωτικών εταιρειών παραγωγής ηλεκτρισμού, στερεί την εταιρεία από ένα σημαντικό τμήμα της πελατείας της. Γι' αυτό, η εταιρεία κάνει εγκαίρως μια αναπροσαρμογή των στόχων της και κατευθύνει πια τις πωλήσεις της προς τους ηλεκτρολόγους – εγκαταστάτες που έχουν αναλάβει τον εξηλεκτισμό της χώρας. Την εποχή αυτή αρχίζει σταδιακά η είσοδος στην εταιρεία της δεύτερης γενιάς επιχειρηματιών. Με πανεπιστημιακή μόρφωση και όρεξη για δουλειά ανοίγουν νέους ορίζοντες στην οικογενειακή επιχείρηση .Στην δεκαετία του '60 αρχίζουν νέες συνεργασίες με μεγάλους οίκους του εξωτερικού, αναπτύσσεται τμήμα φωτισμού, δημιουργούνται τα πρώτα υποκαταστήματα και ολοκληρώνεται το κτίριο της Κεντρικής Αποθήκης στον Βοτανικό .Στις δεκαετίες '70 και '80 συνεχίζεται η αλματώδης ανάπτυξη του δικτύου πωλήσεων, ιδρύονται νέα υποκαταστήματα, τόσο στο Λεκανοπέδιο όσο και σε όλες τις μεγάλες πόλεις της χώρας, και ξεκινάει η μηχανογράφηση.

Στην δεκαετία του '90 κατασκευάζεται στην Πάτρα το Κτίριο Διοίκησης Δυτικής Ελλάδας και στην Κηφισιά επί της εθνικής οδού, το κτίριο που θα στεγάσει την Γενική Διοίκηση της εταιρείας στο ξεκίνημα της νέας χιλιετίας. Επίσης, αγοράζεται μεγάλη έκταση στην περιοχή Αυλώνας για ανέγερση νέας σύγχρονης αποθήκης. Ιδρύονται άλλα δέκα υποκαταστήματα σε όλη την Ελλάδα. Καθοριστική είναι στην περίοδο αυτή και η συμβολή της τρίτης γενιάς επιχειρηματιών, που συμμετέχει πλέον ενεργά στην διοίκηση της εταιρείας.

Τέλος, στο διάστημα της τρέχουσας δεκαετίας η εταιρεία ολοκληρώνει τον εκσυγχρονισμό της αποθήκευσης και της διανομής του υλικού που εμπορεύεται : Στην Αυλώνα ολοκληρώνεται το 2005 η κατασκευή ενός υπερσύγχρονου Κέντρου

Αποθήκευσης και Διανομής συνολικής επιφάνειας περίπου 10.000 τετραγωνικών μέτρων. που αρχίζει να λειτουργεί τον Νοέμβριο του 2005 και συμβάλλει καθοριστικά στην περαιτέρω ανάπτυξη της εταιρείας.

Σήμερα, η εταιρεία ΑΦΟΙ ΚΩΝΣΤΑΝΤΑΚΑΤΟΥ διαθέτει ένα δίκτυο 36 καταστημάτων σε 16 πόλεις. Απασχολεί περισσότερους από 300 εργαζόμενους και ο συνολικός κύκλος εργασιών της ξεπέρασε το 2007 τα 52 εκατομμύρια Ευρώ. Κύριοι τομείς της εμπορικής της δραστηριότητας είναι : Διακόπτες, Φωτιστικά & Λαμπτήρες, Θυροτηλέφωνα, Θυροτηλεοράσεις, Υλικό ΕΙΒ, Καλώδια, Σωλήνες, Κανάλια, Υλικό ράγας, Πίνακες διανομής, Αυτοματισμοί, Χρονοδιακόπτες, Εξαεριστήρες και όλο το ηλεκτρολογικό υλικό που είναι απαραίτητο για την κατασκευή ενός σύγχρονου κτιρίου.

Η εταιρεία πρωτοστατεί στις εξελίξεις ανακαινίζοντας συνεχώς τις εκθέσεις της, επεκτείνοντας το δίκτυο διανομής της και εμπλουτίζοντας την ποικιλία των προϊόντων που εμπορεύεται. Το σύμβολο της εταιρείας είναι τώρα πια γνωστό σε ένα μεγάλο μέρος τόσο των επαγγελματιών όσο και του καταναλωτικού κοινού της χώρας σαν συνώνυμο της ποιότητας, της συνέπειας και της εμπιστοσύνης. Μέσα στα πλαίσια της μεγάλης οικονομικής κρίσης που επηρεάζει στο μέγιστο τον τομέα της οικοδομής και του λιανικού εμπορίου, η εταιρεία «Κωνσταντακάτος» ανασυντάσσεται, προσαρμόζεται στα νέα οικονομικά δεδομένα και προσπαθεί να επιβιώσει σε έναν τομέα που μαστίζεται από την οικονομική και κοινωνική επακόλουθα κρίση.

Ποια είναι όμως η σημερινή κατάσταση της εταιρείας μέσα στην οικονομική κρίση ;Η παρακάτω συνέντευξη του διευθύνοντα συμβούλου της εταιρείας κυρίου Μαρίνου Κωνσταντακάτου θα απαντήσει διεξοδικά σε αυτά τα ερωτήματα.

Συνέντευξη του Διευθύνοντα Συμβούλου της εταιρείας Αφοί Κωνσταντακάτου για την οικονομική κρίση και τις προοπτικές διεξόδου από αυτήν

ΕΡ: Η καλή ποιότητα των υλικών των εγχώρια παραγόμενων προϊόντων αποτελεί προϋπόθεση για την εμπορική τους επιτυχία, η λόγω ανταγωνισμού αποτελεί πλέον «βαρίδι» για τις πωλήσεις;

ΑΠ: Το θέμα της ποιότητας, του CE και αργότερα της υπουργικής απόφασης που έχει να κάνει με την χρηματοδότηση και τον έλεγχο, ήταν πάντα αποδεκτές μέσα στις γραμμές του συνδέσμου, δηλαδή τα μέλη του, προκειμένου να υπάρχει μια καθαρή κατάσταση στην αγορά. Προσωπική μου άποψη πάντα ήταν, πως θέλω να «παίζω» σ' ένα γήπεδο που οι αντίπαλοι να είναι ίσοι. Ώστε από εκεί και πέρα το ποιος θα βάλει καλύτερα το γκολ, έχει να κάνει με το πώς θα ελιχθεί καλύτερα η εταιρεία, με την πολιτική της δηλαδή. Αλλά σαν προϊόντα να είναι ίδια. Σίγουρα η κατάσταση αυτή επηρεάζει την αγορά, γιατί δυστυχώς υπάρχουν και ελληνικά προϊόντα που δεν

τηρούν τις προϋποθέσεις και δεν διαθέτουν τα απαραίτητα πιστοποιητικά. Κι αυτά τα πράγματα πρέπει να λέγονται αν θέλουμε να είμαστε ρεαλιστές, ώστε να τα αντιμετωπίσουμε επιτέλους σωστά και να μην λέμε λόγια μόνο για να εντυπωσιάζουμε. Όλο αυτό το διάστημα λοιπόν, υπήρχαν εταιρείες που λόγω ανταγωνισμού κι επειδή θα ήτανε εξωπραγματική η τελική τιμή τους, δεν μπορούσαν εκ των πραγμάτων τα προϊόντα τους να έχουν την πιστοποίηση που θα έπρεπε. Επειδή γνωρίζω την κατάσταση, δεν το λέω αυτό για να υπερασπιστώ κάποιους, απλά κακά τα ψέματα, θα ήτανε σαν να βγάζανε με τα χέρια τους τα μάτια τους. Θεωρώ ότι ήτανε χρέος της πολιτείας να αναλάβει αυτό το κομμάτι εδώ και πάρα πολλά χρόνια. Ήδη εγώ δώδεκα χρόνια που είμαι στο προεδρείο του συνδέσμου ξέρω ότι έχουν γίνει πάρα πολλές συζητήσεις και με τον ΕΛΟΤ παλιότερα και με το υπουργείο και όλοι μαζί. Δυστυχώς δεν έφεραν κάποιο αποτέλεσμα γιατί πάντα το θέμα του υπουργείου ήταν το οικονομικό κόστος που θα απαιτούσαν οι έλεγχοι αυτοί. Η δική μας η άποψη αντιθέτως - επειδή γνωρίζουμε την αγορά - ήταν πως αν επιβάλλονταν πρόστιμα στα προβληματικά προϊόντα που σίγουρα υπήρχαν, με τα χρήματα αυτά θα μπορούσαν να καλυφθούν τα κονδύλια που απαιτούντο για τους ελέγχους αυτούς. Το να συζητάμε όμως για το παρελθόν, για κάτι που έχει ήδη γίνει και δεν μπορεί να αλλάξει, δεν έχει νόημα για μένα. Το θέμα είναι να αντιμετωπίσουμε ρεαλιστικά τις καταστάσεις επειδή όλοι τις γνωρίζουμε και σε όλες τις πτυχές τους, ώστε από εδώ και πέρα να τις αντιμετωπίσουμε, όπως θα έπρεπε να έχουμε κάνει εδώ και χρόνια: με συνείδηση. Δίνοντας έμφαση στα ελληνικά προϊόντα, τα οποία τώρα είναι πάρα πολύ καλά, από εταιρείες που έχουν κάνει μεγάλες προσπάθειες να είναι ανταγωνιστικές και που πολλές από αυτές μέλη του Συνδέσμου, πραγματοποιούν και εξαγωγές, αποδεικνύοντας έτσι στην πράξη το υψηλό τους επίπεδο.

ΕΡ: Κάποιοι ισχυρίζονται ότι η τωρινή κρίση μπορεί να αποτελέσει αφορμή για να διορθωθούν κάποια κακώς κείμενα, τόσο συνολικά όσο και κλαδικά. Αισιοδοείτε για το μέλλον;

ΑΠ: Το θέμα αυτό που ρωτάτε αφορά και την γενική εικόνα και την κάθε εταιρεία ξεχωριστά.

Με μια τέτοια έλλειψη ρευστότητας στην αγορά δεν μπορώ να ξέρω τι μπορεί ν' αντέξει και πόσο η κάθε επιχείρηση. Είναι ένα πάρα πολύ σημαντικό θέμα αυτό σήμερα, γενικότερα στην Ελλάδα, αλλά και για τις επιχειρήσεις τις δικές μας. Τον τελευταίο ενάμιση χρόνο οι προπληρωμές των προμηθευτών μας γίνονται με την παραγγελία κι ούτε καν με την παράδοση, ενώ η πίστωση χρόνου που δινόταν με τις επιταγές οκτώ και εννέα μηνών, τώρα δεν υπάρχει. Έτσι ολόκληρη η αλυσίδα από τον ηλεκτρολόγο και το κατάστημα μέχρι εμάς, πρέπει να καταλάβει ότι τα πράγματα έχουν αλλάξει. Από την επιτυχία των εταιρειών η μη πάνω στο ζήτημα της ρευστότητας λοιπόν, θα καθοριστεί και η επιβίωση τους, για να μπορέσουν να χρησιμοποιήσουν την κρίση ως εφελτήριο, προκειμένου να αλλάξουν οι καταστάσεις και να έρθουν καλύτερες μέρες. Γιατί βιώνοντας την παρακμή τώρα, όταν θα έρθει η

ακμή ξανά, θα πρέπει να είμαστε προετοιμασμένοι και να μην επαναλάβουμε τα λάθη που μας έφεραν στην τωρινή μας κατάσταση. Άρα ναι μπορεί να μας βγάλει η τωρινή κρίση σε κάτι καλύτερο, αλλά κάτω από ορισμένες προϋποθέσεις.

ΕΡ: Τι θεωρείτε απαραίτητο να γίνει από την μεριά της πολιτείας προκειμένου να στηριχθεί η ελληνική αγορά;

ΑΠ: Να σταματήσει η επιβολή νέων φόρων, τα λεγόμενα χαράτσια στην ελληνική αγορά και να δοθεί μια αχτίδα φωτός κάνοντας προσπάθεια να δοθεί το βάρος στην ανάπτυξη. Δεν μπορεί να γίνει τίποτα, χωρίς να υπάρξει ανάπτυξη. Έχουμε φτάσει στο ναδύρι κι όχι μόνο από αυτό που μας δείχνουν τα νούμερα - που μπορεί να είναι και πλασματικά - αλλά κι από αυτό που εισπράττουμε από την καθημερινή μας επαφή με την αγορά. Άρα πρέπει να μας ενδιαφέρει πως θα επιστρέψουμε στην πραγματική ανάπτυξη κι όχι απλά σ' αυτά που δείχνουν τα νούμερα που θα ανακοινωθούν είτε για την τρόικα, είτε για την ελληνική οικονομία γενικότερα. Την πραγματική εικόνα που αυτή την στιγμή δεν μπορεί να βγει σε νούμερα. Μόνο η πολιτεία μπορεί να το κάνει αυτό και θα πρέπει να μας ακούσει γιατί είμαστε οι μόνοι που γνωρίζουμε πως πραγματικά έχουν τα πράγματα στην αγορά.

ΕΡ: Η ανάπτυξη που επικαλείστε, περνάει απαραίτητα μέσα από τον τομέα των εξαγωγών;

ΑΠ: Εννοείται. Απλά δεν είναι και κάτι που μπορεί να συμβεί τόσο εύκολα όσο μπορεί να ειπωθεί. Το να πραγματοποιήσεις μια εξαγωγή απαιτεί κάποιες προϋποθέσεις. Δηλαδή, στο εξωτερικό τα πράγματα δεν είναι όπως στην Ελλάδα. Κατ' αρχήν, ως προς τις ποσότητες. Δεύτερον, ως προς τις προδιαγραφές που θα πρέπει να πληρούν. Τρίτον, ως προς την υποδομή/υποστήριξη. Το να πας ως «αλεξιπτωτιστής» σε τρεις, τέσσερις, πέντε χώρες και να κάνεις μια-δύο εξαγωγές δεν λέει απαραίτητα κάτι. Το ζήτημα είναι να μπορείς να υποστηρίξεις την συνέχεια που μπορεί να υπάρξει. Γιατί αν σου δοθεί μια μεγαλύτερη παραγγελία κι εσύ δεν μπορείς να ανταποκριθείς, τότε θα υπάρξει πρόβλημα αξιοπιστίας. Και άμα βγεις από μια αγορά είναι πολύ πιο δύσκολο να ξαναμπείς σ' αυτήν. Δυσκολότερο κι από την αρχική προσπάθεια που είχες κάνει. Δεν είναι λοιπόν, κάτι το εύκολο, φυσικά ούτε κι το αδύνατο. Θεωρώ ότι εδώ είναι που πρέπει να υπάρξει μια ανυστερόβουλη, ανεξάρτητη βοήθεια από την πολιτεία, ώστε να στηριχθούν αποτελεσματικά ανά κλάδο και ανά κατηγορία οι εξαγωγές. Το γνωρίζω κι από την εμπειρία μου από την συμμετοχή σε εκθέσεις αλλά και με τις εξαγωγές που έχουμε κάνει ως εταιρεία, πως ως ευρωπαϊκή χώρα ακόμα, έχουμε δυνατότητες για κάτι τέτοιο. Αλλά χρειάζεται να ξεκινήσει άμεσα. Όχι με τους συνηθισμένους ρυθμούς του Δημοσίου, αλλά και τον Ιανουάριο αν είναι δυνατόν.

ΗΛΕΚΤΡΟΛΟΓΟΙ/ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΕΣ/ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ-ΑΔΥΝΑΜΙΑ ΕΚΠΛΗΡΩΣΗΣ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΩΝ

Την ίδια στιγμή εκατοντάδες είναι οι επαγγελματίες που επιλέγουν να μην πληρώνουν το ΤΕΒΕ, συσσωρεύοντας οφειλές μερικών χιλιάδων ευρώ. Όπως αναφέρουν επαγγελματίες του κλάδου στο περιοδικό του κλάδου ΗΛΕΚΤΡΟΛΟΓΟΣ, από τη στιγμή που «πάγωσε» η οικοδομή, έχει μειωθεί τραγικά δική τους δουλειά, με αποτέλεσμα να στηρίζονται αποκλειστικά στα μερεμέτια.

Ο ηλεκτρολόγος κύριος Δανελάκης Αλέκος αναφέρει χαρακτηριστικά: «Δυστυχώς παρατηρείται υποχώρηση της ζήτησης για ηλεκτρολογικό υλικό και φωτισμό, λόγω της μειωμένης οικοδομικής και κατασκευαστικής δραστηριότητας. Τον περασμένο Σεπτέμβριο έφτασα για πρώτη φορά στο σημείο να βγάλω μόλις 50 ευρώ! Η μισή αγορά έχει πεθάνει και εκεί που δουλεύουμε δεν μας πληρώνουν, χρησιμοποιώντας ως δικαιολογία την οικονομική κρίση».

Επίσης ο κύριος Κλάδος Μανόλης με κατάσταση ηλεκτρολογικού υλικού στον Πειραιά προσθέτει ότι έχει φτάσει στο σημείο, όπως και εκατοντάδες άλλοι συνάδελφοί του, να μην πληρώνει το ΤΕΒΕ, επισημαίνοντας ότι σήμερα έχει οφειλές που ξεπερνούν τις 12.000 ευρώ.

Ειδικά όσα καταστήματα ασχολούνται με το λιανικό εμπόριο και τον κλάδο των οικοδομών βρίσκονται σε δυσχερή θέση και τα χρέη τους αυξάνονται χωρίς να υπάρχει δουλειά. Η ραγδαία μείωση του τζίρου, σε συνδυασμό με την μη ύπαρξη πίστωσης από τους προμηθευτές και την μη χρηματοδότηση από τις τράπεζες, έχει φέρει τον κλάδο της αγοράς ηλεκτρολογικού υλικού σε δυσμενή κατάσταση.

Η μείωση της ζήτησης για εργασία/η επακόλουθη μείωση τιμών

Για το γεγονός ότι οι ηλεκτρολόγοι αναγκάστηκαν να ρίξουν τις τιμές, αναφέρεται ο επαγγελματίας κ. Πουλιέζος Νικόλαος, επισημαίνοντας ότι ακόμη για πολύ μικρά ποσά ο κόσμος κάνει παζάρια, προκειμένου να εξασφαλίσει μερικά ευρώ. Χαρακτηριστικά ο κ. Πουλιέζος σημειώνει: «Υπάρχουν ολόκληρες εβδομάδες που δεν χτυπάει το τηλέφωνο για δουλειά. Με αυτό που βιώνουμε έχουμε απογοητευτεί. Τώρα όσον αφορά τις τιμές δεν συγκρίνονται με αυτές που επικρατούσαν πριν 7 - 8 χρόνια στην αγορά».

Τέλος, από την πλευρά του ο ηλεκτρολόγος κ. Παναγιώτης Βαλιανάτος επισημαίνει ότι την στιγμή που επαγγελματίες πληρώνονται με εξαιρετικά μειωμένες τιμές, αναγκάζονται όλοι μετά οι επαγγελματίες να ρίχνουν τις τιμές, προσθέτοντας επίσης ότι ορισμένοι προσπαθούν να φτιάξουν μόνοι τους ότι μπορούν, προκειμένου να αποφύγουν τους ηλεκτρολόγους.

Ο μόνος τομέας που κινείται σε κάπως ικανοποιητικά επίπεδα για την εποχή είναι αυτός του ηλεκτρολογικού υλικού για πλοία. Εκεί υπάρχει μια ζήτηση και πωλήσεις που δεν κυμαίνονται στα πλαίσια που προϋπήρχαν της κρίσης, παρόλαυτα υπάρχει ικανοποιητική κίνηση και πωλήσεις για την εποχή της οικονομικής κρίσης που διέππει την αγορά.

Ας δούμε όμως παρακάτω την θετική πλευρά της ελληνικής οικονομίας εν μέσω κρίσης. Να δούμε ποιες επιχειρήσεις παραμένουν ισχυρές εν μέσω κρίσης και αποτελούν φωτεινά παραδείγματα για τις υπόλοιπες έτσι ώστε να ακολουθήσουν τον ίδιο δρόμο.

ΟΙ ΙΣΧΥΡΟΙ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΕΝ ΜΕΣΩ ΚΡΙΣΗΣ

Υπάρχουν όμως επιχειρήσεις που ανθούν μέσα στην κρίση. Ποιές είναι αυτές που δίνουν το φωτεινό παράδειγμα εξόδου από την μεγάλη οικονομική κρίση που είναι συνυφασμένη με το εμπόριο και την επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα.

Σε κυκλοφορία τέθηκε από τον Ιούλιο του 2013, η έκδοση της DIRECTION, «ΟΙ ΙΣΧΥΡΟΙ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ 2013», που παρουσιάζει οικονομικά στοιχεία των κορυφαίων σε κύκλο εργασιών, επιχειρήσεων. Ποια είναι η πραγματική εικόνα της ελληνικής οικονομίας; Πόσο φαίνεται να αντέχουν οι επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στην ελληνική αγορά; Ποιοι κλάδοι της αγοράς ανθίστανται σθεναρά; Ποιοι κλάδοι ασθενούν; Ποιες είναι οι εταιρείες που δίνουν ώθηση στην ελληνική οικονομία και πόσο έχουν μεταβληθεί τα οικονομικά τους μεγέθη;

Όλα τα παρακάτω απαντώνται στην έκδοση της DIRECTION, «ΟΙ ΙΣΧΥΡΟΙ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ 2013» που κυκλοφόρησε τον Ιούλιο 2013 για δεύτερη συνεχόμενη χρονιά. Πρόκειται για την παρουσίαση των οικονομικών στοιχείων από τους δημοσιευμένους ισολογισμούς του 2011, την επεξεργασία των οποίων ανέλαβε η DIRECTION BUSINESS REPORTS, των 500 πρώτων επιχειρήσεων σε κύκλο εργασιών και των 100 αντίστοιχων σε κέρδη προ φόρων. Επίσης, παρουσιάζονται τα αποτελέσματα από τους ισολογισμούς του 2012 των 250 μεγαλύτερων επιχειρήσεων βάσει κύκλου εργασιών και των 50 πιο κερδοφόρων βάσει κερδών προ φόρων, δίνοντας την πιο επικαιροποιημένη εικόνα για την καρδιά της ελληνικής οικονομίας.

Ο κλάδος του εμπορίου κατέλαβε την πρώτη θέση από πλευράς συμμετοχών των επιχειρήσεων στις 500 μεγαλύτερες εταιρείες με βάση τον τζίρο για το οικονομικό έτος 2011. Σύμφωνα με τη βάση δεδομένων της Direction Business Reports, ο εμπορικός κλάδος κάλυψε το 40% του συνόλου των εταιρειών με 200 επιχειρήσεις, εκ των οποίων οι 11 ήταν εισηγμένες στο Χρηματιστήριο Αθηνών και μη εισηγμένες ήταν οι υπόλοιπες 189. Ο κλάδος των υπηρεσιών κάλυψε το 30,60% με 153 επιχειρήσεις, εκ των οποίων οι 116 ήταν μη εισηγμένες και 37 εταιρείες έχουν

εισαχθεί στο χρηματιστήριο. Ο κλάδος της βιομηχανίας βρέθηκε στην 3η θέση με ποσοστό 29,40% επί του συνόλου των εταιρειών.

Ο ΚΛΑΔΟΣ ΤΟΥ ΕΜΠΟΡΙΟΥ

Οι εταιρείες από τον υποκλάδο των φαρμάκων - καλλυντικών - απορρυπαντικών κατέλαβαν την πρώτη θέση στον κλάδο του εμπορίου, αφού 54 εταιρείες πλασαρίστηκαν στο top 500 με τους υψηλότερους τζίρους για το 2011. Ακολούθησαν 2 υποκλάδοι με τον ίδιο αριθμό εταιρειών (23) που είναι οι εταιρείες καυσίμων - λιπαντικών και υγραερίου, ενώ και οι εταιρείες σουπερμάρκετ παρέμειναν στους πρωταγωνιστές και το οικονομικό έτος 2011. Με ποσοστό 3,40% επί του συνόλου των εταιρειών στον κλάδο του εμπορίου βρέθηκαν οι εταιρείες που εκπροσωπούσαν τον κλάδο των μεταφορικών μέσων και των ανταλλακτικών, παρά το γεγονός ότι το κόστος μεταφοράς παραμένει υψηλό στη χώρα μας. Οι εταιρείες τροφίμων ανήλθαν συνολικά σε 13 και αντιστοιχούσαν στο 2,60% επί του συνόλου των επιχειρήσεων στον εμπορικό κλάδο. Αμέσως μετά με 10 εταιρείες πλασαρίστηκε ο υποκλάδος των διαφόρων ειδών, για να ακολουθήσουν οι εταιρείες που δραστηριοποιούνται στο χώρο των ηλεκτρονικών υπολογιστών και τις μηχανές γραφείου. Οι εταιρείες από το χώρο του ηλεκτρονικού και ηλεκτρολογικού υλικού ανήλθαν σε 10 με ποσοστό 2% και ακολούθησαν οι εταιρείες ένδυσης και υπόδησης, παρά το μεγάλο αριθμό πτωχεύσεων που πλήττει τις εταιρείες και έχει κορυφωθεί την δετία της εγχώριας ύφεσης (2008-2013). Ακολούθησαν εταιρείες από τα μέταλλα, τις οικιακές επαγγελματικές συσκευές, τα χημικά και τα πολυκαταστήματα.

Οι μεγαλύτερες επιχειρήσεις το 2013

Ο κλάδος των εταιρειών διύλισης πετρελαίου που εκπροσωπείται στη χώρα μας από δύο επιχειρήσεις (Ελληνικά Πετρέλαια, Motor Oil) κατέκτησε την πρώτη και δεύτερη θέση, με διαφορά από τις υπόλοιπες, στη λίστα των 250 μεγαλύτερων ελληνικών επιχειρήσεων το 2013, σύμφωνα με τον κύκλο εργασιών. Είναι αξιοσημείωτο ότι και τα Ελληνικά Πετρέλαια και η Motor Oil κατέγραψαν αύξηση του τζίρου τους αντίστοιχα κατά 15,22% και 15,31% το 2012 σε σύγκριση με το οικονομικό έτος του 2011. Στην 3η θέση της λίστας συμπεριλήφθηκε η ΔΕΗ με ποσοστιαία αύξηση 13,66% και αμέσως μετά είχαμε την παρουσία της διαχειρίστριας εταιρείας του ηλεκτρικού ρεύματος ΛΑΓΗΕ με υστέρηση κατά 12,59% του κύκλου εργασιών το 2013 σε σύγκριση με το 2012. Η Τράπεζα της Ελλάδος, σύμφωνα με τον κατάλογο των μεγαλύτερων ελληνικών επιχειρήσεων, βρέθηκε στην 5η θέση και αμέσως μετά είχαμε τον ΟΠΑΠ. Η Eurobank είναι η πρώτη εμπορική τράπεζα που καταλαμβάνει την 7η θέση, για να ακολουθήσει η Εθνική Τράπεζα, η Alpha Bank και η Τράπεζα Πειραιώς. Να υπενθυμίσουμε ότι οι τρεις τελευταίες τράπεζες διατήρησαν τις διοικήσεις τους μετά την ανακεφαλαιοποίηση του Ιουνίου ενώ στη

Eurobank η διοίκηση τοποθετήθηκε από το Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας. Η εμπορική εταιρεία ΕΚΟ ΑΒΕΕ που δραστηριοποιείται στους κλάδους καυσίμων, λιπαντικών και υγραερίων κατετάγη στην 11η θέση, για να ακολουθήσει η ΔΕΠΑ και η εταιρεία Coral από τον κλάδο των καυσίμων. Η κάθετη πτώση της εγχώριας ζήτησης έχει επηρεάσει τις εμπορικές επιχειρήσεις που σημείωσαν πτώση του τζίρου τους και ανάλογη εικόνα αναμένεται να εμφανισθεί και όταν ολοκληρωθεί η τρέχουσα οικονομική χρήση. Στην πρώτη εικοσάδα των επιχειρήσεων με τον υψηλότερο κύκλο εργασιών συμπεριλήφθησαν ο ΟΤΕ, η ΑΒ Βασιλόπουλος, η Cosmote, η Mamidoil Jet oil, η Σκλαβενίτης, η ΔΕΔΔΗΕ και η Αιγαίον Όιλ. Θα πρέπει να διευκρινιστεί ότι δεν είχε βρεθεί ο ισολογισμός έτους 2012 μέχρι και τα τέλη Ιουλίου για την εταιρεία Μαρινόπουλος που ασφαλώς και θα άλλαζε τη σειρά. **DIRECTION, «ΟΙ ΙΣΧΥΡΟΙ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ 2013»**

Οι πλέον κερδοφόρες επιχειρήσεις το 2013

Στην κορυφή των πιο κερδοφόρων ελληνικών επιχειρήσεων με βάση τα κέρδη προ φόρων και για το 2013 βρέθηκε ο ΟΠΑΠ, που αυτή την περίοδο είναι σε πλήρη εξέλιξη η ιδιωτικοποίησή του. Ακολούθησε η Cosmote, θυγατρική του ΟΤΕ, που ανήκει στο γερμανικό όμιλο της Deutsche Telekom. Στην τρίτη θέση των πιο κερδοφόρων επιχειρήσεων για την παρελθούσα χρήση συναντούμε την Τράπεζα της Ελλάδος, που αποτελεί την εποπτική αρχή του τραπεζικού συστήματος. Την πρώτη πεντάδα συμπληρώνει η κατασκευαστική εταιρεία Άκτωρ και τα Ελληνικά Πετρέλαια. Αξίζει να σημειωθεί ότι η ιδιωτικοποίηση των Ελληνικών Πετρελαίων έχει μετατεθεί πλέον για το α' εξάμηνο του 2014. Ακολουθεί στην 6η θέση η εταιρεία Motor Oil συμφερόντων της οικογένειας Β. Βαρδινογιάννη, ενώ στην 7η θέση βρέθηκε η ΔΕΣΦΑ, η οποία βρίσκεται και στην κορυφή της επικαιρότητας μετά τη συμφωνία με τους Αζέρους για τον αζέρικο αγωγό φυσικού αερίου TAP που θα περάσει και από την Ελλάδα. Στις πιο κερδοφόρες επιχειρήσεις και το 2013 ήταν η ΔΕΠΑ, ενώ την πρώτη δεκάδα συμπληρώνουν το Διεθνές Αεροδρόμιο Αθηνών «Ελευθέριος Βενιζέλος» και το κατάστημα παιχνιδιών Jumbo. **DIRECTION, «ΟΙ ΙΣΧΥΡΟΙ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ 2013»**

Αύξηση 3% κερδών για τη Schneider Electric

Στον τομέα που εστιάζουμε την έρευνά μας και πιο εξειδικευμένα όσον αφορά την Schneider electric, η κατάσταση για το 2013 διαμορφώθηκε ως εξής :Κατά 3% αυξημένα εμφανίστηκαν τα κέρδη της Schneider Electric για το σύνολο του 2013, με τον όμιλο να αναμένει για το 2014 μονοψήφια αύξηση των πωλήσεων του και σταθερά ή οριακά ενισχυμένο περιθώριο EBITDA. Ειδικότερα, τα κέρδη της εταιρείας για το 2013 διαμορφώθηκαν σε 1,84 δις. Ευρώ από 1,81 δις ευρώ ένα χρόνο νωρίτερα, με τα προσαρμοσμένα κέρδη ανά μετοχή να διαμορφώνονται σε 3,73 ευρώ αυξημένα κατά 11% σε σχέση με το 2012. Για το 3ο τρίμηνο, οι πωλήσεις της

γαλλικής εταιρείας διαχείρισης ενέργειας διαμορφώθηκαν σε 6,44 δις ευρώ ,ενώ για το σύνολο του έτους κατέγραψαν αύξηση της τάξεως του 7% και ανήλθαν σε 23,95 δις ευρώ ,από 22,345 δις ευρώ ένα χρόνο νωρίτερα.

VI. SCHNEIDER ELECTRIC ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

Και μια και αναφερθήκαμε στην εταιρεία Schneider electric ακριβώς παραπάνω, πάμε σε αυτό το κεφάλαιο να αναλύσουμε εκτενέστερα μια από τις μεγαλύτερες εταιρείες του κλάδου ,να δούμε απόψεις στελεχών της και συνεργατών της εν μέσω κρίσης και στην συνέχεια να δούμε τις ενέργειες της εταιρείας για την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης και για την απόκτηση ενός μεγαλύτερου μεριδίου στην αγορά ηλεκτρολογικού υλικού στην χώρα μας.

Η Schneider Electric είναι μια μεγάλη εταιρεία στον κλάδο του ηλεκτρολογικού υλικού, είναι από τους ειδικούς παγκοσμίως στη διαχείριση της ηλεκτρικής ενέργειας. Στην ελληνική αγορά, η εταιρεία δραστηριοποιείται για πάνω από 40 χρόνια με εμπορική, αλλά και βιομηχανική δραστηριότητα, με κέντρα πωλήσεων στην Αθήνα, στη Θεσσαλονίκη και στην Πάτρα, καθώς και μία βιομηχανική μονάδα έρευνας στα Οινόφυτα Βοιωτίας.

Στην συνέντευξη που παραχώρησε στο περιοδικό Ηλεκτρολόγος στον κύριο Πάνο Κατσαχνιά, ο Εμπορικός Διευθυντής του Δικτύου Διανομής και Τομέα Life Space της εταιρείας Schneider Electric, μίλησε τόσο για τον τομέα των ολοκληρωμένων λύσεων ενεργειακής διαχείρισης, την πορεία της ίδιας της εταιρείας όλα αυτά τα χρόνια, όσο και για το αντικείμενο του τομέα Διανομής και Life Space της εταιρείας. Η κύρια άποψη που κυριαρχεί στην παρακάτω συνέντευξη του κυρίου Λοβέρδου είναι ότι μέσα από την οικονομική κρίση η αγορά αλλάζει ,μετασχηματίζεται και όποια εταιρεία προσαρμοστεί καλύτερα και ακολουθήσει τις εξελίξεις θα μπορέσει να επιβιώσει και να αποκτήσει μεγαλύτερο μερίδιο στην μελλοντική 'πίτα' της αγοράς ηλεκτρολογικού υλικού.

Ποια είναι η Schneider Electric, με τι ασχολείται, ποια η θέση της στην Ελλάδα;

Η Schneider Electric είναι από τους ειδικούς παγκόσμια στη διαχείριση της ηλεκτρικής ενέργειας. Με παρουσία σε περισσότερες από 100 χώρες, σκοπός μας είναι να προσφέρουμε ολοκληρωμένες λύσεις ενεργειακής διαχείρισης σε διάφορα τμήματα της αγοράς, όπως της ενέργειας και των υποδομών, του βιομηχανικού και κτιριακού αυτοματισμού, των data centers και δικτύων καθώς και του κτιρίου και της κατοικίας.

Στην ελληνική αγορά, η Schneider Electric είναι παρούσα περισσότερα από 40 χρόνια με εμπορική, αλλά και βιομηχανική δραστηριότητα. Η εμπορική μας δραστηριότητα έχει κέντρα πωλήσεων στην Αθήνα, στη Θεσσαλονίκη και στην

Πάτρα, ενώ η βιομηχανική δραστηριότητα πραγματοποιείται στη μονάδα έρευνας – ανάπτυξης και παραγωγής που διατηρούμε στα Οινόφυτα Βοιωτίας για μετασχηματιστές διανομής ελαίου (πρώην ΕΛΒΗΜ)

Με περισσότερους από 220 εργαζόμενους στην Ελλάδα, όραμα μας είναι να βοηθάμε επιχειρήσεις και οργανισμούς να αξιοποιούν στο μέγιστο την ενέργειά τους ώστε να επιτυγχάνουν περισσότερα αξιοποιώντας όσο το δυνατόν λιγότερους από τους πεπερασμένους πόρους του πλανήτη μας.

Όντας μία μεγάλη πολυεθνική με τοπική παρουσία, πώς σας έχει επηρεάσει η υπάρχουσα κατάσταση/κρίση και πώς την αντιμετωπίζετε;

Όπως έχει επανειλημμένα τονίσει ο Marc Pelletier, πρόεδρος και διευθύνων σύμβουλος, βρισκόμαστε στην Ελλάδα και θα είμαστε και στο μέλλον. Σαφώς το οικονομικό περιβάλλον στο οποίο κινούμαστε είναι δυσμενές και ενέχει πολλούς επιχειρηματικούς κινδύνους. Ωστόσο, η Schneider Electric έχει επιλέξει να αντιμετωπίζει το μέλλον με αισιοδοξία και να αναζητά τις ευκαιρίες που προκύπτουν στην αγορά. Τη δύσκολη αυτή περίοδο όλοι μας είμαστε πιο ευαισθητοποιημένοι για την επίτευξη των στόχων της εταιρίας και δουλεύουμε πιο εντατικά για αυτούς.

Παράλληλα, τόσο σε παγκόσμιο όσο και σε τοπικό επίπεδο φροντίζουμε για τη συνεχή μας βελτίωση και γι' αυτό δε σταματάμε να επενδύουμε στην εξυπηρέτηση των πελατών μας, αλλά και στην ανάπτυξη των ανθρώπων μας.

Η Διεύθυνση Διανομής και Life Space της εταιρίας με τι ασχολείται. Θέλετε να μας πείτε δυο λόγια για τη δική σας ομάδα;

Η ομάδα μας ασχολείται με τρεις βασικές δραστηριότητες:

Τη διαχείριση της προσφοράς προϊόντων και λύσεων του χώρου που ζούμε (Life Space). Σ' αυτή την περίμετρο εντάσσονται όλα τα προϊόντα και οι λύσεις που αλληλεπιδρούν με το χρήστη, προκειμένου να διασφαλιστεί η αποτελεσματική χρήση της ενέργειας στο χώρο της εργασίας ή στην κατοικία. Το εύρος της προσφοράς της Schneider Electric στο κομμάτι αυτό περιλαμβάνει διακοπτικό υλικό, συστήματα διαχείρισης καλωδίων, ανιχνευτές κίνησης/παρουσίας, αλλά και συστήματα αυτοματοποίησης ελέγχου κτηρίων και κατοικιών όπως το σύστημα τεχνολογίας KNX, και πολλά ακόμα.

Τη διαχείριση της συνεργασίας με το επίσημο δίκτυο διανομής των προϊόντων μας. Στο δίκτυο αυτό εντάσσονται μεγάλοι διανομείς της ελληνικής αγοράς, που συνεργάζονται μαζί μας, για να εξασφαλίσουν τα εξής: τη διαθεσιμότητα των προϊόντων μας εκεί που οι τελικοί χρήστες δραστηριοποιούνται επαγγελματικά, μέσα από τη βελτιστοποίηση της εφοδιαστικής αλυσίδας, την απαραίτητη τεχνική υποστήριξη για τη δημιουργία προστιθέμενης αξίας, μέσα από την επιλογή των κατάλληλων προϊόντων από το σύνολο της προϊοντικής προσφοράς του καταλόγου

μας και τέλος τη διασφάλιση της χρηματοοικονομικής ρευστότητας, μέσα από τη συνετή εμπορική πολιτική που θα εφαρμόζουν.

Και τέλος με την επικοινωνία με τους τελικούς χρήστες ηλεκτρολόγους εγκαταστάτες και επαγγελματίες της αγοράς του ηλεκτρολογικού υλικού. Η επικοινωνία αυτή στηρίζεται σε δύο βασικούς πυλώνες:

Στη συστηματική συνεργασία με τους επαγγελματικούς συνδέσμους των ηλεκτρολόγων εγκαταστατών, για τη συνεχή επιμόρφωση και ενημέρωση των μελών τους στις σύγχρονες τάσεις της αγοράς, αλλά και στις νέες τεχνολογίες και τα προϊόντα που αναπτύσσουμε.

Στο σχήμα ανταμοιβής αφοσίωσης των επαγγελματιών, που προτιμούν τα προϊόντα μας. Θα ήθελα να σημειώσω εδώ ότι η Schneider Electric είναι η μόνη εταιρεία του κλάδου που συστηματικά τα τελευταία χρόνια προσπαθεί να οργανώσει και να λειτουργήσει ένα σχήμα ανταμοιβής αφοσίωσης, που με τρόπο οργανωμένο και διαφανή να ανταμείβει τον επαγγελματία για ένα ευρύ φάσμα προϊόντων που προτιμά και ανάλογα προς την αξία των αγορών του.

Ποια είναι το ανταγωνιστικό πλεονέκτημα της Schneider Electric στο κομμάτι με το οποίο ασχολείστε; Τι σας διαφοροποιεί σε σχέση με τον ανταγωνισμό;

Είναι τρεις οι παράγοντες που μας διαφοροποιούν από τον ανταγωνισμό μας στην Ελληνική αγορά:

Καταρχήν το εύρος της προσφοράς μας, είναι αυτή τη στιγμή μοναδικό. Η Schneider Electric προσφέρει προϊόντα και λύσεις από το μετασχηματιστή μέσης τάσης, μέχρι την τελευταία πρίζα μιας εγκατάστασης, που εξασφαλίζουν ποιοτική παροχή ενέργειας στους χρήστες κι από το BMS ενός κτηρίου, μέχρι τον ανιχνευτή κίνησης σε κάποιο κοινόχρηστο χώρο, που εξασφαλίζουν εξοικονόμηση ενέργειας σε κάθε τμήμα της εγκατάστασης. Ο δεύτερος παράγοντας που συνεισφέρει στη διαφοροποίησή μας, έχει να κάνει με το συνεργατική μας προσέγγιση. Προσπαθούμε να διαμορφώσουμε συνθήκες επικοινωνίας με τους συνεργάτες μας, όπου θα μοιραζόμαστε τις προτεραιότητές μας και θα διαμορφώνουμε από κοινού συνθήκες αμοιβαίου κέρδους. Μοιραζόμαστε στοιχεία για τις τάσεις και τα βασικά στοιχεία της αγοράς και συζητάμε την πορεία της συνεργασίας μας, με όλη την κοινότητα των συνεργατών μας, αλλά και με τον καθένα ξεχωριστά. Δε βλέπουμε δηλαδή το ρόλο μας ως ενός απλού προμηθευτή υλικών. Θεωρούμε ότι είναι δουλειά μας να ενημερώσουμε για τις τάσεις που βλέπουμε στην αγορά και να εκπαιδεύσουμε τους συνεργάτες μας στη χρήση σύγχρονων εργαλείων για την αποτελεσματικότερη εξυπηρέτηση των τελικών χρηστών.

Ο τρίτος παράγοντας έχει να κάνει με την οπτική μας. Εστιάζουμε κυρίως στην ευκαιρία που παρουσιάζεται μέσα από την κρίση και στα στοιχεία που μπορούμε να επηρεάσουμε με τη δράση μας. Στη σημερινή συγκυρία, εξακολουθούμε να είμαστε η μοναδική πολυεθνική του χώρου με μια μεγάλη μονάδα παραγωγής στην Ελλάδα,

που δεν κατασκευάζει απλώς μετασχηματιστές, αλλά έχει και τοπική ομάδα έρευνας και ανάπτυξης παράγοντας και νέα τεχνολογία.

Νομίζω ότι πολλοί είναι οι συντελεστές της αγοράς που ασχολούνται με τη «σκοτεινή» πλευρά της επικαιρότητας, που όμως δεν βρίσκεται μέσα στη σφαίρα επιρροής τους και επομένως δεν μπορεί να επηρεασθεί από αυτούς. Σήμερα λοιπόν που οι ενδείξεις συγκλίνουν στην κατεύθυνση της μέτρησης και της εξοικονόμησης ενέργειας, πόσοι διατυπώνουν σχετικά μηνύματα προς την αγορά; Σήμερα που η αγορά της οικοδομής έχει οριστικά μεταλλαχθεί, πόσοι εκπαιδεύουν την αγορά για να περάσει στην εποχή της ανακαίνισης και της αναβάθμισης των υφιστάμενων κατοικιών; Και τέλος, σήμερα που το κόστος λειτουργίας είναι μια νέα πρόκληση, που εμφανίζεται μετά την αγορά του προϊόντος ή του εξοπλισμού, πόσοι είναι έτοιμοι να απαντήσουν; Η Schneider Electric βρίσκεται εδώ με απαντήσεις σε όλες αυτές τις προκλήσεις.

Μας μιλήσατε για εξοικονόμηση ενέργειας. Πόσο σημαντικό είναι το κομμάτι αυτό και για τον ηλεκτρολόγο;

Είπαμε και προηγουμένως ότι στη εταιρεία μας επιλέγουμε να βλέπουμε μέσα από την κρίση τα θετικά που θα μας κάνουν να συνεχίσουμε να προχωράμε μπροστά. Η ανάγκη για εξοικονόμηση ενέργειας είναι ένας στόχος που είχε αρχίσει να μας απασχολεί ήδη στο παρελθόν, ωστόσο η κρίση ανέδειξε την εξοικονόμηση ως μία βασική πλέον ανάγκη και βλέπουμε ότι όλο και περισσότερες εταιρίες, βιομηχανίες αλλά και νοικοκυριά αναζητούν πιο εντατικά τρόπους για να την επιτύχουν.

Θεωρούμε λοιπόν ότι και για τον ηλεκτρολόγο η εξοικονόμηση ενέργειας μπορεί να αποτελέσει μία επιχειρηματική ευκαιρία που αν καταφέρει να την διαγνώσει και να προτείνει τους τρόπους επίτευξής της στον πελάτη μπορεί να του αποφέρει μεγαλύτερη προστιθέμενη αξία. Επιπλέον, σε μία περίοδο που η ανοικοδόμηση φθίνει κατά πολύ, παρατηρούμε ότι ένα κομμάτι που εξακολουθεί να κινείται είναι αυτό των ανακαινίσεων. Εδώ πιστεύουμε ότι ο ηλεκτρολόγος θα πρέπει να παίξει έναν καθοριστικό ρόλο προτείνοντας και εξηγώντας τα πλεονεκτήματα μίας ηλεκτρολογικής αναβάθμισης μίας κατοικίας ή ενός κτιρίου για τον τελικό του πελάτη, εκτός από τις συνήθεις ανακαινίσεις κουφωμάτων, μονώσεων κτλ. Η Schneider Electric προσπαθώντας να βοηθήσει τους ηλεκτρολόγους να αναπτύξουν τη δραστηριότητα αυτή, βρίσκεται πάντοτε κοντά τους τόσο σε επίπεδο τεχνικής κατάρτισης, όπως εξηγήσαμε μέσω παρουσιάσεων νέων πρακτικών και κινήτρων, αλλά και μέσω ενημέρωσης του ίδιο του κοινού για την αξία και τα πλεονεκτήματα της εξοικονόμησης ενέργειας.

Ποιές προοπτικές ανάπτυξης του κλάδου αυτού βλέπετε ότι υπάρχουν; Ποιοι είναι οι στόχοι της εταιρίας στο κομμάτι αυτό και πώς θα τους επιτύχετε;

Στη Schneider Electric θεωρούμε ότι μέσα από την κρίση η αγορά μετασχηματίζεται. Η εξοικονόμηση ενέργειας και οι διάφορες περιοχές της αγοράς που αναπτύσσονται

γύρω απ' αυτήν, αποτελούν τη μεγάλη αλλαγή στον κλάδο και τη νέα μεγάλη ευκαιρία. Πρέπει λοιπόν να δουλέψουμε συνεργατικά με όλους τους εμπλεκόμενους στην αγορά του ηλεκτρολογικού υλικού, ώστε να δημιουργήσουμε, με αφορμή αυτή την ευκαιρία, την αγορά όπου θα διακινηθεί η προστιθέμενη αξία μας, για τη μέτρηση, τον έλεγχο, τη βελτιστοποίηση της χρήσης και τελικά την εξοικονόμηση ενέργειας και χρημάτων. Πιστεύουμε ότι μόνο από κοινού και με σωστή συνεννόηση με τους συνεργάτες και τους πελάτες μας μπορούμε να επιτύχουμε θετικά αποτελέσματα στον κλάδο για όλες τις εμπλεκόμενες πλευρές.

Ως μία εταιρία με μακρόχρονη πορεία στο χώρο και με μεγάλη δυναμική στην πρόταση των κατάλληλων λύσεων, υιοθετεί ένα όραμα για το μέλλον του κλάδου που στηρίζεται στις καλύτερες σχέσεις. Οι άνθρωποί μας εργάζονται σκληρά για την καλύτερη εξυπηρέτηση και υποστήριξη όλων των αναγκών των πελατών μας με σαφή στόχο την πρώτη θέση στην αγορά ως προμηθευτής ολοκληρωμένων λύσεων ενεργειακής διαχείρισης.

Για την επίτευξη του στόχου αυτού δεσμευόμαστε ότι θα συνεχίσουμε να εργαζόμαστε το ίδιο σκληρά και τα επόμενα χρόνια και να επενδύουμε στην οικοδόμηση ενός συνεργατικού μοντέλου, με τον πελάτη στο επίκεντρο και με πολλαπλά οφέλη για όλους όσους επιλέγουν τη Schneider Electric ως το βασικό τους συνοδοιπόρο

Schneider Electric και προσωπικό

Η Schneider Electric, με περισσότερα από 45 χρόνια στην ελληνική αγορά, προσφέρει προϊόντα, εξοπλισμούς και υπηρεσίες που συνθέτουν λύσεις για τις αγορές της Ενέργειας και των Έργων Υποδομής, της Βιομηχανίας, των Data Centers, & Δικτύων, του Κτιρίου και της Κατοικίας εταιρεία χρησιμοποιεί ποικίλους τρόπους για να υπενθυμίζει το κεντρικό όραμά της και να εμπνέει τους εργαζομένους της. Πιο συγκεκριμένα, στα κεντρικά γραφεία και το εστιατόριο του εργοστασίου υπάρχουν αφίσες με φωτογραφίες τις οποίες έχουν τραβήξει οι ίδιοι οι υπάλληλοι, έπειτα από εσωτερικό διαγωνισμό φωτογραφίας, από έργα που έχουν διεκπεραιώσει. Ακόμα, η εταιρεία διοργανώνει ποικίλες δραστηριότητες που βοηθούν τους εργαζομένους να μοιραστούν ευχάριστες εμπειρίες εντός και εκτός του χώρου εργασίας τους και να δεθούν περισσότερο μεταξύ τους. Ενδεικτικά παραδείγματα δραστηριοτήτων του προσωπικού είναι το paint-ball, το μπόουλινγκ, η επίσκεψη στο Πλανητάριο αλλά και το τουρνουά στο τάβλι. Επίσης, διοργανώνονται και δραστηριότητες όπως μαθήματα χορού στα κεντρικά γραφεία της εταιρείας, «ημέρα στο πάρκο» όπου οι εργαζόμενοι κάνουν ποδηλασία ή τζόγκινγκ, ενώ πραγματοποιούνται και εκδηλώσεις, όπως ενημερωτικές ομιλίες από διαιτολόγους ή μη κυβερνητικές οργανώσεις για τη σωστή διατροφή και την υγεία καθώς και υγιεινά πρωινά με φρέσκα φρούτα, χυμούς και μπάρες δημητριακών στο εστιατόριο των γραφείων.

Η εταιρεία δίνει επίσης ιδιαίτερη έμφαση στην εξισορρόπηση επαγγελματικής και προσωπικής ζωής των εργαζομένων της. Πιο συγκεκριμένα, η Schneider Electric προσφέρει σε όλους τους εργαζομένους της είκοσι πέντε ημέρες άδεια ανά έτος σε

όσους συμπληρώνουν πέντε χρόνια υπηρεσίας, πέντε ημέρες επιπλέον άδεια γάμου, τρεις ώρες άδεια μετ' αποδοχών κατά την ονομαστική τους εορτή και μία ημέρα άδεια μετ' αποδοχών σε όλες τις γυναίκες για την πραγματοποίηση τεστ ΠΑΠ.

Παρέχει ιδιωτικό ιατροφαρμακευτικό και συνταξιοδοτικό πρόγραμμα, δώρο γάμου, διατακτικές τα Χριστούγεννα και το Πάσχα, ειδικό επίδομα σε όλους τους εργαζομένους που δημιουργούν την πρώτη τους κατοικία είτε ως χρηματικό ποσό (1.700 ευρώ) είτε ως παροχή σε ηλεκτρολογικό υλικό εμπορίας της εταιρείας, επίδομα για ιδιωτικό βρεφονηπιακό σταθμό (1.700 ευρώ για κάθε παιδί ετησίως), επίδομα σπουδαστών για τους γονείς που τα παιδιά τους σπουδάζουν σε ΤΕΙ-ΙΕΚ, Ανώτερες Επαγγελματικές Σχολές ή σε Ανώτατες Σχολές (565-920 ευρώ για κάθε παιδί ετησίως). Ακόμη, για τους γονείς όλων των εργαζομένων που τα παιδιά τους φοιτούν στο νηπιαγωγείο, το Δημοτικό και το Γυμνάσιο/Λύκειο/ΕΠΑΛ καταβάλλονται κάθε Σεπτέμβριο βοηθήματα 75, 135 και 160 ευρώ αντίστοιχα. Για τους αριστούχους μαθητές/σπουδαστές (παιδιά εργαζομένων) καταβάλλεται επιπλέον χρηματικό ποσό, το οποίο κυμαίνεται ανάλογα με το επίπεδο φοίτησης από 492 έως 565 ευρώ. Τέλος, σε όλους τους εργαζομένους του εργοστασίου και στους εργαζομένους του υποκαταστήματος της Θεσσαλονίκης παρέχονται διατακτικές φαγητού μηνιαίως.

Η Schneider Electric, στο πλαίσιο της εταιρικής κοινωνικής της ευθύνης, στηρίζει έμπρακτα το έργο μη κυβερνητικών οργανώσεων, μεταξύ των οποίων και Το Χαμόγελο του Παιδιού. Πριν από τις διακοπές του Πάσχα και των Χριστουγέννων καθώς και πριν την έναρξη των σχολείων διοργανώνεται μπαζάρ στις εγκαταστάσεις της εταιρείας, όπου οι εργαζόμενοι μπορούν να αγοράσουν διάφορα είδη του συλλόγου και να ενισχύσουν τον οργανισμό.

Όπως τονίζει και η κυρία Μαρία Δήμα η οποία είναι διευθύντρια ανθρώπινου δυναμικού της Schneider electric για την νοτιοανατολική Ευρώπη, «για εμάς πρώτη ανάγκη και προτεραιότητα είναι να έχουμε ένα χαρούμενο προσωπικό που να αγαπάει αυτό που κάνει και να έχει ως γνώμονα την εξέλιξη της εταιρείας και την ανέλιξη του ίδιου διάκριση της Schneider electric ως μίας από τις καλύτερες εταιρείες ως προς το εργασιακό της περιβάλλον, αποδεικνύει περίτρανα τα παραπάνω λόγια της κυρίας Δήμα. Η διάκριση αυτή είναι πολύ σημαντική για την εταιρεία, όχι μόνο γιατί είναι η πρώτη φορά που συμμετέχει στην έρευνα αλλά και γιατί αποδεικνύει ότι οι εργαζόμενοι αισθάνθηκαν τις αλλαγές που τους υποσχέθηκαν και τις οποίες δεσμεύτηκε η διοίκηση τα τελευταία τρία χρόνια να πραγματοποιήσει για τη δημιουργία ενός εξαιρετικού περιβάλλοντος εργασίας. Η μεγάλη ανταπόκρισή τους στην έρευνα και οι απαντήσεις τους ενθαρρύνουν την εταιρεία να συνεχίσει να γίνεται ακόμη καλύτερη. Για την Schneider Electric είναι εξαιρετικά σημαντικό να αξιοποιεί στο μέγιστο τη θετική ενέργεια και αυτή είναι άλλωστε και η δέσμευσή απέναντι στους πελάτες της, την κοινωνία, το περιβάλλον και φυσικά μεταξύ μας. Παγκοσμίως αλλά και στην Ελλάδα η εταιρεία φροντίζει να θέτει τους ανθρώπους της στο επίκεντρο της στρατηγικής της με στόχο τη δημιουργία engaging workplaces, engaged individuals και engaging leaders.

Για τον λόγο αυτόν στη Schneider Electric δίνουν ιδιαίτερη βαρύτητα σε όλες τις δράσεις που συμβάλλουν προς τις τρεις αυτές κατευθύνσεις, όπως εκδηλώσεις για το προσωπικό και την οικογένεια, βελτιώσεις των χώρων εργασίας, τακτική ενημέρωση σε όλο το προσωπικό για την πορεία της εταιρείας, αμφίδρομη επικοινωνία με συμμετοχή σε focus groups, ανάπτυξη των εργαζομένων μέσα από εκπαίδευση, έκθεση σε νέες ιδέες και καλές πρακτικές από άλλες χώρες, coaching/mentoring, καθώς και με νέες εμπειρίες μέσω μετακινήσεων εντός ή εκτός της χώρας και πολλές ακόμη δράσεις προς όφελος των εργαζομένων της.

Marc Pelletier, γενικός διευθυντής της Schneider Electric Ελλάδας

Νέες επενδύσεις στην Ελλάδα για την ενίσχυση του εργοστασίου της, το οποίο χρησιμοποιεί ως εφιαλτήριο για εξαγωγές σε πάνω από 25 χώρες σχεδιάζει η θυγατρική του γαλλικού κολοσσού στον χώρο της διαχείρισης ενέργειας Schneider Electric, όπως λέει ο επικεφαλής του ομίλου για τη Νοτιανατολική Ευρώπη. Ο κ. Marc Pelletier, πάντως, διευκρινίζει ότι παρακολουθεί στενά τις εξελίξεις στην ελληνική αγορά, προκειμένου να διατηρήσει υγιή και βιώσιμη την εταιρεία του.

Η Schneider Electric έχει παρουσία σε περισσότερες από 100 χώρες και εξειδικεύεται στη διαχείριση ενέργειας, μεταξύ άλλων σε τροφοδοτικά, μετασχηματιστές, μπουτόν και αντικεραυνικά συστήματα.

Συνολικά, απασχολεί 140.000 εργαζομένους σε παγκόσμιο επίπεδο, ενώ οι πωλήσεις της για το 2012 ανήλθαν σε 24 δισ. ευρώ. Στην Ελλάδα δραστηριοποιείται περισσότερα από 40 χρόνια και σήμερα απασχολεί 300 εργαζόμενους. Το εργοστάσιό της στα Οινόφυτα Βοιωτίας (πρώην εργοστάσιο της ELBHM), είναι μία από τις μεγαλύτερες μονάδες παραγωγής μετασχηματιστών της Schneider Electric στον κόσμο και ένα από τα κυριότερα εργοστάσιο του ομίλου για την προμήθεια του εξοπλισμού αυτού. Ανάμεσα στα σχέδια της ελληνικής θυγατρικής είναι η ενδυνάμωση της παραγωγής της βάσης, καθώς όπως αναφέρει μιλώντας στην «ΗΤΣ» ο επικεφαλής της, Marc Pelletier «ο μόνος τρόπος να αντιμετωπίσουμε τις υπάρχουσες οικονομικές συνθήκες είναι συνεχίζοντας να επενδύουμε στην τοπική μας δραστηριότητα και στους ανθρώπους μας».

Επιπλέον, στόχος της είναι μέσα στα επόμενα χρόνια να διευρύνει το πελατολόγιό της.

Συνέντευξη στην Ημερησία, στον κύριο Γιώργο Μανέτα.

Κύριε Pelletier, τα τελευταία χρόνια αρκετές βιομηχανίες υπό την πίεση της ύφεσης έχουν προχωρήσει σε απολύσεις και μειώσεις μισθών. Εσείς πού ρίχνετε το βάρος για να αντιμετωπίσετε τις δυσμενείς συνέπειες της κρίσης;

Είμαι στην ευχάριστη θέση να μπορώ να λέω ότι -αντίθετα με το τι συμβαίνει δυστυχώς σε πολλές επιχειρήσεις στην Ελλάδα το τελευταίο διάστημα- δεν έχει χρειαστεί να προβούμε σε απολύσεις λόγω των οικονομικών συγκυριών, αλλά ούτε και σε μειώσεις μισθών.

Στη Schneider Electric Ελλάδος πιστεύουμε ότι ο μόνος τρόπος να αντιμετωπίσουμε τις υπάρχουσες οικονομικές συνθήκες είναι συνεχίζοντας να επενδύουμε στην τοπική μας δραστηριότητα και στους ανθρώπους μας. Θεωρούμε ότι με την παροχή της βέλτιστης υποστήριξης και κορυφαίων προϊόντων στην αγορά μπορούμε να χαίρουμε προτίμησης από τους πελάτες μας και να απολαμβάνουμε καλών οικονομικών αποτελεσμάτων. Επιπλέον, φροντίζουμε να επενδύουμε στην ανάπτυξη του προσωπικού μας και στη βελτίωση των γνώσεων και δεξιοτήτων τους.

Επιπρόσθετα, με την εγκατάσταση των δικών μας τεχνολογιών στο νέο μας κτίριο μπορέσαμε ήδη μέσα σε μερικούς μήνες να εξοικονομήσουμε 20% ενέργεια και να λάβουμε και αντίστοιχη διάκριση για την καλή αυτή μας πρακτική. Φυσικά, δεν παύουμε να παρακολουθούμε στενά τις αλλαγές και τις εξελίξεις που συμβαίνουν στην αγορά και να είμαστε ιδιαίτερα προσεκτικοί προκειμένου να διατηρούμε την εταιρεία μας «υγιή» και βιώσιμη.

Έχετε σκεφτεί το ενδεχόμενο να τερματίσετε τη λειτουργία του εργοστασίου σας στην Ελλάδα;

Το εργοστάσιο των Οиноφύτων αποτελεί εδώ και χρόνια ένα από τα βασικά εργοστάσια του ομίλου μας παγκοσμίως για την παραγωγή μετασχηματιστών. Στα σχέδιά μας δεν υπάρχει το κλείσιμο της παραγωγικής μονάδας, αφού πρόκειται για μία οικονομικά υγιή δραστηριότητα.

Οι μετασχηματιστές που παράγονται στο εργοστάσιο της Schneider Electric στα Οινόφυτα αποτελούν συνώνυμο της ποιότητας και της τεχνολογικής πρωτοπορίας και κατασκευάζονται εξ ολοκλήρου στην Ελλάδα, στη βάση διεθνών προτύπων ασφαλείας και προδιαγραφών.

Στην ελληνική αγορά, έχουν εγκατασταθεί τα τελευταία χρόνια περισσότεροι από 130.000 μετασχηματιστές Schneider Electric του συγκεκριμένου εργοστασίου και αξίζει να αναφέρουμε ότι ένας στους δύο μετασχηματιστές στην Ελλάδα είναι σίγουρα δικός μας. Επιπλέον, το εργοστάσιο μας εξάγει σε περισσότερες από 25 χώρες και στόχος μας για τα επόμενα χρόνια είναι να διευρύνουμε το πελατολόγιο αυτό.

Η διατήρηση της παραγωγικής μονάδας στην Ελλάδα είναι για εμάς υψίστης σημασίας καθώς μας παρέχει πληθώρα πλεονεκτημάτων, όπως ευελιξία και ταχύτητα για την καλύτερη εξυπηρέτηση των πελατών μας. Το εργοστάσιο μας διαθέτει και δική του τοπική μονάδα Έρευνας & Ανάπτυξης για τη συνεχή βελτίωση και εξέλιξη του εξοπλισμού, τα επιτεύγματα της οποίας αναγνωρίζονται από τον όμιλο. Επομένως, όχι μόνο δεν επιθυμούμε το κλείσιμο της παραγωγικής μας

μονάδας, αλλά επενδύουμε για την περαιτέρω ανάπτυξή της και θεωρούμε ότι αποτελεί ακόμα έναν τρόπο συμβολής μας προς την ελληνική οικονομία.

Η θυγατρική της δραστηριοποιείται στην αγορά περισσότερα από 40 χρόνια και σήμερα απαριθμεί 300 εργαζόμενους σε Αθήνα, Θεσσαλονίκη και Οινόφυτα. Κατά συνέπεια, αποτελούμε έναν ενεργό και ισχυρό παίκτη στην ελληνική αγορά ενέργειας και αυτό αναγνωρίζεται από τη μητρική εταιρεία.

Πώς έκλεισε το 2012 και ποιοι είναι οι στόχοι για το 2013;

Το 2012 η Schneider Electric Ελλάδος έχαιρε εξαιρετικών αποτελεσμάτων παρόλη τη δυσκολία οικονομική συγκυρία που αντιμετώπισε η αγορά.

Τα ακριβή νούμερα θα είναι πολύ σύντομα στη διάθεσή σας στον επίσημο ισολογισμό που θα δημοσιευθεί. Για το 2013, όλοι οι άνθρωποι της Schneider Electric Ελλάδος, εργαζόμαστε με το ίδιο πάθος και ενέργεια προκειμένου να επιτύχουμε τους στόχους που έχουν τεθεί, παρόλη τη δύσκολη συγκυρία.

Εκτός της Ελλάδας, είστε υπεύθυνος για τις εργασίες της Schneider Electric και σε αρκετές αγορές της Νοτιοανατολικής Ευρώπης. Πιστεύετε με βάση την εμπειρία σας ότι η ελληνική αγορά εξακολουθεί να έχει προοπτικές;

Τον τελευταίο χρόνο εκτός από τη διοίκηση της Schneider Electric Ελλάδος, έχω αναλάβει και τη διεύθυνση για τις χώρες της Νοτιοανατολικής Ευρώπης και πιο συγκεκριμένα για τη Βουλγαρία, την Αλβανία, τη FYROM, το Κόσσοβο, τη Σερβία, το Μαυροβούνιο, τη Σλοβενία, την Κροατία και τη Βοσνία Ερζεγοβίνη.

Είναι γεγονός ότι οι συνθήκες είναι και θα συνεχίσουν να είναι δύσκολες, ωστόσο εμείς επιλέγουμε να παραμένουμε αισιόδοξοι και να βρισκόμαστε στο πλευρό των πελατών μας ως ένα παγκόσμιος ειδικός στον τομέα της διαχείρισης ενέργειας.

Πώς μπορεί να επιστρέψει η ελληνική οικονομία στην πολυπόθητη ανάπτυξη;

Η Ελλάδα έχει ανάγκη από ανάπτυξη σε πολλούς τομείς. Και η αύξηση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων θα συμβάλει σίγουρα στην ανάπτυξη. Εστιάζοντας στη δραστηριότητα που εμείς γνωρίζουμε καλύτερα, αυτή της ενέργειας, βλέπουμε πολλές δυνατότητες και ευκαιρίες για τις ελληνικές επιχειρήσεις να γίνουν περισσότερο ανταγωνιστικές. Η εξοικονόμηση ενέργειας είναι σίγουρα ένας τρόπος και οι λύσεις που προτείνονται από τη Schneider Electric, έχουν αυτόν ακριβώς τον στόχο.

<http://www.imerisia.gr/article.asp?catid=26519&subid=2&pubid=113025653>

**ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΤΟΥ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗ ΠΩΛΗΣΕΩΝ ΤΗΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑ Α.Ε.,
ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΟΥ ΔΙΑΝΟΜΕΑ ΤΗΣ SCHNEIDER ELECTRIC**

Ο διευθύνων σύμβουλος της εταιρείας ΕΝΕΡΓΕΙΑ Α.Ε που δραστηριοποιείται στον τομέα της χονδρικής πώλησης ηλεκτρολογικού υλικού για την βιομηχανία και την

ναυτιλία μας παραχώρησε συνέντευξη στην έδρα της εταιρείας του. Η έδρα της επιχείρησης είναι στον Πειραιά και είναι αποκλειστικός διανομέας της εταιρείας Schneider electric για περισσότερα από 30 χρόνια.

ΕΡ. Η εταιρεία σας είναι αποκλειστικός διανομέας της Schneider electric για περισσότερα από 30 χρόνια. Πώς βιώνεται την νέα τάξη πραγμάτων εν μέσω της οικονομικής κρίσης;

ΑΠ. Η οικονομική κρίση έχει επηρεάσει και την αγορά ηλεκτρολογικού υλικού που εμείς δραστηριοποιούμαστε. Στον τομέα της οικοδομής (στεριάς όπως την αποκαλούμε) υπάρχει μεγάλη πτώση πωλήσεων και συνακόλουθα τζίρου. Στον τομέα της ναυτιλίας και της βιομηχανίας η αγορά κινείται αντίθετα σε ικανοποιητικά πλαίσια, αναλογιζόμενοι πάντα την οικονομική κρίση που έχει επηρεάσει την αγορά σε διεθνές επίπεδο αλλά και στην χώρα μας.

ΕΡ. Πιο εξειδικευμένα για τα προϊόντα της Schneider electric θα ήθελα να σας ρωτήσω. Πόσο έχει επηρεάσει η κρίση την αγορά τους και σε ποιους τομείς;

ΑΠ. Τα προϊόντα της Schneider electric απευθύνονται στην ναυτιλία, την βιομηχανία και την οικοδομή. Ο τομέας της οικοδομής στην Ελλάδα έχει καταρρεύσει ουσιαστικά συμπαρασύροντας και την αγορά του ηλεκτρολογικού υλικού. Οπότε όσον αφορά το οικοδομικό υλικό της Schneider έχουμε μια ραγδαία πτώση. Στους τομείς της ναυτιλίας και της βιομηχανίας έχουμε κινητικότητα ως προς την αγορά των υλικών της Schneider. Η εταιρεία έχει μια ευρεία γκάμα ηλεκτρολογικού υλικού με υψηλή ποιότητα, προσιτές τιμές και την ακολουθεί η φήμη της σίγουρης λύσης για τον ηλεκτρολόγο του πλοίου και της βιομηχανίας.

ΕΡ. Ποιες είναι οι πολιτικές της εταιρείας σας εν μέσω κρίσης έτσι ώστε να διατηρήσετε ένα υψηλό επίπεδο πωλήσεων, να αυξήσετε την πελατεία σας και να διασφαλίσετε την συνέχεια σας στον χώρο;

ΑΠ. Προσπαθούμε να αυξήσουμε τις προσφορές, να μειώσουμε τον χρόνο παράδοσης, να ικανοποιήσουμε μέσα σε ανεκτά πλαίσια κάθε ζήτηση των πελατών μας, να αυξήσουμε τις εκπτώσεις βάση του καταλόγου ανάλογα με τον τρόπο πληρωμής από τον εκάστοτε πελάτη. Ειδικά όσον αφορά την εκπτώτικη μας πολιτική, αυτή διαμορφώνεται και σε αναλογία με την εκπτώτικη πολιτική της ίδιας της Schneider electric ως προς εμάς, καθώς και με τα ανάλογα payment terms που έχουμε από την Schneider της οποίας είμαστε αποκλειστικός διανομέας. Αυτό που προσπαθούμε είναι να δώσουμε έμφαση στον πελάτη και τις ανάγκες του και πάντα με γνώμονα την οικονομική κρίση και τις ανάγκες και δυνατότητες της εταιρείας μας και των περιθωρίων που έχουμε από την Schneider electric.

ΕΡ. Συνεργάζεστε πολλά χρόνια/δεκαετίες ίσως με την Schneider. Ποιές βλέπετε να είναι οι κινήσεις της εταιρείας μέσω κρίσης και ποια τα αποτελέσματα που αυτές επιφέρουν;

ΑΠ. Η Schneider έχει προσαρμόσει την πολιτική της στην οικονομική κρίση που διέπει την αγορά τα τελευταία χρόνια και το κάνει με απόλυτη επιτυχία. Έχει μειώσει τον χρόνο παράδοσης των προϊόντων της, γεγονός πολύ σημαντικό για τους πελάτες της. Έχει προσαρμόσει την εκπαιδευτική της πολιτική στις ανάγκες της αγοράς. Σε αγορές απολύτου μετρητοίς η έκπτωση που παρέχει είναι σε επίπεδα περίπου 8-10% υψηλότερη από τις εποχές προτού την κρίση. Ανάλογα είναι διαμορφωμένη η εκπαιδευτική της πολιτική όσο νωρίτερος είναι ο χρόνος αποπληρωμής. Δηλαδή στον ένα μήνα διαμορφώνεται διαφορετικά από ότι στο δίμηνο, στο τρίμηνο και ούτω καθεξής. Επιπρόσθετα, η εταιρεία διοργανώνει σεμινάρια ενημέρωσης των πελατών αλλά και των συνεργατών της για τα προϊόντα της, τις συνεργασίες της, την πολιτική της. Επιπλέον, αναλαμβάνει δράση σε τομείς όπως τα φωτοβολταϊκά, η εξοικονόμηση ενέργειας, η πράσινη ανάπτυξη, παραγωγή φιλικών προς το περιβάλλον προϊόντων. Και το κυριότερο δείχνει με όλες τις κινήσεις και τις δραστηριότητές της ότι αντιλαμβάνεται την οικονομική κρίση, τις αλληλεπιδράσεις της αλλά και ότι αντιλαμβάνεται τις σύγχρονες ανάγκες και ακολουθεί τις εξελίξεις και τις διαχρονικές αλλαγές στην κοινωνία, την οικονομία και το περιβάλλον.

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗ ΠΩΛΗΣΕΩΝ ΤΗΣ SELMA A.E, ΠΕΛΑΤΗ ΧΟΝΔΡΙΚΗΣ ΤΗΣ SCNEIDER ELECTRIC

Ο διευθύνων σύμβουλος της εταιρείας SELMA ELECTRONICS που έχει ως κύρια δραστηριότητα τις κατασκευές πινάκων και τις κατασκευές ειδών αυτοματισμού για πλοία και εργοστάσια μας παραχώρησε συνέντευξη στην έδρα της εταιρείας του. Η εταιρεία του είναι αποκλειστικός πελάτης χονδρικής της Schneider electric.

ΕΡ. Η εταιρεία σας Selma electronics είναι πελάτης χονδρικής της Schneider electric. Σε ποια προϊόντα συνεργάζεστε και πως θα χαρακτηρίζατε αυτή την συνεργασία;

ΑΠ. Συνεργαζόμαστε στο ηλεκτρολογικό υλικό για πίνακες ναυτιλιακού-βιομηχανικού τύπου της Schneider electric. Η συνεργασία μας είναι πολύ καλή και η εξυπηρέτηση κυμαίνεται σε υψηλά επίπεδα. Η εταιρεία διαθέτει μεγάλο στοκ εδώ στην Ελλάδα και οτιδήποτε χρειαστούμε μας το παραδίνει στον συντομότερο δυνατό χρόνο. Αν κάποιο από τα προϊόντα δεν υπάρχει σε στοκ, μας το φέρνουν από το εργοστάσιο της Γαλλίας στον συντομότερο δυνατόν χρόνο. Υπάρχει ένα online σύστημα της Schneider με το οποίο μπορεί να βρεθεί τι υπάρχει σε στοκ ανά τον κόσμο και την Ευρώπη κυρίως και να το παραλάβουμε στον συντομότερο δυνατό χρόνο μέσω courier.

ΕΡ. Όσον αφορά την οικονομική πολιτική της εταιρείας κατά πόσο σας αφήνει ικανοποιημένους και αν πιστεύετε ότι υπάρχει περιθώριο μεγαλύτερης ελαστικότητας εν μέσω και της οικονομικής κρίσης;

ΑΠ. Η πολιτική της Schneider στο οικονομικό επίπεδο τα τελευταία χρόνια είναι απόλυτα προσαρμοσμένη στις συνθήκες της αγοράς .Οι εκπτώσεις έχουν αυξηθεί και η γρηγορότερη αποπληρωμή των τιμολογίων επιφέρει επιπλέον εκπτώσεις .Επιπρόσθετα στο τέλος της χρονιάς αν εκπληρωθούν κάποιοι στόχοι που έχει θέσει η εταιρεία, υπάρχει επιπλέον έκπτωση, η λεγόμενη έκπτωση επί του τζίρου .Η εταιρεία έχει την πολιτική της αργότερης πληρωμής εντός τριμήνου από την έκδοση του τιμολογίου. Υπάρχει μια ελαστικότητα κάποιων ημερών πλέον ως προς αυτή την προθεσμία και αυτό γιατί αν κάποιο τιμολόγιο περάσουν οι τρεις μήνες χωρίς να πληρωθεί κλειδώνει το σύστημα και δεν μπορεί να λάβει παραγγελία. Πλέον η Schneider electric αντιλαμβάνομενη την οικονομική κρίση και τις συνθήκες της αγοράς δίνει ένα περιθώριο λίγων ημερών μετά το πέρας του τριμήνου. Ακόμα και αυτό το μικρό περιθώριο είναι σημαντικό για εμάς τους επιχειρηματίες.

ΕΡ. Η επόμενη μέρα πως διαφαίνεται στον ορίζοντα της αγοράς κύριε Κλάδο; Υπάρχει προοπτική διεξόδου από την κρίση;

ΑΠ. Η επόμενη μέρα είναι δύσκολη. Τα περιθώρια ανοχής στην αγορά είναι στενά .Όλοι μας πρέπει να δουλέψουμε πιο πολύ, να προσπαθήσουμε πιο πολύ για να βρούμε διεξόδους στην κρίση και να κρατηθούμε στην αγορά .Γιατί αυτό είναι το μέλημά μας πλέον να κρατηθούμε στην αγορά και να επιβιώσουμε ως επιχειρήσεις. Χρειάζεται συνετή πολιτική πωλήσεων, μικρότερα ανοίγματα, πιο σίγουρες επενδύσεις και προσαρμογή ομαλή στις διαμορφούμενες συνθήκες και εξελίξεις μιας αγοράς που μαστίζεται από την οικονομική κρίση και την συνεχή αβεβαιότητα.

Η Schneider Electric βρίσκεται ανάμεσα στις επιχειρήσεις με το καλύτερο εργασιακό περιβάλλον στην Ελλάδα.

Το “Great Place to Work”, ο οργανισμός που ειδικεύεται στην αξιολόγηση του εργασιακού περιβάλλοντος χιλιάδων επιχειρήσεων σε ολόκληρο τον κόσμο, ανακήρυξε τη Schneider Electric ως μία από τις εταιρείες με το καλύτερο εργασιακό περιβάλλον στην Ελλάδα, αναγνωρίζοντας το εξαιρετικό επίπεδο

συναδελφικότητας, σεβασμού, δικαιοσύνης και εμπιστοσύνης προς την εταιρία που αισθάνονται οι εργαζόμενοι της.

Η αυστηρή μεθοδολογία του “Great Place to Work” πιστοποιεί ότι η Schneider Electric έχει καταφέρει να δημιουργήσει ένα εξαιρετικό εργασιακό περιβάλλον, το οποίο επιτρέπει στους εργαζόμενούς της να αισθάνονται χαρούμενοι και σημαντικοί στη δουλειά τους, να αναπτύσσονται επαγγελματικά και να προοδεύουν παράλληλα με την επιχείρηση.

«Για όλους εμάς στη Schneider Electric είναι εξαιρετικά σημαντικό να αξιοποιούμε στο μέγιστο τη θετική μας ενέργεια και αυτή είναι άλλωστε και η δέσμευσή μας απέναντι στους πελάτες μας, την κοινωνία, το περιβάλλον και φυσικά μεταξύ μας. Η εταιρεία φροντίζει να θέτει τους ανθρώπους της στο επίκεντρο της στρατηγικής της με στόχο να δημιουργεί ένα περιβάλλον εργασίας που ευνοεί την ενεργό συμμετοχή των εργαζομένων και παράλληλα τους βοηθά να αναπτυχθούν προσωπικά κι επαγγελματικά» επισημαίνει η κ. Μαρία Δήμα, Διευθύντρια Ανθρώπινου Δυναμικού Νοτιοανατολικής Ευρώπης στη Schneider Electric.

Κατά τη διαδικασία αξιολόγησης εξετάστηκαν οι εργασιακές πρακτικές που ακολουθεί η Schneider Electric όσον αφορά στο πώς εμπνέει, πώς συνδιαλέγεται, πώς αναπτύσσει, πώς ανταμείβει και πώς φροντίζει τους υπαλλήλους της, σε σχέση με τις αντίστοιχες πρακτικές άλλων επιχειρήσεων. «Δίνουμε ιδιαίτερη βαρύτητα σε όλες τις δράσεις που συμβάλλουν προς αυτές τις κατευθύνσεις, όπως εκδηλώσεις για το προσωπικό και την οικογένεια, βελτιώσεις των χώρων εργασίας, τακτική ενημέρωση σε όλο το προσωπικό για την πορεία της εταιρείας, αμφίδρομη επικοινωνία με συμμετοχή σε focus groups, ανάπτυξη των εργαζομένων μας μέσα από εκπαίδευση, έκθεση σε νέες ιδέες και καλές πρακτικές από άλλες χώρες, coaching/mentoring, καθώς και με επαγγελματικές/εκπαιδευτικές αποστολές εντός ή εκτός της Ελλάδας», συνεχίζει η κ. Δήμα. Στη Schneider Electric δίνεται έμφαση όχι μόνο στην επαγγελματική ζωή των εργαζομένων αλλά και στην προσωπική τους ζωή μέσα από πολιτικές που στηρίζουν την οικογένεια με επιπλέον άδειες και ειδικές παροχές για τον ίδιο και τα προστατευόμενα μέλη του, αλλά και μέσα από την διοργάνωση επιμορφωτικών και ψυχαγωγικών δραστηριοτήτων για το προσωπικό και τις οικογένειές τους.

Κλείνοντας, η κ. Δήμα τονίζει τα εξής: «Η διάκριση αυτή είναι πολύ σημαντική για την εταιρεία μας, όχι μόνο γιατί είναι η πρώτη φορά που συμμετέχουμε στην έρευνα αλλά και γιατί αποδεικνύει ότι οι εργαζόμενοί μας αισθάνθηκαν τις αλλαγές που τους υποσχθήκαμε και τις οποίες δεσμευθήκαμε ως διοίκηση τα τελευταία τρία χρόνια να πραγματοποιήσουμε για τη δημιουργία ενός εξαιρετικού περιβάλλοντος εργασίας. Η μεγάλη ανταπόκρισή τους στην έρευνα και οι απαντήσεις τους μας ενθαρρύνουν να συνεχίσουμε να γινόμαστε ακόμη καλύτεροι και γι’ αυτό τους ευχαριστούμε όλους και τον καθένα ξεχωριστά για τη συμμετοχή του!» Σε μια εποχή όπου η οικονομική κρίση

στην Ελλάδα έχει οδηγήσει τις εταιρίες να μειώσουν σημαντικά την επένδυση στο προσωπικό τους, η ανάδειξη της Schneider Electric ως έναν από τους καλύτερους εργοδότες στην Ελλάδα αποτελεί ένα σημαντικό κατόρθωμα το οποίο υπογραμμίζει την προσπάθεια που καταβάλλουν η διοίκηση και οι εργαζόμενοι σε καθημερινή βάση <http://www.energypress.gr/news/oikonomia-energias/H-Schneider-Electric-anamesa-stis-epiheirhseis-me-to-kalytero-ergasiako-periballon-sthn-Ellada>

SCHNEIDER ELECTRIC/ΕΞΑΓΟΡΑ ΤΗΣ AST MODULAR

Η Schneider Electric, παγκόσμιος ειδικός στη διαχείριση ενέργειας, ανακοίνωσε την εξαγορά της AST Modular. Με έδρα τη Βαρκελώνη, η ισπανική AST Modular διαθέτει ένα ολοκληρωμένο χαρτοφυλάκιο προκατασκευασμένων μηχανογραφικών κέντρων (containerized), το οποίο περιλαμβάνει hardware, κατασκευή, υπηρεσίες υποστήριξης και διαχείρισης έργου.

Με την εξαγορά της AST Modular, η Schneider Electric ενισχύει ακόμη περισσότερο την ήδη δυνατή θέση της στην αγορά των προκατασκευασμένων data centers. Με παρουσία σε περισσότερες από 30 χώρες, η AST Modular έχει εκτελέσει με επιτυχία περισσότερα από 450 έργα data centers σε ολόκληρο τον κόσμο. Η AST Modular θεωρείται καινοτόμος στη συγκεκριμένη αγορά, φροντίζοντας διαρκώς να εξελίσσει τα προϊόντα της, ώστε κάθε νέα γενιά λύσεων να παρουσιάζεται βελτιωμένη. Μεταξύ των λύσεων της AST Modular περιλαμβάνονται non-ISO και multi-module data centers, καθώς και μια ευρεία γκάμα λύσεων ψύξης (Cooling Modules) για τους προκατασκευασμένους χώρους του εξοπλισμού IT.

«Ανέκαθεν, ο στόχος της AST Modular ήταν να προσφέρει τα καλύτερα και πιο προηγμένα προκάτ κέντρα μηχανογράφησης. Η παρουσία της Schneider Electric στην παγκόσμια αγορά, καθώς και οι κορυφαίες λύσεις τροφοδοσίας, ψύξης και διαχείρισης υποδομών για μηχανογραφικά κέντρα, σε συνδυασμό με το κορυφαίο δίκτυο υποστήριξης που διαθέτει, θα ωφελήσει σημαντικά τους πελάτες μας,» δήλωσε ο κ. Henry Daunert, Διευθύνων Σύμβουλος στην AST Modular.

«Οι δυνατότητες και η εμπειρία της AST Modular έρχονται να συμπληρώσουν τη στρατηγική της Schneider Electric για την παροχή ολοκληρωμένων λύσεων και μας επιτρέπουν να καλύψουμε με επιτυχία τη ζήτηση σε ένα ανερχόμενο τμήμα της αγοράς,» σημείωσε ο κ. Kevin Brown, Αντιπρόεδρος στο τμήμα Data Center Global Offer & Strategy της Schneider Electric.

«Η εξαγορά της AST Modular ενισχύει τη θέση μας στη Λατινική Αμερική, την Ευρώπη, τη Μ. Ανατολή και την Αφρική, και προσθέτει νέες δυνατότητες με τα εργοστάσια και τα κέντρα υποστήριξης στη Βαρκελώνη και το Μαϊάμι. Ανυπομονούμε να εντάξουμε τα σχέδια και τις λύσεις της AST Modular στον κατάλογο των προϊόντων μας, ώστε να είμαστε σε θέση να προσφέρουμε το πιο ολοκληρωμένο πακέτο λύσεων στον κλάδο» <http://www.techpress.gr/index.php/archives/67137>

SCHNEIDER ELECTRIC/ΑΓΟΡΑ ΦΩΤΟΒΟΛΤΑΪΚΩΝ

Η Schneider Electric, ως παγκόσμια ειδικός στη διαχείριση ενέργειας, έχει παίξει ενεργό ρόλο στην ελληνική αγορά φωτοβολταϊκών προμηθεύοντας, από το 2009 μέχρι σήμερα, 200 περίπου εγκαταστάσεις με εξοπλισμό συνολικής ισχύος πάνω από 165 MW σε όλη την Ελλάδα.

«Είμαστε υπερήφανοι που στηρίζουμε τα τοπικά έργα ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και που μπορούμε να συμβάλλουμε με το δικό μας τρόπο στην εξισορρόπηση του ενεργειακού ισοζυγίου της χώρας μας. Η ολοκληρωμένη λύση που προτείνουμε στους πελάτες μας αποτελείται από κορυφαία σε ποιότητα προϊόντα, αλλά και υπηρεσίες, ενώ παράλληλα συνοδεύεται με την εγγύηση ενός παγκόσμιου ειδικού στη διαχείριση ενέργειας», δήλωσε σχετικά ο κ. Σπύρος Ράπτης, Εμπορικός Διευθυντής Τομέα Ισχύος & Υποδομών της Schneider Electric.

Η Schneider Electric παρέχει λύσεις για κάθε κλίμακα φωτοβολταϊκής εγκατάστασης, καθώς και συνεχή υποστήριξη σε όλη τη διάρκεια ζωής της εγκατάστασης, χάρη στην εγγύηση που μπορεί να προσφέρει μια παγκόσμια εταιρία με εμπειρία πάνω 175 χρόνια με προϊόντα, τα οποία εγγυώνται την έγκριση τραπεζικής χρηματοδότησης και τη βέλτιστη απόδοση της επένδυσης.

Πιο συγκεκριμένα, από το σύνολο της εγκατεστημένης ισχύος των 165 MW, τα 45 MW έχουν υλοποιηθεί με μετατροπείς της Schneider Electric, είτε κεντρικούς τριφασικούς (central inverters, σειρά GT-E), είτε μικρούς τριφασικούς (string inverters, σειρά Conext TL). Εκτός από τους μετατροπείς, η Schneider Electric έχει προμηθεύσει επίσης οικίσκους Μέσης Τάσης, που περιλαμβάνουν τον Πίνακα Μέσης Τάσης SM6, μετασχηματιστές ανύψωσης (ελαίου ή ξηρού τύπου) και συστήματα UPS της APC by Schneider Electric. Μαζί με τους οικίσκους, η εταιρεία παραδίδει επίσης, είτε έτοιμους πίνακες DC ή τον απαραίτητο εξοπλισμό DC για εγκατάσταση από τους συνεργάτες της.

Η Schneider Electric παρέχει στους πελάτες της ολοκληρωμένες λύσεις, μία από τις οποίες αποτελεί ο Φ/Β οικίσκος, ο οποίος κατασκευάζεται, δοκιμάζεται και πιστοποιείται στην τοπική μονάδα παραγωγής, που διαθέτει η Schneider Electric στα Οινόφυτα Βοιωτίας. Ο Φ/Β οικίσκος είναι ένα σύστημα μετατροπής ισχύος “plug & play”, που περιλαμβάνει τους κεντρικούς μετατροπείς GT-E, τον πίνακα DC, τον μετασχηματιστή ανύψωσης, τον πίνακα μέσης τάσης για τη διασύνδεση με το δίκτυο MT και άλλα εξαρτήματα και είναι προσαρμοσμένος στις τοπικές απαιτήσεις εγκατάστασης. Με αυτό τον τρόπο διασφαλίζει για τους πελάτες μειωμένο χρόνο κατασκευής, μείωση κόστους υπηρεσιών παραμετροποίησης και ελέγχου του

εξοπλισμού πριν από την ενεργοποίηση και αυξημένη διάρκεια ζωής, χάρη στο πιστοποιημένο και αξιόπιστο σχεδιασμό του.

Επιπλέον, στο κομμάτι των φωτοβολταϊκών πάρκων αποκεντρωμένης σχεδίασης, χρησιμοποιήθηκαν μετατροπείς Conext TL 15 και 20 kW. Οι μετατροπείς Conext TL παρέχουν μεγάλο εύρος τάσης (MPPT) και είναι πιστοποιημένοι κατά το πρότυπο VDE. Είναι σχεδιασμένοι για μέγιστη απόδοση πάνω από 98% για γρήγορη απόδοση της επένδυσης μιας φωτοβολταϊκής εγκατάστασης, ενώ η ενσωματωμένη κάρτα επικοινωνίας Modbus προσφέρει άμεση συνδεσιμότητα με κάθε λύση επιτήρησης δεδομένων. Η απρόσκοπτη συνεργασία με άλλα προϊόντα της Schneider Electric, όπως συσκευές προστασίας DC και AC, συσκευές μέτρησης και ελέγχου και πίνακες, επιτρέπει μια λύση με όλο τον εξοπλισμό από έναν και μόνο προμηθευτή.

Τα προϊόντα της Schneider Electric βρίσκονται σε κάθε κρίκο της ενεργειακής αλυσίδας, βοηθώντας τους πελάτες να μεγιστοποιήσουν την απόδοση της ηλιακής ενέργειας από τις εγκαταστάσεις τους, χάρη στη πιστοποιημένη ποιότητα και στην αξιοπιστία τους.

Σε μια εποχή όπου η οικονομική κρίση στην Ελλάδα έχει οδηγήσει τις εταιρίες να μειώσουν σημαντικά την επένδυση στο προσωπικό τους, η ανάδειξη της Schneider Electric ως έναν από τους καλύτερους εργοδότες στην Ελλάδα αποτελεί ένα σημαντικό κατόρθωμα το οποίο υπογραμμίζει την προσπάθεια που καταβάλλουν η διοίκηση και οι εργαζόμενοι σε καθημερινή βάση. Και δείχνει ότι η εταιρεία μπορεί να επιβιώσει μέσα σε ένα πολύ δύσκολο οικονομικό περιβάλλον και να κοιτάξει το μέλλον με αισιοδοξία.

SCHNEIDER ELECTRIC/ΕΞΟΙΚΟΝΟΜΗΣΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ

Η [Schneider Electric](#), παγκόσμιος ειδικός στη διαχείριση ενέργειας, πραγματοποίησε εκδήλωση με τίτλο «Εξοικονόμηση Ενέργειας: Μια μικρή πρόκληση για όλους, μια μεγάλη συνεισφορά στο περιβάλλον και στην ανάπτυξη», την Τετάρτη 26 Ιουνίου 2013. Οι παρευρισκόμενοι είχαν την ευκαιρία να ενημερωθούν για τη σημασία της εξοικονόμησης ενέργειας στις μέρες μας, πώς η Schneider Electric βοηθά τις ελληνικές επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά να την επιτύχουν, καθώς και για τη συνεισφορά της εταιρείας στην ελληνική οικονομία, την κοινωνία και το περιβάλλον.

Αρχικά, ο κ. Marc Pelletier, Πρόεδρος Νοτιοανατολικής Ευρώπης της Schneider Electric, αναφέρθηκε εκτενώς στην ανάγκη για εξοικονόμηση ενέργειας στις μέρες μας, ενώ παρουσίασε τη δραστηριότητα της εταιρείας και τη μακροχρόνια πορεία της στην Ελλάδα. «*Η Schneider Electric είναι μία εταιρεία που νοιάζεται για την ελληνική οικονομία και κοινωνία και για αυτό συνεχίζουμε να επενδύουμε στις δραστηριότητές μας στην Ελλάδα, αλλά και στους ανθρώπους μας*», δήλωσε ο κ. Marc Pelletier. Επιπλέον προσέθεσε: «*Εκτός από την εμπορική μας δραστηριότητα, είμαστε πολύ υπερήφανοι που εξακολουθούμε να διατηρούμε και τοπική βιομηχανική μονάδα και*

που το εργοστάσιό μας στην Ελλάδα εξάγει τα προϊόντα μας σε περισσότερες από 40 χώρες σε ολόκληρο τον κόσμο».

Στη συνέχεια, ο κ. Σπύρος Ράπτης, Εμπορικός Διευθυντής του τομέα Ισχύος και Υποδομών της Schneider Electric, παρουσίασε τις λύσεις εξοικονόμησης ενέργειας της Schneider Electric για επιχειρήσεις και εξήγησε πώς η Schneider Electric εφαρμόζει τη μεθοδολογία της για να βοηθήσει τους πελάτες της από όλους τους επιχειρηματικούς κλάδους (βιομηχανία, κτίριο, υποδομές, data centers) να μειώσουν την ενεργειακή τους κατανάλωση. Πιο συγκεκριμένα, ανέφερε: «*Με τις λύσεις της Schneider Electric, η ελληνική επιχείρηση γίνεται πιο ανταγωνιστική, αφού μπορεί να μειώνει τα λειτουργικά της έξοδα (OPEX), ενώ ταυτόχρονα θα λειτουργεί πιο οικολογικά μειώνοντας το ανθρακικό της αποτύπωμα (CO2)*».

Τέλος, ο κ. Θεόδωρος Λοβέρδος, Εμπορικός Διευθυντής για το Δίκτυο Διανομής και τον τομέα Life Space της Schneider Electric, ενημέρωσε τους παρευρισκόμενους για τη σημασία των λύσεων εξοικονόμησης ενέργειας και στην κατοικία. Συγκεκριμένα τόνισε ότι και τα νοικοκυριά πρέπει να υιοθετήσουν μία κουλτούρα εξοικονόμησης ενέργειας και να προβαίνουν σε δυναμικά μέτρα, ώστε να καταναλώνουν λιγότερη ενέργεια με άμεσο αντίκτυπο στο λογαριασμό του ρεύματός τους και με αυτόν τον τρόπο να συμβάλλουν στην εξοικονόμηση των πεπερασμένων πόρων του πλανήτη. Η παρουσίαση έκλεισε με την προβολή των λύσεων εξοικονόμησης ενέργειας που η Schneider Electric εφαρμόζει στις δικές της εγκαταστάσεις, τόσο στο Παρίσι, όσο και στην Ελλάδα

Η Schneider Electric ετοίμασε και έφερε στην ελληνική αγορά μία νέα ολοκληρωμένη σειρά προϊόντων αυτόνομων (off grid) φωτοβολταϊκών και εφεδρικών συστημάτων.

Η βασική προσφορά συνίσταται σε μετατροπείς/φορτιστές που είναι ιδανικοί για αυτόνομα φωτοβολταϊκά, εφεδρικά συστήματα παροχής ενέργειας και μικρές εγκαταστάσεις ηλεκτροπαραγωγής. Διατίθενται, επίσης, περιφερειακά προϊόντα, όπως πίνακες AC και DC, σύστημα επιτήρησης και ελέγχου και ό,τι άλλο χρειάζεται για ένα ολοκληρωμένο σύστημα, η επικοινωνία από και προς το οποίο γίνεται μέσω ενός δικτύου απλής αρχιτεκτονικής. Τα προϊόντα αυτά έχουν πολλαπλές εφαρμογές, σε οικιακά συστήματα εφεδρικής ενέργειας, αυτόματα φωτοβολταϊκά και ηλεκτροδότηση κοινοτήτων, αλλά και σε εφαρμογές κτιρίων.

Παράλληλα, η εταιρεία εγκαινιάζει και μία νέα αποκλειστική συνεργασία με την εταιρεία ΚΑΥΚΑΣ Β. Α.Ε., τόσο για την διάθεση & διανομή των προϊόντων αυτόνομων (off grid) φωτοβολταϊκών και εφεδρικών συστημάτων (μετατροπείς/φορτιστές) στην ελληνική αγορά, όσο και για την παροχή υπηρεσιών μετά την πώληση. Έτσι, η Schneider Electric αναγνωρίζει την εταιρεία ΚΑΥΚΑΣ ως ένα από τα Εξουσιοδοτημένα Κέντρα Υπηρεσιών της στον κόσμο, με σκοπό την παροχή τεχνικής υποστήριξης, συντήρησης και επισκευής των off grid συστημάτων. Το προσωπικό του ειδικού εργαστηρίου του Εξουσιοδοτημένου Κέντρου Υπηρεσιών είναι εξειδικευμένο και κατάλληλα εξοπλισμένο με πιστοποιημένη εκπαίδευση από τη Schneider Electric, ενώ οι υπηρεσίες που

παρέχονται πραγματοποιούνται on-site αλλά και από το Κέντρο, ανεξάρτητα από το μέρος που έχει αγοράσει ο πελάτης το σύστημα

Μία από τις πιο ενεργές εταιρείες του κλάδου της διαχείρισης ενέργειας, η Schneider Electric βρίσκει συνεχώς νέους τρόπους να καινοτομεί. Αυτήν την φορά προσφέρει νέα «εργαλεία» και εφαρμογές, ώστε οι ιδιώτες να μπορούν να ενημερώνονται και να γνωρίζουν τα προϊόντα της εταιρείας που προσφέρουν εξοικονόμηση ενέργειας και μεγαλύτερη άνεση στον χώρο του σπιτιού.

Το νέο website My Home είναι το πρώτο εργαλείο με το οποίο οι ιδιώτες μπορούν να ανακαλύψουν αναλυτικά το μεγάλο εύρος των προϊόντων της Schneider Electric για το σπίτι, αλλά και προτάσεις για την εφαρμογή ή την εγκατάστασή τους σε κάθε δωμάτιο, ώστε να δημιουργήσουν συνθήκες άνεσης και ασφάλειας, εξοικονομώντας παράλληλα ενέργεια. Το site παρέχει έξυπνες συμβουλές για τη ρύθμιση της ενέργειας σ' όλο τον οικιακό χώρο, μέσω των προϊόντων της εταιρείας, ενώ είναι διαθέσιμες και όλες οι πληροφορίες για τα καταστήματα του επίσημου δικτύου διανομής της εταιρείας.

Επίσης, η εφαρμογή Mix & Match δίνει την ευκαιρία στους καταναλωτές να εξερευνήσουν με διαδραστικό τρόπο τις διάφορες επιλογές από τις σειρές διακοπτικού υλικού της εταιρείας, συνδυάζοντας τα χρώματα και τα υλικά των διακοπών, ώστε να ταιριάζουν με το προσωπικό τους στυλ και τη διακόσμηση του σπιτιού τους.

Τέλος, με τη νέα εφαρμογή Ελέγχου Συμβατότητας Dimmer-LED της Schneider οι καταναλωτές μπορούν να εξετάσουν τη δυνατότητα επιλογής της κατάλληλης λυχνίας LED βάσει του ρυθμιστή έντασης φωτισμού που διαθέτουν στο χώρο τους ή/και το αντίστροφο.

Η Schneider Electric ανακοίνωσε την έναρξη του προγράμματος online πιστοποίησης Data Center Certified Associate (DCCA), το οποίο προσφέρεται μέσα από το Energy University™, το κορυφαίο και τεχνολογικά ουδέτερο online εκπαιδευτικό εργαλείο στον τομέα της ενεργειακής διαχείρισης.

Το πρόγραμμα DCCA προσφέρει σε επαγγελματίες που επιθυμούν να βελτιώσουν τις δεξιότητές τους τη δυνατότητα να έρθουν σε επαφή με τις σύγχρονες γνώσεις, τις τάσεις και τις πρακτικές που επικρατούν σήμερα στο χώρο των data centers, δίνοντας τους παράλληλα την ευκαιρία να αποκτήσουν μία πιστοποίηση με παγκόσμια αναγνώριση και υψηλό κύρος.

Το πρόγραμμα πιστοποίησης DCCA παρέχει βασικές γνώσεις γύρω από το σχεδιασμό ή την αναβάθμιση ενός κλασικού (physical) data center και καλύπτει θέματα όπως η παροχή ισχύος, η ψύξη, τα racks, η καλωδίωση, η πυροπροστασία, η διαχείριση και η προστασία των φυσικών εγκαταστάσεων. Τα μαθήματα έχουν δομηθεί με τρόπο που δίνει τη δυνατότητα στους χρήστες να αποκτήσουν σταδιακά

τις γνώσεις που απαιτούνται και να προετοιμαστούν για τις εξετάσεις πιστοποίησης Data Center Certified Associate. Το πρόγραμμα προσφέρει 14 μαθήματα, κάθε ένα από τα οποία χρειάζεται λιγότερο από μία ώρα για να ολοκληρωθεί. Από τη στιγμή που θα ολοκληρώσει το συγκεκριμένο κύκλο σπουδών, ο χρήστης μπορεί να δώσει τις εξετάσεις του online, μέσω του λογαριασμού που διαθέτει στο Energy University, χωρίς να είναι απαραίτητη η μετάβαση του σε κάποιο εξεταστικό κέντρο όπως συνέβαινε μέχρι σήμερα. Η πιστοποίηση DCCA υποδηλώνει ένα συγκεκριμένο και παγκοσμίως αναγνωρισμένο επίπεδο γνώσεων γύρω από το σχεδιασμό, την κατασκευή και τη λειτουργία ενός data center.

«Σε όλο τον κόσμο υπάρχει μεγάλη ζήτηση για εξειδικευμένους επαγγελματίες κέντρων δεδομένων. Οι δυσκολίες που αντιμετωπίζει ο κλάδος σε επίπεδο ανάπτυξης, υποδομών και διαχείρισης υπογραμμίζουν με τον καλύτερο δυνατό τρόπο την αξία της πιστοποίησης που προσφέρουμε,» δήλωσε η κ. Michelle Souza, Program Manager για το Energy University της Schneider Electric. «Το Energy University προσφέρει στους επαγγελματίες έναν έξυπνο και βολικό τρόπο να αναπτύξουν τις δεξιότητές τους και να βελτιώσουν την ουσιαστική τους απόδοση πιστοποιώντας τις γνώσεις τους σε τομείς όπως η διαχείριση κέντρων δεδομένων, ενέργειας κλπ».

Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα, το οποίο ξεκίνησε με το Data Center University το 2006, έχει προσφέρει μέχρι σήμερα μαθήματα εξοικονόμησης ενέργειας για επαγγελματίες σε περισσότερες από 165 χώρες και 13 γλώσσες συνολικά. Αυτή τη στιγμή, το Energy University™ έχει περισσότερους από 350.000 χρήστες σε ολόκληρο τον κόσμο, οι οποίοι έχουν ολοκληρώσει πάνω από 500.000 μαθήματα. Παράλληλα, το πρόγραμμα έχει την στήριξη περισσότερων από 22 επιχειρήσεων παγκοσμίως μεγέθους, από τον κλάδο της ενεργειακής διαχείρισης.

Το πρόγραμμα DCCA αποτελεί σήμερα τη δεύτερη επιλογή που προσφέρει το Energy University, όσον αφορά στη δυνατότητα πιστοποίησης μέσω online εξετάσεων. Ήδη από τον Οκτώβριο του 2012, το Energy University έχει καθιερώσει, σε συνεργασία με το Institute of Energy Professionals, ειδικές εξετάσεις πιστοποίησης ενεργειακής διαχείρισης (Professional Energy Manager – PEM), δίνοντας έτσι την ευκαιρία σε επαγγελματίες από το χώρο της ενεργειακής διαχείρισης να πιστοποιήσουν τις γνώσεις τους σε έναν κλάδο που συνεχίζει να αναπτύσσεται δυναμικά. Από τότε μέχρι σήμερα, περισσότεροι από 60 επαγγελματίες από 26 χώρες έχουν λάβει πιστοποίηση μέσα από το συγκεκριμένο πρόγραμμα.

Από την ίδρυση του, το 2009, το Energy University προσφέρει δωρεάν μαθήματα αποκλειστικά μέσω διαδικτύου, με στόχο να βοηθήσει στελέχη που ασχολούνται επαγγελματικά με το σχεδιασμό, την κατασκευή και τη διαχείριση εγκαταστάσεων να παίρνουν καλύτερες αποφάσεις σε σχέση με διάφορα ενεργειακά θέματα.

http://www.schneider-electric.gr/documents/products/schneider_ee_lowres_gr.pdf

SCHNEIDER ELECTRIC/ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Η [Schneider Electric](#) παρουσίασε τη νέα σειρά εκπαιδευτικών προγραμμάτων της για το 2014. Από το 2007, οπότε και εγκαινιάστηκε το Κέντρο Εκπαίδευσης Πελατών, η Schneider Electric οργανώνει προγράμματα για τους πελάτες της με σκοπό την εκπαίδευσή τους σε θέματα αυτοματισμών, συστημάτων ελέγχου κτιριακών εγκαταστάσεων και διαχείρισης ηλεκτρικής ενέργειας, ενώ από το Σεπτέμβριο του 2013 έχει επεκτείνει τις εκπαιδευτικές της δραστηριότητες και στην ευρύτερη περιοχή των Βαλκανίων. Με οδηγό τη μέχρι τώρα θετική ανταπόκριση, η εταιρεία εμπλουτίζει συνεχώς το πρόγραμμα εκπαιδεύσεων με νέους κύκλους, προσπαθώντας να εντάξει το πελατειακό της δυναμικό μέσα στα πλαίσια της τεχνολογίας και των σύγχρονων οικονομικών συνθηκών.

“Η Schneider Electric επενδύει στην εκπαίδευση των πελατών & των συνεργατών της, γι’ αυτό τον λόγο έχει πάρει την απόφαση το 2014 να εμπλουτίσει με νέο περιεχόμενο το πρόγραμμα εκπαιδεύσεων που προσφέρει. Καθ’ όλη τη διάρκεια της χρονιάς, στόχος μας είναι να προσθέτουμε νέα ύλη με επίκεντρο την εξοικονόμηση ενέργειας που μπορεί να επιτευχθεί χρησιμοποιώντας τις λύσεις, τα προϊόντα & τις υπηρεσίες της Schneider Electric. Σας προσκαλούμε λοιπόν να επισκεφθείτε το web site μας για να ενημερώνεστε για τα προγράμματά μας”, δήλωσε ο κ. Χριστόδουλος Σπάγκακας, Customer Training Center Coordinator της Schneider Electric Ελλάδος.

Το σύνολο των εκπαιδευτικών εργαλείων και εφαρμογών συμπληρώνεται με το [Energy University](#), το online εκπαιδευτικό portal της Schneider Electric για θέματα ενεργειακής διαχείρισης.

<http://www.schneider-electric.gr/sites/greece/gr/products-services/training/training.page>

SCHNEIDER ELECTRIC/MONΑΔΑ ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Ξεχωριστή μονάδα έρευνας και ανάπτυξης διαθέτει στην Ελλάδα και η βιομηχανία Schneider Electric. Όπως αναφέρει ο γενικός διευθυντής της Schneider Electric Ελλάδας, Marc Pelletier τα κεντρικά της γαλλικής πολυεθνικής εμπιστεύονται τη Schneider Electric Ελλάδος, λόγω της πολυετούς εμπειρίας και τεχνογνωσίας των Ελλήνων μηχανικών, καθώς και της μακρόχρονης παρουσίας της βιομηχανίας στην ελληνική αγορά. «Η ομάδα Έρευνας και Ανάπτυξης της ελληνικής θυγατρικής

διαθέτει εξαιρετικά καταρτισμένο και εκπαιδευμένο προσωπικό με αρκετά μέλη της να διαθέτουν εμπειρία άνω των 20 ετών. Επίσης, η ομάδα αυτή συμμετέχει σε ερευνητικά προγράμματα σε συνεργασία με τα ελληνικά πανεπιστήμια, ενώ διατηρεί στενές επαφές και με τα υπόλοιπα εργοστάσια του ομίλου στοχεύοντας στην ανταλλαγή γνώσεων και βέλτιστων πρακτικών», σημειώνει χαρακτηριστικά. Αποτέλεσμα της μεγάλης εξειδίκευσης του συγκεκριμένου τμήματος, αποτελεί και ο σχεδιασμός και η ανάπτυξη ενός κορυφαίου προϊόντος, του Μετασχηματιστή με Πυρήνα άμορφου σιδήρου, ο οποίος έχει μεγάλη ενεργειακή απόδοση και παράγεται για τη Schneider Electric παγκοσμίως αποκλειστικά στο συγκεκριμένο εργοστάσιο.

Η Schneider Electric Ελλάδας απασχολεί 300 εργαζόμενους (Αθήνα, Θεσσαλονίκη & Οινόφυτα) και σχεδιάζει να προχωρήσει σε νέες επενδύσεις για την ενίσχυση της παραγωγικής της βάσης. Να σημειωθεί ότι το εργοστάσιό της στα Οινόφυτα Βοιωτίας (πρώην εργοστάσιο της ΕΛΒΗΜ), είναι μία από τις μεγαλύτερες μονάδες παραγωγής μετασχηματιστών της Schneider Electric στον κόσμο.

<http://www.energypress.gr/news/fwtoboltaika/Aytonoma-fwtoboltaika-systhmata-apo-Schneider-Electric-kai-KAYKAS>

SCHNEIDER ELECTRIC/ΕΞΥΠΝΕΣ ΠΟΛΕΙΣ ΤΟΥ ΜΕΛΛΟΝΤΟΣ

Η Schneider Electric, ο παγκόσμιος ειδικός στη διαχείριση ενέργειας, παρουσιάζει την πρότασή της για τις Έξυπνες Πόλεις του μέλλοντος, θέλοντας να επικοινωνήσει το όραμά της για την ανάπτυξη και τη δημιουργία βιώσιμων, ενεργειακά αποδοτικών πόλεων με προηγμένες και τεχνολογικά άρτιες υποδομές.

Σύμφωνα με μελέτες της E.E., μέχρι το 2050 το 70% του παγκόσμιου πληθυσμού θα κατοικεί στις πόλεις, ενώ το 90% των εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα θα προέρχεται επίσης από αυτές. Πρόκειται για μία τεράστια πρόκληση, καθώς τόσο οι υπάρχουσες όσο και οι νέες πόλεις που θα δημιουργηθούν θα πρέπει να διακρίνονται από τα χαρακτηριστικά της βιωσιμότητας, της ενεργειακής αποδοτικότητας αλλά και της αρτιότητας των υποδομών, ώστε να προσφέρουν ένα ιδανικό περιβάλλον διαβίωσης για τους κατοίκους τους. Στην παραπάνω πρόκληση, η Schneider Electric είναι έτοιμη και πρόθυμη να ανταποκριθεί, παρουσιάζοντας τις προτάσεις της για τις Έξυπνες Πόλεις του μέλλοντος.

Βασιζόμενη στην τεχνογνωσία και την πλούσια δραστηριότητά της στον τομέα της ενέργειας καθώς και των υποδομών, η Schneider Electric προτείνει λύσεις για αποδοτικές πόλεις.

Άξονές της στην υλοποίηση του στόχου αυτού είναι οι αξίες και τα στοιχεία υπεροχής της που συνοψίζονται στα παρακάτω:

- Ενσωμάτωση της τεχνογνωσίας και των ικανοτήτων της Schneider Electric για αυξημένη αποδοτικότητα μέσω διαλειτουργικών προϊόντων, συστημάτων και υπηρεσιών.

- Καινοτομία για ένα αειφόρο μέλλον με νέα επιχειρησιακά και οικονομικά μοντέλα που θα ανταποκρίνονται στις ανάγκες των μελλοντικών πόλεων.
- Συνεργασία με τους παγκόσμιους και τοπικούς φορείς και συμμετέχοντες, ώστε το να υλοποιηθεί το όραμα των έξυπνων πόλεων.

Πιο συγκεκριμένα, οι λύσεις της Schneider Electric για τις έξυπνες πόλεις εστιάζουν:

- Στην «έξυπνη» διαχείριση της ενέργειας
- Στις «έξυπνες» μεταφορές
- Στην «έξυπνη» διαχείριση των υδατίνων πόρων
- Στις «έξυπνες» δημόσιες υπηρεσίες
- Στα «έξυπνα» κτίρια και κατοικίες
- Καθώς και στην «έξυπνη» ολοκλήρωση σε ενιαία πλατφόρμα όλων των παραπάνω συστημάτων.

Χάρη στην ηγετική δράση της εταιρείας, η Schneider Electric έχει αποφέρει εντυπωσιακά αποτελέσματα από την εφαρμογή 200 projects Έξυπνων Πόλεων διεθνώς, τα οποία συνοψίζονται ως εξής:

- Επίτευξη έως 30% εξοικονόμηση ενέργειας
- Επίτευξη έως και 15% ελάττωση απώλειας υδατίνων πόρων
- 20% εξοικονόμηση χρόνου από τη βελτίωση των υποδομών στις μεταφορές
- Αειφορία, η οποία μεταφράζεται σε μειωμένες εκπομπές ρύπων, οικονομική ανάπτυξη και δημόσια ασφάλεια καθώς και νέες θέσεις εργασίας

Στο όραμα της για Έξυπνες Πόλεις, η Schneider Electric δίνει το δυναμικό «παρών», έτσι ώστε οι Πόλεις του μέλλοντος να γίνουν ο άξονας ενός αειφόρου και φιλόξενου πλανήτη. <http://www.electrologos.gr/news/202>

SCHNEIDER ELECTRIC/ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΠΕΛΑΤΩΝ

Το Κέντρο Εκπαίδευσης Πελατών της Schneider Electric ξεκίνησε τη λειτουργία του το Μάιο του 2007, εστιάζοντας σε θέματα ηλεκτρισμού και Διοίκησης & Οικονομίας. Από τότε, η ανταπόκριση και η αποδοχή από την αγορά, υπήρξε εντυπωσιακή. Η Schneider Electric εκφράζει ένα μεγάλο και ειλικρινές ευχαριστώ για αυτήν την ανταπόκριση των πελατών. Για το 2014, με δέσμευση να συνεχίσει τη λειτουργία και την ανάπτυξη του Κέντρου Εκπαίδευσης Πελατών της, η Schneider Electric, ενημερώνει για τα παρακάτω:

Από τον Σεπτέμβριο 2013 το κέντρο έχει διευρύνει την εκπαίδευση του στην ευρύτερη περιοχή των Βαλκανίων και για το 2014 σκοπεύει να προσφέρει αρκετές

εκπαιδεύσεις στην ευρύτερη περιοχή. Το δεύτερο εξάμηνο 2014 σκοπεύει να εμπλουτίσει την γκάμα των εκπαιδεύσεων σε καινοτόμα προϊόντα – λύσεις με σκοπό την ακόμα μεγαλύτερη ανάπτυξη του πελάτη. Επίσης, ενημερώνει το κοινό ότι για το 2014 έχει αναρτηθεί πρόγραμμα εκπαιδεύσεων με σταθερές ημερομηνίες για την Αθήνα και την Θεσσαλονίκη για όλες τις θεματικές ενότητες.

Για τα προγράμματα εκπαίδευσης που ενδιαφέρουν το πελατειακό κοινό, προτείνετε να συμπληρώσουν και να αποστείλουν την αίτηση συμμετοχής δίνοντας τα πλήρη στοιχεία επικοινωνίας τους. Προσκαλούν το πελατειακό κοινό να περιηγηθεί στο δικτυακό τόπο και ευελπιστούν να ανταποκρίνεται με τον καλύτερο δυνατό τρόπο στον εμπλουτισμό των γνώσεων και στη βελτίωση των ικανοτήτων τους.
<http://www.electronics.gr/2011/08/schneider-electric.html>

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Μέσα από την κρίση η αγορά μετασχηματίζεται ,αλλάζει .Την αλλαγή αυτή την έχουν δει έγκαιρα στην Schneider electric και προσπαθούν μέσα στο όλο δυσμενές κλίμα να αντιστρέψουν την όλη κατάσταση .Έχουν αναπτύξει πολύ καλές σχέσεις τόσο με το εργασιακό δυναμικό ,όσο και με το ευρύ φάσμα των πελατών τους ,Ακολουθούν πολιτικές φιλικές προς το περιβάλλον ,παρακολουθούν κάθε εξέλιξη της τεχνολογίας και ακολουθούν εκπτωτική πολιτική καθώς και πιστωτική πολιτική απόλυτα συνυφασμένη με τους όρους και τις συνθήκες της αγοράς .Η αύξηση του τζίρου και των κερδών της εταιρείας εν μέσω κρίσης σημαίνει πολλά .Ο στόχος είναι επιβίωση της εταιρείας και εν συνεχεία μια διαχρονική ανοδική πορεία στον κλάδο του ηλεκτρολογικού υλικού ,ελπίζοντας σε έξοδο από την οικονομική κρίση καθώς και σε ένα καλύτερο μέλλον σε όλους τους κοινωνικούς τομείς .Γιατί όλοι οι τομείς της ζωής αποτελούν ένα αλληλένδετο σύστημα που επηρεάζουν ο ένας τον άλλον.

VI. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ-ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΞΟΔΟΥ ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΡΙΣΗ

Η πτωτική πορεία της αγοράς τα τελευταία χρόνια περιγράφεται ανάγλυφα από τις απόψεις και τα συναισθήματα του εμπορικού κόσμου. Η καθολική απογοήτευση από την πορεία του εμπορίου, τόσο σε ατομικό, όσο και σε συνολικό επίπεδο, καταγράφεται με ποσοστό 90% που δηλώνει ότι η επιχείρηση του και η αγορά πάει προς το χειρότερο. Έντονη είναι η έλλειψη προοπτικής και ελπίδας, καθώς το 76,5% δηλώνει ότι «τα χειρότερα δεν έχουν έρθει ακόμα».

Η τάση αυτή είναι κυρίαρχη σε όλες τις επιμέρους ομάδες εμπόρων, καθώς και σε όλες τις περιοχές ή ηλικίες, με μικρές αποκλίσεις. Σε γενικές γραμμές, ως σημείο καμπής παρουσιάζεται το 2009. Από εκεί και μετά αποτυπώνεται μια επιδείνωση της κατάστασης που έγινε ραγδαία απελπιστική την τελευταία 3ετία.

Τα συναισθήματα συμπυκνώνονται στο τρίπτυχο: "Φόβος – Κατάθλιψη – Θυμός". Τρία συναισθήματα που συγκαταλέγονται στα βασικά ή πρωτογενή συναισθήματα, τα οποία λειτουργούν ως θεμέλιο για διάφορα άλλα. Θεωρείται δε ότι η ανεπαρκής ή ελλειμματική ρύθμισή τους συνδέεται με προβλήματα όπως η κατάθλιψη και το άγχος. Μέσα σε αυτό το κλίμα, οι περισσότεροι έμποροι αισθάνονται φοβισμένοι, ελάχιστα δημιουργικοί, με ισχυρά συμπτώματα παραίτησης. Ενδεικτικές φράσεις των μικρομεσαίων εμπόρων είναι: "Μας έχουν αφήσει στο έλεος", "δεν μπορούμε να επιβιώσουμε", "Δεν υπάρχει ελπίδα σήμερα".

Μόνη μικρή εξαίρεση σε αυτό το κλίμα είναι κάποιοι νεώτερης ηλικίας που δραστηριοποιούνται σε χώρους μεγαλύτερης εξειδίκευσης, οι οποίοι διατηρούν κάποια στοιχεία αισιοδοξίας. Θεωρούν δε πως είναι μια στιγμή που πρέπει να εντοπίσουν ευκαιρίες και να δραστηριοποιηθούν, καθώς η κρίση απαιτεί Δημιουργία, Εγρήγορση και Ευκαιρίες. Οι φράσεις που ακούγονται από νέους εμπόρους είναι:

"ελπίζουμε ότι κάποια στιγμή τα πράγματα θα αλλάξουν", "Χρειάζεται ο καθένας να βγάλει την ψυχή του", "Υπάρχουν πολλές νέες προσπάθειες που γίνονται", "Πρέπει να το παλέψουμε μόνοι μας", "με την στεναχώρια δεν βγαίνει τίποτα". Η κρίση στο εμπόριο θεωρείται δημιούργημα της γενικότερης κρίσης. Τα κύρια αίτια της κρίσης στο εμπόριο που καταγράφονται είναι:

Η γενική οικονομική κρίση, η αστάθεια και η αναξιοπιστία, Οι μειώσεις μισθών, εισοδήματος και κατανάλωσης, Η αβεβαιότητα και το κλίμα φόβου για το αύριο. Σε αυτό το κλίμα βρίσκουν έδαφος να αναπτυχθούν και αρκετές θεωρίες συνωμοσίας, σύμφωνα με τις οποίες η Ελλάδα είναι «στόχος εξόντωσης» από «εξωτερικές» δυνάμεις και η αντιμετώπιση ενός ακήρυχτου "οικονομο-ενεργειακού" πόλεμου. Αυτό που όμως δεν είναι θεωρία, αλλά κοινή διαπίστωση είναι ότι το μνημόνιο είναι "ελαττωματικό προϊόν", το οποίο αφού δεν έχουμε λεφτά να το αντικαταστήσουμε πρέπει να το επιδιορθώσουμε πριν μας εξοντώσει. Οι συνήθεις φράσεις που ακούγονται καθημερινά από τους ανθρώπους της αγοράς είναι:

«μας οδηγούν στην καταστροφή»

«μας πνίγουν τα χρέη»,

"Όλα γίνονται για τις μεγάλες εταιρείες και τις πολυεθνικές"

«δεν έχουμε να πληρώσουμε εφορία και τέβε»

«υπάρχουν μέρες που δεν κάνουμε σεφτέ»

Ως βασικότερα προβλήματα του εμπορικού κόσμου καταγράφονται:

Η έλλειψη ρευστότητας σε εμπόρους και καταναλωτές. Η αδυναμία καταβολής ΦΠΑ, φόρων και εισφορών, ο αποκλεισμός χρηματοδότησης από τράπεζες, η δυσπιστία ξένων εταιριών και αναγκαστική προκαταβολή εμπορεύματος, το Δημόσιο, η Εφορία και τα Ασφαλιστικά Ταμεία, Η υψηλή άμεση και έμμεση Φορολογία, Οι προβληματικές διαδικασίες για ένταξη σε προγράμματα ΕΣΠΑ. Τα μεγάλα καταστήματα και τα εμπορικά κέντρα μέσα στις πόλεις, Το παραεμπόριο και τα κινέζικα προϊόντα απομίμησης, Οι συνεχείς αλλαγές στα οικονομικά μέτρα και κατά συνέπεια η αδυναμία οργάνωσης μιας επιχείρησης, Το συνεχώς τροφοδοτούμενο φοβικό περιβάλλον στο καταναλωτικό κοινό. Γενικά παρατηρείται μεγαλύτερη διάρρηξη σχέσεων εμπιστοσύνης μεταξύ κράτους – εμπόρων με εκφράσεις «δεν μπορούμε να εμπιστευτούμε το κράτος», «εμένα το κράτος με κάνει κλέφτη γιατί ξέρω ότι το κράτος είναι κλέφτης», ενώ ως κυρίαρχη προτεραιότητα καταγράφεται το ζήτημα της ρευστότητας (76%). <http://www.epistimonikomarketing.gr/stratigikes-epibiosis-ton-epixeiriseon-en-meso-oikonomikis-yfesis/>

Όσoσo ζωντανή παραμένει μεταξύ των εμπόρων η προσδοκία βοήθειας από την Κυβέρνηση. Στην ερώτηση όμως «Από ποιον περιμένετε βοήθεια σε αυτήν την περίοδο της κρίσης;», αποτυπώνεται και πάλι η κυρίαρχη απαισιοδοξία του εμπορικού κόσμου. Οι περισσότερες προσδοκίες είχαν εναποτεθεί σε εξωτερικούς παράγοντες όπως η Κυβέρνηση με 50% και η Αυτοδιοίκηση με 35%. Ο συνδυασμός προσδοκίας κυρίως από το κράτος και παράλληλα η αίσθηση ότι το κράτος αποτελεί βασικό «αντίπαλο» των εμπόρων, λειτουργεί εντελώς απορρυθμιστικά στο όλο τοπίο και εντείνει σημαντικά τη σύγχυση και την απογοήτευση των εμπόρων.

Υπάρχει όμως ελπίδα για έξοδο από την κρίση, για ανάπτυξη και για αντιστροφή του κλίματος?

ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΜΕΣΑ ΣΤΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΤΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ

Η κρίση, όπως είναι φυσικό και αναμενόμενο, επηρεάζει σχεδόν κάθε επιχείρηση ανεξαρτήτως κλάδου και μεγέθους. Έτσι, η μικρή επιχείρηση όπως και η μεγάλη βλέπει τον τζίρο της να συρρικνώνεται, την πελατεία της να αραιώνει, τη ρευστότητα της να ασφυκτιά και την κερδοφορία της να εξανεμίζεται. Τι μπορεί να κάνει όμως μια επιχείρηση για να αντιδράσει σ' αυτήν τη συγκυρία; Τι μπορεί να κάνει το συνοικιακό κατάστημα ρούχων λόγου χάριν, η σούπερ μάρκετ ή κομμωτήριο;

Καθήκον πρώτο: η διάσωση της επιχείρησης, η επιβίωση

Καθήκον δεύτερο: να έχει βελτιώσει τη θέση της για την μετά την κρίση εποχή.

Τα κυριότερα προβλήματα όπως έχουν αποτυπωθεί μέσα από τις μέχρι σήμερα επαφές μας με τον επιχειρηματικό κόσμο και μέσα στα πλαίσια της έρευνας για την παρούσα εργασία είναι :

1- Κυρίαρχο πρόβλημα για όλες τις κατηγορίες των επιχειρήσεων είναι η μείωση της ζήτησης στην εσωτερική και διεθνή αγορά.

2- Σημαντικό επίσης πρόβλημα είναι η αύξηση των ακάλυπτων επιταγών, οι οποίες για τις επιχειρήσεις δεν περιορίζονται στο μέγεθος των επιταγών που σφραγίζονται και το οποίο είναι ούτως ή άλλως οδυνηρό, αλλά επεκτείνεται και στις επιταγές εκείνες που όταν διαπιστώνεται ότι είναι ακάλυπτες αντικαθίστανται με νέες, με την ελπίδα, ότι κάποια στιγμή θα καλυφθούν. Το μέγεθος των αντικαθιστάμενων επιταγών εκτιμάται ότι προσεγγίζει το μέγεθος των καταγεγραμμένων ως οριστικά ακάλυπτων. Ειδικά αυτό το στοιχείο, πέραν των άμεσων προβλημάτων που προκαλεί στις επιχειρήσεις διαταράσσει σοβαρά την παράμετρο της εμπιστοσύνης στην αγορά και τις συναλλαγές και μεγαλώνει ακόμη περισσότερο το ήδη μεγάλο πρόβλημα του περιορισμού της εσωτερικής ζήτησης. Αν μάλιστα στην εικόνα αυτή συνυπολογιστεί και το γεγονός ότι ένα ποσοστό των επιχειρήσεων διαπιστώνει αδυναμία των πελατών του να ανταποκριθεί στις υποχρεώσεις του τότε η κατάσταση μοιάζει να εξελίσσεται ως μη ελεγχόμενη.

3- Η μεγάλη αβεβαιότητα που υπάρχει επιτείνει ακόμη περισσότερο την αδυναμία των επιχειρήσεων να εξυπηρετήσουν τα προγράμματά τους λόγω προβλημάτων πρόσβασης σε ικανοποιητική χρηματοδότηση μέσω του χρηματοπιστωτικού συστήματος. Η αιφνίδια περιστολή της χρηματοδότησης είναι πολύ μεγαλύτερο πρόβλημα –το οποίο οδηγεί σε καταστάσεις ασφυξίας – από το κόστος της χρηματοδότησης. Ήδη, σε έναν μεγάλο αριθμό επιχειρήσεων έχουν περιοριστεί οι χρηματοδοτήσεις τρεχουσών συμβάσεων και έχουν αναθεωρηθεί προς τα πάνω, ενώ οι δανειοδοτήσεις γίνονται με εξαιρετικά επιλεκτικό τρόπο.

Η κρίση αποτελεί την ευκαιρία αναθεώρησης και εξορθολογισμού του τρόπου που λειτουργεί η επιχείρηση :

i. ΜΕΙΩΣΗ ΔΑΠΑΝΩΝ

Σε συνθήκες μείωσης τζίρου, το πρώτο αμυντικό μέτρο είναι η μείωση των δαπανών, των εξόδων που λένε και οι πιο παλιοί έμποροι, με την προϋπόθεση φυσικά ότι η μείωση δεν θα έχει αρνητικές επιπτώσεις στις πωλήσεις.

Οικονομίες μπορεί να προέλθουν από:

- Επαναδιαπραγμάτευση ενοικίου ή μετακόμιση σε άλλο ισοδύναμο κατάσταση σε μικρή ακτίνα με λογικότερο ενοίκιο.
- Μείωση του κόστους προσωπικού
- Μείωση λοιπών λειτουργικών εξόδων.

ii. ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ

Η κρίση αποτελεί εξαιρετική αφορμή για να επανεξετάσει η επιχείρηση το μίγμα προϊόντων και υπηρεσιών που προσφέρει.

- Το μίγμα είναι το σωστό; Ανταποκρίνεται στις ανάγκες των πελατών τώρα, σε συνθήκες μειωμένων εισοδημάτων ;
- Οι τιμές είναι ανταγωνιστικές; Μήπως υπάρχει δυνατότητα για επαναδιαπραγμάτευση με τους προμηθευτές, ή/και αναθεώρηση περιθωρίων κέρδους, ή/και αναζήτηση άλλων πηγών προμήθειας;
- Τα αποθέματα είναι τα πρόποντα; Συχνά λείπουν τα προϊόντα που κινούνται και περισσεύουν αυτά που δεν έχουν ζήτηση. Αποτέλεσμα, και πωλήσεις χάνονται και κεφάλαια δεσμεύονται σε προϊόντα που κινδυνεύουν να απαξιωθούν, και μάλιστα σε εποχές που η ρευστότητα είναι πρωταρχικό ζητούμενο.

iii. ΠΕΛΑΤΕΙΑ

Κάθε επιχείρηση βασίζεται σε έναν πυρήνα πελατείας. Η κρίση πρέπει να κινητοποιήσει την επιχείρηση να διευρύνει τον πυρήνα αυτόν, να αξιολογήσει και να βελτιώσει τον βαθμό ικανοποίησης, να προβεί σε ενέργειες που θα αυξήσουν την πιστότητα.

iv. ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΠΩΛΗΣΕΩΝ

Η κρίση απαιτεί όσο ποτέ από την επιχείρηση και τον επιχειρηματία ανεξάντλητη ευρηματικότητα στην συνεχή αναζήτηση τρόπων προώθησης των πωλήσεων. Αυτό,

πρέπει να είναι το μέλημα κάθε εργαζόμενου στην επιχείρηση ανεξαρτήτως θέσης. Σ' αυτό πρέπει να κατατείνουν οι προσπάθειες όλων. Φυσικά, οι προσφορότεροι τρόποι προώθησης, θα εξαρτηθούν από το είδος της επιχείρησης και από τη φύση των προϊόντων και υπηρεσιών που πουλάει.

Πάμε τώρα σε ένα παράδειγμα, που είναι ένα συνοικιακό κατάστημα ηλεκτρολογικού υλικού..

Οι προωθητικές ενέργειες είναι ανεξάντλητες σε αριθμό και ευρηματικότητα, αρκεί να υπακούουν σε σωστή στρατηγική μάρκετινγκ που έχουν στόχο να φέρουν νέους πελάτες (new customers), να αυξήσουν το ύψος αγοράς (up selling), να πουλήσουν και άλλα είδη προϊόντων ή υπηρεσιών (cross selling), ή να φέρουν επαναληπτικές πωλήσεις και πιστότητα (loyalty schemes) ,.....ας δούμε μερικές

:→ Προσφορές του τύπου « αγοράζοντας 5 ηλεκτρονικούς λαμπτήρες, παίρνετε μια ακόμα με 50% έκπτωση, ή και δωρεάν».

→ Προσφορές με δώρα ανάλογα με το ύψος αγορών, ή την συγκέντρωση πόντων.
→ Εκπρωτικό δωροκουπόνι για την επόμενη αγορά, ή για κάποια μελλοντική χρονική περίοδο.

→ Ειδικές εποχιακές προσφορές (Πάσχα, Χριστούγεννα, Καλοκαιρινές ,Σχολικής Περιόδου κλπ.).

→ Διενέργεια τοπικών κληρώσεων με προϋπόθεση αγοράς, σε συνεργασία ίσως με άλλα μη ανταγωνιστικά καταστήματα της περιοχής.

→ Συνεργασία με μη ανταγωνιστικές επιχειρήσεις της περιοχής για αμοιβαίο όφελος, π.χ. παροχή εκπρωτικών κουπονιών που εξαργυρώνονται με έκπτωση σε γειτονικά καταστήματα.

→ Γνωστοποίηση των προωθητικών ενεργειών με ένα διαφημιστικό έντυπο, εκεί που περνάνε όλοι οι κάτοικοι π.χ. φούρνους, ψιλικά κλπ

.→ Τοποθέτηση προωθητικών «take one» εντύπων σε ειδικό stand έξω από το κατάστημα.

→ Παροχή σε πελάτες διαφημιστικών λογοτυπημένων μικροδώρων χρήσιμων για το σπίτι π.χ. μαγνητάκια, στυλό, memory pads ,διαφανή αδιάβροχα για την περίπτωση ξαφνικής βροχής,

→ Τοποθέτηση διαφημιστικού υλικού στις βιτρίνες σας και ίσως άδειων καταστημάτων στους γύρω δρόμους.

→ Αποστολή προωθητικών ενημερωτικών μηνυμάτων σε πελάτες των οποίων έχουμε τον αριθμό του κινητού ή το e-mail.

→ Παροχή εκπνώσεων σε όσους έλθουν στο κατάστημα για αγορές, μαζί με ένα ή περισσότερους φίλους/ες

→ Ειδικές εκδηλώσεις και προσφορές αποκλειστικά για τους καλούς πελάτες. Και βέβαια, τα καταστήματα που τηρούν βάση δεδομένων των πελατών τους, με τα

στοιχεία και το ιστορικό αγορών τους, μπορούν να εφαρμόσουν διαφοροποιημένη στρατηγική προώθησης ανάλογα με την κωδικοποίηση των πελατών τους κατά εγγύτητα/συχνότητα/ύψος αγορών (Recency/Frequency/Monetary ή RFM analysis) Σε όλες τις περιπτώσεις, οι ενέργειες προώθησης πωλήσεων για την αντιμετώπιση της κρίσης, πρέπει να σχεδιάζονται με γνώμονα την ικανοποίηση των πελατών, να είναι απλές, εύκολα κατανοητές, δημιουργικές, πρωτότυπες, ψυχαγωγικές και βέβαια να προτρέπουν σε αγορά. Στην προώθηση πωλήσεων, το μόνο που μας περιορίζει είναι η φαντασία και η δημιουργικότητα, για παράδειγμα, σε κάποια πολύ επιτυχημένη προωθητική ενέργεια, ο πελάτης είχε την δυνατότητα να κερδίσει εκατομμύρια, ενώ η ενέργεια στοίχισε ελάχιστα. Πώς; με τις αγορές του κέρδιζε ένα Λαϊκό λαχείο. Οι ενέργειες, που αναφέραμε, και δεν είναι παρά ενδεικτικές, μπορεί άμεσα να μειώσουν την επίπτωση της κρίσης στον τζίρο και στην κερδοφορία, αλλά και να ενδυναμώσουν το μερίδιο αγοράς, και παράλληλα, να καταστήσουν πιο αξιόμαχη την επιχείρηση στο μέλλον, ώστε να επωφεληθεί της μετά την κρίση εποχής.

Γιατί είναι δεδομένο ότι κάποτε η κρίση θα ξεπεραστεί. Όλα στην ζωή έχουν άνοδο και κάθοδο, άνθηση και μαρασμό και όλα κάποτε αλλάζουν είτε προς το καλύτερο είτε προς το χειρότερο. Όλα τα παραπάνω αναφέρονται στην αντιμετώπιση της κρίσης από τις ίδιες τις επιχειρήσεις, τους ίδιους τους επιχειρηματίες. (Σφακιανάκης Μ.Κ, 1998, «διοικητική κρίσεων», Εκδόσεις Έλλην, Αθήνα)

ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΣΕ ΔΙΕΘΝΕΣ ΕΠΙΠΕΔΟ/ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

Η κατάρρευση της Lehman Brothers, τέταρτης μεγαλύτερης επενδυτικής τράπεζας των ΗΠΑ, την 15η Σεπτεμβρίου 2008, σηματοδότησε τη μεγαλύτερη μεταπολεμική παγκόσμια οικονομική κρίση. Η κρίση ήταν δυνατό να προβλεφθεί; πότε άρχισε και ποια τα κύρια αίτια της; πως θα αντιμετωπιστεί; πότε θα εξέλθουμε από αυτή; Στη συνέχεια θα προσπαθήσουμε να φωτίσουμε ορισμένες από τις πτυχές αυτών των ερωτημάτων. Προβλέψεις: Η οικονομική δραστηριότητα δεν ακολουθεί γραμμική, ανοδική ή καθοδική, πορεία. Αντίθετα, ακολουθεί κυκλική πορεία με ορισμένες φάσεις του οικονομικού κύκλου να είναι ανοδικές και άλλες καθοδικές. Οι μεγαλύτερες από τις αναπτυσσόμενες οικονομίες του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ) γνώρισαν την τελευταία ύφεση στις αρχές της νέας χιλιετίας, χωρίς όμως να συμπαρασύρουν τις λεγόμενες αναδυόμενες οικονομίες (Βραζιλία, Ινδία, Κίνα, Ρωσία, Νότιος Αφρική και άλλες μικρότερες οικονομίες), οι οποίες συνέχισαν να αναπτύσσονται με ταχείς ρυθμούς, εκκινώντας βέβαια από πολύ

χαμηλά επίπεδα. Η τελευταία επομένως γενικευμένη κρίση ίσως να πρέπει να αναζητηθεί στην εποχή της κρίσης στην Νοτιοανατολική Ασία (1997) ή ακόμη και στις αρχές τις δεκαετίας του 1990. Είναι προφανές ότι οι ταχείς ρυθμοί οικονομικής μεγέθυνσης του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (ΑΕΠ) που παρατηρήθηκαν παγκοσμίως την περίοδο 2002-2007, κάποια στιγμή θα επιβραδύνονταν υπακούοντας στη λογική των οικονομικών κύκλων. Το κρίσιμο ερώτημα, σε συνθήκες ελεύθερης οικονομίας της αγοράς, είναι πως εκείνοι που ευθύνονται για την κρίση θα πληρώσουν, χωρίς να υπάρξουν αδικαιολόγητες απώλειες στο παραγόμενο προϊόν (ΑΕΠ). Η νομισματική πολιτική αντέδρασε με δύο τρόπους: χαλαρώνοντας τη στάση της μειώνοντας τα επιτόκια και παρέχοντας ενέσεις ρευστότητας στο σύστημα. Η FED μείωσε τα επιτόκια από το 5,5% τον Σεπτέμβριο 2007 σε 0,25% το Δεκέμβριο 2008. Η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ) μείωσε τα επιτόκια από 4,25% τον Ιούλιο 2008 σε 2,5% το Δεκέμβριο 2008, ενώ η Τράπεζα της Αγγλίας άγγιξε τα χαμηλότερα επίπεδα της Ιστορίας της, διαμορφώνοντας τα επιτόκια στο 2,0% το Δεκέμβριο 2008. Παράλληλα, διατέθηκαν αφειδώς δισεκατομμύρια ευρώ, στερλίνες, γιέν και δολάρια από τις κεντρικές τράπεζες για την παροχή ρευστότητας στην διατραπεζική αγορά καθώς οι εμπορικές τράπεζες ήταν απρόθυμες να δανείσουν η μια στην άλλη. Τα περιθώρια επιτοκίων στους δείκτες Libor και Euribor παρέμειναν σε πολύ υψηλά επίπεδα, υπογραμμίζοντας την έλλειψη εμπιστοσύνης μεταξύ των τραπεζών. Τα μεγαλύτερα χρηματιστήρια του πλανήτη γνώρισαν δραματικές απώλειες το 2008, κοντά ή και άνω του 50%. Όμως, παρά τις παρεμβάσεις των νομισματικών αρχών η πορεία προς την ομαλότητα στις αγορές χρήματος και κεφαλαίου ήταν αργή και εύθραυστη. Ήταν φανερό, ότι η παρέμβαση των κυβερνήσεων μέσω της δημοσιονομικής πολιτικής ήταν απαραίτητη. Διεθνείς οργανισμοί όπως ο ΟΟΣΑ και το ΔΝΤ συνέστησαν την στήριξη της οικονομίας μέσω υιοθέτησης «δημοσιονομικών πακέτων» (fiscal stimulus packages) ώστε η οικονομική πολιτική να δράσει αντικυκλικά στηρίζοντας την οικονομική δραστηριότητα. Τέτοια δημοσιονομικά πακέτα υιοθετήθηκαν από οικονομίες όπως των ΗΠΑ, της ΕΕ, της Ιαπωνία, του Ηνωμένο Βασίλειο, ακόμη και της Κίνας, συνδυασμένου ύψους τρισεκατομμυρίων δολαρίων ΗΠΑ. Τα «δημοσιονομικά πακέτα» περιλαμβάνουν, εκτός από μέτρα διασφάλισης της σταθερότητας του χρηματοπιστωτικού συστήματος (π.χ. παροχή εγγύησης του δημοσίου σε τράπεζες), μέτρα όπως η μείωση της φορολογίας ή η ενίσχυση των δημοσίων δαπανών για την τόνωση της εσωτερικής ζήτησης (π.χ. από τη μείωση των φόρων κατανάλωσης, όπως του ΦΠΑ, έως την επιστροφή φόρου στη φορολογία εισοδήματος, και από την ενίσχυση των δημοσίων δαπανών για υποδομές έως την επιδότηση θέσεων εργασίας και την χορήγηση ευνοϊκών δανείων και επιδότηση επιτοκίων για συγκεκριμένους κλάδους). Ενώ η νομισματική πολιτική ενδείκνυται να χρησιμοποιείται σε τέτοιες περιπτώσεις, υπάρχει αρκετή επιφυλακτικότητα για τη χρήση της δημοσιονομικής πολιτικής σε «κανονικές συνθήκες». Όμως, οι συνθήκες απέχουν πολύ από το να χαρακτηριστούν κανονικές και η νομισματική πολιτική καθίσταται λιγότερο αποτελεσματική. Υπό το φως αυτών των εξελίξεων όλοι συμφωνούν για τη χρήση του εργαλείου της δημοσιονομικής πολιτικής αλλά

αναπτύσσονται δύο κυρίως «σχολές σκέψεις» για το μέγεθος και την κατεύθυνση των δημοσιονομικών παρεμβάσεων. Από τη μια πλευρά όσοι (π.χ. ΔΝΤ, Ηνωμένο Βασίλειο) υποστηρίζουν ότι γενικές και εκτεταμένες δημοσιονομικές παρεμβάσεις είναι η μόνη λύση για να αποφύγουμε μια παρατεταμένη ύφεση (depression). Κατά αυτή την άποψη ο κίνδυνος είναι να δράσουν οι κυβερνήσεις «πολύ αργά και πολύ λίγο» (too late, too little) και όχι το αντίθετο. Από την άλλη πλευρά, όσοι (π.χ. ΟΟΣΑ, Γερμανία) τονίζουν ότι δεν υπάρχει ενιαία συνταγή για όλα τα κράτη και, σε κάθε περίπτωση, οι όποιες δημοσιονομικές παρεμβάσεις θα πρέπει να είναι «έγκαιρες, προσωρινές και στοχευμένες» (timely, temporary, targeted-3Ts), ώστε να μη θέτουν σε διακινδύνευση τη μακροχρόνια βιωσιμότητα των δημοσίων οικονομικών. Τείνουμε να συμφωνήσουμε με αυτή την άποψη. Πράγματι, για την άσκηση επεκτατικής πολιτικής θα πρέπει να υπάρχουν τα κατάλληλα περιθώρια δημοσιονομικής ευελιξίας (fiscal space). Περιθώριο που μπορεί να υπάρχει σε χώρες του ΟΟΣΑ με υψηλά δημοσιονομικά πλεονάσματα και ανύπαρκτο δημόσιο χρέος, όπως η Νορβηγία, αλλά που είναι εξαιρετικά περιορισμένο για χώρες όπως η Ελλάδα, που παρά τη δημοσιονομική προσαρμογή των τελευταίων ετών, εξακολουθεί να έχει δημοσιονομικό έλλειμμα κοντά στο 3% του ΑΕΠ και δημόσιο χρέος άνω του 90% του ΑΕΠ. Εκτεταμένες δημοσιονομικές παρεμβάσεις σε χώρες όπως η Ελλάδα, πέραν των ήδη νομοθετημένων μειώσεων των φορολογικών συντελεστών και ορισμένων «στοχευόμενων» δαπανών, θα είχαν ως αποτέλεσμα την αύξηση του δημοσιονομικού ελλείμματος και του χρέους με μακροπρόθεσμες αρνητικές συνέπειες. Ήδη, ακόμη και με τα σημερινά επίπεδα ελλείμματος και χρέους, η εκτίναξη των περιθωρίων (spreads) των ελληνικών ομολόγων έναντι των γερμανικών, επιβαρύνει τον κρατικό Π/Υ με σημαντικό επιπλέον κόστος εξυπηρέτησης του δημοσίου χρέους. Επιπλέον, όταν οι δημόσιες δαπάνες είναι ήδη υψηλές ως ποσοστό του ΑΕΠ, είναι πιθανότερο ότι ορισικά θα είναι μάλλον ατελέσφορες (inefficient). Μεσο-μακροπρόθεσμα τον λογαριασμό θα κληθούν να τον πληρώσουν οι φορολογούμενοι πολίτες, που δυστυχώς λόγω της ακραίας αντικοινωνικής συμπεριφοράς της εκτεταμένης φοροαποφυγής και φοροδιαφυγής, θα είναι ξανά οι πολίτες μικρού και μεσαίου εισοδήματος. Η αύξηση των δημοσίων επενδύσεων αποτελεί το «ορθόδοξο επιχείρημα» ότι σε περιόδους ύφεσης οι κυβερνήσεις θα πρέπει να τονώσουν την οικονομία μέσω αύξησης των δαπανών για υποδομές. Η λύση αυτή απέδωσε για την έξοδο από το μεσοπολεμικό «κράχ», αλλά δεν είναι πάντα αποτελεσματική όπως απέδειξε η περίπτωση της Ιαπωνίας τη δεκαετία του 1990. Αντίθετα, θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη το επίπεδο των υποδομών σε μια χώρα, οι επιπλέον ανάγκες σε υποδομές, καθώς και εάν η καθαρή παρούσα αξία αυτών των επενδύσεων είναι υπέρτερη έναντι άλλων ανταγωνιστικών χρήσεων. Επιπλέον, η αύξηση των δημοσίων επενδύσεων για να μας βοηθήσει να εξέλθουμε από την παρούσα κρίση προϋποθέτει την ύπαρξη «ώριμων» επενδυτικών σχεδίων, ώστε η επιτάχυνση υλοποίησής των να έχει άμεσα αποτελέσματα. Τέτοιες «έτοιμες επενδύσεις» που τις διαλέγεις από το «ράφι» είναι σπάνιες ακόμη και για χώρες όπως οι ΗΠΑ ή το Ηνωμένο Βασίλειο, πόσο μάλλον για χώρες του μεσογειακού νότου. Έτσι, ο χρόνος που μεσολαβεί από την λήψη της απόφασης για

τη χρηματοδότηση ενός έργου υποδομής μέχρι την εκταμίευση των σχετικών κονδυλίων, είναι τέτοιος που δεν θα συμβάλει στην άμεση αντιμετώπιση της κρίσης αλλά θα λειτουργήσει πιθανότητα πληθωριστικά, σε άλλη φάση του οικονομικού κύκλου. Επιπλέον, υπάρχει σοβαρός κίνδυνος να επιλεγούν βιαστικά δημόσιες επενδύσεις με κριτήριο τις προτιμήσεις ισχυρών πολιτικών παραγόντων (rock barreling argument), αμφίβολου άμεσου ή μελλοντικού πολλαπλασιαστικού αποτελέσματος για την κοινωνία. Στο πλαίσιο αυτό, στη χώρα μας οι ήδη εγκεκριμένες επενδύσεις που συνδέονται με την υλοποίηση του Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης και των Συμπράξεων Δημόσιου και Ιδιωτικού Τομέα, αποτελούν ικανή ασφαλιστική δικλείδα και το μόνο που μπορεί να συστηθεί είναι ενδεχομένως η επιτάχυνση υλοποίησής των. Όμως, η τεχνητή διόγκωση τους μπορεί να υποβαθμίσει την ποιότητα των δημοσίων δαπανών και το επίπεδο απορροφητικότητας των κοινοτικών πόρων. Βέβαια, οι κυβερνήσεις που έχουν μικρότερα περιθώρια δημοσιονομικής ευελιξίας, πιθανόν να φανούν, από ανάγκη, περισσότερο καινοτόμες και εφευρετικές στους τρόπους αντιμετώπισης των συνεπειών της κρίσης. Στην κατηγορία αυτή ανήκει και η χώρα μας. Έτσι, ενδεχομένως η κρίση να αποτελέσει την αφορμή για εντατικοποίηση των απαραίτητων διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων. Όμως, όλες οι μεταρρυθμίσεις δεν είναι εύκολο να προχωρήσουν σε περιβάλλον κρίσης, γιατί απλά δεν υπάρχουν δημοσιονομικά περιθώρια για να αποζημιωθούν, συνήθως προκαταβολικά, εκείνοι οι οποίοι νιώθουν ότι θίγονται από αυτές. Άλλες μεταρρυθμίσεις όμως, έχουν περισσότερες πιθανότητες να προχωρήσουν, καθώς μπροστά στο «κοινό καλό», που σε περιβάλλον κρίσης γίνεται ευκολότερα αντιληπτό και περισσότερο πιεστικό, κάμπτονται οι συντεχνιακές αντιδράσεις. Σχετικά με το κανονιστικό πλαίσιο και την νέα παγκόσμια χρηματοπιστωτική αρχιτεκτονική, έχουν ήδη συσταθεί «ομάδες σοφών» που αναμένεται να καταθέσουν τις προτάσεις τους για τις δέουσες μεταρρυθμίσεις. Ενδεχομένως, ένα νέο «ολοκληρωμένο διατομεακό πλαίσιο» (unified cross-sectoral framework), το οποίο έχει προτείνει και ο ΟΟΣΑ, θα εξαφανίσει τα όποια κενά υφίστανται σήμερα (π.χ. μεταξύ εποπτείας εμπορικών και επενδυτικών τραπεζών) και θα μειώσει τα προβλήματα συντονισμού, την άνιση μεταχείριση και την ασύμμετρη πληροφόρηση. Επίσης, η ενίσχυση της τήρησης ρευστότητας έναντι κινδύνων εκτός ισολογισμού, η υιοθέτηση κανόνων αντικυκλικής κεφαλαιακής επάρκειας (counter-cyclical capital requirements) και η μεγαλύτερη έμφαση στο ποσοστό «μόχλευσης» μπορεί να εξασφαλίσει τη σταθερότητα του συστήματος. Χρονικός ορίζοντας εξόδου από την κρίση: Ο συνδυασμός της δέουσας νομισματικής και δημοσιονομικής πολιτικής θα μας οδηγήσει σε έξοδο από την κρίση; Σίγουρα ναι, χωρίς όμως να μπορούμε να προβλέψουμε το πότε ακριβώς θα συμβεί αυτό. Σύμφωνα με τις προβλέψεις του ΟΟΣΑ και του ΔΝΤ, η ανάκαμψη τοποθετείται σταδιακά στο τέλος του 2009 και με μεγαλύτερη ένταση από το 2010. Όμως, πριν έρθει η ανάκαμψη η παγκόσμια οικονομία θα βιώσει σημαντική επιβράδυνση, ενώ οι μεγαλύτερες οικονομίες ύφεση και διεύρυνση της ανεργίας, συνθήκες που αναπόφευκτα θα επηρεάσουν και θα διαμορφώσουν το πλαίσιο της πολιτικής οικονομίας της επόμενης δεκαετίας. Ήδη, συζητείται ευρέως η «επιστροφή του

κράτους έναντι της αγοράς». Η διαπίστωση, όμως, δεν έχει το ίδιο περιεχόμενο για κάθε αναπτυγμένο κράτος και δεν συνεπάγεται άκριτα «περισσότερο κράτος». Αποκτά ουσιαστικό περιεχόμενο σε χώρες που παρατηρήθηκε «μαζική αποχώρηση του κράτους» από τομείς όπως η κοινωνική ασφάλιση, η παιδεία ή η υγεία (π.χ. ΗΠΑ, Ηνωμένο Βασίλειο). Αντίθετα, σε χώρες όπως η Ελλάδα, που υλοποιεί διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις με σημαντική υστέρηση έναντι των εταίρων της στην ΕΕ ή στον ΟΟΣΑ, βασική προτεραιότητα παραμένει η σχετική μείωση του «κρατισμού» σε πολλούς τομείς (τηλεπικοινωνίες, μεταφορές, ενέργεια, υγεία, παιδεία). Το γεγονός της υστέρησής μας, δίνει τη δυνατότητα να μάθουμε από τα λάθη των άλλων και να αναζητήσουμε τη δέουσα ισορροπία μεταξύ δημόσιου και ιδιωτικού τομέα. Δεδομένου του σημείου εκκίνησης, η ισορροπία αυτή δεν θα πρέπει είναι σε βάρος του ιδιωτικού μήτε υπέρ της διατήρησης υπερβολικών ρυθμίσεων στην αγορά προϊόντων και της ακαμψίας στην αγορά εργασίας.

Βικιβιβλία,(2013),Οικονομική κρίση .Αιτίες και αποτελέσματα

<http://el.wikibooks.org/wiki>

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ/ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ ΑΝΑΚΑΜΨΗΣ/ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ

Η Ελληνική οικονομική κρίση έχει δημιουργήσει ένα νέο επιχειρηματικό περιβάλλον υψηλής αβεβαιότητας όπου το μάνατζμεντ έχει δυσκολίες να προβλέψει και άρα να θέσει στόχους. Σε τέτοιες περιόδους, ο καταναλωτής δίνει την ευκαιρία για ανάδειξη νέων brands, αφού προτιμάει συνήθως προϊόντα που προσφέρουν καλή ποιότητα, δίνουν πιο προσιτές λύσεις, αλλά σε χαμηλότερο κόστος. Δηλαδή προϊόντα που προσφέρουν “value for money”. Οι οικονομικές κρίσεις, όμως, πάντα δημιουργούν και ευκαιρίες, αρκεί όμως οι επιχειρήσεις να έχουν την αναγκαία οργανωσιακή ετοιμότητα, τη σωστή δημιουργικότητα και ένα ριζοσπαστικά φιλικό οικονομικό περιβάλλον. Βέβαια, στην Ελλάδα η δυνατότητα αυτή δυσχεραίνεται γιατί η έλλειψη ρευστότητας από το τραπεζικό σύστημα αποτρέπει σε μεγάλο βαθμό την αντοχή, την ανάπτυξη και τη στρατηγική προσαρμογής των επιχειρήσεων. Το ερώτημα είναι το κατά πόσο οι Ελληνικές επιχειρήσεις έχουν υψηλή ετοιμότητα και θα αντέξουν στην κρίση. Παρ’ ότι η “ικανότητα του μάνατζμεντ” στον Ελληνικό ιδιωτικό τομέα είναι πάνω από τον Ευρωπαϊκό μέσο όρο, συνήθως οι Ελληνικές επιχειρήσεις δεν έχουν ισχυρή ανταγωνιστική θέση στις διεθνείς κλαδικές αλυσίδες αξίας και έχουν αρκετά απλοϊκά επιχειρηματικά μοντέλα. Παράλληλα, αντιμετωπίζουν ένα αρνητικό ρυθμιστικό και θεσμικό περιβάλλον λειτουργίας (ίσως το αρνητικότερο στην Ευρωπαϊκή Ένωση), το οποίο έχει δημιουργήσει κλαδικές διαστρεβλώσεις, απροθυμία νέο εισερχομένων επενδυτών και συνήθεια στη χαμηλή παραγωγικότητα και συντήρηση του status quo. Παρ’ όλα αυτά, υπάρχουν κάποιοι επιχειρηματικοί κλάδοι στην Ελλάδα που έχουν επιδείξει υψηλά επίπεδα ανταγωνιστικότητας,

συνεχούς καινοτομίας και διεθνούς επέκτασης. Αυτοί οι κλάδοι προσφέρουν βέλτιστες πρακτικές προς μίμηση και είναι πιο πιθανόν να επιβιώσουν, κάτω βέβαια από συγκεκριμένες θεσμικές συνθήκες και στρατηγικές. Τα τέσσερα παρακάτω κλαδικά παραδείγματα σκιαγραφούν τις στρατηγικές επιχειρήσεων για το μέλλον και το αναγκαίο εθνικό περιβάλλον και σχετικών δημόσιων πολιτικών για να αντιμετωπισθεί η οικονομική κρίση. Νέοι τεχνολογικοί κλάδοι με διεθνή κρίσιμη μάζα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι ο νεοσύστατος (max 5 ετών) κλάδος των εφαρμογών κινητής τηλεφωνίας με 50 Ελληνικές επιχειρήσεις, 5.000 επιστήμονες / στελέχη και πωλήσεις 0,5 δισ. € που κυρίως αφορούν εξαγωγές. Οι καινοτόμες υπηρεσίες και λογισμικά εφαρμογών που προσφέρουν βασίζονται κυρίως σε Ελληνικά στελέχη και ερευνητικά προγράμματα συνεργασίας επιχειρήσεων με Ελληνικά ΑΕΙ. Οι κορυφαίες εταιρίες είναι ήδη εισηγμένες σε χρηματιστήρια του εξωτερικού και έχουν κέντρα διανομής σε πολλές χώρες. Η αναγκαία εδώ πολιτική είναι η βοήθεια, μέσω της διευκόλυνσης ίδρυσης και αξιοποίησης ερευνητικών αποτελεσμάτων, νέων μικρών επιχειρήσεων (από στελέχη του κλάδου και νέους επιστήμονες) να εξαπλωθούν με έδρα την Ελλάδα σε όλες τις διεθνείς αγορές, προσφέροντας τουλάχιστον 5.000 νέες θέσεις εργασίας σε μηχανικούς υψηλών προδιαγραφών και πάνω από 1 δισ. € σε εξαγωγές σε λίγα χρόνια. Κλάδοι μεταποίησης με καινοτόμα και διεθνώς αναγνωρισμένα βιομηχανικά προϊόντα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η βιομηχανία αλουμινίου στην Ελλάδα που σε μέγεθος είναι στην 5η θέση στην Ευρώπη. Κατάφερε, εκμεταλλευόμενη την ποιότητα του Ελληνικού βωξίτη, τις καινοτόμες επενδύσεις και την οξυδέρκεια των επιχειρηματιών, να δημιουργήσει καινοτόμα, πιστοποιημένα και διεθνώς αναγνωρισμένα τελικά προϊόντα (πχ. κουφώματα, καλοπετάσματα) που χρησιμοποιούνται σε κατασκευαστικά έργα σε όλο τον κόσμο. Τα 2/3 της παραγωγής πλέον εξάγονται (700.000 τόνοι ημιτέτοιμων προϊόντων αξίας πάνω από 1,5 δισ. €) στις απαιτητικές αγορές της Δ. Ευρώπης. Ενώ οι εταιρίες στο εξωτερικό είναι μεταξύ των κορυφαίων, στην Ελλάδα αντιμετωπίζουν ένα εχθρικό περιβάλλον για την περαιτέρω ανάπτυξή τους. Άρα, η αναγκαία πολιτική είναι η θεσμοθέτηση εθνικών προδιαγραφών για τα τελικά προϊόντα που θα αυξήσουν περαιτέρω την ανταγωνιστικότητα και καινοτομία των προϊόντων και μηχανισμούς ελέγχου της αγοράς για την καταπολέμηση του αθέμιτου ανταγωνισμού από αντιγραφές προϊόντων και των μη-νόμιμων συναλλαγών. Ποιοτικά τρόφιμα σε συνδυασμό με τεχνολογία, καινοτομία και διεθνές branding. Με εξαγωγές που ξεπερνούν τα 2 δισ. € και περισσότερους από 100.000 εργαζόμενους αναδεικνύεται ο κορυφαίος κλάδος μεταποίησης με σημαντικές προοπτικές αφού όμως επικρατήσει ως εθνικός στόχος για όλη την Ελληνική επικράτεια. Εδώ η αναγκαία πολιτική είναι η ανάδειξη τουλάχιστον 1.000 μικρών εταιριών (εθνικών πρωταθλητών) που εκμεταλλεύονται συγκεκριμένα τοπικά γεωγραφικά αγροτικά / κτηνοτροφικά χαρακτηριστικά, αξιοποιούν παραγωγικές και προϊόντικές καινοτομίες και προσφέρουν ένα συνολικό διεθνές branding με έμφαση αποκλειστικά στις εξαγωγές. Η διεθνής επικράτηση της μεσογειακής διατροφής προσφέρει ένα σημαντικό βοήθημα στον εθνικό αυτό στόχο, που σε συνάρτηση με τον τουρισμό μπορεί να γίνει πραγματικότητα. Οργανωμένο

λιανεμπόριο τροφίμων με υψηλή συμβολή στο ΑΕΠ. Τα τελευταία χρόνια αναδεικνύεται ως ο κλάδος με την υψηλότερη συμβολή στην ανάπτυξη της εθνικής οικονομίας με 7% συμβολή στην Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία, με 200.000 εργαζόμενους (ο μοναδικός που αύξησε την απασχόληση το 2011) και με 7 δισ. € επενδύσεις την τελευταία δεκαετία. Παράλληλα, έχει αναπτύξει βέλτιστες καινοτόμες διαδικασίες / συστήματα στην αποθήκευση / διανομή προϊόντων, στο ηλεκτρονικό επιχειρείν και στην προσφορά αξίας στον τελικό καταναλωτή. Λειτουργεί όμως μέσα στο πιο αναχρονιστικό θεσμικό πλαίσιο στην Ευρώπη όσον αφορά στη δημιουργία και λειτουργία καταστημάτων και κέντρων διανομής, καθώς και στη διακίνηση προϊόντων. Στην ουσία, είναι ένα αρνητικό θεσμικό πλαίσιο που δημιουργεί διαστρεβλώσεις στην ανάπτυξη της αγοράς και στην αύξηση του τελικού κόστους. Εδώ η αναγκαία πολιτική είναι η αναμόρφωση του εθνικού θεσμικού πλαισίου λειτουργίας του κλάδου στα Ευρωπαϊκά πρότυπα που μπορεί να επιφέρει μια αύξηση κατά 25% στα 14 δις € που ήδη προσφέρει ο κλάδος στην εθνική Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία. Από τα παραπάνω αναδεικνύεται ότι δύο σημαντικοί παράγοντες αντιμετώπισης της κρίσης είναι η επιχειρηματική καινοτομία και το εθνικό περιβάλλον λειτουργίας της ιδιωτικής οικονομίας. Παρ' ότι η Ελλάδα υστερεί σε δαπάνες στην Έρευνα και Ανάπτυξη φαίνεται ότι στην Ελληνική επιχειρηματική πρακτική υπάρχουν παραδείγματα επιτυχούς απορρόφησης, προσαρμογής και διάχυσης της τεχνολογίας / καινοτομίας. Το Ελληνικό μάνατζμεντ έχει αποδείξει ότι είναι ανοικτό να αφομοιώνει, προσαρμόζει και να δημιουργεί καινοτομία σε διαδικασίες, προϊόντα και επιχειρηματικά μοντέλα. Οι περιορισμένες, όμως, αυτές βέλτιστες κλαδικές πρακτικές θα πρέπει να γνωστοποιηθούν ευρέως και να εδραιωθούν, έτσι ώστε να γίνει πιο μαζική η εφαρμογή και αξιοποίησή τους. Το οικονομικό περιβάλλον λόγω έλλειψης χρηματοοικονομικών πόρων θα είναι πιο δυσμενές στο μέλλον. Άρα, θα πρέπει να βελτιωθεί άμεσα το θεσμικό πλαίσιο δημιουργίας, λειτουργίας και ανάπτυξης των επιχειρήσεων. Όχι όμως αόριστα και οριζόντια αλλά εξειδικευμένα σε συγκεκριμένους καινοτόμους, εξωστρεφείς και σημαντικούς κλάδους για την εθνική οικονομία.

Deakins, D., and M. Freel, (2007), Επιχειρηματικότητα, Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική

Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ/ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ

Είναι προφανές ότι σήμερα ζούμε όχι μέσα σε ένα μονοπολικό, ή διπολικό ή πολυπολικό παγκόσμιο σύστημα αλλά μέσα σε ένα περιβάλλον όπου, κυρίως στον χρηματοοικονομικό τομέα, υπάρχει μια μοναδική άμεση αλληλεπίδραση εντατικότατα και αλληλεξάρτηση. Πολλοί έχουν υποστηρίξει ότι οι κυριότερες αιτίες της τελευταίας διεθνούς οικονομικής κρίσης είναι η έλλειψη συνεργασίας μεταξύ των κρατών, η έλλειψη παγκόσμιων ρυθμιστικών πλαισίων, αρχών και οργάνων καθώς και η μεγάλη οικονομική ανισότητα που παρατηρείται μεταξύ του αναπτυσσόμενου και του ανεπτυγμένου κόσμου. Πολλά θα μπορούσαν να ειπωθούν για τα εγγενή μειονεκτήματα-χαρακτηριστικά του σημερινού παγκόσμιου καπιταλιστικού χρηματοοικονομικού συστήματος όμως δεν θα

γίνουν μέρος αυτής της εργασίας. Όπως δεν θα γίνει λόγος για τον ρόλο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των διεθνών σχέσεων για την έξοδο από την κρίση. Αντί αυτού θα προσπαθήσουμε να δείξουμε κάτω από ποιες συνθήκες η ελληνική πολιτική μπορεί να ξεπεράσει την δυσμενή οικονομική θέση που βρίσκεται ευκολότερα.

Το πρώτο που θα πρέπει να κατανοήσουμε είναι ότι η διεθνής οικονομική και χρηματοοικονομική κρίση η οποία ξεκίνησε το 2007 δεν είναι μια από τις κύριες αιτίες των οικονομικών προβλημάτων που αντιμετωπίζουμε. Η Ελλάδα έχει εδώ και πολλά χρόνια προβλήματα με το δημόσιο έλλειμμα και το δημόσιο χρέος της. Η διεθνής παγκόσμια αρνητική οικονομική συγκύρια σήμερα μπορεί να αποβεί για την ελληνική οικονομική πολιτική μια πρώτης τάξεως ευκαιρία για να λάβει αποφάσεις που σε διαφορετική περίπτωση δεν θα μπορούσε να πάρει και έτσι κάτω από αυτές τις συνθήκες να υπερνικήσει τις μακροχρόνιες οικονομικές παθογένειες της. Αυτό οφείλεται κυρίως στο ότι οι πολίτες αναμένουν από τα κράτη να λάβουν διαφορετικές αποφάσεις-λύσεις για το ίδιο οικονομικό πρόβλημα αν υπάρχει ομαλότητα στην παγκόσμια οικονομική σκηνή και διαφορετικές αποφάσεις-λύσεις αν υπάρχει ανισορροπία ή κρίση. Αυτό σημαίνει ότι το πολιτικό κόστος οποιασδήποτε πολιτικής και οικονομικής απόφασης θα είναι μικρότερο για την ελληνική κυβέρνηση. Η Ελληνική κυβέρνηση θα πρέπει να αξιοποιήσει στο έπακρο αυτήν την σύμπτωση.

Ακόμα περισσότερο η ελληνική πολιτική θα γίνει αποτελεσματικότερη αν καταφέρει να αντιστρέψει το κλίμα αναξιοπιστίας που υπάρχει εναντίον της και πλανάται σαν φάντασμα, παραφράζοντας τον Καρλ Μαρξ και τον Ένγκελς, όχι μόνο πάνω από την Ευρώπη αλλά και πάνω από το παγκόσμιο οικονομικό και χρηματοοικονομικό σύστημα. Η αξιοπιστία όμως στο σημερινό παγκόσμιο σύστημα έχει μια περιέργη διττή σημασία που η ελληνική πολιτική πρέπει να προσέξει. Από την μια πλευρά σημαίνει θεσμοθέτηση μιας σειράς ορθολογικών οικονομικών πολιτικών-επιλογών οι οποίες βραχυχρόνια και μακροχρόνια θα αντιστρέψουν το πραγματικό αρνητικό οικονομικό περιβάλλον. Οι πολιτικές αυτές βεβαία μπορεί να οδηγήσουν την χώρα σε μια περίοδο παρατεταμένης ύφεσης αφού με τον ίδιο τρόπο με τον οποίο μια αύξηση των δημοσίων δαπανών μπορεί να οδηγήσει σε μια αύξηση της ενεργούς ζήτησης και κατ' επέκταση μια οικονομία στην έξοδο από την ύφεση, με τον ίδιο τρόπο μια μείωση των δημοσίων δαπανών μπορεί να οδηγήσει στα αντίθετα αρνητικά αποτελέσματα. Εκτός των άλλων μείωση ή σταθερότητα των πραγματικών μισθών, η μείωση ή σταθερότητα των συντάξεων και η μείωση ή το κόψιμο των εισοδημάτων άμεσα θα σημαίνει και μείωση της συνολικής ζήτησης για προϊόντα κάτι το οποίο συνεπάγεται μια σειρά αρνητικά αποτελέσματα σε όλους τους τομείς της οικονομίας. Μέσα σε όλα αυτά αν προσθέσουμε και το γεγονός ότι η ελληνική οικονομία έχει αναπτύξει ένα μοναδικό καπιταλιστικό μοντέλο ανάπτυξης το οποίο σχετίζεται άμεσα με τα δομικά μακροχρόνια προβλήματα και την έλλειψη ενός ανταγωνιστικού θεσμικού πλαισίου, θέματα τα οποία έχουν άμεση σχέση και αποτέλεσμα στην διεθνή ανταγωνιστικότητα της ελληνικής οικονομίας, γίνεται φανερό πως η έξοδος από την κρίση όχι μόνο είναι δύσκολη αλλά θα έχει τρομερές συνέπειες για την ελληνική

κοινωνία. Είναι γεγονός ότι η Ελλάδα εξαιτίας των προσδοκώμενων μελλοντικών οικονομικών πολιτικών πολύ δύσκολα θα αποφύγει μια βραχυχρόνια ή μακροχρόνια ύφεση. Σε αυτό το σημείο η ελληνική οικονομική πολιτική θα πρέπει να κάνει μια αυστηρά μελετημένη επιλογή πολιτικών οι οποίες θα έχουν την μικρότερη επίδραση στην συνολική απόδοση και λειτουργία της ελληνικής οικονομίας.

Από την άλλη πλευρά η αξιοπιστία σήμερα μπορεί να αναζητηθεί σε όρους πολιτικών και οικονομικών εντυπώσεων. Στην βάση αυτής της λογικής τα μέσα μαζικής ενημέρωσης παίζουν σημαντικό ρόλο αφού μπορούν να επηρεάσουν άμεσα αισθήματα σταθερότητας και ανάπτυξης. Για να μπορέσει η Ελλάδα να απεμπλακεί όσο γίνεται γρηγορότερα και ομαλότερα από την ελληνική και διεθνή οικονομική κρίση θα πρέπει τα ελληνικά επιτελεία να αναπτύξουν στρατηγικές οι οποίες να μετριάσουν τον αρνητικό ρολό που μπορεί να παρέχουν τα μέσα ενημέρωσης. Ευτυχώς ή δυστυχώς οι οικονομικές συνθήκες και οι οικονομικές καταστάσεις σε εγχώριο ή παγκόσμιο επίπεδο επηρεάζονται άμεσα από τον ρόλο των μέσων ενημέρωσης. Η τελευταία περίοδος μας απέδειξε πως η κοινωνία του θεάματος μπορεί άμεσα να παρεμβαίνει στις ζωές όχι μονό των ατόμων αλλά και στην πολιτική και οικονομική εξέλιξη και σταθερότητα των κοινωνιών. Για παράδειγμα, οι φήμες για ελληνική χρεοκοπία ή οι φήμες για συνεργασία με την Κίνα άμεσα διαδόθηκαν και έσπειραν τρόμο σε όλους μας χωρίς αυτό το ενδεχόμενο να υπάρχει στα αλήθεια. Το αντίθετο έγινε όταν αποφάσισαν τα μέσα ενημέρωσης να μετριάσουν τις προβλέψεις τους. Για αυτό τον λόγο τα πολιτικά στελέχη της κυβέρνησης θα πρέπει να δουλέψουν ασταμάτητα πάνω σε αυτό τον σκοπό.

Ένας άλλος σημαντικός παράγοντας που θα επηρεάσει πολύ την πορεία των πραγμάτων και το πόσο εύκολα ή δύσκολα θα βγούμε από αυτήν την κρίση είναι η σχέση της ελληνικής κυβέρνησης με τις διαφορές ομάδες συμφερόντων. Είναι σημαντικό τα στελέχη της κυβέρνησης να μετριάσουν όσο γίνεται τις αντιδράσεις των συνδικαλιστικών οργάνων και κυρίως τις αντιδράσεις του κόσμου όπως για παράδειγμα τις κινητοποιήσεις των αγροτών. Αυτό δεν σημαίνει βέβαια πως οι αντιδράσεις προέρχονται χωρίς λόγο. Όμως η εγχώρια σταθερότητα μπορεί να επηρεάσει άμεσα την αποδοτικότητα των σχεδίων της οικονομικής πολιτικής. Ταυτόχρονα τα πολιτικά επιτελεία θα πρέπει να προσπαθήσουν να αναπροσαρμόσουν ριζικά τον ευρύτερο δημόσιο τομέα έτσι ώστε να γίνεται μια αποτελεσματικότερη κατανομή των οικονομικών πόρων. Η σημερινή κατάσταση, επαναλαμβάνω, ευνοεί την εφαρμογή πολιτικών που μπορούν να μετασχηματίσουν τον ρόλο και το εύρος του δημοσίου τομέα.

Εν τέλει, μπορούμε να υποστηρίξουμε ότι το πόσο εύκολα ή δύσκολα θα βγούμε από την κρίση δεν είναι μόνο αποτέλεσμα σωστών οικονομικών πολιτικών αλλά κυρίως της αλληλεπίδρασης πολλών εσωτερικών και εξωτερικών παραγόντων οι όποιοι

πολλές φορές μπορούν να παίζουν και μεγαλύτερο ρόλο από ότι οι οικονομικές αποφάσεις. Είναι σίγουρο ότι αν η ελληνική κυβέρνηση ακολουθήσει μονόπλευρες στρατηγικές οι οποίες να μην έχουν δυναμικό χαρακτήρα και ούτε να συνδυάζουν την αλληλεπίδραση των οικονομικών και πολιτικών συνθηκών τότε ίσως να μην μπορέσει να αντιληφθεί την μοναδική ευκαιρία που διαφαίνεται μπροστά της για να αναδιαμορφώσει και να μετασχηματίσει δραστικά ολόκληρο τον ελληνικό ευρύτερο δημόσιο τομέα. Δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι το ελληνικό καπιταλιστικό μοντέλο είναι από μόνο του κάτι το μοναδικό στον κόσμο και ότι τα προβλήματα της ελληνικής οικονομίας προέρχονται κατά κύριο λόγο αιτίες που έχουν να κάνουν με ολόκληρη την δομή και την οργάνωση της ελληνικής παράγωγης. Αν χάσουμε και αυτό το στοίχημα ίσως θα έχουμε χάσει το τρένο οριστικά.

Το σημαντικότερο είναι να υπάρχει πολιτική σύμπνοια ,να βρεθούν τα κατάλληλα προγράμματα χωρίς να υπάρχουν πολιτικοί φραγμοί έτσι ώστε να προχωρήσουμε σε ανάπτυξη και να μπορούμε να κοιτάξουμε θετικά το μέλλον .Η πορεία προς την καλύτερευση μπορεί να διαρκέσει αρκετά χρόνια ακόμα .Όμως όπως μας δίδαξε και στην αρχή της έρευνας ,η ιστορία ,πάντα καταφέραμε ως χώρα να ξεφύγουμε από τις οικονομικές κρίσεις και τα προβλήματα του παρελθόντος .Και στο παρελθόν υπήρχαν προστάτιδες δυνάμεις και πάντα ήμασταν υπό την σκέπη μιας ή περισσότερων χωρών-μεγάλων δυνάμεων .Δανεισμός υπήρχε πάντα ,κρίσεις μεγάλες είχαν παρουσιαστεί ,το ζητούμενο είναι μελετώντας την ιστορία μας και αναλύοντας την σημερινή κατάσταση να βρούμε τρόπους διεξόδου από την κρίση. Όταν προσπαθείς για κάτι σημαντικό ,όταν το παλεύεις ,οι πιθανότητες είναι με το μέρος σου .Το παράδειγμα της Schneider electric που αναλύσαμε παραπάνω μας δείχνει πολλά προς αυτή την κατεύθυνση .Οι κινήσεις που αναλύσαμε παραπάνω ότι πρέπει να γίνουν μέσα στα πλαίσια μιας επιχείρησης ,είναι ικανές να βοηθήσουν για ανάκαμψη μέσα στα πλαίσια μιας επιχείρησης .Σε διεθνές πολιτικό και οικονομικό επίπεδο αλλά και στην χώρα μας η σύμπνοια ,ο κοινός στόχος της εξόδου από την κρίση καθώς και η σύμπραξη όλων των φορέων θα οδηγήσουν σε ένα καλύτερο αύριο .Χωρίς την οικονομική κρίση που μαστίζει την εποχή μας ,με λιγότερη ανεργία και με μια καλύτερη ποιότητα ζωής.

HSBC (2012). Greek Crisis-Four scenarios for the Eurozone.

<https://www.research.hsbc.com/midas/Res/RDV?p=pdf&key=Hf8yVE0JWE&n=331018>.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- 1) Αγγελόπουλος Κ., “Παγκόσμια οικονομική κρίση, ουδέ κακόν αμιγές καλού”,
- 2) Βερέμης Θ., “Η Ελληνική Οικονομία από το 1926 ως το 1935”, στο: Ιστορία του ελληνικού έθνους ,ΙΕ ,Αθήνα 1978,σ.327-342
- 3) Βερέμης Θ. ,Οικονομία και Δικτατορία :η συγκυρία 1925-1926,Αθήνα 1982
- 4) Βερέμης Θ., “Η Ελληνική Οικονομία από το 1926 ως το 1935”, στο: Ιστορία του ελληνικού έθνους ,ΙΕ ,Αθήνα 1978,σ.327-342
- 5) Κουβέλης Σ. , “Ο Διεθνής Οικονομικός Έλεγχος στην Ελλάδα”
- 6) Κυριόπουλος Γ., Τσιάντου Β., (2009), “Η οικονομική κρίση και οι επιπτώσεις της στην υγεία και την ιατρική περίθαλψη
- 7) Λιαργκόβας Π , Ρεπούσης Σ. (2011), «Κρίση, Δανεισμός και Χρεοκοπία», Αθήνα, Εκδόσεις ΠΑΠΑΖΗΣΗ
- 8) Μπούρας , Γ., και Λ. Λυκούρας,(2012), “Η οικονομική κρίση και οι επιπτώσεις της στην ψυχική υγεία»,Εγκέφαλος,48(2),σελ.54-61
- 9) Πετρόπουλος Ν. , Πολιτική και Συγκρότηση Κράτους στο Ελληνικό Βασίλειο (1833-1843), τ. Β΄, σελ. 571, εκδ. ΜΙΕΤ
- 10) Ρωμαίος Γ. , (2012), «Η Ελλάδα των Δανείων και των Χρεωκοπιών», Αθήνα, Εκδόσεις ΠΑΤΑΚΗ
- 11) Σφακιανάκης Μ.Κ, 1998, «διοικητική κρίσεων», Εκδόσεις Έλλην, Αθήνα
- 12) Χρηστίδης Γ., «Έκθεση – κόλαφος για την ελληνική οικονομία», Εφημερίδα Μακεδονία, 20/1/09, 3 σελ. 3
- 13) Ψαλιδόπουλος Μ., Η κρίση του 1929 και οι Έλληνες οικονομολόγοι: Συμβολή στην ιστορία της οικονομικής σκέψης στην Ελλάδα του μεσοπολέμου, Αθήνα 1989

ΞΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- 1)Deakins,D.,and M.Freel,(2007),Επιχειρηματικότητα ,Αθήνα:Εκδόσεις Κριτική
- 2) Sklias, P. and Maris, G. (2013) *The Political Dimension of the Greek Financial Crisis, Perspectives on European Politics and Society*, vol. 14, no. 1, pp. 144-164.

ΠΗΓΕΣ INTERNET/ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ/ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ

- 1) Βικιβιβλία, (2013), Οικονομική κρίση .Αιτίες και αποτελέσματα. <http://el.wikibooks.org/wiki>
- 2) DIRECTION, «ΟΙ ΙΣΧΥΡΟΙ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ 2013»
- 3) εφημερίδα το Βήμα σελίδα 11, 17-12-2012
- 4) Επιστημονικό Μάρκετινγκ, Τεύχος 56, 71-72 σελ
- 5) Ετήσια Έκθεση 2011: Η κατάσταση και οι προοπτικές των ΜΜΕ στην Ελλάδα (ICAP MANAGEMENT CONSULTANS)
- 6) <http://www.energypress.gr/news/oikonomia-energias/H-Schneider-Electric-anamesa-stis-epiheirhseis-me-to-kalytero-ergasiako-periballon-sthn-Ellada>
- 7) <http://www.electrologos.gr/news/202>
- 8) <http://www.energypress.gr/news/fwtoboltaika/Aytonoma-fwtoboltaika-systhmata-apo-Schneider-Electric-kai-KAYKAS>
- 9) <http://www.imerisia.gr/article.asp?catid=26519&subid=2&pubid=113025653>
- 10) Περιοδικό Ηλεκτρολόγος, σελ. 39, 28-11-2013
- 11) www.capital.gr/news.asp?id=197465
- 12) (ΟΑΣΑ, Country statistical profile: Greece 2011-2012),
- 13) <http://www.papagou-politeia.gr>, Ιανουάριος 2012)
- 14) <https://www.research.hsbc.com/midas/Res/RDV?p=pdf&key=Hf8yVE0JWE&n=331018.PDF>
- 15) http://www.schneider-electric.gr/documents/products/schneider_ee_lowres_gr.pdf
- 17) (Στατιστική Υπηρεσία, Βιομηχανία, Δείκτης Βιομηχανικής Παραγωγής, 2012),
- 18) <http://www.techpress.gr/index.php/archives/67137>
- 19) (Ventegodt, Hilden and Merrick, 2003).

